

วารสารร่มพญักษ์
ROMPHRUEK JOURNAL

ชุมชนยั่งยืน :

Sustainable Community

สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ISSN 0125-7609 ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2561
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : KRIRK UNIVERSITY

วารสารร่มพญักษ์ : ROMPHRUEK JOURNAL
ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2561 ISSN 0125-7609
ฉบับชุมชนยั่งยืน : Sustainable Community

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยเกริก

บรรณาธิการ

สังกัด

รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม

มหาวิทยาลัยเกริก

กองบรรณาธิการ

สังกัด

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปันตบแต่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา บุรณะเดชาชัย

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิพัฒน์ นนทนาธรณ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรากุล สุโคตรพรหมมี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิ สุขเจริญ

สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ

มหาวิทยาลัยเกริก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

มหาวิทยาลัยเกริก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ กุลสุจริต

มหาวิทยาลัยเกริก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง

มหาวิทยาลัยเกริก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา สามัคคีธรรม

มหาวิทยาลัยเกริก

ที่ปรึกษาด้านภาษา

ดร.ผกาพันธ์ ภูมิจิตร

มหาวิทยาลัยเกริก

สำนักงาน

ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก
เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา
เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

โทรศัพท์

0-2552-3500-9 ต่อ 402

e-mail

romphruek.kru@gmail.com

บทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในวารสารร่มพญักษ์ฉบับนี้ เป็นทัศนะและข้อคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น
มิใช่ทัศนะของมหาวิทยาลัยเกริกหรือกองบรรณาธิการ การนำบทความส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมด
ไปตีพิมพ์เผยแพร่ต้องได้รับอนุญาต

วารสารร่วมพฤษภ : มหาวิทยาลัยเกริก
ROMPHRUEK JOURNAL : KRIRK UNIVERSITY
วารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วารสารร่วมพฤษภ มหาวิทยาลัยเกริก เป็นวารสารวิชาการที่รองรับการเผยแพร่ผลงานด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับศาสตร์ทางด้านการบริหาร การจัดการ สังคมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ซึ่งตีพิมพ์มากกว่าสามทศวรรษ เน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยอันมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคมไทย สร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพทางวิชาการเพื่อสังคม อีกทั้งตระหนักถึงความสำคัญของการขยายบทบาททางวิชาการต่อสังคมวงกว้าง และการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งความรู้ที่มาจากผลงานวิจัยของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและนักศึกษา เพื่อเข้าสู่การเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) โดยจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับและเผยแพร่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการ**รับพิจารณาและตีพิมพ์บทความซึ่งไม่เคยเสนอเพื่อขอตีพิมพ์ หรือไม่เคยเผยแพร่ในเอกสารฉบับอื่นๆ มาก่อนหน้านี้ และต้องไม่ใช่บทความวิจัยจากงานวิจัยในชั้นเรียน** โดยบทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารร่วมพฤษภนั้นต้องผ่านการพิจารณาให้ความคิดเห็น และตรวจแก้ไขทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double Blind Peer Review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ที่กองบรรณาธิการวารสารฯ คัดสรรก่อนลงพิมพ์ อย่างน้อย 2 ท่าน บทความทั้งหมดที่ตีพิมพ์ในวารสารร่วมพฤษภ มหาวิทยาลัยฯ สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่วิทยาการ และความรู้ใหม่ๆ ในสาขาวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย
2. เพื่อส่งเสริมอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาต่างๆ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ
3. เพื่อเป็นเอกสารประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

วารสารร่วมพฤษ : มหาวิทยาลัยเกริก
ROMPHRUEK JOURNAL : KRIRK UNIVERSITY
วารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

กำหนดการออกวารสาร ปีการศึกษาละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

วารสารร่วมพฤษรับตีพิมพ์บทความในประเด็นด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ผู้สนใจส่งบทความโดยลงเบียนสมาชิกวารสารร่วมพฤษที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/user/register> หรือ สมาชิกเดิม ThaiJO ใช้ username และ password ที่มีสมัครสมาชิกวารสารร่วมพฤษได้ หรือ ติดต่อสอบถามรายละเอียดที่ 02-552-3500-9 ต่อ 402

วารสารร่มพฤษภ : มหาวิทยาลัยเกริก ROMPHRUEK JOURNAL : KRIRK UNIVERSITY

บทบรรณาธิการ

วารสารร่มพฤษภฉบับนี้ เป็นฉบับสุดท้ายปีพุทธศักราช 2561 เป็นช่วงเวลาที่เราสารดำเนินการมาครบ 36 ปีเต็ม โดยวารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 111 นับได้ว่าวารสารร่มพฤษภได้ผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างเข้มข้นยาวนาน แม้ในระยะแรกเริ่มในอดีตที่มีความยากลำบากในการหาบทความทางวิชาการที่มีคุณค่าและมีคุณภาพมากพอที่จะตีพิมพ์เผยแพร่สู่สังคม หากแต่ปัจจุบันวารสารร่มพฤษภได้เติบโตมาอย่างเข้มแข็งฝ่าฟันอุปสรรคมากมายและได้รับบทความเป็นจำนวนมากที่ต้องมีการคัดสรรและกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นวารสารที่พร้อมจะเติบโตต่อไปอย่างมีคุณภาพ จึงนับได้ว่าวารสารร่มพฤษภเป็นแหล่งความรู้ที่เติบโตคู่กับความก้าวหน้าทางวิชาการของสังคมอย่างน่าปิติยินดียิ่งในการทำหน้าที่เผยแพร่องค์ความรู้ที่หลากหลายสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง

วารสารฉบับนี้ ได้นำเสนอประเด็นหลักที่กำลังได้รับความสนใจ คือ “ชุมชนยั่งยืน” อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเนื้อหาในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักจำนวน 5 บทความ และบทความที่น่าสนใจอีกจำนวน 5 บทความ

บทความแรก เปิดเล่มด้วย เรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม” โดย วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ ได้นำเสนอผลการวิจัยในการบริหารจัดการและนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้ชาวบ้านได้ออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลายตามบริบทของพื้นที่และความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่น่าสนใจ โดยมีชาวบ้านในชุมชนร่วมเป็นนักวิจัยด้วย บทความที่สอง เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี” โดย อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ ได้ตั้งคำถามกับกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในบริบทของชุมชนที่ลูกหลานมีเวลาให้กับผู้สูงอายุในครอบครัวน้อยลงเรื่อย ๆ การพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันตามความสนใจของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญ บทความที่สาม เรื่อง “การพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมือง กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร” โดย พัสรินธ์ พันธุ์แน่น ได้ค้นหาคำตอบในการพัฒนาสวนเกษตรในชุมชนเมืองที่นับวันจะมีน้อยลงเรื่อย ๆ หากแต่ในการค้นหาคำตอบนี้ได้มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการใช้สวนเกษตรไร้สารเคมีเป็นที่รวมใจ รวมถึงสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนได้อย่างน่าสนใจ บทความที่สี่ เรื่อง “การเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา” โดย กฤตติญญาดา ผาสุข และ สุวิชา เป้าอารีย์ ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษากระบวนการก่อเกิดและการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนโดยใช้วิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เพื่อต่อสู้กับอำนาจ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนจากกลุ่มทุนและหน่วยงานรัฐ และบทความที่ 5 เรื่อง “การจัดการภัยพิบัติ

วารสารร่มพญักษ์ : มหาวิทยาลัยเกริก ROMPHRUEK JOURNAL : KRIRK UNIVERSITY

น้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : ศึกษากรณีเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว” โดย ธันฐกรณ์ รื่นกฤษณ์ และ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายและบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ซึ่งผลการศึกษานำไปสู่การให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม โดยเฉพาะผู้นำที่เข้มแข็งที่ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการในรูปแบบการกระจายอำนาจ เน้นให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองโดยภาครัฐมีบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนด้านการเงิน วิชาการ และสิ่งของจำเป็น เพื่อเป็นปัจจัยเสริมในการฟื้นฟูชุมชน

สำหรับบทความที่น่าสนใจอีก 5 บทความนั้น บทความแรก เรื่อง “ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยายภาคองค์กร องค์การแห่งการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ” โดย รุ่งรติ ศงยังยืน และ สมนึก เพชรช่วย ได้นำเสนอผลการวิจัยที่พบว่าความสัมพันธ์รายคู่ ระหว่างองค์กรแห่งการเรียนรู้กับการแบ่งปันความรู้ และบรรยายภาคขององค์กรกับความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการแบ่งปันความรู้กับบรรยายภาคในองค์กรและความคิดสร้างสรรค์ก็บ่งชี้การแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างบรรยายภาคในองค์กรกับความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในการทำงานของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังพบว่าการแบ่งปันความรู้ บรรยายภาคองค์กร และความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของครูในองค์กรดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน บทความถัดมาเป็นบทความของ เกริก ก้อง มังคละพญักษ์ และ พงษ์ศิริ ธิรบรรณพิทักษ์ เรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน” โดยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ในการบริหารโรงเรียนอาชีวะ รวมถึงกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวะตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาหลักสูตร 2) ปรับปรุงการเรียนการสอน 3) ปรับปรุงการวัดและประเมินผล 4) ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา 5) พัฒนางานส่งเสริมวินัย และ 6) พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชน ซึ่งมีประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจมากมายรอท่านอยู่ในบทความ และบทความต่อมา เรื่อง “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว” โดย ณัชฎาภิญญา รัตนวรกานต์ ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานและการจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่ต่อไป นอกจากนี้ยังมีบทความ เรื่อง “ผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดีของลูกค้า โรงแรม 4 และ 5 ดาว” โดย นัทธีรา พุมมาพันธุ์ ซึ่งได้นำเสนอผลการศึกษาในด้านการรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจลูกค้า ภาพลักษณ์ ชื่อเสียงของโรงแรม ที่ส่งผลกระทบต่อความภักดีของลูกค้า และปิดเล่มด้วย

วารสารร่มพญักษ์ : มหาวิทยาลัยเกริก
ROMPHRUEK JOURNAL : KRIRK UNIVERSITY

บทความสุดท้าย เรื่อง “การศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา” โดย ปรางทิพย์ ยูวานนท์ ได้นำเสนอสภาพการจัดการท่องเที่ยวที่สำคัญใน 5 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา 2) ความเกี่ยวข้องของนักท่องเที่ยวกับการกีฬา 3) ประเภทของสถานท่องเที่ยวเชิงกีฬา 4) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา และ 5) ความต้องการการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ซึ่งเป็นจังหวัดต้นแบบเมืองกีฬาของประเทศไทย

สุดท้ายหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ผ่านการคัดสรรและกลั่นกรองโดยกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวจะมีประโยชน์ต่อผู้อ่านตลอดจนแวดวงวิชาการที่เกี่ยวข้อง และขอให้ทุกท่านมีความสุขตลอดปีพุทธศักราช 2562ที่กำลังจะมาถึงและจะเป็นปีที่วารสารร่มพญักษ์ยังคงดำเนินการจัดทำวารสารที่มีคุณภาพอย่างเข้มแข็งเพื่อประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารร่มพญักษ์

บทความประจำฉบับ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม 11

A Model for the Agro-tourism by the Community Participation of Sai-Mai District

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ :

Wilailak Ratanapeantamma

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี 45

Community Participation in the Development of the Elderly Quality of Life of Thakhae Sub-District Lopburi Province

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ :

Orapin Piyasakulkiat

การพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมืองกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : 67

กรณีศึกษา ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

Urban Agriculture Garden Development and the Community Empowerment : A Case Study of

Poonsap Community, Saimai District, Bangkok

พัสรินทร์ พันธุ์แน่น :

Pasrin Phannan

การเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน : กรณีศึกษา 97

ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Civil Politics for the Resolution of Overlapping Area :

A Case Study of Bo Bua Market Community of Muang District in Chachoengsao Province

กรศัตติยญาดา ผาสุก และ สุวิชา เป้าอารีย์ :

Kristinyada Phasuk and Suvicha Pouaree

การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน :	115
---	-----

ศึกษากรณีเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว

Community Based Management of Flood Disaster :

A Case Study of Bang Bua Canal Environmental Development Network

ธันท์กอน รื่นฤกษ์รักษ์ และ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม :

Thanthakon Ruenkitrak and Phenprapha Pattaranukrom

ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ	135
---	-----

องค์การแห่งการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ของครู

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

The Relationships and the Influences Among Knowledge Sharing,

Organizational Climate, Learning Organization and

Creative Thinking of the Teachers of the Office

of the Basic Education Commission (OBEC), Ministry of Education

รุ่งรติศ คงยั่งยืน และ สมนึก เพชรช่วย :

Rungratit Kongyoungyune and Somnuk Petchouy

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิด	159
---	-----

การเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน

A Development of Vocational School Management Strategies

according to the Concept of Enhancing Work Values

เกริกก้อง มังคละพญักษ์ และ พงษ์ ศิริบรรณพิทักษ์

Krirkkong Mangalabruks and Pruet Siribanpitak

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว Local Administrative Organization and Legal Measures for Tourism Promotion ณัชฎากัญจน์ รัตนวรกานต์ : Nashayagal Rattana vorragant	179
ผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดี ของลูกค้าโรงแรม 4 และ 5 ดาว The Effects of Customer Perceived Quality on Customer Loyalty Four and five Star Hotel นัทธีรา พุมมาพันธุ์ : Natteera Pummaphanth	203
การศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา The Study of Sport Tourism Management Status ปรางทิพย์ ยูวานนท์ : Prangtip Yuwanont	225

บทที่

1

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนเขตสายไหม

A Model for the Agro-tourism by the Community
Participation of Sai-Mai District

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ

Wilailak Ratanapeantamma

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนเขตสายไหม¹

A Model for the Agro-tourism by the Community
Participation of Sai-Mai District

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ²

Wilailak Ratanapeantamma

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ ความพร้อม ปัจจัยและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม เป็นการวิจัยฐานชุมชนหรือการวิจัยท้องถิ่น (Community Based Research หรือ CBR) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนำร่องของเขตสายไหมจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์สวนผักไร้ดินทริศรรศ ฟาร์มเห็ดพันธุ์รัช นาช้าวศักดิ์ชัย โรงเรียนเกษตรทฤษฎีใหม่สวนเกษตรพอเพียงจำเป๊ะ วิถีเกษตรลุงหง่า-ป่าลัดดา และเกษตรชานกรุงจตุโชติ กลุ่มเป้าหมายคือเจ้าของพื้นที่และผู้แทนจากสำนักงานเขตสายไหมเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ผลการวิจัยพบว่าเจ้าของพื้นที่ทั้ง 8 แห่งมีความต้องการที่จะพัฒนาเป็นแหล่ง

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยเกริก

²คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220
โทรฯ : 089-922-2786 e mail : toytatoo@hotmail.com

ท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้แต่ความพร้อมของพื้นที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ ลักษณะอาชีพ เอกลักษณะ ความชำนาญของแต่ละแห่ง ปัจจัยและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวคือการบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงพื้นที่ให้สะดวก สะอาด ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การให้ความรู้ การมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรตลอดฤดูกาล ความแตกต่างของประเภทนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระยะเริ่มต้นสำนักงานเขตสายไหมจะเป็นศูนย์กลางหลักในการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆโดยกำหนดแนวทางการบริหารกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเยี่ยมชมพื้นที่ราชการและกลุ่มเยี่ยมชมพื้นที่เอกชนกับส่วนบุคคล โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เขตสายไหมออกมาในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน 1 วันที่แตกต่างกันใน 3 โปรแกรม เพื่อให้นักท่องเที่ยว ผู้สนใจสามารถเลือกได้ตามความต้องการที่แตกต่างกันไป

คำสำคัญ : รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร; การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The objectives of this research were to 1) analyze needs, readiness, factors and limitations for developing the agro-tourism in the community, and 2) analyze the managing approach and the model for the agro-tourism by the community participation of Sai-Mai District. This research was a community-based research (CBR). The research design integrated quantitative and qualitative approaches conducted in Sai-Mai District areas where the eight pilot projects of the agro-tourism in Sai-Mai District were developed. These projects were as follows: 1) Organic Waste Management Learning Center; 2) Tree-Tat's Hydroponic Farm; 3) Phanthat's Mushroom Farm; 4) Sakchai's Paddy Fields; 5) School of New Theory in Agriculture; 6) Cha Pae (Sgt. Pae) 's Sufficient Agro-Farming; 7) Lung Nga – Pa Ladda (Uncle Nga – Aunt Ladda) 's Agricultural Way; and 8) Chatuchot Suburban Agriculture. The target groups were

the land owners and the representatives from Sai-Mai District Office who participated in the projects as the research participants.

The results revealed that the eight land owners wanted to develop their plots of land as the tourist attractions and the tourist learning center. However, there were some differences in terms of readiness depending on the condition of the land, occupation; identity; expertise of the land owners. In terms of factors and limitations for the tourism development of Sai-Mai District, the results included management; cooperation; public relations; improving infrastructure for better convenience, cleanliness, and safety for tourists; provision for learning management; having the agricultural yields throughout the season; and different types of tourists and their interests. In terms of the managing approach for the first phase of the agro-tourism, it was that Sai-Mai District Office should be the main center for the public relations through various media channels. The researcher set the managing approach for the agro-tourism by the community participation of Sai-Mai District into two groups. These were the public land visiting group, and the private and individual land visiting group. The model for the agro-tourism by the community participation of Sai-Mai District was for a variety of three programs of one-day excursion for the tourists to choose according to their preference.

Keywords : Model for the Agro-tourism; Community Participation

บทนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564)ได้กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” (แผน

พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561) โดยในยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งมีการดำเนินงานตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับชุมชนและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวสนับสนุนให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในบริบทที่เหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ดังกล่าวโดยเป็นการท่องเที่ยวที่คิดค้นนำเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพของเกษตรกรและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาผสมผสาน ด้วยระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนจัดกิจกรรม จัดรูปแบบทางการท่องเที่ยว อันก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ของเกษตรกรที่นำไปสู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ และอยากเดินทางไปเที่ยว เพื่อกระจายรายได้ สู่ท้องถิ่นโดยเพิ่มคุณค่าและคุณภาพ (Value Added) ในแต่ละกิจกรรม เสริมเส้นทางทางการท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมที่ยั่งยืน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวบ้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เกิดประโยชน์ในการสร้างรายได้แก่ชุมชนและเกษตรกรควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตรและการจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่การเกษตรยังเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชนบท (Akpınar et al., 2005) นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตการเกษตรที่จะนำมาสู่ความยั่งยืนทั้งมิติเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และเพิ่มพูนประสบการณ์ เกิดความเพลิดเพลินและได้ศึกษาหาความรู้ทั้งในเชิงวิชาการและประสบการณ์ใหม่ๆอันเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การศึกษา วัฒนธรรมการเกษตร วิถีชีวิตของชุมชนการเกษตร การเรียนรู้ขั้นตอนการเกษตร การสาธิตการประกอบอาชีพทางการเกษตร มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีการฝึกอบรม

ให้ความรู้ทางการเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน การชื่นชมความงามในแหล่งเกษตรกรรม รวมไปถึงการซื้อขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทั้งหมดนี้นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และความเข้าใจ บนพื้นฐานความรับผิดชอบและความมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

เขตสายไหมเป็นพื้นที่บริเวณชานเมืองเขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ลักษณะพื้นที่ยังเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท ประชาชนดั้งเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม หลังจากถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยทำให้พื้นที่เขตสายไหมมีความเจริญเติบโตความเป็นเมืองได้คืบคลานเข้ามาอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการคมนาคมส่งผลให้สภาพพื้นที่ในแบบดั้งเดิม ที่เป็นสังคมเกษตรกรรมเริ่มเลือนหายไปเกิดเป็นชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมากขึ้นและพื้นที่สีเขียวลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานเขตสายไหมมีความต้องการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมให้คงอยู่และสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรเพื่ออนุรักษ์วิถี ชีวิตดั้งเดิมของคนไทยและสร้างเป็นแหล่งให้ความรู้ให้แก่ประชาชน ในพื้นที่ยังคงมีสถานที่ทำการเกษตรที่สวยงาม มีความพร้อมที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ดังนั้นหากชุมชนเขตสายไหมสามารถตั้งศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาพัฒนาในด้านต่างๆ โดยการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหา สร้างรายได้ และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ย่อมทำให้การพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้เกิดความร่วมมือกันระหว่างอาจารย์ ผู้แทนสำนักงานเขตเจ้าของพื้นที่และชุมชนร่วมกันศึกษาวิจัยเพื่อสร้างทางเลือกใหม่ให้กับชุมชนในรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทุนเดิมที่มีอยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งพัฒนาให้ “คนในชุมชน” เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้นแต่ได้เน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่นโดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชนได้เข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชนและ

เกื้อกูลต่อเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น ผลจากการประชุมร่วมกันจึงนำมาสู่ข้อสรุปถึงการเห็นความสำคัญที่ควรจะต้องมีการศึกษาถึง ความต้องการ ความพร้อม ปัจจัย และข้อจำกัดในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเบื้องต้นก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการ ความพร้อมของชุมชนที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเขตสายไหม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม
4. เพื่อเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการดำเนินโครงการวิจัยได้ใช้องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยว 4 ประการ ของ องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (World Tourism Organization หรือ WTO (2004) ประกอบด้วย

1. ด้านพื้นที่ เป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ อาจมีบางแห่งที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วย
2. ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นซึ่งมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต
3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการ

เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องกับ
ผู้เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

4. ด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงานและร่วมได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาค คอยติดตามตรวจสอบ
รวมถึงร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น

สำหรับปัจจัยการบริหารจัดการการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 3 ประการ
หรือ 3 As (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 45), Collier and Harraway (1997:18),
และ Burkart and Medlik (1981 อ้างถึงใน ทศภรณ์ นาคเขียว, 2545) ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่นความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม
โบราณสถาน ฯลฯ เพราะเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่
ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกรณีที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเยี่ยมเยือน

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึงสิ่งที่จะบริการนักท่องเที่ยวที่
เข้ามาท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ สะดวกและอยากมาท่องเที่ยวอีก หรือพักอยู่
นานขึ้น

3. การเข้าถึงพื้นที่ (Accessibility) หมายถึงการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
ที่ต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงพื้นที่นั้น ตลอดจนสามารถ
ติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้วนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนยังมี
องค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของ
ธรรมชาติของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการ
การท่องเที่ยวและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม
ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยวโดยให้ประชาชนทุกภาค
ส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่า
เทียมกันซึ่งการที่จะดำเนินการตามองค์ประกอบหลักดังกล่าวข้างต้นนั้นให้เกิดความ
สัมฤทธิ์ผลได้ จำเป็นต้องดำเนินการด้วยการผสมผสานคุณสมบัติหลักของการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3 ปัจจัย (WTO, 1997) คือ 1. คุณภาพ (Quality)
ซึ่งหมายถึงต้องให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยว ต้องเพิ่มคุณภาพชีวิต
ของชุมชนและต้องยืนหยัดคุณภาพของสิ่งแวดล้อม 2. มีความต่อเนื่อง (Continuity)

สามารถทำให้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่ วิถีวัฒนธรรมของชุมชนไม่เปลี่ยนแปลง สามารถนำความพึงพอใจมาสู่นักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง และ 3. มีความสมดุล (Balance) ที่ทำให้เกิดความพอดีหรือดุลยภาพต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การรักษาสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง โดยในการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จะพิจารณาองค์ประกอบร่วมกันคือ 1. การส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ 2. การมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน ให้ผู้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนากการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม 3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และ 4. ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ร่วมฟื้นฟูและปกป้องสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ รวมทั้งเพิ่มมูลค่าการใช้ทรัพยากรเกษตร

จากงานวิจัย Pleumarom (1999) พบว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก่อให้เกิดการจ้างงาน การกระจายรายได้ในกลุ่มคนยากจนในพื้นที่ชนบท และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์เช่นเดียวกับ Gusti (2007) ที่พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้แก่การที่ชุมชนเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มการสร้างงาน รายได้ และสร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน ส่วนอุปสรรคที่ขัดขวางมากที่สุดคือความขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากรขาดทักษะ และขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล สำหรับจุดแข็งที่เป็นสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบาห์ลีได้แก่ระบบนิเวศของทะเลสาบและความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของเกษตรกรและรัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร (2558) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน:โครงการหลวงปางตะพบว่าแนวทางการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนควรมุ่งเน้นการจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชนให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวงเชิงเกษตรที่หลากหลายหาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชน

การศึกษากครั้งนี้เป็นการศึกษากแหล่งท่องเที่ยวงเชิงเกษตรในพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวง องค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวงโดยชุมชน สภาพการท่องเที่ยวงในชุมชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำการศึกษาก ความพร้อมและศักยภาพชุมชนเจ้าของพื้นที่ที่จะนำไปสู่การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผู้วิจัยได้พัฒนากกรอบแนวคิดในการวิจัยจากองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ร่วมกัน ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ มีสิ่งดึงดูดใจและมีกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วม
 2. เป้าหมายหลักเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน ให้ผู้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม
 3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อการเข้าถึงพื้นที่และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
 4. ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ร่วมฟื้นฟูและปกป้องสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ รวมทั้งเพิ่มมูลค่าการใช้ทรัพยากรเกษตร
- เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหมที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วยเทคนิค SWOT Analysis รวมทั้งการประชุมอภิปรายกลุ่ม และใช้แบบสำรวจความคิดเห็นของชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ด้านพื้นที่วิจัย

พื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นำร่องของเขตสายไหมจำนวน 8 แห่งในเขตสายไหม จำนวน 2 แขวง ได้แก่ แขวงสายไหม และแขวงออเงินได้แก่

1. โรงเรียนเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
2. ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์สำนักงานเขตสายไหม
3. สวนเกษตรผสมผสานกิตติพันธ์
4. สวนลุ่มบุญเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
5. สวนผักไฮโดรโปนิิกส์-ทริทรรศ
6. สวนบัวป่าลัดดา
7. ฟาร์มเห็ดพันธุ์รัช
8. นาข้าวศักดิ์ชัย

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนสำนักงานเขตสายไหมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและพัฒนาชุมชน

- กลุ่มเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรนาร่องทั้ง 8 แห่ง
- กลุ่มผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน เพื่อนบ้านใกล้เคียงพื้นที่ท่องเที่ยวโดยรอบ
- กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้มาเยี่ยมชม ผู้มาเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเขตสายไหม ได้แก่ ผู้ที่สนใจด้านเกษตรกรรม ครู อาจารย์นักเรียน และนักศึกษา ที่เป็นผู้ให้ความสนใจทดลองท่องเที่ยวตามรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว จำนวน 30 คนต่อครั้ง รวม 2 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- แบบสำรวจและสังเกตพื้นที่ท่องเที่ยว ใช้ในการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยวเบื้องต้นเพื่อให้ทราบถึง จุดเด่น เอกลักษณ์ ความพร้อม ความเป็นไปได้ ข้อจำกัดของพื้นที่
- แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่ง ด้านความต้องการ ความพร้อม ปัจจัยและข้อจำกัดในการที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- แบบสอบถามความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเขตสายไหมของคนในชุมชน
- แบบสอบถาม ความคิดเห็นนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม ในด้านสถานที่ ด้านความรู้/กิจกรรม และด้านบริการ
- แบบสอบถาม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม

ข้อมูลที่ได้นำมาแปลความหมายร่วมกับการถอดเทป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความ เป็นจริง รวมถึงเพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยมีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ ทีมวิจัยได้ตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยการตรวจสอบว่าทีมวิจัยสามารถใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างไปจากเดิม รวมถึงการตีความ ข้อมูลแตกต่างแตกต่างจากทฤษฎีที่ได้ทำการรวบรวมมาก่อนหน้านั้นได้มากน้อย เพียงใด และด้านการเก็บข้อมูล (methodology triangulation) ด้วยการรวบรวม ข้อมูลหลายวิธีทั้งด้านเอกสาร สัมภาษณ์ลักษณะเจาะลึก รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่ที่ใช้แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าทั้ง 8 แห่งมีความต้องการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่ความพร้อมของแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ ลักษณะอาชีพ เอกลักษณะ ความชำนาญของแต่ละแห่ง สรุปได้ดังนี้

• **โรงเรียนเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ** เป็นพื้นที่ราชการขึ้นอยู่กับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตสายไหมซึ่งสำนักงานเขตฯ ต้องการและมีความพร้อมในการเป็นศูนย์รวมการศึกษาความรู้ความเข้าใจตามแนวทางพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างครบวงจรตามแนวพระราชดำริในการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเกษตรกรที่มีที่ดินขนาดเล็ก พื้นที่มีความพร้อมมีโรงเรียน ห้องบรรยาย สาธิต ทดลอง ทำกิจกรรม ผู้ดูแลพื้นที่มีความเชี่ยวชาญเพราะมีผู้สนใจมาดูงานอย่างต่อเนื่อง สามารถติดต่อเข้าชมพื้นที่ได้ทุกวันในเวลาราชการ

• **ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์** เป็นพื้นที่ราชการอีกแห่งหนึ่งขึ้นอยู่กับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตสายไหม สำนักงานเขตฯ ต้องการและมีความพร้อมในการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะแบบครบวงจร ตั้งแต่กระบวนการเก็บ คัดแยก ย่อยสลาย กลายเป็นปุ๋ย การแปรรูปขยะอินทรีย์จากเศษอาหาร พืชผัก ผลไม้ ใบไม้ กิ่งไม้เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์และทดลองการปลูกพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ในพื้นที่ศูนย์ฯ มีตัวอย่างแปลงพืชที่ทดลองการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ปัจจุบันมีผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษามาดูศึกษางานอย่างต่อเนื่อง

• **สวนผักไร้ดินทริตรรศ** หรือสวนผักไฮโดรโปนิคส์ เจ้าของพื้นที่จบการศึกษาด้านวนศาสตร์และมีความรู้ด้านการเกษตร มีความต้องการและมีความพร้อมในการเป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่องการปลูกพืชแบบไฮโดรโปนิคส์ การจัดสวนประดับด้วยผักและการออกแบบ ดูแล รักษา สวนหย่อมในที่ดินของตัวเอง เพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้สนใจทางการเกษตรได้เรียนรู้การปลูกผักไร้ดิน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับผักหลายประเภท ชมการสาธิตและมีอุปกรณ์จำหน่าย มีพื้นที่กว้างขวาง สามารถบรรยายและเป็นวิทยากรให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ได้

• **เกษตรชาวนกรุงจตุโชติ** หรือชื่อเดิม คือสวนเกษตรผสมผสานของคุณ กิตติพันธ์ เจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นชาวสวน มีความต้องการและมีความพร้อมในการพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว มีความโดดเด่นคือเป็นพื้นที่เกษตรผสมผสานตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ กว่า 20 ไร่ นำแนวทางตามรอยพ่อ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยในพื้นที่มีบ่อน้ำ เลี้ยงปลาและปลูกพืชหลายชนิดเช่น นาข้าว นาบัว ปลูกผักสวนครัว ไม้ผลต่างๆและพืชยืนมีผลผลิตทั้งปีจำหน่าย เจ้าของมีความรู้ในเรื่องเกษตรที่สามารถบรรยาย สาธิตได้ พื้นที่ที่มีความพร้อม มีศาลาทำกิจกรรมและพักผ่อน มีผลผลิตทางการเกษตรจำหน่ายหลากหลายทั้งพืชผักผลไม้ปลอดสาร

• **สวนเห็ดพันธุ์รัช** หรือฟาร์มเห็ดพันธุ์รัช บนเนื้อที่ 1 ไร่เศษ มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้การทำฟาร์มเห็ดอย่างครบวงจร สาธิตการทำก้อนเชื้อเห็ด การเก็บดอก มีโรงเรือนสำหรับเปิดดอก โรงบ่มเชื้อ โรงปฏิบัติการ ผลิตก้อนเชื้อได้วันละ 2,000 ก้อน ผลิตดอกสดจำหน่ายเฉลี่ยวันละ 50 กิโลกรัม และยังจำหน่ายก้อนเชื้อเห็ดคุณภาพหลากหลายสายพันธุ์ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการเพาะเห็ดทุกชนิด พื้นที่มีความพร้อมในการบรรยาย สาธิต ทำกิจกรรมและพักผ่อนและมีการจำหน่ายก้อนเชื้อเห็ด ดอกเห็ดสดในราคาถูก

• **นกนาข้าว** หรือนาข้าวของคุณศักดิ์ชัย (นก) ซึ่งเป็นผู้ดูแลพื้นที่นา สามารถบอกเล่าเรื่องราว วิธี แนวทางการทำนา ปลูกข้าว การปลูกพืช การปลูกกล้วยในพื้นที่นา การปราบศัตรูพืช ได้อย่างครบถ้วน แต่ในพื้นที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ

• **วิถีเกษตรลุงห่าน-ป้าลัดดา** หรือชื่อเดิมคือสวนบัวป้าลัดดาซึ่งจากเดิมเป็นพื้นที่นาบัวแต่ประสบปัญหาภัยแล้งจึงปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรผสมผสาน จุดเด่นคือการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิถีเกษตรในพื้นที่เล็กๆมีการเลี้ยงไก่ไข่ ประมาณ 20 ตัว และปลูกพืชผักสวนครัว กล้วยน้ำว้า มะนาว มีรายได้เสริมจากการจำหน่ายไข่ไก่ พืชผักสวนครัว กล้วยน้ำว้า มะนาว ฝรั่ง มะละกอ พริก และจากการที่เจ้าของมีความสามารถในการด้านการทำขนมหลายอย่างจึงนำผลผลิตในพื้นที่มาแปรรูป เช่นการทำข้าวต้มมัด เม็ดขนุน ขนมเทียน ขนมแข่ง น้ำสมุนไพรจำหน่าย

• **สวนเกษตรพอเพียงจำแป๊ะ** หรือสวนลุงมัญญูซึ่งเป็นการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง นักท่องเที่ยว ผู้สนใจสามารถเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การทำเครื่องมือทางการเกษตร เจ้าของพื้นที่สามารถ

สอน บรรยาย สาธิต มีความเชี่ยวชาญในการประดิษฐ์อุปกรณ์ทางการเกษตรในพื้นที่มีศาลาพักผ่อน ฟังบรรยาย ดูการสาธิตและมีการจำหน่ายผลไม้ตามฤดูกาล

เจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะมีความพร้อมในพื้นที่ มีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งธรรมชาติที่โดดเด่นของแต่ละพื้นที่ แต่ยังคงมีความกังวลในหลายเรื่อง เช่น ลักษณะการจัดการท่องเที่ยว ความสะดวกในเรื่องเวลาความกังวลในเรื่องการดูแลต้อนรับ ผลผลิตไม่สม่ำเสมอทุกฤดูกาล ความพร้อมเรื่องพื้นที่ต้อนรับ ทางเข้าพื้นที่ รวมทั้งปัญหาในการประสานงานและการติดต่อกับนักท่องเที่ยว

ปัจจัยและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่รวมทั้งประชุมสนทนากลุ่มร่วมกันกับกลุ่มผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน เพื่อนบ้านใกล้เคียงพื้นที่ท่องเที่ยวโดยรอบรมเห็นว่า พื้นที่ท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งมีความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ยังมีปัจจัยและข้อจำกัดในการจัดการการท่องเที่ยวในเรื่องการบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงพื้นที่ให้สะดวก สะอาดและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การให้ความรู้ การมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรตลอดฤดูกาล ความแตกต่างของประเภทนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจที่แตกต่างกัน เช่น ประเภทต้องการความรู้ด้านการเกษตรในภาพรวม ประเภทเฉพาะอย่าง ประเภทเดินชมพักผ่อนตามบรรยากาศธรรมชาติ ประเภทต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือศึกษาอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว การกำหนดช่วงเวลาการท่องเที่ยว เพราะเจ้าของพื้นที่บางคนเกรงว่าการท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบกับการดำเนินวิถีชีวิตตามที่เคยเป็นอยู่ เป็นต้น

ดังนั้นในภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหมอาจมีข้อจำกัดในการจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะดำรงอยู่ได้ในบางฤดูกาล เพราะผลผลิตทางการเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ นอกจากนี้ปัญหาที่สำคัญคือการขาดงบประมาณสนับสนุน การขาดความเชี่ยวชาญในด้านการตลาด การขาดความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ อย่างไรก็ตามเมื่อนักท่องเที่ยวทั่วไปจะยังคงไม่แน่นอนแต่มีแนวโน้มความยั่งยืนและสม่ำเสมอในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจเป็นหมู่คณะ หรือกลุ่มเกษตรกรที่สนใจเข้ามาเรียนรู้และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนอยู่อย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ SWOTและกลยุทธ์การตลาดใน TOWS Matrix

จากการศึกษาสภาพพื้นที่ทั้งจากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์และระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องต่างๆรวมทั้งที่วิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัด (SWOT) และกลยุทธ์การตลาดใน TOWS Matrix มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัด (SWOT)และกลยุทธ์การตลาดใน TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน (Internal Factor)	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
ปัจจัยภายนอก (External Factor)	S1 คนในชุมชนพื้นฐานส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเป็นอาชีพหลักทำให้มีความรู้ในเรื่องเกษตรเป็นอย่างดี S2 ราคาสินค้าผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรรวมทั้งบริการมีความเหมาะสม S3 พื้นที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลายจุดเด่นแตกต่างกัน S4 สามารถกำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้หลากหลาย S5 คนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ S6 พื้นที่ขานเมือง การคมนาคมสะดวกและสามารถเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ง่าย S7 มีพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งของราชการซึ่งไม่เสียค่าใช้จ่ายและของเอกชน ซึ่งมีค่าบริการเหมาะสม S8 สินค้าทางการเกษตรที่จำหน่ายในพื้นที่มีความปลอดภัย สะอาด สะดวกปราศจากมลพิษและราคาถูก S9 มีพื้นที่ทางการเกษตรและที่เกี่ยวข้องอีกหลายแห่งที่สามารถยกระดับขึ้นเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้	W1 ไม่มีคณะกรรมการชุมชนที่เข้มแข็งดูแลเอาใจใส่ต่อการบริหารจัดการในภาพรวม W2 บางพื้นที่ยังขาดความพร้อมในเรื่องทางเข้าออก ห้องน้ำ สถานที่จอดรถ W3 พื้นที่แต่ละแห่งอยู่กระจัดกระจาย การเข้าถึงยาก W4 ยังขาดการประชาสัมพันธ์ W5 ป้ายประชาสัมพันธ์เส้นทางมาท่องเที่ยวยังไม่พร้อม W6 เจ้าของพื้นที่บางคนยังขาดความเชื่อมั่นในการต้อนรับ การนำเสนอ W7 บางพื้นที่ไม่มีบุคลากรที่คอยช่วยเหลือแนะนำ W8 ผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล สภาพภูมิอากาศ ไม่สม่ำเสมอ W9 มีการย้ายถิ่นมาจากคนนอกพื้นที่มากขึ้นส่งผลต่อการดำรงชีวิต วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไป

โอกาส (O)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)
O1 ชุมชนส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ O2 กระแสสังคมนิยมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ O3 รัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวดังกล่าว รวมทั้งสำนักงานเขตสายไหมมีนโยบายในการรักษาพื้นที่สีเขียว O4 เส้นทางคมนาคมมายังพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหมสะดวกต่อการเดินทางมาท่องเที่ยว O5 สำนักงานเขตสายไหมโดยฝ่ายพัฒนาและสวัสดิการสังคมดูแลรับผิดชอบและจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่อง O6 คนเมืองต้องการท่องเที่ยวพักผ่อนในที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น O7 พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตกรุงเทพฯ ยังมีน้อย	1. ประชาสัมพันธ์จุดเด่น ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ที่หลากหลาย 2. ประชาสัมพันธ์จุดขายด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง 3. จัดกิจกรรมวันเดียวเที่ยวได้ด้วยสโลแกน ชม ชิม ช้อป ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4. ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในสื่อที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง 6. สำนักงานเขตสายไหมกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อพัฒนาในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	1. พัฒนา ปรับปรุงสาธารณูปโภคต่างๆที่สนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ ทางเดินเท้า ทางเข้าพื้นที่ ป้ายเส้นทาง พื้นที่ต่างๆเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายในการเดินทางโดยสะดวกและปลอดภัย 2. ขอความร่วมมือจากกรรมการชุมชนผู้แทนชุมชนในเขตสายไหมในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยสอดแทรกในวาระการประชุมให้บ่อยครั้งเพื่อให้เป็นที่รู้จัก 3. สำนักงานเขตสายไหมนำเสนอโครงการและประชาสัมพันธ์ไปยังเขตปกครองอื่นๆและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประชาสัมพันธ์และกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 4. สำนักงานเขตสายไหมประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อจำกัด (T)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT)
T1 การรุกร้าพื้นที่ของความเป็นเมืองส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม T2 ราคาที่ดินสูงขึ้นเป็นแรงจูงใจให้ชุมชนบางส่วนขายพื้นที่ให้นายทุน T3 การบริหารจัดการของภาครัฐด้านต่างๆ ที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่เป็นรูปธรรม T4 กระแสวัตถุนิยมการบริโภคที่เกินพอดีและวัฒนธรรมของคนเมืองทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป T5 ปัญหาด้านมลพิษต่างๆ ทั้งน้ำเสีย อากาศ เสียงรบกวนจากชุมชน จากการคมนาคม โดยเฉพาะการจราจรแออัดส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร T6 จำนวนนักท่องเที่ยวหลากหลายประเภทและมีจำนวนไม่แน่นอน T7 ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม น้ำแล้งส่งผลกระทบต่อการทำเกษตร T8 ต้นทุน ค่าใช้จ่ายอื่นๆ สูงขึ้น	1. ประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง 2. ประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างมาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวรวมทั้งคนในชุมชน 3. อนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกด้านการรักษาความสะอาดและการลดมลพิษต่างๆ ไปยังชุมชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมทั้งนักท่องเที่ยว 4. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องในเทศกาล วันสำคัญๆ ต่างๆ	1. ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงทางเดิน ความสะอาด 2. ประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงระบบการจราจรให้สะดวก คล่องตัวและเพิ่มความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชน และนักท่องเที่ยว 3. จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างมาตรการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดและนำมาสู่มากำหนดกลยุทธ์ในตาราง TOWS Matrix ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

กลยุทธ์เชิงรุก (SO) สำนักงานเขตสายไหมควรกำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งทำการประชาสัมพันธ์จุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ที่หลากหลาย สร้างจุดขายด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในสื่อที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องโดยจัดกิจกรรมวันเดียวเที่ยวได้ด้วยสโลแกน ชม ชิม ช้อป ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สำนักงานเขตสายไหมควรนำเสนอโครงการและประชาสัมพันธ์ไปยังเขตปกครองอื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประชาสัมพันธ์และกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และขอความร่วมมือจากกรรมการชุมชน ผู้แทนชุมชนในเขตสายไหมในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยสอดแทรกในวาระการประชุมให้บ่อยครั้งเพื่อให้เป็นที่รู้จัก รวมทั้งการขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อพัฒนาปรับปรุงสาธารณูปโภคต่างๆ ที่สนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ ทางเดินเท้า ทางเข้าพื้นที่ ป้ายเส้นทาง พื้นที่ต่างๆเพื่อทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายในการเดินทางโดยสะดวกและปลอดภัย

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) สำนักงานเขตสายไหมควรมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องในเทศกาล วันสำคัญ ต่างๆ โดยการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างมาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวรวมทั้งคนในชุมชนและ ธรณรังค์และสร้างจิตสำนึกด้านการรักษาความสะอาดและการลดมลพิษต่างๆ ไปยังชุมชน เกษตรกรผู้ประกอบการ รวมทั้งนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์เชิงรับ (WT) สำนักงานเขตสายไหม ควรมีการประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงทางเดิน ความสะอาด ประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างมาตรการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุต่างๆ เพิ่มความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว

ปรับปรุงระบบการจราจรให้สะดวก คล่องตัวและ จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในการศึกษาวิจัยได้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหม 2 ครั้ง โดยในครั้งแรกเป็นการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทั้งหมดใน 1 วัน และครั้งที่ 2 เป็นการจัดการการท่องเที่ยวตามรูปแบบ โปรแกรมที่ได้รับการคัดเลือกและทำการประเมินความคิดเห็นต่อศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและความพึงพอใจด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหม จากผลการประเมินความคิดเห็นต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทั้งหมดใน 1 วัน จากนักท่องเที่ยวอาสา จำนวน 30 คนครั้งที่ 1 พบว่า (n = 30)

พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหม	$\bar{X}$	SD.	ระดับ	
			ความคิดเห็น	อันดับ
			ต่อศักยภาพ	
สวนผักไร้ดินทรีริสตร	4.46	0.440	มากที่สุด	6
ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์	4.62	0.518	มากที่สุด	2
วิถีเกษตรลุงหง่า-ป่าลัดดา	4.40	0.434	มากที่สุด	7
นกนาข้าว	4.29	0.457	มากที่สุด	8
ฟาร์มเห็ดพันธุ์รัช	4.64	0.428	มากที่สุด	1
โรงเรียนเกษตรทฤษฎีใหม่	4.48	0.448	มากที่สุด	5
สวนเกษตรพอเพียงจำเป๊ะ	4.55	0.417	มากที่สุด	4
เกษตรฐานกรุงจุฑา	4.57	0.338	มากที่สุด	3
รวม	4.50	0.374	มากที่สุด	

นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน 8 พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ พบว่า อันดับแรก คือ สวนเห็ดพันธุ์รัช (ค่าเฉลี่ย 4.64) รองลงมาคือศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.62) และอันดับสุดท้ายคือนกนาข้าว (ค่าเฉลี่ย 4.29) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ด้านความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นักท่องเที่ยวมีความต้องการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรกรรมในเขตสายไหม คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีเหตุผลสนับสนุนคือต้องการให้พื้นที่เกษตรกรรมในเขตสายไหมยังคงอยู่ โดยต้องการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและทำให้พื้นที่นี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่อยู่ในกรุงเทพมหานครที่คงวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมสามารถแนะนำถ่ายทอดให้ความรู้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ ช่วยให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดี ช่วยลดโลกร้อน ประหยัดพลังงาน เป็นแหล่งอาหารของคนเมือง ช่วยให้ชุมชนมีรายได้เสริม รายได้หลักและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน มีการเกื้อกูลแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ในส่วนของความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่านักท่องเที่ยวร้อยละ 100.00 ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตสายไหม โดยมีเหตุผลสนับสนุนคือ ได้รับความรู้และประสบการณ์ดีๆ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้ความรู้ด้านการเกษตร สามารถนำไปใช้งานได้จริง ปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ นำความรู้มาปรับปรุงพื้นที่เกษตรของตนเอง ได้มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้เรียนรู้วิถีเกษตรในเมืองและต้องการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ให้บุคคลอื่นๆ ที่อื่นๆ ได้รู้จักพื้นที่ท่องเที่ยวการเกษตรในพื้นที่เขตสายไหมว่ามีพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบใดอยู่บ้าง รวมทั้งอยากให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มเพื่อที่จะได้อนุรักษ์พื้นที่เกษตรไว้ให้ลูกหลาน

ผลการประเมินความพึงพอใจด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เขตสายไหมครั้งที่ 2 ตามโปรแกรม B1 ในการท่องเที่ยว 3 พื้นที่ใน 1 วัน คือ เริ่มจาก ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์ สวนผักไร้ดินทริธรรศ และ เกษตร خانกรุงจุฑาธิติ และเพิ่มกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เขตสายไหม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.60) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ พบว่า อันดับแรก คือ ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.66) รองลงมาคือสวนผักไร้ดินทริธรรศ (ค่าเฉลี่ย 4.58) และอันดับสุดท้ายคือเกษตรกร خانกรุงจุฑาธิติ (ค่าเฉลี่ย 4.41) ตามลำดับ ในด้านความคิดเห็นพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้เขตสายไหมส่วนใหญ่มักยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยมีเหตุผลสนับสนุนคือต้องการรักษาให้เป็นพื้นที่สีเขียวกรุงเทพเนื่องจากปัจจุบันมีแต่บ้านและคอนโดมิเนียมและให้มีส่วนเป็น

พื้นที่ธรรมชาติ ทำให้อากาศดี เป็นธรรมชาติบำบัด ช่วยรักษาระบบนิเวศ และเป็นแหล่งเรียนรู้สอนลูกหลานให้รู้จักพึ่งพาตนเองได้จากต้นทุนชีวิตที่มีอยู่สืบทอดต่อไปให้คนรุ่นหลัง

ในส่วนของความต้องการให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตสายไหม นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตสายไหม คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยมีเหตุผลสนับสนุนคือรักษาพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพ ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสร้างรายได้ให้ท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมให้ชุมชน/เกษตรกรในพื้นที่ได้มีพื้นที่ในการขายผลผลิตทางการเกษตรไม่ขายที่ดินและยังกระตุ้นให้ประชาชนสนใจเรื่องเกษตรกรรมมากขึ้น ให้ประชาชนได้ตระหนักในการสร้างพื้นที่สีเขียว ได้เรียนรู้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เลี้ยงชีพได้” และเป็นแหล่งเรียนรู้ ทำให้ได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องและเขตสายไหมได้เป็นการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งถ้ามีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตสายไหมนักท่องเที่ยว มีความต้องการมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตสายไหม คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยมีเหตุผลสนับสนุนคือการได้ความรู้ ได้ชมบรรยากาศเกษตรวิถีชีวิต เพิ่มพูนความรู้ในด้านการเกษตรนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้พักผ่อนใกล้บ้านเดินทางสะดวก

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์และนำไปสู่การประชุมกลุ่ม และจัดเวทีชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหม ให้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

ด้านสังคม การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและชุมชนโดยรอบ ในการช่วยกันคิดช่วยกันดูแลและช่วยกันมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของมีความสำคัญ ในการทำให้การพัฒนาด้านสังคมที่เป็นเครือข่ายมีความเข้มแข็งและเป็นรูปธรรมโดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความสุข ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย สงบ และพึ่งพาตัวเอง สังคมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นจุดดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว

ด้านเศรษฐกิจ อาชีพทางการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง รายได้จากการเกษตรและวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นจุดเด่นที่นำมาสู่การดึงดูดหรือศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่

การเกษตรส่งผลให้พื้นที่เป็นที่รู้จักมีนักท่องเที่ยวผู้สนใจมาเยี่ยมชมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เศรษฐกิจภายในพื้นที่มีการขยายตัว มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกษตรกรมีรายได้และชุมชนโดยรอบมีการพัฒนา มีรายได้จากการนำพืชผลมาจำหน่ายหรือแปรรูปในการเพิ่มมูลค่า

ด้านสิ่งแวดล้อม การคงอยู่ของพื้นที่สีเขียว พื้นที่เกษตรกรรมช่วยให้สิ่งแวดล้อมในพื้นที่มีความสมดุล ร่มรื่น ปลอดภัย ชุมชนได้บริโภคพืชผักผลไม้ในราคาถูก สะอาด ปลอดภัย ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ไม่ทำลายธรรมชาติ และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างมีความสุขโดยที่ไม่ทำลายหรือเบียดเบียน และยังสามารถสร้างอาชีพและรายได้จากผลผลิตในพื้นที่นอกจากนั้นยังช่วยให้ระบบนิเวศสมบูรณ์เป็นแหล่งพักผ่อนทางธรรมชาติที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครอีกด้วย

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เขตสายไหมในระยะเริ่มต้นโครงการซึ่งอาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักของชุมชนหรือประชาชนทั่วไปมากนัก ทางสำนักงานเขตสายไหมจะเป็นศูนย์กลางหลักทำการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเอกสาร คู่มือของสำนักงานเขตฯ รวมทั้งทางสื่อออนไลน์ และ web page / website ผ่านระบบ Internet รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ในที่ประชุมต่างๆ ประจำเดือนของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมกับกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ โดยจะกำหนดกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กรณีนักท่องเที่ยว หรือผู้สนใจทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ พนักงานองค์การต่างๆ ที่สนใจมาเป็นหมู่คณะเพื่อมาศึกษาดูงาน มาเยี่ยมชมพื้นที่ราชการ 2 แห่ง ซึ่งได้แก่ ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์ และโรงเรียนเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งต้องมีการกำหนดโปรแกรมไว้ล่วงหน้า สามารถติดต่อประสานงานที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตสายไหมโดยตรง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งทางฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมจะได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร สถานที่ กิจกรรมในการอำนวยความสะดวก ทั้งนี้สามารถเยี่ยมชมได้ทุกวัน ในเวลาราชการตั้งแต่ 9.00-16.00 น.

2. กรณีนักท่องเที่ยว หรือผู้สนใจทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ พนักงานองค์การต่างๆ ที่สนใจมาเยี่ยมชมโดยมาเป็นหมู่คณะในพื้นที่เอกชนซึ่งได้แก่ สวนเกษตรพอเพียงจำเป๊าะ เกษตรชานกรุงจุฑาโชติ สวนเห็ดพันธุ์ธัญ สวนผักไร้ดินทริทรรศ

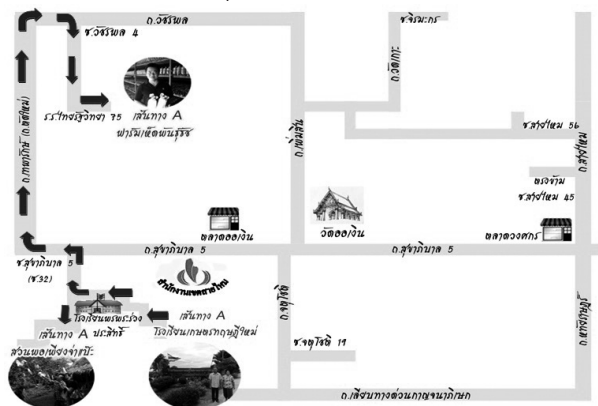
วิถีเกษตรลู่ทาง-ป่าลัดดา และ นกนาข้าว เป็นหมู่คณะ สามารถติดต่อประสานงานที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมสำนักงานเขตสายไหมเช่นกันซึ่งทางฝ่ายพัฒนาฯจะแจ้งไปยังเจ้าของพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร สถานที่ กิจกรรมในการอำนวยความสะดวกโดยมีค่าเยี่ยมชมพร้อมอาหารว่างคนละ 30 บาท (กำหนดขั้นต่ำ 10 คนขึ้นไป) ทั้งนี้ได้กำหนดวันเวลาและจำนวนคนในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหมพื้นที่เอกชน คือ วันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์สุดท้ายของเดือน เวลา 9.00-16.00 น. ส่วนกรณีเยี่ยมชมแบบส่วนบุคคล ครอบครัว สามารถติดต่อเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งโดยตรง

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการทำงานวิจัยร่วมกันกับสำนักงานเขตสายไหม ชุมชน เกษตรกร และผู้ประกอบการในพื้นที่ได้นำไปสู่ข้อสรุปรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เขตสายไหมที่มีลักษณะบางอย่างที่เหมือนและแตกต่างไปจากที่อื่นๆทั้งนี้เพราะสังคมเป็นลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีทั้งชุมชนดั้งเดิมและที่ย้ายเข้าอยู่ใหม่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวยังเป็นทั้งของภาครัฐ เกษตรกร ผู้ประกอบการ การที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมและถูกต้องจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงได้ข้อสรุปออกมาในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวใน 1 วันที่แตกต่างกันไป 3 โปรแกรม เพื่อให้นักท่องเที่ยว ผู้สนใจสามารถเลือกได้ตามความต้องการ ดังนี้

โปรแกรม A

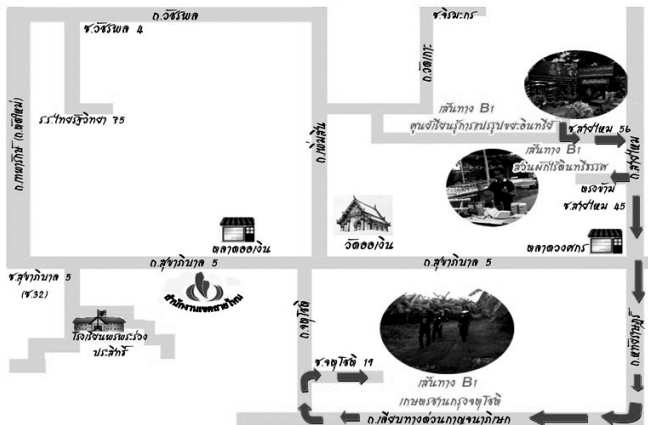
เริ่มพื้นที่ท่องเที่ยวจากสวนเห็ดพันธ์รัช บนเนื้อที่ 1 ไร่เศษ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การทำฟาร์มเห็ดอย่างครบวงจร มีการสาธิตการทำก้อนเชื้อเห็ด การเก็บดอก และมีการจำหน่ายก้อนเชื้อเห็ดคุณภาพหลากหลายสายพันธุ์ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการเพาะเห็ดทุกชนิด นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่แรกเริ่มต่อด้วยโรงเรียนเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ บนพื้นที่ 21 ไร่ พื้นที่แห่งนี้เป็นศูนย์รวมการศึกษา ค้นคว้า ความรู้ ความเข้าใจ ตามแนวทางพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างครบวงจร พื้นที่สุดท้าย คือสวนเกษตรพอเพียงจำเป๊ะ ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 13 ไร่ ในสวนแบ่งเป็น นาข้าว 5 ไร่ บ้านพักอาศัย 1 ไร่ พร้อมทั้งปลูก

โปรแกรม B1

เริ่มพื้นที่ท้องที่แยกจากสวนผักไร้ดิน**ทฤษฎีธรรม** ซึ่งเป็นสวนผักไฮโดรโปนิคส์ นักท้องที่หรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปทดลองปลูกไว้บริโภคหรือศึกษาเพื่อนำไปประกอบอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้เพราะในพื้นที่จะมีการบรรยายวิธีการ แนะนำขั้นตอนการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์อย่างครบวงจรรวมทั้งมีการจำหน่ายอุปกรณ์ วัสดุสิ้นเปลือง ประเภทฟองน้ำ ปุ๋ยน้ำ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ผักไฮโดรโปนิคส์หลายประเภท ต่อด้วยพื้นที่ **ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์** สำนักงานเขตสายไหม นักท้องที่หรือผู้สนใจจะได้เรียนรู้การแปรรูปขยะแบบครบวงจร ตั้งแต่กระบวนการเก็บ คัดแยก ย่อยสลาย กลายเป็นปุ๋ย และการปลูกพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา สามารถเยี่ยมชมการปฏิบัติงานจริงนอกจากนั้นจะมีการสาธิตแบบประยุกต์เพื่อให้ใช้ได้ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับหน่วยงาน ปิดท้ายด้วย **เกษตรฐานกรุงจตุโชติ**ซึ่งเป็นลักษณะสวนเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักท้องที่หรือผู้สนใจจะสามารถเดินชมพื้นที่ ต่างๆซึ่งแบ่งออกเป็นส่วนๆ คือ 10% เป็นที่อยู่อาศัย 30% เป็นบ่อน้ำเลี้ยงปลา 30% เป็นพื้นที่ทำนาข้าวและอีก 30% ทำพืชสวนและนาบัวในพื้นที่

ประกอบด้วยพืชนานาชนิดตั้งแต่พืชผักสวนครัว ผลไม้ กล้าย มะม่วง มะพร้าว มะละกอ ขนุน ฝรั่งผลัดเปลี่ยนกันตามฤดูกาลตลอดปี มีการสาธิตและการสอนการ พักกล้วย การปักดอกกุหลาบจากใบเตย และอื่นๆ มีการขายผลผลิตทางการเกษตร จากสวน ผลิตภัณฑ์การเกษตรแปรรูป

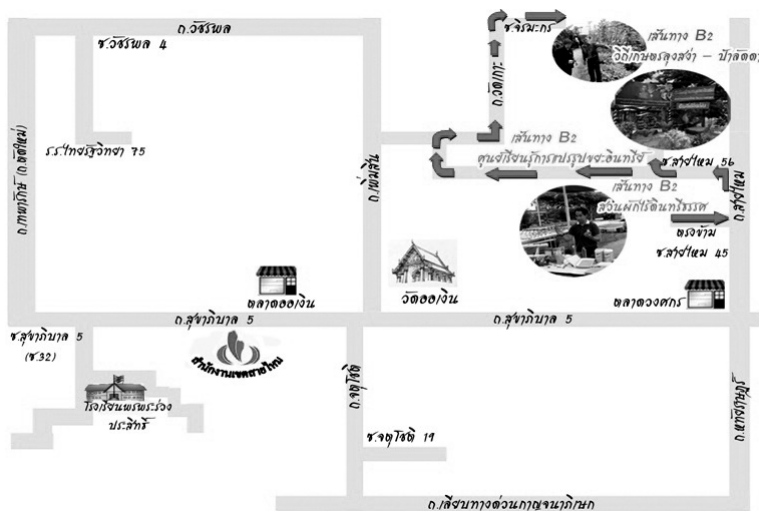
ภาพที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโปรแกรม B1

โปรแกรม B2

เริ่มพื้นที่ท่องเที่ยวจากวิถีเกษตรลุงท่า-ป่าลาดดา พื้นที่จำนวน 3 ไร่ เจ้าของ คือป่าลาดดา สงวนบุญเดิมเป็นเกษตรกรนาบัวปลูกบัวส่วนใหญ่เป็นบัวฉัตร (บูชาพระ) และปลูกผักบุ้ง ผักกระเฉด พืชผักสวนครัว กล้ายน้ำว่า มะนาว พื้นที่บางส่วนเลี้ยงไก่ ไช่ ป่าลาดดามีความสามารถในการด้านการทำขนมหลายอย่างจึงนำผลผลิตมาแปรรูป เช่นการทำข้าวต้มมัด เม็ดขนุน ขนมหั้ว ขนมห่วง น้ำสมุนไพร จากนั้นต่อยอดพื้นที่ **ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปขยะอินทรีย์** ของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตสายไหม นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจจะได้เรียนรู้การแปรรูปขยะแบบครบ วงจร ตั้งแต่กระบวนการเก็บ คัดแยก ย่อยสลาย กลายเป็นปุ๋ย และการปลูกพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา สามารถเยี่ยมชมการปฏิบัติงานจริงนอกจากนั้นจะมีการสาธิตแบบประยุกต์เพื่อให้ใช้ได้ทั้งในระดับครัวเรือน และระดับหน่วยงาน ปิดท้ายวันด้วย **สวนผักไร้ดินทริทรรศ** สวนผักไฮโดรโปนิกส์ นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปทดลอง ปลูกไว้บริโภคหรือศึกษาเพื่อนำไปประกอบอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้เพราะใน

พื้นที่จะมีการบรรยายวิธีการ แนะนำขั้นตอนการปลูกผักไฮโดรโปนิกส์อย่างครบวงจรรวมทั้งมีการจำหน่ายอุปกรณ์ วัสดุสิ้นเปลือง ประเภทพองน้ำ ปุ๋ยน้ำ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ผักไฮโดรโปนิกส์หลายประเภท

ภาพที่ 3 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโปรแกรม B2

ทั้งนี้ในการทำโปรแกรมต่างๆทั้ง 3 รูปแบบที่มวิจัยโดยเฉพาะเจ้าของพื้นที่และนักวิจัยจากสำนักงานเขตสายไหมได้ร่วมกันทำเส้นทางเพื่อให้ได้เส้นทางที่สะดวก เดินทางง่าย และอยู่ในพื้นที่เดียวกันโดยการออกแบบด้วยการวาดภาพจากการระดมสมอง สนทนาแลกเปลี่ยนกันหลังจากนั้นจึงนำเข้าสู่โปรแกรมเพื่อให้สวยงาม เป็นระเบียบ ชัดเจนและเข้าใจง่าย

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัจจัยและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

ความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ผลจากการศึกษาเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพราะมีความพร้อมในพื้นที่ มีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้

ทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งธรรมชาติที่โดดเด่นของแต่ละพื้นที่ซึ่งแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ ลักษณะอาชีพ เอกลักษณ์ ความชำนาญของเกษตรกรแต่ละคน เช่น การทำเกษตรผสมผสานตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ นำแนวทางตามรอยพ่อ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้ในการดำเนินชีวิต การทำฟาร์มเห็ดอย่างครบวงจร การทำนา ปลุกข้าว การปลูกพืช การปลูกกล้วยในพื้นที่นา การปลูกบัวและอื่นๆ ที่หลากหลายเป็นจุดเด่นของพื้นที่เขตสายไหมสอดคล้องกับเกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร (2550) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการนำทรัพยากรทางด้านการเกษตร มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม ชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตรเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิตและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้และเกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร

ปัจจัยและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเขตสายไหม

แม้ว่าพื้นที่จะมีความพร้อมและศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับหนึ่งแต่ชุมชนยังมีความกังวลในหลายเรื่องซึ่งเป็นปัจจัยและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวจะเป็นอย่างไร บางพื้นที่มีความสะดวกในเรื่องเวลาแตกต่างกันไป มีความกังวลในเรื่องการดูแลต้อนรับ เช่นในเรื่องการบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงพื้นที่ให้สะดวก สะอาด ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ถนนและทางเข้าพื้นที่ ป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ ความแตกต่างของประเภทนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจที่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gusti (2007) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “Agro-tourism Development in Bali” พบว่า อุปสรรคที่เป็นปัญหามากที่สุดคือความขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากรขาดทักษะ และขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล และงานวิจัยของวุฒิชัย สุนทรสมัย และคณะ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อการพัฒนาเครื่องข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาวิจัย พบว่าการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนโดยทำหน้าที่เป็น

ผู้สนับสนุนเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งด้านเครือข่ายและทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหม ทีมผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลหลายๆ ด้านและอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อให้ชุมชนมีแนวทางการบริหารจัดการที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภายในพื้นที่ที่มีการขยายตัว มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ เกษตรกรมีรายได้และชุมชนโดยรอบมีการพัฒนาขึ้นนำมาสู่สภาพเศรษฐกิจที่ดี ด้านสังคม การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและชุมชนโดยรอบเป็นเครือข่ายมีความเข้มแข็งและเป็นรูปธรรมโดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความสุข ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย สงบ และพึ่งพาตัวเอง สังคมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ ปลูกฝังให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับงานวิจัยของลักขณา เกตุราพันธ์ และคณะ (2558) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับได้รับการอบรมให้ความรู้ สร้างความตระหนัก ให้รู้คุณค่าของวัฒนธรรมชาวไทยพวน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีการจัดตั้งกลุ่มผู้รับผิดชอบสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยพวนได้อย่างยั่งยืน

แนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขตสายไหมจึงส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้มากขึ้นและให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทั้งทางธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสำนักงานเขตสายไหมทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการขยายตัวของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนายกระดับ

คุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและชุมชนโดยรอบในการช่วยกันคิด ช่วยกันดูแลและมีส่วนร่วมเพื่อทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถดำเนินไปได้ อย่างไรก็ตามในระยะเริ่มต้นของการท่องเที่ยวอาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักของชุมชนหรือประชาชนทั่วไปมากนัก ทางสำนักงานเขตสายไหมจึงจะดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเอกสาร คู่มือของสำนักงานเขตรวบรวมทั้งทางสื่อออนไลน์ และ web page / website ผ่านระบบ Internet รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ในที่ประชุมต่างๆ ประจำเดือนของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม กับกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากศักยภาพ ความพร้อมของพื้นที่นาร่อง 8 แห่ง โดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหมที่กำหนดจากเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชนด้านเกษตรกรรมที่หลากหลายทั้งด้านการสาธิตขั้นตอนการผลิต ด้านการให้ความรู้การเกษตร (เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่) ด้านการแนะนำธุรกิจเกษตร (ฟาร์มเห็ด สวนผักไฮโดรโปนิคส์) ด้านการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ด้านวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมด้านการเกษตร นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจสามารถสำรวจชมพื้นที่ ดูการสาธิต ได้รับความรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมและซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สนับสนุนให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร (2544) ที่ได้จำแนกไว้ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้หลายลักษณะคือรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรลักษณะการแสดงหรือสาธิต รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรลักษณะให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น รูปแบบการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลักษณะการอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลักษณะการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์และรูปแบบการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามลักษณะการให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร เช่นเดียวกับงานวิจัยของศิริภา มณีรัตน์ และ จุฑาทิพย์ เฉลิมผล (2560) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมของเส้นทางสายแม่ริม-สะเมิง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าเส้นทาง

สายแมริม – สะเมิง สามารถแบ่งรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามกิจกรรมการเกษตรหลักได้ 5 ประเภท คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การเกษตรและป่าไม้ และการเกษตรแบบผสมผสาน รวมทั้งยังสอดคล้องกับเกตุวดี สมบูรณ์ทวี และคณะ (2559) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการท่องเที่ยวในกรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร “ไร่ปลูกรัก” จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของไร่ปลูกรักได้แก่ การสาธิตขั้นตอนการผลิต การให้ความรู้การเกษตร การแนะนำธุรกิจเกษตร การจำหน่ายสินค้า กิจกรรมสันตนาการและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือเทศกาล และสอดคล้องกับงานวิจัยของเทพกร ณ สงขลา (2556) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน ในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมการสาธิต ให้ความรู้การเกษตร การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและการแนะนำธุรกิจทางการเกษตร โดยกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการเกษตร ชุมชนควรมีการจัดการทรัพยากรการเกษตรที่เน้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการเกษตร การเรียนรู้วัฒนธรรมชนบทและการสัมผัสธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลการวิจัย

1. การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืนควรจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชน มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของพื้นที่หรือพัฒนารูปแบบเชิงเกษตรเฉพาะตัวให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทาง ถนน การคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว
3. ชุมชนควรมีการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรหรือเครือข่ายเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นมาตรฐาน ลดปัญหาความขัดแย้ง ภายใต้นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะพื้นที่บางแห่งโดยเฉพาะที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ สำนักงานเขตสายไหม ถ้ากลุ่มหรือองค์กรบริหารมีการบริหารจัดการดี เข้มแข็ง จะทำให้เกิดรายได้ทางการท่องเที่ยวและรายได้ส่วนดังกล่าวสามารถนำ

ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

4. ควรมีการเพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้หลากหลายโดยใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น การปลูกข้าว หว่านข้าว การเก็บเกี่ยวข้าว การเก็บดอกบัว การพับกลีบบัว การพับดอกกุหลาบจากใบเตย การทำขนมพื้นบ้าน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้ความรู้ ความเป็นกันเองกับชาวบ้านในชุมชนแล้วยังจะได้รับความประทับใจจากกิจกรรมท่องเที่ยว อันเป็นการนำไปสู่การเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว

5. ส่งเสริมให้คนในชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรของพื้นที่โดยหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่นอกเหนือจากสำนักงานเขตฯ ได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน ติดต่อประสานงานสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อจัดทำโครงการสนับสนุนการจัดอบรมหรือประชุมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การแปรรูปสินค้าเกษตร การเพิ่มมูลค่า การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี การให้บริการ การต้อนรับนักท่องเที่ยวให้แก่เจ้าของพื้นที่หรือเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นควรสนับสนุนและส่งเสริมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวเพื่อจะได้เกิดความตระหนักห่วงแหนในพื้นที่คิดค้นแนวทางวิธีการใหม่ ๆ ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและสืบทอดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงความพร้อม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและในลักษณะอื่นๆในพื้นที่ที่นอกเหนือไปจากพื้นที่เดิมเพื่อเป็นการขยายผลและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้หลากหลาย รวมทั้งทำให้ชุมชนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีรายได้เพิ่มขึ้น

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตอื่นๆเพื่อเป็นการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในเมืองและยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งทำให้เกษตรกรมีรายได้อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ควรมีการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเมื่อมีการดำเนินการไประยะหนึ่ง เพื่อดูปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดของการจัดการท่องเที่ยวรวมทั้งความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและผู้มาดูงาน เยี่ยมชม เพื่อนำผลมาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร. (เอกสารอัดสำเนา).
- เกตุวดี สมบูรณ์ทวีและคณะ. (2559). *นวัตกรรมการท่องเที่ยวในกรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร “ไร่ปลูกรัก” จังหวัดราชบุรี*. (7 มิถุนายน 2560). สืบค้นจาก http://www.info.ms.su.ac.th/sums01/PDF01/1278_20170222_p_8.pdf.
- เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร. (2550). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษา หมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทัศนธรณ์ นาคเขียว. (2545). *แนวการพัฒนาโป่งเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เทพกร ณ สงขลา. (2556). *รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน ในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564). (2559). *กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. (5 มีนาคม 2561). สืบค้นจาก <http://www.dpe.go.th/content/file>.
- ลักขณา เกตุราพันธ์ และคณะ. (2558). *การพัฒนาแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก*. *Veridian E-Journal*, 9 (2).
- วารุณี เกตุสอาด. (2554). *การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร*. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย มสธ. วิจัย ประจำปี 2554.

- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และ ปิยะพร ธรรมชาติ. (2559). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. *สมาคมนักวิจัย*, 21(3).
- ศิริภา มณีรัตน์ และ จุฑาทิพย์ เฉลิมผล. (2560). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมของเส้นทางสายแม่ริม-สะเมิง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. (17 มิถุนายน 2559.) สืบค้นจาก www.research.cmru.ac.th/research59/ris/download.php?download_file=article.
- ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2544). *คู่มือการบริหารและจัดการท่องเที่ยวเกษตร*. เอกสารการประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการบริหารและจัดการ “การท่องเที่ยวเกษตร” ภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามมาตรการเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.). (อัครสำเนา)
- Akpinar, N., Talay, I., Ceylan, C. and Gundus, S. (2005). Rural women and agrotourism in the context of sustainable rural development : A case study from Turkey. *Environment Development and Sustainability*, 6(4) : 473-486.
- Burkart, A. J. and S. Medrik. (1981). *Tourism : Part Present and Future*. Oxford : Butterworth-Hienemari Ltd.
- Collier, A. and Harraway, S. (1997). *Principles of Tourism*. Auckland : Longman.
- Hron, J. and Srnc K . (2004). *Agrotourism in the context with the rural development*. Czech University of life Sciences Prague. (July 30, 2009). Retrieved from www.czu.cz.
- Gusti Bagus Rai Utama. (2007). *Agrotourism Development Bali*. (October 30, 2017). Retrieved from <https://raiutama.thesis.blogspot.com/>.
- Pleumarom, A. (1999). *The hidden cost of the “new” tourism –a focus on biopiracy in Third World Network*. (November 30, 2016). Retrieved from [www.twinside.org.sg/ title/hidden.htm](http://www.twinside.org.sg/title/hidden.htm).

World Tourism Organization. (1997). *International Tourism : A Global Prespective*. 1st edition. Spain : Madrid.

World Tourism Organization. (2004). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destination s : A Guidebook*. Spain : Madrid.

บทที่

2

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี

Community Participation in the Development of
the Elderly Quality of Life of Thakhae Sub-District
Lopburi Province

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ
Orapin Piyasakulkiat

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี

Community Participation in the Development of the Elderly
Quality of Life of Thakhae Sub-District Lopburi Province

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ¹

Orapin Piyasakulkiat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กระบวนการมีส่วนร่วมและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี การศึกษาใช้วิธีการแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ตำบลท่าแคเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาจากการดำเนินงานระหว่างภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกัน คิดพัฒนากิจกรรมเพื่อนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคและการตระหนักรู้ของประชาชน โดยนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างจุดร่วมในการรวมพลังชุมชนอย่างเข้มแข็ง ใช้หลักการมี

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250 โทรฯ 02-320-2777 ต่อ 1117 e mail : orapin.piy@kbu.ac.th

ส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยอาศัยจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมของอาสาสมัครที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน

คำสำคัญ : กระบวนการมีส่วนร่วม; แนวทางการมีส่วนร่วม; การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were to study the context of community and quality of life of the elderly, participation and the involvement of the community in improving the quality of life of the elderly in Thakae District, Lopburi Province.

The study used a combined approach, including quantitative research, which data obtained from the survey of 308 elderly people and the qualitative research, which data obtained from in-depth interviews, the participation and the focus group. The data received were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The results found that Thakae District is a historic community with its culture conducive to the involvement of the community. The involvement of community residents together with local authorities helped develop activities contributed to improving quality of life for the elderly, health care, mental health, social and environmental relationships. Moreover, the community involvement approach of Thakae District Administration was encouraged by promoting the awareness of the public, creating a cultural awareness in the community, including powerful harmony driven by the collective awareness of the volunteers who were ready to work and contributed to improve the quality of life of the elderly in the community.

Keywords : Participation Procedures; Guidelines for Participation; Improving the Quality of Life for the Elderly

บทนำ

สังคมไทยอยู่ในสภาวะการณ์ที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี 2564 โดยคาดการณ์ว่าจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้า ซึ่งโครงสร้างอายุของประชากรที่เปลี่ยนไปนี้เท่ากับการเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมไทยโดยรวม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2559) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยถือเป็นปัญหาเชิงบริบทของประเทศ ทั้งระบบเศรษฐกิจ การจ้างงาน สถาบันครอบครัว ชุมชน แม้กระทั่งการปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน เนื่องจากโครงสร้างของประชากรเป็นสิ่งที่หล่อหลอมระบบต่าง ๆ ของประเทศ ในการวางแผนการพัฒนาระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2525 – 2544) ต่อเนื่องฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ได้กำหนดไว้ว่าภาครัฐต้องส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องคุณค่าของผู้สูงอายุ เพราะเมื่อสังคมมองผู้สูงอายุมีคุณค่า ผู้สูงอายุก็จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมในสังคม National Seniors Commission of Promotion and Coordination of Prime Minister's Office (2002) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ถูกคาดหวังให้เป็นผู้มีบทบาทในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ เนื่องจากมีความใกล้ชิดและรู้ความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน โดยมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการคุ้มครอง ดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนทุกกลุ่มในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้สูงอายุด้วยการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ตามแนวทางการบริหารภาครัฐสมัยใหม่

แนวคิด “การมีส่วนร่วมของชุมชน” เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในการพัฒนาซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมใช้สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเวลาเดียวกัน อันเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ที่มุ่งเน้นในเรื่องความสมัครใจ การมีอิสระภาพ มีความเสมอภาค การรวมพลังอย่างเข้มแข็ง มีความสอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ รวมไปถึง

คุณภาพชีวิตของการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิตและการช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ (WHO and UNCEF, 1978 ; ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2552 ; นรินทร์ชัย พัฒนพงษา, 2538 ; โกวิทย์ พวงงาม, 2553 ; Beadle-Brown et al., 2008)

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้นมีจำนวน 8,302 คน มีผู้สูงอายุจำนวน 1,338 คน คิดเป็นร้อยละ 16.11 ของประชากรทั้งหมด การกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะและพัฒนาพื้นที่ตำบลท่าแค เพื่อตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการจัดตั้งองค์กรชุมชนต่างๆ ในชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแคโดยเป็นผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุในตำบลท่าแค องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค (2560)

อย่างไรก็ตามหากกล่าวถึงภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก ทั้งการขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิด และการให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน การขาดแคลนผู้มีทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเรื่องความพร้อมของทั้งภาครัฐและประชาชน รวมไปถึงการขาดผู้นำชุมชนที่มีอุดมการณ์ เสียสละและเข้มแข็ง นโยบายของรัฐบาลจึงเป็นนโยบายเพียงประชาสังคมที่ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552 ; โกวิทย์ พวงงาม, 2550) ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคแม้จะมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมกลุ่มของชาวบ้านและมีโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่ก็ยังไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคผู้หนึ่งได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ยังไม่ครอบคลุม เพราะผู้สูงอายุมีความต้องการที่แตกต่างกัน ส่วนชมรมผู้สูงอายุที่จัดตั้งขึ้นมายังมีจำนวนสมาชิกไม่มากพอและขาดความต่อเนื่อง รวมไปถึงยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้านที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วมรับบริการหรือร่วมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ได้ จำเป็นที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนท่าแค เพื่อ

พัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนมีผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วย 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสถานภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดสำคัญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนของ ฌีลลวดิ บุรีกุล (2548) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในชุมชนในการที่ประชาชนใช้สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการเข้าไปร่วมแก้ไขปัญหของชุมชน รวมไปถึงสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อระดมทรัพยากรท้องถิ่นและเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆให้กับชุมชน สำหรับกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นต้องอาศัยความพร้อมเพรียงในการใช้อำนาจตัดสินใจเพื่อบังคับไปสู่ความสำเร็จ Cohen and Uphoff (1980) แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดโครงการจากความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบการเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนการบริหารงานหรือการประสานความร่วมมือ รวมทั้งการร่วมปฏิบัติด้วยแรงงาน แรงเงิน และทรัพยากรอื่น ๆ 3) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ เป็นการร่วมรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นใน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ร่วมกันตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนการร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โกวิทย์ พวงงาม (2553) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมชักนำ และเปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่ม องค์กร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ดังนี้ 1) การเปิดช่องทางให้ประชาชนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีช่องทางการแสดงความคิดเห็น 2) การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น และเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล และเป็นเวทีในการตัดสินใจ 3) การรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการรวม

กลุ่มตามความสนใจในลักษณะของชมรม รวมทั้งการส่งเสริมอาสาสมัครที่มีจิตอาสา เพื่อช่วยเหลืองานท้องถิ่น ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนในฐานะทั้ง ผู้ส่งเสริม ผู้รับบริการ และผู้ตรวจสอบ

แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดของ WHOQOL Group (1995) จัดองค์ประกอบไว้ 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อมซึ่งสามารถวัดได้ครอบคลุมองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และมีผลงานวิจัยหลายชิ้นที่พบว่า มีการร่วมดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องของชุมชนที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตดังกล่าวสอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมดูแล และให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ (วันทนา งามกลิ่น, 2555 ; จริญญา วงษ์พรหม, 2558 ; ภูมิวัฒน์ พรวนสุข, 2558) แนวคิดเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การร่วมรับผลที่เกิดขึ้น และการตรวจสอบประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติการร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งทาง สุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อให้พร้อมการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดโดยเชื่อมโยงตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ WHOQOL Group (1995) ใน 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านสุขภาพกาย 2) มิติด้านสุขภาพจิต 3) มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและ 4) มิติด้านสภาพแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ Cohen and Uphoff (1980) ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การตัดสินใจ (2) การดำเนินกิจกรรม (3) การรับผลประโยชน์ และ (4) การประเมินผล ซึ่งนำไปสู่ แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ตัวแปรต้น

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

- ด้านสุขภาพร่างกาย
- ด้านสุขภาพจิต
- ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม
- ด้านสภาพแวดล้อม

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

- การติดัดตสินใจ
- การดำเนินการ
- การรับผลประโยชน์
- การตรวจสอบประเมินผล

ตัวแปรตาม

แนวทางการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตผู้สูงอายุ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ให้ข้อมูล

1.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าแคใน 10 หมู่บ้านรวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,338 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ Taro Yamane (1970) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน

1.2 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยตัวแทนของภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นผู้สูงอายุจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 30 คน 2) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากตัวแทนครอบครัวผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบบปลายปิดที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมหัวข้อที่ต้องการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ **ส่วนที่ 1** คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นคำถามปลายปิดแบบมีหลายคำตอบให้เลือก และเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียวจำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ภาระหนี้สิน การอยู่อาศัย จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว **ส่วนที่ 2** คำถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างตามมาตรวัดของลิเคิร์ท จำนวน 32 ข้อ โดยมีหลักเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ 5 ระดับในสัดส่วนเท่ากัน คือ มีคุณภาพชีวิตในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตามลำดับสิน พันธุ์พินิจ (2553) จากนั้นนำแบบสอบถามไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1990 อ้างถึงใน พงษ์รัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 125-126) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.982 ที่เชื่อถือได้สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงได้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อยและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นคำถามเกี่ยวกับบริบท สภาพแวดล้อมของชุมชน คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคิด ตัดสินใจ การวางแผน การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การสรุป ตรวจสอบและประเมินผลกิจกรรม และกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมการวิจัยเชิงปริมาณใช้การออกแบบสอบถามคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีประชุมกลุ่มเป็นหลัก

ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของภาคีในทุกขั้นตอน ดังนี้ **ระยะที่ 1** ศึกษาบริบทชุมชนด้านทั้งกายภาพ โครงสร้างประชากร มิติสังคม/วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน **ระยะที่ 2** ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการนำผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาพัฒนาเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ **ระยะที่ 3** การประเมินผลการดำเนินการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ**ระยะที่ 4** การสรุป วิเคราะห์และเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ **ขั้นที่ 1** การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวัดระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค **ขั้นที่ 2** การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบริบทและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแคโดยการเริ่มต้นถอดเทปประมวลข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ทำดัชนีข้อมูล ทำข้อสรุป และนำเสนอข้อมูลในการนำเสนอข้อมูลมุ่งแสดงความคิดเห็นที่เด่นชัด และความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนา โดยอ้างคำพูด (Quotation) เพื่อเป็นหลักฐานประกอบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมและแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. บริบทชุมชนและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

สภาพแวดล้อมทางกายภาพของตำบลท่าแคเป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ช่วงปลายรัชกาลที่ 1 โดยเรียกตนเองว่า “ลาวหล่ม” เนื่องจากมีวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนมีลักษณะเดียวกับภาคอีสาน ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนมีลักษณะเครือญาติและการให้ความเคารพผู้อาวุโส ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบลุ่มส่งผลให้เกิดผลกระทบจากภาวะวิกฤติน้ำท่วมอยู่เสมอๆ พื้นที่ส่วนใหญ่

ทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย และใช้เพื่อการทหาร การคมนาคมสะดวก มีการบริการสาธารณูปโภคอย่างทั่วถึง และมีคลองชลประทานส่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรและปศุสัตว์ สถาบันและองค์กรเกี่ยวกับศาสนา และวัฒนธรรมโดยมีวัดจำนวน 4 แห่งเพื่อใช้เป็นศูนย์รวมในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา การสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น การให้บริการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลท่าแคที่ให้บริการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค มีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคเป็นหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 8,302 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 1,338 คน คิดเป็นร้อยละ 16.11 ของประชากรทั้งหมด โดยถือว่าเป็นตำบลที่อยู่ในเกณฑ์สังคมผู้สูงอายุตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ การกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของ อบต. ท่าแค มีการจัดสวัสดิการทางสังคมให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ การส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำนวน 4 องค์กร ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มกองทุนบทบาทสตรี กลุ่มกองทุนพัฒนาสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องได้แก่กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขภายในตำบลท่าแคที่มีสมาชิกจำนวน 154 คน ได้รับการอบรมด้านสาธารณสุขทำหน้าที่สื่อข่าวสารเกี่ยวกับสาธารณสุขให้กับชาวบ้านในตำบลท่าแค อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแคยังมีน้อย ขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร รวมไปถึงขาดผู้นำที่มีทักษะการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จากข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามของผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จำนวน 308 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีระดับ การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน อาศัยอยู่กับคู่สมรสหรือบุตร ธิดา มีสมาชิกจำนวน 1-2 คน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลท่าแคโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มากที่สุด รองลงมาด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพกายน้อยที่สุดตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในตำบลท่าแค โดยรวม

(n = 308)

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลท่าแค	ระดับคุณภาพชีวิต		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านสุขภาพกาย	3.04	0.52	ปานกลาง
2. ด้านสุขภาพจิต	3.15	0.78	ปานกลาง
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.51	0.60	มาก
4. ด้านสภาพแวดล้อม	3.28	0.79	ปานกลาง
รวม	3.25	0.59	ปานกลาง

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผู้สูงอายุในตำบลท่าแค

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุในตำบลท่าแคจำนวน 30 คนในช่วงเดือน
กุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ.2560 เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต สรุปได้ว่า **ด้านสุขภาพ
ร่างกาย** ผู้สูงอายุในตำบลท่าแคมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกาย มีโรคประจำตัวที่ทำให้เป็น
อุปสรรคต่อการดำรงชีวิต **ด้านสุขภาพจิต** ผู้สูงอายุบางคนคิดว่าตนเองเป็นผู้ที่ด้อย
คุณค่าในสังคมและเกรงว่าจะเป็นการระต่อบุตรหลาน ทำให้เกิดความท้อแท้ในการ
ดำเนินชีวิต อีกทั้งความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพของตนเองที่มีความเสื่อมถอย
ทางร่างกาย **ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม** แม้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มกันใน
ลักษณะของเครือญาติและบ้านใกล้เคียงที่มีความรักความสามัคคี ห่วงใยและ
เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน แต่การรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรชุมชนสำหรับผู้สูงอายุยังมีน้อย
สภาพแวดล้อม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัวและมีเครือญาติอยู่ในบริเวณ
ใกล้เคียงกัน สภาพบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวยกพื้นสูง 2 ชั้น เนื่องจากพื้นที่เป็น
ที่ราบลุ่มจึงมักมีน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก อาณาบริเวณโดยรอบที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มี
การปลูกพืชผักสวนครัวไว้รับประทานเองและแบ่งปันกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง การรับ
ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นทางการจาก อบต. ท่าแค แกนนำชุมชน และสมาชิก อสม.
แหล่งรวมข้อมูลข่าวสารอย่างไม่เป็นทางการ คือ ร้านค้าประจำหมู่บ้าน ที่เรียกว่า
“สภาคาแฟ” ประจำหมู่บ้าน อีกทั้งมีหอกระจายข่าวประจำทุกหมู่บ้าน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) มีดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคได้เปิดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ประชาชนภาคส่วนต่าง ๆ ในตำบลท่าแคได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค กลไกในการดำเนินงานโดยรับสมัครผู้มีจิตสาธารณะและพร้อมดำเนินกิจกรรมจากทุกภาคส่วนซึ่งไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและผู้ประสานงานในแต่ละพื้นที่ในชุมชนอย่างชัดเจน โดยร่วมกันสำรวจข้อมูลในเบื้องต้นเพื่อทราบถึงบริบทและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าวข้างต้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์และคิดหาแนวทางดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม ในที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ในการคัดเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนทั้งหมดรวม 12 กิจกรรม การดำเนินกิจกรรมถูกกำหนดขึ้นทุกเดือนเวียนไปตามหมู่บ้านครั้งละ 3 ชุมชน ได้แก่ **ด้านสุขภาพกาย** ได้แก่ กิจกรรมการตรวจร่างกายผู้สูงอายุ กิจกรรมการอบรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายผู้สูงอายุ **ด้านสุขภาพจิต** ได้แก่ กิจกรรม สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม กิจกรรมเรื่องเล่าย้อนอดีต กิจกรรมร่ายย่อนยุค **ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม** ได้แก่ กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมการแสดงมุขิตาจิตรสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมรักษัต้นไม้ กิจกรรมกองทุนธนาคารขยะ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม กิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นได้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดและความสนใจ โดยมีเป้าหมายคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนงบประมาณและอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานในชุมชน และทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม กล่าวคือ กิจกรรมด้านสุขภาพกาย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าแคและ ชมรม อสม. ชมรมผู้สูงอายุ และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคเป็นผู้ดำเนินการหลัก กิจกรรมที่

ส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นความร่วมมือระหว่าง อบต. ท่าแคและแกนนำในชุมชน และชมรม อสม. กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและกิจกรรมที่ส่งเสริมสภาพแวดล้อมเกิดจากความร่วมมือในทุกภาคส่วน ซึ่งทุกกิจกรรมมีเป้าหมายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งสิ้น

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการจัดกิจกรรมทั้ง 12 กิจกรรมที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านวัตถุและจิตใจของประชาชนในตำบลท่าแค โดยเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ กล่าวคือ ผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพที่ดีของร่างกายจากการได้รับการตรวจสุขภาพ เกิดการเรียนรู้ในการดูแลสุขภาพกายและการโภชนาการที่ถูกต้อง และการพัฒนาด้านจิตใจที่ได้รับการฝึกสมาธิเพื่อสร้างความเข้มแข็งของจิตใจนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข การสร้างความความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน เกิดความภาคภูมิใจว่าตนเองมีคุณค่าในสังคมและการส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ดี สำหรับในส่วนของการบริหารส่วนตำบลท่าแคสามารถบริหารงานที่สอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ โดยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่สนองตอบความต้องการต่อผู้สูงอายุและชุมชนได้ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพลังสามัคคีของชุมชน การร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในทุกภาคส่วนในการการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และที่สำคัญคือผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกลึกตนเองมีคุณค่าที่ชุมชนให้ความสำคัญและมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จากการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ประชาชนในทุกภาคส่วนมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

ด้วยความสมัครใจและกระตือรือร้น ร่วมแสดงความคิดเห็นพัฒนากิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างจริงจัง สังเกตได้จากการประชุมทุกครั้งจะมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก เนื่องจากตำบลท่าแคเป็นชุมชนเก่าแก่ มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ อีกทั้งมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ผนวกกับการสนับสนุนและส่งเสริมจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงการประสานงานของแกนนำในชุมชนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเข้มแข็ง และพบว่ากิจกรรมที่ร่วมกันจัดขึ้นนั้น ได้สร้างความพึงพอใจต่อผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ กิจกรรมที่ผู้สูงอายุพอใจและมีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมการตรวจร่างกายผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญและพึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากปัญหาคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุเกิดจากการเจ็บป่วยที่เรื้อรัง การได้รับการตรวจสุขภาพและการแนะนำการรับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมกับวัยทำให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูลสะท้อนกลับว่า “การได้ตรวจร่างกายทำให้คลายกังวลเกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูงที่เป็นอยู่ไปได้เยอะ เพราะรู้วิธีการดูแลตนเอง การกิน การอยู่ที่เหมาะสมกับวัย ปัจจุบันอาการมินหัวทุเลาลงไปเยอะ ไปวัดความดันก็ลดลงด้วย...”² สำหรับกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิต คือ กิจกรรมถือศีล ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรม เพราะทำให้จิตใจสงบ ไม่วิตกกังวลกับปัญหาต่าง ๆ ในขณะเดียวกันผู้สูงอายุพึงพอใจกับการได้ทำกิจกรรมร่วมนุยุค ที่ให้ความเพลิดเพลินใจ มีความสุขใจทำให้นึกถึงอดีตสมัยยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว สำหรับกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกล่าวว่า “ชอบกิจกรรมนี้เพราะในอดีตหมู่บ้านเราเวลามีนงานบุญแต่ละครั้งจะช่วยกันคนละไม้คนละมือไม่มีเกียจจนเลย และเวลาใครมีของอะไรก็จะแบ่งปันกันเพราะมีแต่ญาติๆกันทั้งนั้น...”³ และกิจกรรมกองทุนขยะเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุพึงพอใจเนื่องจากช่วยในการรักษาสิ่งแวดล้อมแล้วยังสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุให้เกิดความภาคภูมิใจ และยังได้รับสวัสดิการกองทุนเพื่อผู้สูงอายุด้วย

²สัมภาษณ์ผู้สูงอายุหมู่ที่ 6 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี วันที่ 30 มีนาคม 2560.

³สัมภาษณ์ผู้สูงอายุหมู่ที่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี วันที่ 20 เมษายน 2560.

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคเป็นผู้มีบทบาทหลักในการสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนในตำบลท่าแคเกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กระบวนการขับเคลื่อนมีส่วนร่วมของชุมชนโดยอาศัยจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชนในตำบลท่าแค การมีวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นที่หล่อหลอมความรักความสามัคคีของคนในชุมชน รวมไปถึงความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีลักษณะแบบเครือญาติที่ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสผู้สูงอายุ นำมาสร้างจุดร่วมในการตระหนักรู้ในความห่วงใยต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พร้อมกับการค้นหาอาสาสมัครจากผู้นำชุมชนที่มีจิตสาธารณะ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา มีความพร้อมในการดำเนินงาน พร้อมทั้งจะเป็นผู้ประสานงาน แต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม มอบหมายภารกิจหน้าที่ตามความพร้อม ความถนัด ความสนใจ และยินดีที่จะปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ใช้วิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อศึกษาถึงบริบทและสถานภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ ร่วมคิดค้นหาประเด็นปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุ กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลท่าแคบนพื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ในสังคม และสภาพแวดล้อม รวมไปถึงหาแนวทางขยายเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมากยิ่งขึ้น

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์อ้างอิงจากทฤษฎีและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้ดังนี้

1. การศึกษาถึงบริบทชุมชนและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของตำบลท่าแคที่มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่ช่วงปลายรัชกาลที่ 1 ที่เกิดการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม

และประเพณีของชุมชนชาวบ้านให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันแบบเครือญาติก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน มีความห่วงใยและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และเป็นสังคมผู้สูงอายุตามเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ที่เสนอว่าบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการในปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพชีวภาพ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Beadle-Brown et al. (2008 : 380) ที่กล่าวถึง คุณภาพชีวิตด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) จะเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิตและการช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ การศึกษาถึงสถานภาพของผู้สูงอายุในชุมชนพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกายมากที่สุด รองลงมาได้แก่สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับ วันทนา กลิ่นงาม และคณะ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาต่าง ๆ อยู่มาก ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 ภาคส่วน ได้แก่ ผู้สูงอายุหรือครอบครัว ผู้นำชุมชน องค์การชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค ร่วมกันค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน กำหนดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนทั้งทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมโดยอาสาสมัครได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบการจัดกิจกรรมที่หมุนเวียนไปตามชุมชนที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 10 ชุมชนในตำบลท่าแคอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งทางสุขภาพกายที่ได้รับการแนะนำในการดูแลและสุขภาพที่ถูกต้อง การส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย การมีความสุขที่ได้รับมีความสำคัญ และการได้เข้าร่วมพบปะสังสรรค์ บำเพ็ญประโยชน์ให้กับผู้อื่น การมีส่วนร่วมของชุมชนนอกจากเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีแล้วยังเป็นการสร้างเสริมสังคมผู้สูงอายุ

ให้มีคุณภาพอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ WHO and UNICEF (1981 : 41) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการสำคัญต้องตัดสินใจด้วยตนเอง 2) การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางสังคม 3) การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม 4) การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปแบบของวัตถุ

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปิดโอกาสและสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนในตำบลท่าแคเกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขับเคลื่อนโดยอาศัยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชน นำวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กันลักษณะเครือญาติ การเคารพผู้อาวุโสมาสร้างจุดร่วมในการตระหนักรู้ในความห่วงใยต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมต้องเป็นผู้มีจิตอาสา มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา มีความพร้อมในการดำเนินงาน และยินดีที่จะปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง สอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ชัย พัฒนพงษา (2538) และ โกวิทย์ พวงงาม (2553) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่เน้นเกี่ยวกับการส่งเสริม ชักนำ และเปิดให้บุคคล กลุ่ม องค์กรเข้ามามีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการด้วยความสมัครใจ มีอิสรภาพ และเสมอภาค วิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการปรึกษาหารือร่วมกัน ร่วมคิดค้นหาประเด็นปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุ การกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลท่าแคบนพื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ในสังคม และสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนา

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านขององค์การอนามัยโลก The WHOQOL Group (1995) ประกอบด้วย ด้านสุขภาพกาย ด้านสภาพจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสภาพแวดล้อมรวมไปถึงการหาแนวทางการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. การค้นหาอาสาสมัครในชุมชนควรเป็นผู้ที่มีจิตอาสา มีความพร้อมในการดำเนินงานจะช่วยให้การบริหารงานส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะสามารถตอบสนองตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชนได้

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการควรดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม มีการมอบหมายภารกิจหน้าที่ตามความพร้อม ความถนัด ความสนใจจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3. การกำหนดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและครอบคลุมการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านได้แก่ การพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ของชาติเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุต่อไป

2. ศึกษาการจัดสวัสดิการทางภาครัฐเพื่อผู้สูงอายุโดยใช้แนวทางคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นฐานข้อมูลในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

- จริญญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. (20 กุมภาพันธ์ 2560). สืบค้นจาก <https://tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/43650>.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ : พาณิชยพระนคร.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงษา. (2538). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่ : ศิริลักษณ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2552). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. (2558). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่. (20 กุมภาพันธ์ 2560). สืบค้นจาก <http://www.graduate.ubru.ac.th/ubru-journal/assets/onlinefile/1436251738.pdf>.
- วันทนา กลิ่นงาม. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบุรี. *มนุษยสังคมปริทัศน์*, 14 (2), 36.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2558*. นครปฐม : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2553). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒนา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค. *ประวัติความเป็นมา*. (20 มกราคม 2560). สืบค้นจาก <http://www.thakhae.go.th/history.htm>.

- Beadle-Brown, J., Murphy, G., and DiTerlizzi, M. (2009). Quality of Life for the Camber well Cohort. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 22(4), 380-390.
- Cohen, J.M., and Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development : Seeking clarity through specificity*. New York : World Developments.
- National Seniors Commission of Promotion and Coordination of Prime Minister's Office, (2002). *National seniors plan No. 2 (2002 -2011)*. Bangkok : Kurusapa Printing Ladphrao.
- The WHOQOL Group. (1995). The World Health Organization quality of life assessment. *Social Science and Medicine*. 41(10), 1403 – 1409.
- WHO and UNICEF. (1978). *Report of the international conference on primary health care*. New York : N.P. Press.
- Yamane, Taro. (1970). *Statistics : An Introductory Analysis*. Tokyo : Harper International.

การพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมืองกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

Urban Agriculture Garden Development and the Community Empowerment : A Case Study of Poonsap Community, Saimai District, Bangkok

พัสรินทร์ พันธุ์แน่น

Pasrin Phannan

การพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมืองกับการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร¹

Urban Agriculture Garden Development and the Community
Empowerment : A Case Study of Poonsap Community,
Saimai District, Bangkok

พัสรินทร์ พันธุ์แน่น²

Pasrin Phannan

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำสวนเกษตรชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชน สวนเกษตรชุมชนที่เป็นสวนรวมใจ เป็นสวนผักไร้สารเคมีและจะเป็นสวนเกษตรที่สร้างฐานรากทางเศรษฐกิจของชุมชน นำไปสู่การออมและการซื้อพื้นที่จากการเคหะในอนาคตได้ สวนเกษตรชุมชน ผักไร้สารบ้านพูนทรัพย์จึงเป็นสวนรักษะบ้านรักษะชุมชน

ผลการศึกษาสามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้ คือ การฟื้นฟูดินและสร้างกิจกรรมในสวนเกษตรให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยสวนเกษตรชุมชนริเริ่มขึ้นโดยชาวบ้านที่เป็นกลุ่มแกนนำที่มีการวางแผนชุมชนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายของคนได้สะพานและสลัมสี่ภาคที่ยังมีความสัมพันธ์

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาและฟื้นฟูสวนเกษตรชุมชนเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร” โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกริกและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี พ.ศ. 2559

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 โทรฯ 084-387-5508 email : pasrinp2009@gmail.com

เหนียวแน่น ทำให้กลุ่มแกนนำที่มีคุณสมบัติคือ มีความอดทน มีภาวะผู้นำสูง เสียสละ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีศักยภาพในการพัฒนาทั้งตนเองและชุมชน สามารถสร้างเครือข่ายทางสังคม นำชาวบ้านเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การทำสวนเกษตรชุมชนจึงเป็นจุดที่สามารถลดปัญหาเรื่องอาหารปลอดภัย ปัญหาสังคม ลดภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ลดความเสี่ยงในการติดเกมและห่างไกลยาเสพติดของเด็ก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่มีแหล่งสะสมขยะในชุมชน มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น และเศรษฐกิจของชุมชน โดยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นต้น นอกจากนี้ สวนเกษตรชุมชนยังเป็นสวนเกษตรส่วนรวมของชุมชนที่ชาวบ้านทุกคนสามารถเข้าร่วมดำเนินการและรับผลประโยชน์ได้ สามารถร้อยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ เป็นตัวอย่างหรือสวนเกษตรชุมชนนำร่องให้กับชุมชนอื่นๆ ในเขตสายไหม และเป็นต้นแบบสวนเกษตรชุมชนให้กับเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ : สวนเกษตรชุมชนเมือง; ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The objective of this article is to analyze the cultivation of the community garden with the community members participation in each step. It served as the community empowerment to establish the foundation for community economy by saving some money to buy plot of land from the National Housing Authority. Therefore, the urban agriculture garden for organic vegetable of Ban Poonsap Community becomes the garden of Rak Ban Rak Chumchon “Our Home Our Community Garden”.

The results revealed that the project could meet the community needs, these included soil rehabilitation and managing activities with the participation of the community members. Since this urban agriculture garden was initiated by the community mainstay, the planning was set at the beginning and connected to the Under-bridge Dweller Network and The Four Regions Slum Network. These people had strong and close relationship among each other. Therefore, their mainstay group had to

have patience, high leadership quality, sacrifice, initiative, capability for self-development and for building community development, ability to create social network, leading the community members to participate in the development process and community empowerment. Thus, urban agriculture garden cultivation was able to reduce the social problems, the depression in the elderly, the risks of computer game addiction and drug-addict in youth, the environmental problems, and the community waste. At the same time, the project helped increase the green area in the community and better community economy by decreasing household expenses. In addition, this urban agriculture garden belonged to the community at large where the community members were able to participate in operation, gain benefits, establish interrelationship in their community. In addition, the urban agriculture garden of Poonsap Community was a sample for other community in Saimai District and a model for other Districts in Bangkok.

Keywords : Urban Agriculture Garden; Community Empowerment

บทนำ

สวนเกษตรชุมชนเมืองมีหลากหลายรูปแบบ โดยส่วนใหญ่ดำเนินการในเชิงธุรกิจรอบครัว เช่น กลุ่มสวนผักคนเมือง เกษตรชุมชนเมือง เกษตรกรรมในเมือง เป็นต้น สำหรับสวนเกษตรชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างจากสวนเกษตรในเมืองอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสวนผักของชุมชน ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มกำหนด โดยพื้นที่ได้ถูกจัดสรรไว้ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน มีเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียงแปลงเดียว ชาวบ้านได้ร่วมกันทำสวนเกษตรส่วนรวม ปลูกผักไว้รับประทานกันในชุมชน ในพื้นที่ 312.55 ตารางวา ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าร่วมทำและรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นแหล่งพืชผักให้กับชุมชนและคนเมืองที่ปลอดภัยไร้สารเคมี เน้นปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนและชุมชนเป็นหลัก เป็นพื้นที่กิจกรรมของผู้สูงอายุ หรือแม่บ้านพ่อบ้านที่ไม่ได้ทำงาน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ ที่สำคัญ กิจกรรมในสวนเกษตรสามารถ

เชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน การรวมพลังการทำสวนเกษตรชุมชน จะทำให้การใช้พื้นที่ได้เต็มศักยภาพ เกิดการแบ่งปันผลผลิตให้กับคนในชุมชน ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสามารถบริหารจัดการให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อเศรษฐกิจครัวเรือน เศรษฐกิจชุมชน เกิดดอกผลที่นำไปสู่การออมได้ สร้างความมั่นคงทางอาหาร สร้างสวัสดิการชุมชนและซื้อที่อยู่อาศัยได้อย่างมั่นคงในอนาคต ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสวนเกษตรชุมชนพูนทรัพย์สามารถเป็นพื้นที่ต้นแบบหรือนำร่องการใช้พื้นที่ส่วนกลางในการทำประโยชน์ให้กับชุมชน นำไปสู่การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ในเมืองของภาครัฐ ส่งเสริมให้ชุมชนทำสวนเกษตรชุมชน สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับคนเมือง เพิ่มพื้นที่สีเขียวหรือปอดให้กับเมือง และยังช่วยลดภาวะโลกร้อนอีกด้วย สำหรับชุมชนเมืองที่ไม่มีพื้นที่จัดสรรแบบนี้สามารถหาพื้นที่อื่น ปลูกผักกระถางหรือสวนผักแนวตั้ง เช่น ข้างถนน รั้วบ้าน รั้วสวนหย่อม กำแพงรอบบ่อบำบัด เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) เป็นโครงการที่ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหา โดยแกนนำชาวบ้านเป็นผู้นำประเด็นเข้าสู่เวทีการหารือระหว่างอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกริกกับกลุ่มแกนนำชุมชนในเขตสายไหม ซึ่งมีแกนนำของชุมชนพูนทรัพย์ ประกอบด้วยประธานและคณะกรรมการชุมชน รวมถึงผู้นำที่ไม่เป็นทางการแต่มีภาวะผู้นำที่สามารถนำชาวบ้านทำกิจกรรมได้ ประเด็นปัญหาที่ชุมชนพูนทรัพย์ต้องการแก้ไขมี 2 ประเด็น ได้แก่ การฟื้นฟูพื้นที่เพื่อทำสวนเกษตรชุมชน และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยใช้สวนเกษตรชุมชนเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างความสามัคคีให้แก่คนในชุมชน ทั้งนี้โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ให้ครอบคลุมกระบวนการเพื่อท้องถิ่นไว้ 5 ข้อ ได้แก่

- 1) เพื่อศึกษาทบทวนบทเรียนการทำสวนเกษตรชุมชนเมือง
- 2) เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสวนเกษตรชุมชนเมือง
- 3) เพื่อศึกษาต้นทุน ปัจจัยการผลิต และอื่นๆ ที่ใช้ในการพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมือง
- 4) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมือง
- 5) เพื่อศึกษาเป้าหมาย รูปแบบการพัฒนาและฟื้นฟูสวนเกษตรชุมชนเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพูนทรัพย์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการทำสวนเกษตรในเมืองมีอยู่หลากหลายรูปแบบ แตกต่างกันไปขึ้นกับปริมาณและลักษณะของพื้นที่ ด้วยข้อจำกัดของเมืองที่มีพื้นที่ไม่มาก ราคาแพง การใช้พื้นที่ในการทำสวนเกษตรจึงต้องอาศัยเทคนิคที่สามารถใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การปลูกผักในกระถางหรือภาชนะเก่า การปลูกผักแนวตั้ง การปลูกผักสองทิศทาง โดยใช้พื้นที่ข้างทางเดิน ริมรั้ว ดาดฟ้าหรือระเบียง ซึ่งทำให้ทั้งบ้าน ที่อยู่อาศัยและสำนักงาน สามารถทำสวนเกษตรได้ เหล่านี้ปรากฏให้เห็นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อาทิเช่น กลุ่มสวนผักคนเมือง ได้แก่ เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดเหมือนกัน ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา (สุขุมวิท 62) ฯลฯ เป็นกลุ่มคนที่มีแนวคิดเรื่องการบริโภคอาหารที่ดีต่อสุขภาพ สนใจการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมี และพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมือง ตลอดจนสนใจเรื่องของสิ่งแวดล้อมของคนเมือง ต่อมามูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ร่วมกับภาคีเครือข่าย ได้แก่ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา และศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ได้ตั้งกลุ่ม “โครงการสวนผักคนเมือง (City farm)” ขึ้นโดยรวมกลุ่มที่กล่าวมาแล้วข้างต้นกับกลุ่มที่เกิดขึ้นภายหลัง เช่น กลุ่มสวนผักดาดฟ้า สวนผักในครัวเรือน สวนผักในบริษัทในหน่วยงาน โรงงาน สวนผักโรงพยาบาล สวนผักบำบัดกับการพัฒนาฟื้นฟูและเยียวยา และสวนผักชุมชนบนพื้นที่รกร้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ส่งเสริมความรู้ เทคนิค นวัตกรรมการปลูกผัก และการพึ่งตนเองในเมือง (2) สนับสนุนและสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ เช่น สวนผักกับความมั่นคงทางอาหาร สวนผักบำบัดสวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก และสวนผักกับพื้นที่สร้างสรรค์ของคนเมือง เป็นต้น (3) พัฒนาข้อมูลงานวิชาการเกษตรในเมือง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย และ (4) ผลิตสื่อความรู้ และจัดกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ทั้งในรูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการ การจัดอบรม การจัดเสวนา การจัดประกวด การจัดทัวร์สวนผักและการจัดตลาดนัดแบ่งปัน

ในส่วนของแต่ละประเทศเกษตรกรรมที่ทำในเมือง (Urban agriculture) เกิดขึ้นที่สหรัฐอเมริกาเมื่อศตวรรษที่ 19 โดยมีจุดกำเนิดหรือแรงบันดาลใจมาจากความต้องการผลิตอาหารกินเอง ความต้องการให้การศึกษาแก่คนในเมือง ความต้องการพัฒนาสังคม จนถึงความต้องการสร้างชุมชนผ่านการทำเกษตรกรรม

ตลอดจนความต้องการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเกษตรในเมืองมีทั้งที่ทำในครัวเรือน เป็นฟาร์มขนาดเล็ก จนถึงฟาร์มขนาดใหญ่ของชุมชน รวมถึงโครงการให้การศึกษาแก่เด็กและการทำฟาร์มเชิงพาณิชย์ที่ครอบคลุมการผลิต การแปรรูป และการตลาด นอกจากนี้เกษตรในเมืองยังมีบทบาททางสังคมอีกด้วย เช่น การต่อต้านการเหยียดเชื้อชาติ การส่งเสริมสุขภาวะของสังคม การรณรงค์ลดปัญหาโลกร้อน ความเป็นธรรมทางอาหารและนิเวศวิทยาในเขตเมือง เป็นต้น และยังกล่าวถึงโครงการ Garden City Harvest ในเมืองมิสซูลา มลรัฐมอนทาน่า ที่เป็นโครงการที่มุ่งสร้างความเป็นชุมชนผ่านการทำเกษตรกรรม สร้างโอกาสให้คนเมืองสามารถเป็นผู้ผลิตอาหาร มุ่งผลิตอาหารเพื่อช่วยเหลือคนจน ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงอาหาร และผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม ต่อมาเกษตรกรรมในเมืองได้เปลี่ยนสถานะเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน เช่น สวนเกษตรภายใต้โครงการ The Victory Garden Campaign ที่ปรับเปลี่ยนเป็นแปลงเกษตรของชุมชนในเมือง (Urban community gardens) และโครงการเหล่านี้ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นม่อีกในปี 1980 จนถึงปัจจุบัน แต่เปลี่ยนจากโครงการภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาล ไปสู่การเป็นกิจกรรมชุมชนและที่สำคัญงานวิจัยเกษตรกรรมในเมืองของสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจสวนชุมชนและสวนของผู้ประกอบการ เพราะเห็นว่ามีศักยภาพในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ให้การศึกษา และสร้างความเป็นชุมชนให้แก่ผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง โดยกล่าวถึงประโยชน์ของเกษตรกรรมในเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ช่วยให้ผู้คนจนเมืองและคนที่ไม่มีข้อจำกัดในการเดินทางสามารถเข้าถึงอาหารสดและสะอาด ช่วยประหยัดเงินที่ต้องจ่ายเป็นค่าอาหาร ช่วยให้ได้ออกกำลังกาย ผักตักช้ำ อาชีพและช่วยสร้างงานสำหรับคนชายขอบ เช่น เยาวชนกลุ่มเสี่ยง คนไร้บ้าน ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ผู้หญิงที่ไม่มีงานทำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงพื้นที่ทำเกษตรกรรมในเมืองในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

- 1) โครงการเกษตรกรรมในโรงเรียน ให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการโดยใช้พื้นที่ในโรงเรียน
- 2) โครงการสวนชุมชน (Community garden) ทำเป็นแปลงรวมในพื้นที่ของเทศบาล โบสถ์ หรือองค์กรเอกชน โดยแบ่งสรรเป็นแปลงย่อยให้ผู้สนใจเช่าทำสวนปลูกพืชผัก ไม้ดอก สมุนไพรเพื่อบริโภค
- 3) สวนแห่งเพื่อนบ้าน (Neighborhood farm) เป็นพื้นที่เอกชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีรายได้น้อยเข้ามาใช้ประโยชน์ อาจจ่ายหรือไม่จ่ายค่าเช่าขึ้นกับข้อตกลงกัน
- 4) โครงการช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยง (Youth development) โดยให้ทำงานร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยและอาสาสมัคร ทั้งผลิตและจำหน่าย (เนตรดาว เกาวิล, 2543)

ในปัจจุบัน ทั้งประเทศไทย สหรัฐอเมริกา รวมถึงประเทศอื่น ๆ หลายประเทศ มีการทำเกษตรกรรมในเมืองที่หลากหลายรูปแบบที่คล้าย ๆ กัน ได้แก่ สวนชุมชน (Community garden) สวนหลังบ้าน โครงการเข้าถึงอาหาร โครงการของเอกชน หรือผู้ประกอบการ ตลอดจนการก่อตั้งเครือข่ายของผู้ทำการเกษตรในเมือง เป็นต้น ดังนั้น แนวคิดเกษตรชุมชนเมืองถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องของอาหาร และการพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ยังทำให้มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นในสังคมเมือง เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งพบปะของสมาชิกในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป สร้างโอกาสในการพบปะอย่างใกล้ชิดของสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พื้นที่สาธารณะทำการเกษตร ซึ่งจะลดความเป็นปัจเจกชนของสังคมเมืองลง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันมากขึ้น เกิดความไว้วางใจกัน ทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้ชีวิตของชุมชนเมืองจะเป็นไปอย่างร่มเย็นเป็นสุข

บริบทชุมชน

ชุมชนพุทธทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีปัญหาถูกไล่รื้อมาจากชุมชนใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร จากเรื่องเล่าของผู้สูงอายุในชุมชนย้อนไปในอดีต (พ.ศ.2533-2543) ที่ถูกขนานนามว่าเป็น “คนรู” เมื่อมีการจัดระเบียบของกรุงเทพมหานคร จึงถูกไล่รื้อและรวมตัวกันต่อสู้เพื่อคนใต้สะพานนานกว่า 8 ปี ซึ่งนอกจากผู้สูงอายุแล้ว ยังมีบางคนที่ต่อสู้มาตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ปัจจุบันก็ยังคงเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน เช่น วิมล ถวิลพงษ์ เนตรนรินทร์ แซ่เล้ง และอีกหลาย ๆ คน เริ่มในราวกลางปี พ.ศ.2532 มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยเริ่มเข้าสำรวจข้อมูลคนใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร และในปี พ.ศ.2536 สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร ได้ลงสำรวจอีกครั้ง ในปีเดียวกันนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการรื้อย้ายคนใต้สะพาน โดยขอคืนพื้นที่ใต้สะพานให้กับ กทม. และอนุมัติวงเงิน 143 ล้านบาท ให้การเคหะแห่งชาติไปดำเนินการจัดซื้อที่ดิน เพื่อรองรับการรื้อย้าย (สุวิทย์ วัฒนุ และคณะ, 2546 : 17-20) เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านที่ถูกไล่รื้อ ชาวบ้านบางกลุ่มซึ่งเป็นส่วนน้อยเริ่มหาพื้นที่อยู่อาศัยใหม่เอง ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รวมกลุ่มร่วมกันหาหรือเพื่อต่อ

รองกับภาครัฐในเรื่องที่อยู่อาศัย ตั้งเป็น “กลุ่มพี่น้องได้สะพาน” ขึ้นในปี พ.ศ. 2537 โดยในกลุ่มนี้มีตัวแทนของคนในชุมชน (ชุมชนพูนทรัพย์ในปัจจุบัน) ร่วมต่อสู้ด้วย ได้แก่ ประเสริฐ ถวิลพงษ์ สมหมาย ไกรพันธุ์ บุญช่วย आयुวัฒน์ศิริโสภา วิมล ถวิลพงษ์ สง่า บงสันเทียะ และ เนตรนรินทร์ แซ่เล้ง เป็นต้น หลังจากนั้นได้พัฒนาเป็น “กลุ่มพัฒนาชุมชนได้สะพาน” ซึ่งเป็นองค์กรแรกของคนได้สะพานทำหน้าที่ประสานงานให้กับคนได้สะพานทั้งในกลุ่มและองค์กรภายนอก การเจรจากับหน่วยงานภาครัฐเพื่อหาพื้นที่ใหม่ให้กับชาวบ้านที่ยังไม่มีพื้นที่อาศัยประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2538 โดยมีการวางแผนกระจายไปตามจุดต่าง ๆ แบ่งเป็นโซนดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และ ปี พ.ศ. 2540 ด้วยความร่วมมือกันของ “กลุ่มพัฒนาชุมชนได้สะพาน” “สมัชชาคนจน” และ “เครือข่ายสลัม 4 ภาค” ต่อสู้ผลักดันจนการเคหะแห่งชาติดำเนินการซื้อที่ดินได้ 2 แปลง ทำให้ “คนได้สะพาน” ได้มีที่อยู่อาศัยใหม่ โดยกลุ่มของคนได้สะพานบางบัว สะพานเพชรรัตน-จตุจักร สะพานลาดยาว สะพานเค สะพานวัดเสมียนนารี สะพานคลองเปรม สะพานใหม่ และสะพานลาดพร้าว ได้เลือกพื้นที่ของการเคหะในเขตสายไหมเป็นที่อยู่อาศัย มีพื้นที่ทั้งหมด 18 ไร่ 2 งาน 11 ตารางวา เริ่มมีการย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ที่ถูกจัดสรรไว้ ในเขตสายไหม ปี พ.ศ. 2544 ช่วงแรกที่ย้ายมาอยู่มีสมาชิกชุมชนประมาณ 166 ครอบครัว ชาวบ้านชุดแรกที่ย้ายเข้ามา ต้องตั้งเต็นท์อยู่ประมาณ 3-4 เดือน กว่าจะได้สร้างบ้านหรือที่อยู่ชั่วคราว แดง เล่าว่า (เนตรนรินทร์ แซ่เล้ง, 2560 : สัมภาษณ์)

“...ชาวบ้านลำบากมาก แต่ก็มีคนอบอุ่นและภูมิใจอยู่ลึก ๆ ที่จะได้มีที่อยู่อาศัยถาวร ตอนนั้นที่พักอาศัยก็ไม่มี รัฐบาลจัดให้มีเต็นท์เป็นที่พักชั่วคราว นอนตามพื้นที่ที่ได้รับจัดสรรให้ อยู่ไปพลาง ๆ ก่อน น้ำ-ไฟ รัฐบาลให้ใช้ร่วมกันโดยยังไม่มีหม้อไฟ ทั้งนี้การเคหะแห่งชาติได้จัดสรรพื้นที่ให้กับชุมชนครอบครัวละ 16 ตารางวา โดยเสียค่าเช่าหลังละ 50 บาทต่อเดือน ต่อมาชาวบ้านได้ยื่นขอสวัสดิการงบอุดหนุนจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ครอบครัวละ 50,000 บาท เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย งบประมาณที่ได้เท่านี้ ชาวบ้านบางคนก็สร้างกันเองโดยไม่ได้ใช้ระบบผู้รับเหมาก่อสร้าง บางหลังอยู่มาจนถึงปัจจุบัน บางหลังได้ปรับปรุงเพิ่มเติม ในขณะที่บางหลังมีการปลูกสร้างใหม่ให้มั่นคงถาวรมากขึ้น...”

แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยแต่จิตใจคนได้สะพานก็ยังเป็นเสมือนญาติมิตรอยู่ร่วมกันเหมือนพี่น้อง ทั้งนี้ หลังจากเลือกพื้นที่แล้ว การเคหะเป็น

ผู้จัดหาที่ดินให้ โดยชาวใต้สะพานได้ร่วมกันออกแบบผังชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดความต้องการในการใช้พื้นที่ ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับพื้นที่อยู่อาศัยเท่ากับพื้นที่ส่วนกลาง ดังนั้นพื้นที่อยู่อาศัยจึงถูกกำหนดให้พออยู่ได้เท่านั้น (วิมล ถวิลพงษ์, 2560 : สัมภาษณ์) การจัดแบ่งพื้นที่จึงถูกกำหนดขึ้นบนพื้นฐานวิคิดจากวิถีชีวิตขณะอยู่ได้สะพานที่มีข้อจำกัดของสถานที่และความยากจน ดังนั้น ผังชุมชนออกมาจึงเน้นพื้นที่ใช้ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ได้แก่ พื้นที่ทำสนามเด็กเล่น สวนหย่อม พื้นที่ทำศูนย์เด็กหรือศูนย์เอนกประสงค์และพื้นที่สำหรับทำกลุ่มอาชีพของชุมชน ส่วนพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัย ให้มีขนาดเล็กลง โดยเฉลี่ยประมาณ 14 ตารางวาต่อหนึ่งครอบครัว เพื่อเพิ่มพื้นที่ให้กับส่วนกลาง แต่เมื่อวาดผังออกมาได้ขยับเป็น 15 ตารางวา ซึ่งจากผังเดิมแสดงให้เห็นถึงการแบ่งชัดเจนของพื้นที่ที่ส่วนกลาง ที่เรียกว่า “แปลงอาชีพ” มีอยู่ในพื้นที่ 2 จุด จัดสรรไว้เพื่อให้ชาวบ้านได้เช่าเพื่อทำอาชีพ ได้แก่ อาชีพเก็บของเก่า ขายปลาทุและทำแปลงเกษตร เมื่อการเคหะแห่งชาติจัดสรรที่ให้กับชุมชน ได้แบ่งให้ครอบครัวละ 16 ตารางวา (สมบุญ คงคา, 2560 : สัมภาษณ์)

ปี พ.ศ. 2550 ชุมชนเคยปลูกผักไว้รับประทานกันเอง ในแปลงอาชีพแปลงที่ 1 โดยมีชาวบ้านเข้ามาทำแปลงเกษตรจำนวน 13 ครัวเรือน ๆ ละ 1 แปลง ทำได้ปีกว่าก็แบ่งพื้นที่ดังกล่าวให้พี่น้องได้สะพานคลองเป็งและหลังบึกชี สะพานใหม่ ซึ่งถูกไล่รื้อได้มาอยู่ร่วมด้วย ชุมชนจึงยกพื้นที่สวนเกษตรในแปลงอาชีพที่ 1 ให้สมาชิกใหม่อยู่และย้ายมาทำเกษตรในพื้นที่แปลงอาชีพที่ 2 อยู่ช่วงท้ายชุมชน โดยปี พ.ศ. 2553 ได้จัดทำ “โครงการเกษตรชุมชนได้สะพาน โชน 4” ภายใต้การดำเนินงานของกลุ่มพัฒนาชุมชนได้สะพาน โชน 4 ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการบนแปลงสาธารณะประโยชน์ชุมชนพุนทรัพย์ มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ 50 ตารางวา จากพื้นที่เกษตรส่วนรวมทั้งหมดประมาณ 341.05 ตารางวา (ประมาณ 20 ลีด) ในปี พ.ศ. 2554 เกิดภาวะน้ำท่วม ทำให้สวนเกษตรเสียหาย ชุมชนพยายามหาวิธีการต่าง ๆ ในการฟื้นฟูดิน แต่ไม่สามารถฟื้นฟูกลับมาใช้ได้อีก ในช่วงที่ชุมชนมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยและด้านอื่น ๆ มีหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ เช่น สำนักงานเขตสายไหม ศูนย์การศึกษาออกระบบ (กศน.) การเคหะชุมชนออกเงิน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รวมถึงองค์กรเอกชน (NGOs) เป็นต้น อาชีพหลักของคนในชุมชนเป็นอาชีพที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำมาตั้งแต่อยู่ได้สะพานแล้ว ประกอบไปด้วย 4 กลุ่มอาชีพ 1) กลุ่มร่อยมาลัย กาดอกไม้ 2) กลุ่มรับซื้อและเก็บของเก่า 3) กลุ่มขายปลาทุหนึ่ง และ 4) กลุ่มรับจ้างทั่วไป

การเข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจากหลากหลายพื้นที่ได้สะพานและหลากหลายถิ่นกำเนิด ชุมชนจึงจำเป็นต้องสร้างกติกาในการอยู่ร่วมกัน โดยมีการเลือกตั้งประธานชุมชนเพื่อเป็นผู้นำกลุ่ม อยู่ในวาระละ 2 ปี ทำงานร่วมกับคณะกรรมการรวม 8 คน จนถึงปัจจุบัน มีประธานชุมชน 4 คน โดย 3 คนแรกเป็นผู้ที่ร่วมต่อสู้มากับ “กลุ่มพี่น้องได้สะพาน” ได้แก่ นายสมหมาย ไกรพันธ์ หรือพี่หมาย เป็นคนที่อยู่ในกลุ่มที่บุกเบิกชุดแรก มาจากได้สะพานบางบัว บ้านเกิดอยู่จังหวัดอยุธยา คนที่สองนายบุญช่วย อายุวัฒนศิริโสภะ หรือลุงตี มาจากสะพานใหม่ เป็นคนสามย่าน กรุงเทพฯ คนที่สาม นายสง่า บงสันเทียะ หรือ ลุงตุ้ มาจากสะพานวัดเสมียนนารี พื้นเพเป็นคนนครราชสีมา และคนที่สี่ นายนิพนธ์ ผลวานิช หรือน้าป้อม มาจากสะพานบางบัวเดิมเป็นคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิมล ถวิลพงษ์, 2560 : สัมภาษณ์) จากการร่วมต่อสู้เพื่อที่อยู่อาศัยอันยาวนานกว่า 8 ปี ทำให้ชาวบ้านมีความรัก ความผูกพันกัน เสมือนญาติพี่น้อง มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และยังคงยึดมั่นในความเป็นกลุ่มที่มาจากชนบทและเป็นกลุ่มคนจนในเมือง ได้แก่ กลุ่มคนได้สะพาน กลุ่มสลัมสีภาค กลุ่มสมัชชาคนจน เป็นต้น โดยแต่ละกลุ่มมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีการจัดงานประจำปีร่วมกันโดยผลัดเปลี่ยนไปในแต่ละโซนอย่างต่อเนื่อง โดยการนัดหมายล่วงหน้า 4 โซน 3 พื้นที่ หมุนเวียนกันไปในแต่ละโซน นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการกิจที่เป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำร่วมกันกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่มีมาตั้งแต่อยู่ได้สะพาน และยังคงเป็นเครือข่ายที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่โดยเครือข่ายเหล่านี้ได้จัดให้มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เครือข่ายพี่น้องได้สะพานเครือข่ายสลัมสีภาคประชุมกัน มีการประชุมกันเดือนละครั้ง ทุกวันที่ 20 ของเดือน และเครือข่ายสมัชชาใหญ่ 8 เครือข่าย ประชุมกันปีละครั้ง ในปลายเดือนมีนาคมหรือต้นเดือนเมษายนของทุกปี โดยปัจจุบันกลุ่มพัฒนาคนได้สะพานยังคงเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดและจัดกิจกรรมต่าง ๆ

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) ซึ่งเป็นจุดเด่นของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research หรือ CBR) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนคิด ชุมชนทำ เป็นของชุมชน เริ่มตั้งแต่มหาวิทยาลัยเกริกโดยศูนย์วิจัยและพัฒนา นำคณาจารย์ของ

มหาวิทยาลัยฯ ลงชุมชนเพื่อค้นหาโจทย์วิจัย เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2558 ณ ชุมชน พุนทรพิสัย เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้แทนจาก 4 ชุมชนร่วมประชุม ได้แก่ ชุมชนวัดลุ่ม ชุมชนดวงมณี ชุมชนหนองใหญ่ และชุมชนพุนทรพิสัย แต่ละชุมชนได้นำเสนอประเด็นการพัฒนาหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข ทั้งนี้ชุมชนพุนทรพิสัยได้นำปัญหาดินในสวนเกษตรเสียเข้าหว่าหรือเพื่อใช้กระบวนการวิจัยแก้ไข ซึ่งเป็นปัญหาที่หากได้รับการแก้ไข จะส่งผลกระทบต่อเชิงบวกในหลาย ๆ ด้าน ในขณะที่หากไม่ได้รับการแก้ไข อาจส่งผลกระทบต่อเชิงลบได้เช่นกัน ทั้งในด้านแหล่งอาหารของชุมชน สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจชุมชน จากการรับทราบปัญหาในครั้งแรกของการหารือ ผู้วิจัยมองไม่เห็นความจำเป็นในการใช้กระบวนการวิจัยแก้ไขปัญหา เพราะเขตสายไหมมีหน่วยงานที่ผลิตดินปลูก ปุ๋ยชีวภาพ ที่อาจช่วยแก้ปัญหาได้ อย่างไรก็ดี ในเวทีการหารือครั้งที่สองในเดือนสิงหาคม ปีเดียวกัน ชุมชนพุนทรพิสัยยังคงชูประเด็นปัญหาดินเสีย และยืนยันความต้องการในการแก้ไขปัญหาดิน จึงสรุปได้ว่าประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนมี 2 ส่วน ได้แก่ ความต้องการแก้ไขปัญหาดินเสียเพื่อการทำสวนเกษตรชุมชน ซึ่งเป็นสวนเกษตรส่วนรวมของชุมชน และต้องการใช้สวนเกษตรชุมชนนี้เป็นเครื่องมือในการร้อยความสัมพันธ์ของคนในชุมชน นับเป็นความมุ่งมั่นของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาดินเสียและความสามัคคีของคนในชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมา ชาวบ้านได้ใช้ความพยายามในการรักษาไว้ซึ่งความสามัคคี วางรากฐานเพื่อให้ชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากการวางแผนชุมชน โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่กิจกรรมส่วนกลาง ทั้งลานกีฬา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตลอดจนแปลงอาชีพ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนได้ และแต่ละพื้นที่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ มีเพียงแปลงอาชีพที่ถูกแบ่งให้กับครอบครัวขยายและสมาชิกใหม่ เหลือพื้นที่บางส่วนเป็นสวนเกษตรชุมชนทำประโยชน์ร่วมกันได้ แต่ก็พบกับปัญหาอุปสรรคทั้งในส่วนของการงบประมาณดำเนินการ ทำให้ต้องใช้พื้นที่ทำสวนเกษตรได้เพียง 50 ตารางวา ส่งผลให้ผลผลิตไม่เพียงพอกับสมาชิกในชุมชน ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมก็ไม่มากนัก พื้นที่ส่วนที่เหลือก็ถูกบุกรุกเข้ามาทำกิจกรรมส่วนตัว ประกอบกับเจอปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพ ฯ ในปี พ.ศ. 2554 ทำให้ดินในสวนเกษตรเสียหาย ปลูกพืชได้ผลผลิตน้อยและผลผลิตไม่เจริญงอกงาม กลุ่มริเริ่มดำเนินการรู้สึกว่าการเกิดความล้มเหลวทั้งการทำสวนเกษตรและการสร้างการมีส่วนร่วม นอกจากชาวบ้านไม่เชื่อมั่นในกลุ่มแกนนำแล้ว กลุ่มแกนนำเองก็เริ่มขาด

ความมั่นใจแต่ก็ยังคงหาวิธีการที่ดำเนินการต่อไป จนกระทั่งอาจารย์มหาวิทยาลัยเกริกเข้ามาชักชวนให้ทำการวิจัยแก้ไขปัญหามุมชน จึงยืนยันที่จะแก้ไขปัญหามุมชนเกษตรชุมชน ทั้งปัญหาดินเสียและความสามัคคีของคนในชุมชน โดยคาดหวังว่ากิจกรรมในสวนเกษตรชุมชนจะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น จากความมุ่งมั่นของกลุ่มแกนนำเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจเป็นพี่เลี้ยงและทำการวิจัยร่วมกับชุมชน โดยขอรับทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกริกและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในช่วงเริ่มโครงการ มีชาวบ้านร่วมเป็นนักวิจัยจำนวน 14 คน มีทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เพื่อต้องการให้มีการสืบทอดกิจกรรมจากผู้ใหญ่สู่เด็กและเยาวชนในชุมชนให้การทำสวนเกษตรชุมชนมีความยั่งยืน และเมื่อโครงการดำเนินการไประยะหนึ่ง มีชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ได้เข้าร่วมเป็นนักวิจัยรวมถึงจิตอาสาจากองค์กรเอกชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นนักวิจัย ทำให้ทีมวิจัยเพิ่มจาก 17 คน เป็น 23 คน เป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกลุ่มแกนนำ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและเครือข่าย

ในกระบวนการวิจัยได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีการประชุมทีมนักวิจัยอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ในระยะแรกเน้นการสร้างความรู้เข้าใจในโครงการและสร้างความคุ้นเคยระหว่างนักวิจัยอาจารย์กับนักวิจัยชุมชน แม้จะเป็นการทำวิจัยครั้งแรกของชาวบ้าน แต่การใช้กระบวนการระดมสมองเพื่อถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไม่ยากจนเกินไป เมื่อนักวิจัยชุมชนเข้าใจกระบวนการวิจัยและรู้บทบาทของตนเองแล้ว จึงได้จัดเวทีชี้แจงโครงการกับชาวบ้านในชุมชนพูนทรัพย์เพื่อให้ชาวบ้านรับรู้ว่ามีโครงการวิจัยเกิดขึ้นในชุมชนต่อเนื่องเป็นเวลา 18 เดือน แจ้งให้ทราบถึงพื้นที่โครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ ที่สำคัญคือเพื่อเชิญชวนชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของโครงการ ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการทำสวนเกษตรชุมชนต่อไป ทั้งนี้ ชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยชุมชนได้ชี้แจงให้คนในชุมชนทราบว่าปัญหาวิจัยมาจากความต้องการหรือเป็นปัญหาของชุมชนที่ปรากฏอยู่และยังไม่สามารถแก้ไขได้ โดยมีบุคลากรจากสำนักงานเขตสายไหมและสำนักงานการเคหะ ฯ ชุมชนออเงินเข้าร่วมเวทีชี้แจง ซึ่งทั้งสองหน่วยงานนี้มีความสัมพันธ์กับชุมชนโดยตรง กล่าวคือ ชุมชนพูนทรัพย์อยู่ในเขตปกครองของสำนักงานเขตสายไหม มีฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนสำนักงานการเคหะชุมชนออเงิน ดูแลพื้นที่ของการเคหะแห่งชาติ

ที่ชุมชนเข้าอยู่ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความมั่นใจได้ว่า โครงการวิจัยดำเนินการอย่างมีหลักการ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพร้อมให้การสนับสนุน และสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มแกนนำที่พร้อมจะนำชาวบ้านในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความสามัคคีร่วมพลังสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ภายใน 3 เดือน ชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่สวนเกษตรชุมชนทำกิจกรรมส่วนตัว 13 ครัวเรือน คั้นพื้นที่ให้กับการทำสวนเกษตร ได้พื้นที่คั้นมา 262.50 ตารางวา (ดังภาพที่ 1) นับเป็นกิจกรรมที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักวิจัยชุมชนและชาวบ้านเป็นอย่างมาก เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านรวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทำให้นักวิจัยชุมชนมีกำลังใจที่จะสร้างเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการทำสวนเกษตรชุมชน เมื่อพื้นที่สวนเกษตรที่เพิ่มขึ้น การสร้างเครือข่ายและการรวมพลังของคนในชุมชนเพื่อร่วมดำเนินการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งการรื้อปรับพื้นที่ค่อนข้างลำบาก เพราะมีทั้งที่อยู่อาศัยชั่วคราวที่ชาวบ้านซึ่งบุกรุกสร้างขึ้น อุปกรณ์การซ่อมรถเก่าแก่ เศษของเหลือใช้ที่ถูกโยนทิ้งเข้าไปในพื้นที่ รวมถึงของเก่าที่ถูกคัดแยกออกจากส่วนที่สามารถนำไปขายได้ ต้นไม้ที่ชาวบ้านปลูกไว้และขึ้นเองตามธรรมชาติ ฯลฯ ประธานชุมชนหนึ่งในทีมวิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตสายไหมในการรื้อปรับพื้นที่ และได้รับความอนุเคราะห์รถแมคโครรถบรรทุก และพนักงานรักษาความสะอาดเข้ามาช่วยรื้อและปรับพื้นที่ เพื่อเตรียมทำสวนเกษตรชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยใช้เวลาไม่เกิน 3 เดือน นักวิจัยจึงมีพื้นที่สำหรับทดลองทำสวนเกษตรชุมชน

ในการประชุมประจำเดือนของทีมนักวิจัยจะเชื่อมโยงและสอดคล้องกับกิจกรรมโครงการในการประชุมบางครั้งได้เปิดให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมและทำกิจกรรมร่วมกับนักวิจัยชุมชน ได้แก่ การวางแผนดำเนินโครงการในระยะเวลา 18 เดือน การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงวิชาการและฝึกทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนเกษตรชุมชนเมือง ทั้งการเรียนรู้พืชผักที่จะปลูก วิธีการเพาะเมล็ด การทำดินปลูกและการทำปุ๋ยชีวภาพ รวมทั้งร่วมสร้างเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมกับหัวหน้าโครงการ วิจัยแม้บางครั้งหัวหน้าโครงการ ฯ จะเป็นผู้ประสานงาน แต่การหารือสาระสำคัญ นักวิจัยชาวบ้านจะต้องเป็นผู้นำเสนอเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้เห็นภาพความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง สามารถพิจารณาหนุนเสริมทั้งความรู้เฉพาะทางและงบประมาณได้ อาทิเช่น คณะเทคโนโลยี

การเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ขณะเดียวกัน ทีมนักวิจัยชุมชนที่เป็นนักเรียนของศูนย์ศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เขตสายไหม และนักวิจัย NGOs ที่เข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่ได้เสนอให้ชักชวน กศน. ในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้อำนวยการและครู กศน. เป็นอย่างดี โดย ผอ. กศน. ยินดีที่จะพิจารณาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและจะนำนักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมจิตอาสากับโครงการด้วย

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการในระหว่างการประชุมประจำเดือนและทำกิจกรรมโครงการ โดยในระยะแรกนักวิจัยชุมชนจะได้รับการเสริมสร้างเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การระดมสมอง การประชุมกลุ่มย่อย การเล่าเรื่อง การสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการใช้เทคนิคที่เป็นทั้งเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เส้นเวลา (Time line) ปฏิทินวัฒนธรรม และแผนที่ชุมชนหรือแผนที่เดินดิน เมื่อนักวิจัยชุมชนได้เรียนรู้ก็สามารถนำไปใช้ในการทำกิจกรรมกับชาวบ้านในชุมชนได้ โดยการแบ่งกลุ่ม เล่าเรื่องของคน 3 วัย ร้อยเรียงสถานการณ์เป็นประวัติศาสตร์ชุมชนตามห่วงเวลาตามลำดับ สร้างปฏิทินวัฒนธรรมชุมชนในรอบปี ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม รวมถึงการนำแผนที่ที่กลุ่มแกนนำได้ทำไว้มาศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการแบ่งพื้นที่ชุมชน และจากการเดินสำรวจทำให้นักวิจัยชุมชนได้รู้จักสภาพทางกายภาพของชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในชุมชนมากขึ้น และหาวิธีที่จะให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการได้อย่างทั่วถึง จึงช่วยกันตั้งคำถามที่อยากรู้และสร้างแบบสอบถามเพื่อสำรวจความต้องการสวนเกษตรและการมีส่วนร่วมในการทำงานเกษตรชุมชน และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าประชุมและร่วมกิจกรรมโครงการ จำนวน 190 ครั้วเรือน รวมทั้งมีการสำรวจเชิงลึก การสังเกตและการทำกิจกรรม นำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเครือข่ายภายนอกเป็นการเพิ่มพลังในการทำสวนเกษตรชุมชนต่อไป

การทดลองทำสวนเกษตรชุมชนเป็นขั้นตอนสำคัญของโครงการวิจัยนี้ โดยในการวางแผนทดลองทำสวนเกษตรชาวบ้านได้ใช้วิธีการระดมสมองเพื่อกำหนดกิจกรรมและโครงสร้างของสวนเกษตรชุมชน ซึ่งพบว่า การออกแบบสวนเกษตรชุมชนของคน 3 วัย มีความแตกต่างกันเล็กน้อย ทั้งชนิดของพืชผักและองค์ประกอบของสวนเกษตร

ส่วนใหญ่คิดถึงแนวคิดเกษตรพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 กล่าวคือ มีบ่อเก็บน้ำ แปลงผัก โรงเพาะเห็ด อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่จำเป็น เช่น ห้องน้ำ แผงร้านค้า และสหกรณ์ร้านค้าชุมชน เป็นต้น ในระหว่างการระดมสมอง ได้มีการสำรวจพื้นที่ 4-5 ครั้ง เพื่อให้ทุกคนได้เห็นพื้นที่ที่จะทำสวนเกษตรชุมชน มีกิจกรรมฝึกทักษะการทำสวนเกษตรของแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน การฝึกทักษะจะทำให้เด็ก ๆ และนักวิจัยได้ทดลองในเรื่องของดินและการปลูก ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน และเตรียมการ ผลผลิตจากการระดมสมองทำให้ได้แบบจำลองสวนเกษตรชุมชน (ดังภาพที่ 2) สิ่งแรกที่นักวิจัยและชาวบ้านช่วยกันทำ คือ ทำรั้วเพื่อป้องกันการบุกรุกเข้ามาจอดรถ เลี้ยงไก่ และทำกิจกรรมส่วนตัวอีก แต่ก็พบปัญหา ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย เพราะเมื่อออกแบบและกำหนดวัสดุ ปรากฏว่าต้องใช้งบประมาณจำนวนมากซึ่งขณะนั้นยังไม่มีเครือข่ายมากนัก ประกอบกับนักวิจัยชุมชนไม่มีประสบการณ์ในการทำโครงการเพื่อนำเสนอขอรับการสนับสนุนทุนจากหน่วยงานอื่น ดังนั้น กลุ่มแกนนำที่เป็นนักวิจัยชุมชน ได้แก้ปัญหาโดยเก็บไม้จากป่าโฆษณาเก่าตามข้างทาง มีค่าใช้จ่ายเพียงค่าน้ำมันสำหรับรถขนไม้เท่านั้น

เมื่อทำการทดลองได้ระยะหนึ่ง กลุ่มแกนนำนักวิจัยชุมชนก็ได้พัฒนาโครงการย่อยร่วมกับทีมนักวิจัย NGOs ขอคำปรึกษาจากหัวหน้าโครงการ เพื่อนำภาพและรายละเอียดของโครงการวิจัย ประกอบการนำเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ อาจเป็นงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ อาทิ โครงการสร้างซุ้มไม้เลื้อย เมื่อมีนักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเกริกสนใจเข้าร่วมประชุม นักวิจัยชุมชนจึงได้นำประเด็นการทำซุ้มเข้าหาหรือและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 40,000 บาท ซึ่งงบประมาณนี้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นักเรียน นักศึกษา เครือข่ายต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นมากมาย จากการทำซุ้มหลักขนาดใหญ่ 3 ซุ้ม การขยายบ่อเก็บน้ำตามพื้นที่สวนที่ขยายมากขึ้น สร้างโรงเพาะเห็ด และสร้างศูนย์เรียนรู้ (ดังภาพที่ 3) ในระหว่างการทำซุมนี้นักวิจัยและชาวบ้านที่ร่วมทดลองพบปัญหาอุปสรรคมากมาย เช่น การยุบตัวของดิน ฝนตกน้ำท่วมสวน ขาดดินปลูก เพาะเมล็ดพันธุ์บางชนิดไม่โต ต้นผักตายเพราะน้ำขัง แมลงและเชื้อราทำลายผัก เป็นต้น นักวิจัยชุมชนได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เช่น การทำแก้มลิงโดยใช้ท่อซีเมนต์เก็บน้ำฝนไว้ใช้ แก้ปัญหาน้ำขังต้นผักรากเน่าตาย การใช้ยาเส้น ปรักบดผสมน้ำฉีดพ่นป้องกันแมลงศัตรูพืช การปรับเปลี่ยนชนิดพืช ศึกษารวมชาติการต้องการแสงแดดของพืช

แต่ละชนิด เป็นต้น รวมถึงการศึกษาดูงานการทำสวนเกษตรอินทรีย์ ฝึกปฏิบัติการ การเพาะเลี้ยงเห็ดเพิ่มเติม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเชิงวิชาการเพิ่มเติมด้วยการอบรม ทำให้กระบวนการทดลองทำสวนเกษตรสร้างประสบการณ์ให้กับนักวิจัยได้มาก เริ่มปลูกพืชผักได้ดียิ่งขึ้น ให้ผลผลิตมากพอสำหรับให้คนในชุมชนบริโภค บางส่วน ที่เหลือนำไปจำหน่ายเพื่อนำรายได้มาต่อยอดซื้อเมล็ดพันธุ์และต้นกล้า ในเบื้องต้น ทำให้สวนเกษตรชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนในการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

พื้นที่ที่ถูกบุกรุก 291.05 ตารางวา

พื้นที่สวนเกษตรชุมชนเดิม
50 ตารางวา

ภาพที่ 1 ภาพพื้นที่สวนเกษตรก่อนรื้อปรับ ธันวาคม พ.ศ. 2559

ภาพที่ 2 : ภาพแบบจำลองสวนเกษตรชุมชน ขนาด 1:10000

ภาพที่ 3 : การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและเครือข่ายในการทำรั้ว
และโครงสร้างขุ้มในสวนเกษตรชุมชน

การเพิ่มของพื้นที่ทดลองทำสวนเกษตรชุมชนจาก 50 ตารางวา เป็น 312.55 ตารางวา ทำให้งบประมาณเพื่อการทดลอง 20,000 บาท ไม่เพียงพอ ดังนั้น นักวิจัยชุมชนจึงต้องสร้างเครือข่ายและความร่วมมือทั้งในส่วนของกิจกรรมและงบประมาณ ดำเนินการทดลอง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากหลายเครือข่าย เมื่อกิจกรรมมากขึ้น ทำให้สวนเกษตรมีชีวิตชีวา คึกคัก ทั้งนักเรียน นักศึกษา จิตอาสาเข้ามาร่วมกิจกรรม ทำให้ชาวบ้านตื่นตัว สนใจเดินเข้ามาถามและร่วมกิจกรรมมากขึ้น รวมถึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเครือข่ายต่างๆ ทั้งที่เป็นเงินและวัสดุอุปกรณ์ คิดเป็นงบประมาณที่ใช้ไปทั้งสิ้น 242,532.25 บาท (ดังตารางที่ 1) นับเป็นความสำเร็จที่เกินกว่าที่นักวิจัยชุมชนคาดหมายไว้ ทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการทำสวนเกษตรชุมชน

ตารางที่ 1 สรุปค่าใช้จ่ายในการทดลองทำสวนเกษตรชุมชนฯ จำแนกตามกิจกรรม
(มีนาคม-ธันวาคม 2560)

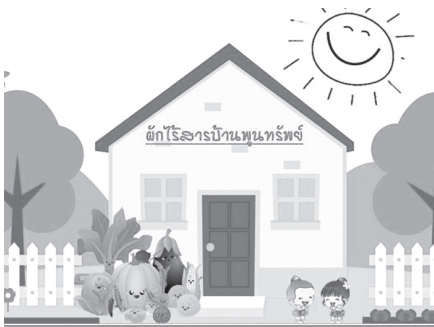
ลำดับ ที่	รายการ/กิจกรรม	ค่าใช้จ่าย (บาท)			
		ที่เป็นตัวเงิน	ที่ไม่ใช่ตัวเงิน	รวม	สัดส่วน (%)
1	การรื้อปรับพื้นที่สวนเกษตร	500	61,400	61,900	25.52
	ครั้งที่ 1	200	23,600		
	ครั้งที่ 2	200	23,600		
	ครั้งที่ 3	100	14,200		
2	โครงสร้างสวนเกษตร	78,411	33,400	111,811	46.10
	รั้ว ชั้ม ดินถม ฯลฯ	39,329	21,000		
	โรงเพาะเห็ด 1 โรง	27,116	11,590		
	ศูนย์เรียนรู้	11,966	810		
3	วัสดุและอุปกรณ์ในการปลูก เมล็ด และพันธุ์พืช	17,490	20,000	37,490	15.46
	วัสดุและอุปกรณ์ในการปลูก เช่น ดิน กระจก ฯลฯ	12,240	20,000		
	เมล็ด และพันธุ์พืช	5,250	-		
4	อาหารสำหรับผู้ร่วมในวันที่ทำ กิจกรรมฯ	21,019	-	21,019	8.67
5	อื่นๆ ได้แก่ สี น้ำมัน อุปกรณ์ทำ กิจกรรมฯ เป็นต้น	7,912.25	2,400	10,312.25	4.25
สรุป ค่าใช้จ่ายทำสวนเกษตร		125,332.25 (51.68 %)	117,200 (48.32 %)	242,532.25	100.00

ที่มา : บันทึกค่าใช้จ่ายการทดลองของโครงการวิจัย (มีนาคม-ธันวาคม 2560) โดยนักวิจัยชุมชน

ในระหว่างการทำกิจกรรม นักวิจัยชุมชนได้เรียนรู้และร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ประกอบกับครู กศน.เขตสายไหม ที่นำนักศึกษาเข้าร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาในสวนเกษตร ได้เสนอแนะให้สร้างศูนย์เรียนรู้เพื่อเป็นสถานที่สำหรับรองรับกิจกรรมในอนาคต ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้เกษตรชุมชนเมือง ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงานหรือรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งหลังจากสร้างศูนย์เรียนรู้และสวนเกษตรชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลาย ศูนย์เรียนรู้จึงเป็นจุดนัดพบ ประชุมหารือและต้อนรับแขก

ของชุมชนมากกว่าอาคาร SML เพราะสามารถทำกิจกรรมในสวนก่อนและหลังการประชุมได้ เช่น ถอนหญ้า รดน้ำ ปลูผัก ตัดแต่งใบแก่ ใบแห้ง ใส่แมลงศัตรูพืช เป็นต้น สวนเกษตรชุมชนทรัพย์จึงเป็นสวนเกษตรที่แตกต่างจากสวนเกษตรในเมืองอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสวนเกษตรที่ใช้พื้นที่ส่วนรวม ทุกคนในชุมชนสามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมได้ หรือหากไม่ได้ร่วมทำก็สามารถร่วมรับประโยชน์ได้ เช่น ซื้อผักราคาถูก ได้รับประทานผักไร้สาร ลดรายจ่าย มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีแหล่งกิจกรรมให้ลูกหลาน ฯลฯ ดังนั้นสัญลักษณ์หรือโลโก้ของสวนที่นักวิจัยชุมชนและชาวบ้านร่วมกันคิด จึงสามารถสื่อให้เห็นถึงรูปแบบเฉพาะ อาจเรียกได้ว่าเป็นสวนเกษตรชุมชนชุมชนทรัพย์โมเดล ที่ชุมชนอื่น ๆ สามารถนำไปเป็นตัวอย่างในการสร้างและดำเนินการได้ ซึ่งนักวิจัยชุมชนและชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างตราหรือโลโก้พร้อมทั้งให้ความหมายดังนี้ (ดังภาพที่ 4)

บ้าน - ชุมชนทรัพย์ ที่มีความสัมพันธ์กันเสมือนญาติ พี่น้อง
 เด็ก / หญิง/ชาย / - คนในชุมชน
 รั้ว - สิ่งที่ยึดกัน หรือ ภูมิคุ้มกันของคนในชุมชนต่อสิ่งที่มากระทบ
 ต้นไม้- สิ่งแวดล้อมที่ดี
 ผัก - ผลผลิตจากสวน ไร้แก่ ผัก ผลไม้ต่างๆ
 ดวงอาทิตย์ - ความอบอุ่น หรือ พลังของชุมชน
 นก - เครื่องหมายนอกของชุมชน
 เมฆ - ปัจจุบันเน้นเสริมจากภายนอกที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน
 ดอกไม้ - ความรัก ความสวยงาม ความมีชีวิตชีวาของคนในชุมชน

ภาพที่ 4 : เครื่องหมาย (LOGO) ของสวนเกษตรชุมชนทรัพย์ และความหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ผลการทดลองและสรุปผลการวิจัย รวมถึงการคืนข้อมูล และเผยแพร่ผลการวิจัย นักวิจัยชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำผลการวิจัยไปถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการได้มากขึ้น โดยได้ร่วมเผยแพร่ผลการวิจัยในเวทีการประชุมสัปดาห์วิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกริก ประจำปี 2560 ร่วมโครงการเสริมสร้างการเป็นองค์กรสุขภาวะอย่างยั่งยืนของกลุ่มอุตสาหกรรม เพอร์นิเจอร์ไทย (สสส.) ที่อิมแพคเมืองทองธานี และการประชุมพัฒนาชุดโครงการวิจัยเกษตรในเมือง คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เป็นต้น ประกอบกับมีกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เข้ามา

ทำกิจกรรมและศึกษาดูงาน กศน. เขตสายไหม นำนักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องแม้โครงการจะเสร็จสิ้นแล้ว รวมถึงครู กศน. เข้ามาอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่นักวิจัยชุมชนและชาวบ้าน ทำให้สวนเกษตรชุมชนนอกจากเป็นแหล่งอาหารของชุมชนแล้วยังเป็นแหล่งกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ชาวบ้านนำไปต่อยอดการทำสวนเกษตรในครัวเรือนของตนเอง ชุมชนโดยรอบโดยเฉพาะประธานกลุ่มโซน 1 เขตสายไหม ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ในโซน ซึ่งสวนเกษตรชุมชนพูนทรัพย์สามารถเป็นต้นแบบในการทำสวนเกษตรชุมชนแบบไร้สารเคมีและดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากนี้กลุ่มนักวิจัยชุมชนได้นำภาพกิจกรรมการทำสวนเกษตร ทำโครงการย่อยเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ (1) คุณกานดา กองวงษ์ และนักวิจัยชุมชน เสนอโครงการทำโรงเพาะเห็ด ในโครงการพลิกไทยของ Dtac ซึ่งผ่านการคัดเลือกจากโครงการที่เข้าร่วมกว่า 300 โครงการ ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 100,000 บาท (2) เนตรนรินทร์ แซ่เล้ง และนักวิจัยชุมชน เสนอโครงการสร้างสหกรณ์ร้านค้าชุมชน ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. ได้รับอนุมัติงบประมาณจำนวน 40,000 บาท (3) คุณลมุลจิต วิเชียรศรี ร่วมกับนักวิจัยชุมชน นำเสนอโครงการ “รูปแบบการพัฒนาสวนเกษตรชุมชน ชุมชนพูนทรัพย์ สู่ความยั่งยืน” ต่อ Zoom lab และ ผ่านการคัดเลือก ได้งบประมาณ 20,000 บาท (4) โครงการต่อเนื่องผ่านเครือข่าย Dtac ได้รับเงินสนับสนุนการทำสวนเกษตรกว่า 20,000 บาท เหล่านี้เป็นผลงานของทีมนักวิจัยที่พยายามสร้างเครือข่ายและนำกิจกรรมในสวนเกษตรไปเสนอเพื่อขอรับการสนับสนุนทุนด้วยตนเอง โดยนำงบประมาณที่ได้มาสร้างและปรับปรุงโรงเห็ดเดิมรวมเป็น 3 โรง สหกรณ์ร้านค้าชุมชน ขยายพื้นที่ศูนย์เรียนรู้และสร้างห้องน้ำ 2 ห้องในบริเวณสวนเกษตรชุมชนเพื่อรองรับผู้ที่มาทำกิจกรรมในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและจิตอาสาทำกิจกรรม

ผลการวิจัย

จาก “คนรู้” สู่ “ชุมชนบนพื้นที่จัดสรร” เป็นการพัฒนาเพื่อหาที่อยู่อาศัย แต่ยังไม่มั่นคงเพราะอยู่ระหว่างเช่าที่กับการเคหะแห่งชาติ เป็นปัญหาหนึ่งที่กลุ่มแกนนำชาวบ้านตระหนักอยู่ตลอดเวลา การได้ร่วมเป็นนักวิจัยและร่วมกระบวนการแก้ไขปัญหา

ทำให้ชาวบ้านได้บทเรียนทำงานอย่างมีหลักการ ผ่านการวางแผน มีขั้นตอนที่ชัดเจน นำไปสู่การแก้ปัญหาได้ในที่สุด หลายคนเชื่อมั่นว่ากระบวนการวิจัยสามารถคลี่คลายปัญหาของชุมชนได้ การแก้ไขปัญหาดินเสียต้องใช้เทคนิคทางวิทยาศาสตร์จากห้องปฏิบัติการในการวิเคราะห์ดิน โดยผลการวิเคราะห์บ่งบอกว่าดินมีความเป็นกรดสูง และมีธาตุอาหารบางชนิดสูงมากไม่เหมาะแก่การเจริญเติบโตของพืช เป็นปัญหาให้ชาวบ้านต้องร่วมกันคิด ทั้งวิธีการ ขั้นตอน กระบวนการ ตลอดจนปัจจัยที่ต้องใช้ จากแผนที่จะซื้อดินปลูกต้องปรับเป็นการหาวิธีการผสมผสานทั้งซื้อดินปลูก ผลิตดินปลูก รวมถึงการปรับสภาพดินเดิมด้วยวิธีการต่าง ๆ เนื่องจากพื้นที่สวนเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 50 ตารางวา เป็น 312.55 ตารางวา ซึ่งต้องใช้เวลาดังนั้น กิจกรรมการฟื้นฟูพื้นที่จึงเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านต้องร่วมกันคิดและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ด้านต้นทุนและปัจจัยการผลิตของสวนเกษตรชุมชนพุนทรพัยนั้น ด้านทุนทางสังคม (Social Capital) พบว่า ชาวบ้านในชุมชนพุนทรพัยมาจากคนใต้สะพาน มีเครือข่ายและผ่านประสบการณ์ต่อสู้เพื่อที่อยู่อาศัยร่วมกันมานานกว่า 8 ปี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านจึงอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีนิสัยชอบแบ่งปันมากกว่าหวังผลประโยชน์ การสร้างการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายเดิมและในชุมชน นอกจากนี้คนไทยโดยเฉพาะในชนบทส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการเกษตร โดยเฉพาะคนยากจนจะเป็นลูกหลานชาวนาเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีทุนทางภูมิปัญญาหรือทุนความรู้ (Knowledge Capital) ทางการเกษตร ในขณะที่ทุนทางเศรษฐศาสตร์หรือทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ชุมชนได้รับการอนุญาตให้ใช้ที่ดิน (Land) กว่า 341.05 ตารางวาเพื่อทำสวนเกษตรส่วนรวม ทั้งยังมีแรงงาน (Labour) ที่อยู่ในชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและในอนาคตหากมีรายได้จากสวนมากพอ อาจแบ่งปันให้เป็นค่าแรงสำหรับชาวบ้านที่เข้ามาร่วมทำสวนเกษตรชุมชน ก็จะสามารถช่วยเหลือเรื่องรายได้แก่คนในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ส่วนทุนทางการเงิน (Financial Capital) นอกจากได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายของนักวิจัยชุมชนและหัวหน้าโครงการแล้ว การรวมพลังของนักวิจัยชุมชนและการพัฒนาศักยภาพให้สามารถนำโครงการไปเสนอขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างๆ ทำให้ได้รับงบประมาณในการจัดทำโครงสร้างสวนเกษตรได้เป็นจำนวนไม่น้อย ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสวนเกษตรชุมชน มีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชนเพิ่มขึ้นโดยลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

ผลจากการทดลอง พบว่านักวิจัยชุมชนและชาวบ้านได้ทดลองปลูกพืชผักหลากหลายชนิด สังเกตการเจริญงอกงามของพืชแต่ละชนิด การปรับเปลี่ยนพืชและการปรับปรุงดิน ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและมีการปรึกษาหารือ ศึกษาดูงานจนสามารถปลูกพืชผักได้ เพิ่มชนิดและจำนวนมากขึ้นตามสภาพดินที่เริ่มดีขึ้น การทดลองใช้เวลามากกว่า 6 เดือน ทำให้เห็นภาพการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้นเพราะชาวบ้านเห็นความมุ่งมั่นของทีมนักวิจัยชุมชนและผลที่ปรากฏชัดเจน นอกจากสามารถดึงคนในชุมชนเข้ามาร่วมทำสวนเกษตรแล้ว ชาวบ้านยังได้เรียนรู้การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องตลอดจนองค์กรต่างๆ ทำให้นักวิจัยชุมชนและชาวบ้านได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง จากการคิด ทำ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง นำไปสู่การสร้างพลังในชุมชนส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมสร้างพลังความสามัคคี เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยกิจกรรมในสวนเกษตร สามารถตอบโจทย์ทั้งการแก้ไขปัญหาดินเสีย และการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยกิจกรรมในสวนเกษตร

นอกจากนี้ การทำสวนเกษตรชุมชนเป็นตัววัดการพัฒนาการของนักวิจัยชุมชนและชาวบ้านได้ เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบและนำวัสดุที่ไม่ใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ ความสามารถในการสร้างมีส่วนร่วมโดยชักชวนคนในชุมชนมาร่วมทำสวนเกษตรไม่น้อยกว่า 50 ครัวเรือน และเครือข่ายภายนอกไม่ต่ำกว่า 10 เครือข่าย มีการปลูกพืชผักที่หลากหลายทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ผักอายุสั้น ผักสวนครัว มากกว่า 50 ชนิด ทำให้ชุมชนมีผักไร้สารไว้รับประทาน ซึ่งในช่วงทดลอง มีรายได้จากการจำหน่ายมากกว่า 15,000 บาท มีครัวเรือนที่ได้รับประทานผักไม่ต่ำกว่า 70 ครัวเรือน ผลผลิตนอกจากเลี้ยงคนในชุมชนแล้ว ยังส่งขายให้พี่น้องได้สะพานและชุมชนอื่นๆ ได้รับประทานผักไร้สารด้วย และสามารถทำโครงการย่อยเพื่อขอรับการสนับสนุนทุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้งบประมาณมากกว่า 200,000 บาท การเรียนรู้ในสวนเกษตรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่เฉพาะความรู้ในเรื่องการทำสวนเกษตร ยังรวมถึงการต่อยอดในด้านการแปรรูปผลผลิตในสวนเกษตร เช่น กลัวยฉาบ น้ำพริกข้าว น้ำอัญชัญ สบู่พริกข้าว น้ำพริกเห็ด เห็ดทอดกรอบ เป็นต้น

ภาพที่ 5 : สวนเกษตรชุมชน ‘ผักไร้สารบ้านขุนทรัพย์’
เมื่อสิ้นสุดโครงการ (ธันวาคม 2560)

เมื่อสวนเกษตรชุมชนมีชาวบ้านเข้าร่วมมากขึ้น กิจกรรมและผลผลิตมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้ส่วนรวม ทีมนักวิจัยชุมชนได้จัดระบบการบริหารจัดการกิจกรรมและรายได้ที่เกิดขึ้นในสวนเกษตร ซึ่งยังไม่เป็นระบบ จึงหารือกันเพื่อขอรับทุนสนับสนุนจาก สกว.โครงการวิจัยหัวข้อ “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการสวนเกษตรชุมชน ‘ผักไร้สารบ้านขุนทรัพย์’ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร” โดยมีแผนที่จะพัฒนาเป็น วิสาหกิจชุมชนในอนาคตและสร้างการออมของคนในชุมชนเพื่อเจรจาซื้อที่จากการเคหะแห่งชาติต่อไป เป็นการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งจะเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนจากการต่อสู้เพื่อให้มีที่อยู่อาศัย 8 ปี และสร้างพลังเพื่อซื้อที่ดินดังกล่าวเป็นของตนเองโดยใช้เวลายาวนานกว่า 30 ปี

บทสรุป

ผลจากการร่วมกระบวนการวิจัยของชาวบ้านจากวันแรกจนถึงวันสิ้นสุดโครงการ ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นว่ากระบวนการวิจัยสามารถคลี่คลายปัญหาของชุมชนหรือใช้ในการพัฒนาและฟื้นฟูปัญหาของชุมชนได้ ทั้งนี้ เครื่องมือที่บ่งบอกความสำเร็จชัดเจนคือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือชาวบ้านเพราะความร่วมมือเป็นการร่วมแรงและร่วมใจกันของคนในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงคนในชุมชน การได้ทำกิจกรรมร่วมกัน คือ โอกาสได้พบ ได้เห็นปัญหา ได้แสดงความคิดเห็น ได้มีส่วนร่วมในการช่วยหาทางแก้ไข ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน เหล่านี้หลอมเป็นหนึ่งเดียว สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนจะนำพาชุมชนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ อาจใช้เวลาแต่มีความ

เป็นไปได้ การวิจัยทำให้ชาวบ้านรู้ว่าชุมชนจะเดินไปเพียงลำพังไม่ได้เพราะชุมชนมีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ภายนอก อาจเป็นทั้งเงื่อนไขให้ชุมชนต้องต่อสู้หรืออาจเป็นแรงเสริมให้ชุมชนได้ก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ ความเชื่อมโยงด้วยเหตุและผลมีหลักในการปฏิบัติ จะทำให้ชุมชนดำเนินชีวิตในบริบทที่ควรจะเป็นตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ที่เป็นสากลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วม ความสามัคคีภายในชุมชน การสร้างเครือข่าย การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ทั้งความรู้และทักษะจะเป็นเกราะป้องกันสิ่งที่มากระทบ พลังชุมชนจะนำไปสู่การมีอำนาจต่อรองภายใต้ความเป็นธรรมของสังคม จึงสามารถสรุปได้ว่า โครงการวิจัยประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยสามารถตอบโจทย์หรือคลี่คลายปัญหาในอดีตของชุมชน มีแนวทางป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นและวางแผนพัฒนาในอนาคตได้

อภิปรายผล

สวนเกษตรชุมชน “ผักไร้สารบ้านพุนทรัพย์” นอกจากสามารถแก้ไขปัญหาด้านอาหารปลอดภัยรวมถึงเศรษฐกิจครัวเรือนแล้ว ยังนำไปเชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคม คือ เป็นเครื่องมือร้อยความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนพุนทรัพย์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการผลิตอาหารและการตลาด รวมถึงเศรษฐกิจของชุมชน สะท้อนความต้องการที่จะใช้สวนเกษตรเพื่อช่วยให้บรรลุอุดมคติที่ต้องการและสร้างความมั่นคงและยั่งยืนด้านที่อยู่อาศัยให้กับชุมชนในอนาคต โดยหากสวนเกษตรชุมชนได้รับการพัฒนาผลผลิต การแปรรูปและระบบตลาด จะทำให้ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้น สร้างระบบการออมให้กับชาวบ้าน และสามารถซื้อพื้นที่อยู่อาศัยจากการเคหะแห่งชาติได้ภายใน 14 ปี ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับโครงการ Garden City Harvest ในเมืองมิสซูลา มลรัฐมอนทานา (เนตรดาว เกาวิล, 2543) โดยโครงการนี้สร้างโอกาสให้คนในเมืองสามารถผลิตอาหาร ซึ่งเท่ากับช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร นอกจากนั้นยังมีเป้าหมายชัดเจนในเรื่องการพัฒนาสังคม จากการมุ่งผลิตอาหารเพื่อช่วยเหลือคนจน ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงอาหาร และผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม เมื่อเทียบกับงานวิจัยของ ทำเนียบ อุฬารกุล และคณะ จะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สวนดาดฟ้าหลักที่เกิดจากความต้องการส่วนบุคคล ไม่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาครัฐ ในขณะที่สวนผักไร้สารบ้านพุนทรัพย์เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนซึ่งได้รับอิทธิพลจากการ

ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้มีการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมพอเพียงในเมืองที่มีค่าครองชีพสูง ส่วนเป้าหมายของการพัฒนาไม่แตกต่างกันเพราะต่างก็ต้องการพัฒนาครอบคลุมด้านกิจกรรมการเกษตร ด้านกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจและการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการกระจายผลผลิต ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม (แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน) และด้านกายภาพ/สิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาของสวนในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน

สวนเกษตรชุมชน ‘ผักไร้สารบ้านพุนทรัพย์’ เป็นสวนเกษตรรักษะบ้านรักษะชุมชนต่างจากสวนเกษตรในเมืองอื่นๆ กล่าวคือ สวนเกษตรในเมืองอื่นๆ เป็นลักษณะของสวนเกษตรส่วนบุคคล สวนขององค์กรและส่วนใหญ่เป็นสวนที่เกิดจากความสนใจส่วนบุคคล ทำสวนเป็นงานอดิเรกตลอดจนเป็นธุรกิจในครอบครัว ในขณะที่สวนเกษตรชุมชน ‘ผักไร้สารบ้านพุนทรัพย์’ เกิดจากความต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชนหวังให้เกิดประโยชน์เพื่อส่วนรวม สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อประโยชน์ที่ต้องการอำนาจต่อรองร่วมกัน นั่นคือ การออมเพื่อการเจรจาซื้อที่จากการเคหะเมื่อชุมชนมีภาวะเศรษฐกิจในภาพรวมหรือทุกครัวเรือนมีการออมจึงจะเข้าสู่เงื่อนไขการซื้อที่ได้ ทั้งนี้ การทำสวนเกษตรชุมชนแห่งนี้ มีเอกลักษณ์คือ

- 1) เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) มีผู้นำที่เสียสละและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน สามารถนำชุมชนได้ในสถานการณ์ที่ต้องการการมีส่วนร่วม และเป็นลักษณะของผู้นำแบบกลุ่ม
- 3) ชุมชนมีความเป็นมาและความสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน มีประวัติศาสตร์ที่เหมือนกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีความเอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นฐานรากที่เข้มแข็ง
- 4) มีเครือข่ายในการหนุนเสริมทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สนับสนุนทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงหนุนเสริมในเรื่องของความรู้เชิงวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ

5) มีเป้าหมายของการทำสวนเกษตรที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ได้แก่ เพื่อเป็นแหล่งอาหารปลอดภัยของชุมชน เป็นแหล่งพบปะ/นัดพบและการทำกิจกรรมของคน 3 วัยในชุมชน เป็นพื้นที่สีเขียวหรือปอดของชุมชน เป็นแหล่งเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน เพื่อนำไปสู่การรวมพลังเจรจาซื้อพื้นที่อยู่อาศัยจากการเคหะแห่งชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

สวนเกษตรชุมชน “ผักไร้สารบ้านพูนทรัพย์” สามารถใช้เป็นต้นแบบในการศึกษาเรียนรู้ได้ทั้งในระดับชุมชน เขต และกรุงเทพมหานคร เพื่อแก้ปัญหาอาหารปลอดภัย ปัญหาปากท้องคนจนในเขตเมือง ปัญหาการจัดการพื้นที่ที่รกร้างที่มีกระจายอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

การพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อเศรษฐกิจชุมชน เป็นหนึ่งในนโยบายของกรุงเทพมหานคร ในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสวนเกษตรชุมชน นอกจากจะเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อเศรษฐกิจชุมชนแล้ว ยังสามารถพัฒนาไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย ได้แก่ เป็นแหล่งอาหารปลอดภัยของคนในชุมชนและของคนกรุงเทพฯ เป็นปอดและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนเมือง เป็นแหล่งพัฒนาเศรษฐกิจของคนจนเมือง ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้คนจนในเมือง โดยเสนอแนะนโยบายทั้งในส่วนของกรุงเทพมหานคร สำนักงานเคหะแห่งชาติ และสำนักงานเขตสายไหมดังนี้

1) นโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่รกร้างว่างเปล่าในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาเป็นสวนเกษตรชุมชนเมือง

2) นโยบายสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมือง

3) นโยบายสนับสนุนให้เกิดระบบตลาดประชารัฐเพื่อให้คนจนเมืองเข้าถึงอาหารปลอดภัยและราคาไม่แพง ระบบตลาดแบบ CSA เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคให้มีความยั่งยืน เกิดการเกื้อกูลกันระหว่างธุรกิจอาหารปลอดภัยกับเศรษฐกิจคนจนเมือง ซึ่งจะส่งผลต่อการได้รับอาหารปลอดภัยของคนในเมืองด้วย

4) นโยบายของสำนักงานการเคหะแห่งชาติ ในการจัดสรรพื้นที่ส่วนกลางสำหรับสวนเกษตรชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 5 ของพื้นที่ชุมชนทั้งหมด สำหรับพื้นที่ให้เช่าของการเคหะแห่งชาติ

5) นโยบายของสำนักงานเขตสายไหมในการสนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการและการจัดระบบประมาณพัฒนาชุมชนในส่วนของการทำงานสวนเกษตรชุมชนในเขตสายไหมทั้ง 79 ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ทำเนียบ อุพารกุล และคณะ. (2559). *สวนในบริบทขององค์กร : ความหมาย บทบาท และการแปรเปลี่ยน*. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- นาถศิริ โกมลพันธุ์. (2556). *โครงการสวนผักคนเมือง มุลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)*. สวนผักคนเมือง : รวบรวมแบบ เทคนิค และเคล็ดลับการปลูกผักในเมือง. (10 พฤศจิกายน 2557). สืบค้นจาก <http://resource.thaihealth.or.th/library/hot/14433>.
- เนตรดาว เถาวิล. (2543). *เกษตรในเมืองกับการรื้อฟื้นความเป็นชุมชนและการพัฒนาสังคม*. (3 พฤษภาคม 2561) สืบค้นจาก <https://www.prachatai.com/journal/2013/07/47573>.
- ปิยะพงษ์ บุซบงก์. (2558). *เกษตรในเมือง*. (10 ธันวาคม 2558). สืบค้นจาก <http://www.thaicityfarm.com/.autopagev4/spaw2/uploads/files/Urban%20Agriculture.pdf>.
- ไปไหนไปด้วยขอช่วยสองบาท. (2558). *Root Garden สวนเกษตรตัวอย่างกลางซอยทองหล่อ*. (6 ตุลาคม 2560). สืบค้นจาก <https://www.2baht.com/root-garden-thonglor/>.
- พัชรินทร์ พันธุ์แน่น และคณะ. (2560). *รูปแบบการพัฒนาและฟื้นฟูสวนเกษตรชุมชนเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพันธุ์พืช เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ .
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). (2560). *โครงการสวนผักคนเมือง*. (14 ตุลาคม 2560). สืบค้นจาก <http://www.thaicityfarm.com/about-me/>.
- สมพนธ์ วรรณวิมลรักษ์. (2559). *พบผักผลไม้ไทย ปนเชื้อสารพิษ 90-100%*. (4 ตุลาคม 2559). สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/social/general/45837>.
- สยาม อรุณศรีมรกต และคณะ. (2560). *การใช้สารเคมีในการทำนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี*. *วารสารเกษตรพระวรุณ*, 14(2) ,173.
- สุวิทย์ วัฒน และคณะ. (2546). *คนได้สะพาน*. มปท., กรุงเทพฯ.

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธันวาคม (2558). *แนวทางการจัดการ
พื้นที่สีเขียว สำหรับชุมชนเมืองในประเทศไทย*. (9 พฤษภาคม 2560). สืบค้น
จาก http://www.doa.go.th/pibai/pibai/n17/v_9-oct/ceaksong.
- อังคณา สุวรรณภู. (2556). *มุมมองของอียูกับสารเคมีทางการเกษตร*. (11 ธันวาคม
2558). สืบค้นจาก [http://www.doa.go.th/pibai/pibai/n17/v_9-oct/
ceaksong.html](http://www.doa.go.th/pibai/pibai/n17/v_9-oct/ceaksong.html).
- Jerome Rene Hassler. (2552). *การส่งเสริมการเกษตรในเมืองกับแก้ปัญหาการ
ขาดแคลนอาหาร*. (2 ตุลาคม 2560). สืบค้นจาก [http://info.gotomanager.
com/news/details.aspx?id=78032](http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=78032).

การเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา พื้นที่ทับซ้อน : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Civil Politics for the Resolution of Overlapping Area :
A Case Study of Bo Bua Market Community of
Muang District in Chachoengsao Province

กฤตติญญาดา ผาสุก และ สุวิชา เป้าอารีย์

Kristinyada Phasuk and Suvicha Pouaree

การเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Civil Politics for the Resolution of Overlapping Area :
A Case Study of Bo Bua Market Community
of Muang District in Chachoengsao Province

กฤตติญญาดา ผาสุก¹ และ สุวิชา เป้าอารีย์²

Kristinyada Phasuk and Suvicha Pouaree

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดเริ่มต้นของการเมืองภาคประชาชนและการเมืองภาคประชาชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยทำการศึกษาเริ่มต้นปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2560 โดยใช้วิธีระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยศึกษาผ่านเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผู้นำชุมชน รวมไปถึงกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ของชุมชนตลาดบ่อบัวเป็นพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ของรถไฟแห่งประเทศไทย โดยเป็นพื้นที่ที่ถูกเปิดให้เอกชนเข้ามาประมูลเพื่อจัดทำอาคารพาณิชย์และห้างสรรพสินค้า ซึ่งการรถไฟแห่งประเทศไทยมิได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสูญเสียสิทธิครอบครองใน

¹คณะพัฒนาศักดิ์และสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 468 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา โทรฯ 085-0950414 email : kristinyada@gmail.com

²คณะพัฒนาศักดิ์และสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาคารนวมินทรราชู ชั้น 16,17 เลขที่ 118 หมู่ 3 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทรฯ 0-2727-3099 e mail : suvicha.p@nida.ac.th

ฐานะผู้เช่าอาศัยในที่อยู่ให้แก่นายทุน จึงก่อให้เกิด “การเมืองภาคประชาชน” ในชุมชนตลาดบ่อบัวผ่านการรวมตัวและเรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องที่อยู่อาศัยต่อหน่วยงานของรัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยในช่วงแรกของการเรียกร้องมิได้ประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจเอาไว้ ส่งผลให้ความเชื่อมั่นภายในกลุ่มประชาชนลดลงและล้มเลิกความตั้งใจ อย่างไรก็ตามยังคงมีกลุ่มประชาชนบางกลุ่มยังคงรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวอยู่โดยเมื่อพิจารณาแล้วนั้น ลักษณะการเคลื่อนไหวภายในพื้นที่มีรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อต้านอำนาจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มนายทุน

คำสำคัญ : การเมืองภาคประชาชน; พื้นที่ทับซ้อน; การเคลื่อนไหวทางสังคม; ชุมชนตลาดบ่อบัว

Abstract

The objectives of this research article are to analyze the starting point of the civil politics and to investigate the civil politics of Bo Bua Market Community in Muang District of Chachoengsao Province between 2011 and 2017. This research employed qualitative method which its data were collected from municipal officials, community leaders as well as a sample group of people in that area. The results found that the area of Bo Bua Market Community was under the rights of possession of the State Railway of Thailand and was opened for auction to private company. Due to the ignorance of the SRT and relevant state agencies to give a hand to the community's residents and to tackle the problem conspicuously, the community's resident lost their possession rights in the area to the group of investors. The mentioned problem brought about "Civil Politics" in the Bo Bua Market Community in which people assembled to outcry for justice in their home sites from the state agency, and other relevant offices. In the first place, it was not successful as expected which undermined confidence among the group in

deprecation. Nonetheless, some people have kept movement going, which is characterized as “new social movement” to safeguard their interests and to put up bargaining power against the state as well as the investors.

Keywords : Civil Politics; Overlapping Area; Social Movement Bo Bua Market Community; Muang District; Chachoengsao Province

บทนำ

ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งประเทศที่มีรูปแบบการปกครองตาม “ระบอบประชาธิปไตย” โดยหนึ่งในหลักการสำคัญของ “ระบอบประชาธิปไตย” คือการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ อันประกอบด้วย “การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางอ้อม” ผ่านการเลือกตั้ง เลือกผู้แทนในการทำหน้าที่ทางด้านการเมืองและอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรง” ผ่านการเข้ามามีบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดและติดตามนโยบายของภาครัฐ นอกจากนี้แล้วในบางรัฐที่เกิดความล้มเหลวในการบริหารภาครัฐ หรือเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ส่งผลให้ภาคประชาชนมักมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง และถ่วงดุลอำนาจของรัฐด้วยตัวของประชาชนเอง (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2547)

ในประเทศไทยมีชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมอันเกิดขึ้นมาจากความล้มเหลวในการบริหารภาครัฐ หนึ่งในชุมชนเหล่านั้นได้แก่ ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา นับว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากจากสาเหตุของการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจากความพยายามแก้ไขปัญหการทับซ้อนของพื้นที่ ก่อให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชน โดยแต่เดิมคนในชุมชนได้อยู่อาศัยติดกับสถานีรถไฟแปดริ้วและตั้งอยู่ในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราและเป็นผู้เช่าที่อยู่อาศัยโดยตรงกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจทรุดตัวลงก่อให้เกิดการขาดทุน รวมถึงภาระหนี้สินในการดำเนินงานของ

การรถไฟแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการลดภาระหนี้สินจึงได้เปิดประมูลให้เอกชนจัดทำอาคารพาณิชย์ และห้างสรรพสินค้าในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2539 โดยสถานีรถไฟแปดริ้วถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่การรถไฟแห่งประเทศไทยเปิดให้ประมูลเช่าพื้นที่ ซึ่งห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้ประมูลถือครองพื้นที่ในเขตสถานีรถไฟแปดริ้วทั้งหมด เนื่องจากสิทธิในการถือครองพื้นที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาจึงได้ทำการขับไล่ชุมชนในพื้นที่เพื่อทำการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ มีการฟ้องร้องชาวบ้านในเขตที่อยู่อาศัยชุมชนตลาดบ่อบัวในข้อหาบุกรุกพื้นที่ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมต่อการรถไฟแห่งประเทศไทย แต่ไม่เกิดผลสำเร็จ จึงได้ดำเนินการเข้าเรียกร้องต่อสำนักราชเลขาธิการ (รล.) จึงเกิดเป็นการประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่าง การรถไฟแห่งประเทศไทย ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา และชาวบ้านชุมชนตลาดบ่อบัว ส่งผลให้ปี พ.ศ. 2543 ได้มีการยกเลิกสัญญาเช่าของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย (ประชาไทย, 2558ก) ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้ขอความเป็นธรรมในสิทธิของการเช่าที่ดิน การรถไฟแห่งประเทศไทย จึงได้มีมติจากที่ประชุมคณะกรรมการ อนุญาตให้ได้สิทธิในการเช่าที่ดินคืน พร้อมให้ชำระเงินค้ำสัญญาเดิมให้ครบถ้วน รวมถึงให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาถอนฟ้องชาวบ้านในพื้นที่ในคดีบุกรุกพื้นที่ทั้งหมด กระทั่งปี พ.ศ. 2557 สัญญาเดิมได้หมดอายุลง ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาจึงได้ทำการขอต่อสัญญาเช่าที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยบนพื้นที่เขตสถานีรถไฟแปดริ้ว พร้อมกับรื้อคดีบุกรุกที่ดินของชาวบ้านขึ้นมาอีกครั้ง รวมถึงใช้เครื่องจักรหนักเข้าปรับพื้นที่ ดังนั้นจึงเกิดการรวมตัวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาอีกครั้งจากกลุ่มชาวบ้าน ปัญหาความรุนแรงในการถือสิทธิในพื้นที่ของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ได้ทวีขึ้นโดยไม่มีที่ท่าว่าจะมีการยอมความหรืออย่างใด ดังนั้นสภาวะการทับซ้อนของพื้นที่ที่ก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้ง ผันตัวเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือกลุ่มของตนเอง (ประชาไทย, 2558ข) ด้วยเหตุนี้จึงมีความน่าสนใจที่จะทำการศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการศึกษาการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำจำกัดความ

พื้นที่ทับซ้อน คือ พื้นที่อันมีสิทธิในการครอบครองที่มีมากกว่า 1 สิทธิขึ้นไป โดยพื้นที่ทับซ้อนเกิดจากการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ดังกล่าวอันเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความเป็นมา ความเชื่อ พื้นที่ในอำนาจการดูแลหรือครอบครอง เป็นต้น โดยในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย และอยู่ภายใต้เขตของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา รวมถึงนายทุนผู้ชนะการประมูลสิทธิในการถือครองพื้นที่

แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชน

พลเมือง หมายถึง ประชาชนภายในรัฐผู้ที่มีส่วนร่วม มีความกระตือรือร้น รวมไปถึงมีความสนใจในประเด็นของการเมือง รวมไปถึงการมีบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น สมาชิกของรัฐที่มีส่วนร่วมกับชุมชนทางการเมือง โดยเงื่อนไขของความเป็นพลเมืองนั้นไม่ใช่เพียงแค่เป็นประชากรที่อยู่ภายในอาณาเขตของรัฐเท่านั้น แต่ประชากรเหล่านั้นจำต้องมีสิทธิ สิทธิประโยชน์ และหน้าที่ของพลเมืองอีกด้วย (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2559) สิทธิพลเมือง หมายถึง สิทธิที่พลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งสามารถกระทำได้อย่างได้บรรทัดฐาน กรอบ กฎหมายของรัฐ และกฎเกณฑ์ทางสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการระบุถึง “สิทธิพลเมือง” ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ เช่น สามารถกระทำการใดๆ ในรัฐ อาทิ แสดงความเห็น เลือกถิ่นอาศัย ประกอบอาชีพ ร้องทุกข์ ดำเนินขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เข้าร่วมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้กฎหมาย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นสิทธิของการเป็นพลเมืองภายในรัฐ โดยสามารถจำแนกลักษณะของพลเมืองตามการมีส่วนร่วมได้ดังนี้ กลุ่มไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง กลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมการเลือกตั้ง กลุ่มเข้าร่วมทางอ้อมนอกเหนือจากการเลือกตั้ง กลุ่มช่วยเหลือโฆษณาหาเสียง กลุ่มผู้เข้าร่วมเลือกตั้งเพื่อตำแหน่งทางการเมือง กลุ่มผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2527)

การรวมกลุ่ม

กลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์หรือมีการกระทำต่อกัน โดยมีทั้งรูปแบบที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีค่านิยมที่สอดคล้องกัน ดำเนินรูปแบบวิถีชีวิตไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าประสงค์ร่วมกัน มีการพัฒนาของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มีผู้นำของกลุ่ม และมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ Karl W. Deutsch (1953 อ้างถึงใน สีดา สอนศรี, 2527) กลุ่มสามารถเกิดขึ้นได้จากการมีบางสิ่งร่วมกันของสมาชิก โดยเกิดจากความต้องการด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านความปลอดภัย ด้านสถานะ ภาพลักษณ์ การเคารพนับถือ การมีส่วนร่วมทางสังคม ด้านอำนาจและด้านความก้าวหน้า (วิศิษฐ์ ไทยทอง, 2528) กลุ่มจึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเป้าประสงค์ของกลุ่ม จึงส่งผลให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งหมายถึง สมาชิกมีความตั้งใจอย่างชัดเจนในการเข้าร่วม รวมถึงความชัดเจนในความต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการของกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน

กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน ตามความหมายของ Gabriel A. Almond และ G. Bingham Powell. Jr. คือกลุ่มที่ต้องการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลโดยตรงกับประชาชน โดยเรียกร้องจากรัฐ โดยอิทธิพลของกลุ่มถือเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวใจในการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยมีประเภทย่อยต่อไปนี้ (Gabriel A. Almond และ G. Bingham Powell Jr., 1978 อ้างถึงใน วิสุทธิ์ โพธิแท่น, 2550)

1) กลุ่มฉับพลัน (Anomic Interest Group) กลุ่มที่เกิดจากความต้องการจากการผิดหวัง คับข้องใจ ไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า

2) กลุ่มโครงสร้างหลวม (Non-associational Interest Group) มีความผูกพันในเชื้อชาติ ศาสนา ความชื่นชอบ เป็นต้น ซึ่งมีได้มีระบบของกลุ่มที่ชัดเจน

3) กลุ่มสถาบัน (Institution Interest Group) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือกลุ่มที่เรียกร้องต่อรัฐจากเหตุอันเกิดต่อกลุ่มของตนเองโดยตรง และกลุ่มที่เกิดภายใต้สถาบันนั้นๆ เช่น กลุ่มภายในระบบราชการ เป็นต้น

4) กลุ่มสมาคม (Associational Interest Group) เป็นกลุ่มที่มีรูปแบบที่ชัดเจนที่สุด กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง มีรูปแบบการดำเนินการ มีโครงสร้างที่ชัดเจน บุคลากรภายในกลุ่มได้รับเงินเดือนและสวัสดิการ เช่น UN เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

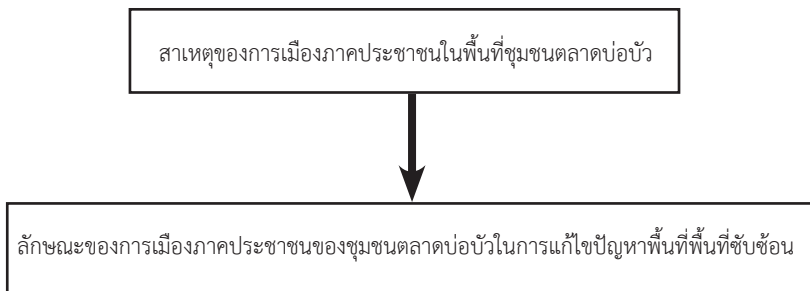
ผลกระทบ หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากเหตุของการกระทำใดการกระทำหนึ่งโดยสามารถเป็นเชิงบวกหรือลบได้ (เสถียร เหลืองอร่าม, 2527) ผลกระทบสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นสิ่งของและไม่ใช่สิ่งของ เช่นผลจากนโยบาย เป็นต้น โดยประเภทของผลกระทบสามารถระบุได้ดังนี้ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2532 : 26 อ้างถึงใน ภาควิชา บัณฑิตวิทยาลัย, 2544) ผลกระทบเชิงเนื้อหา อันได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคมและผลกระทบตามความเป็นจริง อันได้แก่ ผลกระทบเชิงกายภาพจากกฎเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลง (ภาวะวิสัย) ผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดต่อปัจเจกชนจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สังคม (อัตวิสัย)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พบว่า การจัดตั้งกลุ่มเกิดจากการเล็งเห็นเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งต้องการให้เกิดผลต่อกลุ่มตนเองและสังคม (ฮัสสัน ตูมาลี และ จันทนา สุทธิจารี, 2555) โดยการรวมตัวของกลุ่มประชาชนนั้นมีปัจจัยจากโครงการของภาครัฐที่ส่งผลต่อกลุ่ม ก่อให้เกิดเป็นการรวมตัวขึ้น (วิเชียร บุราณรักษ์, 2548) ซึ่งโครงสร้างของกลุ่มมีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและบริบทของพื้นที่ เช่น สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการรวมกลุ่มโดยตรง (ประภาส ปันตบแต่ง และ อนุสรณ์ อุณโณ, 2543) การรวมกลุ่มนั้นมีสาเหตุที่เกิดจากการต้านอำนาจ จากผู้มีอำนาจหรือรัฐ โดยมีการสร้างพันธมิตรให้เกิดการขยายฐานของกลุ่มให้เข้มแข็งขึ้น (วิเชียร บุราณรักษ์, 2548) โดยการรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวนั้นมาจากการตระหนักถึงสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชน (ธัญรัช วิรัตน์ภูมิประเทศ, 2556) การเคลื่อนไหวนั้นมักเกิดจากการได้รับผลกระทบโดยตรง

จากผลของนโยบายของรัฐ (วันชัย วัฒนศิริ, 2546) และผลกระทบนั้นเกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ จึงเกิดเป็นการเรียกร้องขึ้น (ปาริชาติ สังขทรัพย์, 2546) ถึงกระนั้นการเคลื่อนไหวทางสังคมมักมีอุปสรรค เช่น สมาชิกลดน้อยลง การเรียกร้องไม่สามารถต้านอำนาจได้และไม่สามารถรับมือกับศักยภาพของรัฐหรือกลุ่มอำนาจที่สูงกว่า (สุกิริ์ สมอนา, 2557) จึงเห็นได้ว่า การรวมกลุ่มนั้นมักเกิดจากการได้รับผลกระทบทางด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและกระทบต่อชีวิตประจำวันโดยตรงของประชาชนจึงเกิดเป็นการรวมกลุ่มขึ้น โดยกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกันและเพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งจึงต้องร่วมมือกับพันธมิตรเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยจุดเริ่มต้นนั้นมาจากการตระหนักถึงสิทธิความเป็นพลเมืองของตนที่อาศัยอยู่ภายในรัฐ

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลในครั้งนี้ จึงใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาเรื่อง “การเมืองภาคประชาชนในการพัฒนาพื้นที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Document Study) เป็นข้อมูลที่ได้จากแนวคิดทฤษฎี เอกสารหนังสืองานวิจัยบทความสื่อสารสนเทศ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผ่านเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผู้นำชุมชนและกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มประชากรตัวอย่างชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 13 คน เพื่อทราบถึงปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ รวมถึงเพื่อศึกษาการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผ่านการใช้แนวคำถาม (Interview Guidelines) เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และใช้การบันทึกเสียงและการจดบันทึกในการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกับเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา และผู้นำชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทราจำนวน 2 คน เพื่อทราบถึงปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่และเพื่อศึกษาการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการทับซ้อนในพื้นที่ผ่านเค้าโครง (Outline) หรือหัวข้อสนทนาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ครบถ้วนต่อการรวบรวมข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมาย

1. ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราที่มีการทำงานที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 13 คน
2. ผู้นำชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 1 คน
3. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราที่มีการทำงานที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องการเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แบ่งประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้ 1) สาเหตุของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว และ 2) การเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ซึ่งผลของการศึกษาทำให้ทราบสภาพพื้นที่ของชุมชนบ่อบัว เหตุที่แท้จริงของการเมืองภาคประชาชน การดำเนินการด้านการเมืองภาคประชาชน และผลจากการดำเนินการทางการเมืองภาคประชาชน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1) สาเหตุของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว

เมื่อทำการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่พบกับปัญหาทับซ้อนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว ระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทยและเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราในด้านการจัดการผลประโยชน์ของชาวบ้าน โดยได้กล่าวว่าเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราไม่มีบทบาทในการช่วยเหลือใดๆ ในพื้นที่ รวมถึงการรถไฟแห่งประเทศไทยและหน่วยงานอื่น ๆ ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแล อันเนื่องมาจากผู้มีอิทธิพลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนายทุนหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ซึ่งสามารถควบคุมและกำหนดทิศทางการดำเนินงานในฉะเชิงเทราได้ โดยสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน ที่มีผลของกลุ่มต่อการผลักดันอิทธิพลให้เหนือต่อภาครัฐ เพื่อผลประโยชน์ และเอื้อแก่กลุ่มของตน ในอีกด้านหนึ่งเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรากล่าวถึงการที่ไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่บ่อบัวได้ตามความต้องการอันเนื่องจากข้อบอขายอำนาจการทำงานของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมของชาวบ้านในพื้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเนื่องมาจากการถูกขับไล่จากพื้นที่ที่อยู่เดิม ดังนั้นปัจจุบันชาวบ้านจึงต้องเรียกร้องต่อหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอรับการช่วยเหลือ และขอผ่อนผันการย้ายออกต่อนายทุน ด้วยเหตุนี้สิ่งที่เพิ่มเข้ามาจึงเป็นภาระในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงสภาพเศรษฐกิจที่มีภาระค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากต้องย้ายที่อยู่อาศัยไปที่ใหม่ การเดินทางมาประกอบอาชีพที่ตลาดจึงมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น

2) การเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน

การเคลื่อนไหวทางการเมืองในครั้งแรก ผลที่ได้รับไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนจึงเกิดการลดลงของผู้เข้าร่วม โดยประชาชนมองว่าสิทธิ เสรีภาพ และความ

เท่าเทียมของตนถูกลดทอนลง และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ถึงกระนั้นยังคงมีกลุ่มของประชาชนยังคงดำเนินการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป โดยเป็นกลุ่มของแกนนำภายในพื้นที่เป็นตัวแทนของการรวมกลุ่ม เรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อขอรับการช่วยเหลือและเยียวยาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ลักษณะการดำเนินการในครั้งแรกของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นประชาสังคม แต่เป็นลักษณะของการรวมตัวกันขึ้นเพื่อแสดงเจตจำนงที่ต้องการแสดงออกผ่านการใช้สิทธิความเป็นพลเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แก่ประชาชนภายในชุมชน โดยลักษณะของความเป็นประชาสังคมนั้นเป็นลักษณะของประชาสังคมในยุคก่อนสมัยใหม่ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการต้านอำนาจรัฐที่จะนำมาซึ่งการขัดต่อผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวมในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว ต่อมาเมื่อการรวมตัวในรูปแบบแรกไม่เกิดผลจึงก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่หรือ New Social Movement ซึ่งเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมจากประชาชนเพื่อดำเนินอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว ซึ่งมีได้เกิดจากชนชั้นไดชนชั้นหนึ่งในสังคม แต่เป็นการเรียกร้องเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายอันส่งผลต่อประชาชน แต่ก็ได้ประสบผลสำเร็จ จึงเกิดการแตกออกของกลุ่ม ช่องว่างของสังคมเริ่มเป็นบริบทที่ทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดการแตกกลุ่มกัน ระยะเวลาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เป้าหมายในการเคลื่อนไหวของคนในพื้นที่มีความแตกต่างกันไป บางส่วนมีความมุ่งหวังให้ภาครัฐสามารถแก้ปัญหาทางคืนสิทธิในถิ่นที่อยู่อาศัยของตน บางกลุ่มมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ จึงมุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและผลพวงต่อการประกอบอาชีพมากกว่าประเด็นการได้สิทธิในถิ่นที่อยู่อาศัยคืนมา

สรุป

ชุมชนบ่อบัวเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ โดยชุมชนบ่อบัวได้เป็นผู้เช่าอาศัยโดยตรงกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจย่ำแย่ลง ทำให้การรถไฟแห่งประเทศไทยเกิดการขาดทุน เพื่อเป็นการลดภาระหนี้สินจึงจัดให้มีการประมูลพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยขึ้นแก่บุคคลภายนอก โดยสถานีรถไฟแปดริ้วเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการรถไฟแห่งประเทศไทยเปิดให้ประมูลเช่าพื้นที่

ซึ่งห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้รับสิทธิจากการชนะประมูลเพื่อถือครองพื้นที่เขต
สถานีรถไฟแปดริ้วทั้งหมด โดยมีอายุสัญญาเพื่อการปลูกสร้างระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่
พ.ศ. 2539 - 2544 ด้วยสิทธิของการถือครอง ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้
ทำการขบไล่ชุมชนเพื่อก่อสร้างอาคารพาณิชย์และทำการฟ้องร้องชาวบ้านในพื้นที่
ในข้อหาบุกรุกพื้นที่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นการรวมตัวของประชาชนเพื่อเรียกร้องสิทธิ
ในการอยู่อาศัยและเรียกร้องความเป็นธรรมต่อการรถไฟ แต่ไม่เกิดผล จึงได้ยื่นฎีกา
ต่อสำนักราชเลขาธิการ (รล.) เพื่อขอพระราชทานความเป็นธรรมเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย
ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2539 จึงเกิดการประชุมเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกัน
ระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทยและห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาและชุมชน
ตลาดบ่อบัว ต่อมาเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ได้มีการยกเลิกสัญญาเช่าของ
การรถไฟแห่งประเทศไทยในพื้นที่สถานีรถไฟแปดริ้วของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัว
พัฒนาตามฎีกาของสำนักราชเลขาธิการ (รล.) โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
ปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งให้การรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแลพื้นที่ รวมถึงให้เทศบาลเมือง
ฉะเชิงเทราดูแลความสะอาดและจัดการพื้นที่ของตลาดบ่อบัว โดยมีมติของการรถไฟ
แห่งประเทศไทยจะทำการแบ่งสรรที่ดินของการรถไฟให้แก่ชาวบ้านในชุมชนบ่อบัว
ได้ทำการเช่าที่ดินเพื่ออยู่อาศัยตามเดิมและทำการพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ แต่มตินี้มิได้
ถูกดำเนินการ กระทั่ง พ.ศ. 2547 ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้เข้ายื่นขอความ
เป็นธรรมเพื่อสิทธิในการเช่าที่ดินต่อ ด้วยเหตุนี้การรถไฟแห่งประเทศไทยจึงมีมติ
ประชุมจากคณะกรรมการ ในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 อนุมัติให้ห้างหุ้นส่วน
จำกัดบ่อบัวพัฒนาได้สิทธิเช่าที่ดินที่เป็นส่วนเหลือจากเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา โดยแบ่ง
ที่ดินออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ที่อยู่อาศัยชุมชนบ่อบัว 2) ตลาดบ่อบัว 3) เป็นส่วนที่
ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้รับสิทธิในการถือครอง โดยในส่วนที่ 1 และ 2 เป็น
ส่วนที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเป็นผู้ดูแล พร้อมให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา
ชำระเงินค้ำสัญญาเช่าให้ครบถ้วน รวมถึงทำการถอนฟ้องร้องชาวบ้านในพื้นที่ที่อยู่
ในศาลทั้งหมด (ประชาไทย, 2558ก และ 2558ข)

กระทั่งปี พ.ศ. 2557 ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ได้ทำการต่อสัญญาเช่า
ที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยในพื้นที่สถานีรถไฟแปดริ้ว ระยะเวลาของสัญญา
จำนวน 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 - 2562 และทำสัญญาเพิ่มเติม คือสัญญาเพื่อทำ
ประโยชน์ระยะเวลา 20 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 - 2592 พร้อมรื้อคดีความฟ้องร้อง

ชาวบ้านในพื้นที่ขึ้นมามีอีกครั้ง รวมถึงชมชู้คุกคาม ใช้เครื่องจักรหนักเข้าไปปรับพื้นที่ กัดดันชาวบ้าน จึงเกิดเป็นการรวมตัวขึ้นอีกครั้ง ความรุนแรงของปัญหาในการถือครองสิทธิของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้ทวีขึ้นโดยมีได้มีที่ท่าจะยอมความแต่อย่างใด ได้มีการใช้ความรุนแรง ชมชู้คุกคาม รวมถึงได้มีกลุ่มที่อ้างตนว่าเป็นผู้แทนมาจากห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ได้เข้ามาลอบทำร้ายผู้นำชุมชนในบริเวณของชุมชนตลาดบ่อบัว และได้ทำการขับไล่ประชาชนในพื้นที่ตลาดบ่อบัว เพื่อจะทำการปรับปรุงตลาดสดและเพิ่มค่าเช่าพื้นที่รวมถึงเก็บค่าแรกเข้าอีกด้วย (นายเหลา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2560) โดยปัญหาดังกล่าวยังคงยืดเยื้อถึงปัจจุบัน

ปัญหาพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว ด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยรัฐ ประชาชนมองว่าการรถไฟและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เข้ามาจัดการดูแล เยียวยา หรือแก้ไขปัญหา เนื่องจากผู้มีอิทธิพลในพื้นที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนายทุน หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ที่สามารถกำหนดทิศทางและควบคุมหน่วยงานต่าง ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน โดยสร้างอิทธิพลเหนืออำนาจรัฐเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ต่อตน กลุ่มตน รวมถึงนโยบายของรัฐให้เอื้อแก่ตนและกลุ่มของตน ในขณะที่ทางเทศบาลกล่าวว่า เหตุที่ไม่สามารถให้บริการตามความต้องการของประชาชนได้อันเนื่องมาจากขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเทศบาล จึงเห็นได้ถึงผลกระทบทางการเมืองของพื้นที่ เป็นผลกระทบที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนและเป็นผลเสียต่อประชาชนในพื้นที่ ด้านสังคม พบว่าประชาชนมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยชาวบ้านต้องเรียกร้องต่อหน่วยงานหรือขอผ่อนผันนายทุนในการย้ายที่อยู่อาศัย มีการะเพิ่มขึ้นจากการเดินทางมาประกอบอาชีพในพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมองว่าแตกต่างไปจากเดิมมากเนื่องจากต้องย้ายที่อยู่อาศัย ภาระค่าครองชีพเพิ่มมากขึ้น การเดินทางมายังพื้นที่ ยากลำบากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัวมีลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวอย่างมากต่อการแก้ไขปัญหา แต่เป็นเพียงการตื่นตัวในระยะแรกของการดำเนินการภาคประชาชน สืบเนื่องจากผลของการดำเนินการในช่วงแรกไม่เกิดผลต่อความต้องการของประชาชน จึงส่งผลให้ความตระหนักในสิทธิพลเมืองลดลง ประชาชนมองว่า สิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมของตนถูกลดทอนลง รวมถึงไม่ได้รับการ

ช่วยเหลือใด ๆ จากหน่วยงานของรัฐ จึงเกิดล้มเลิกของประชาชนในการเข้าร่วมการเคลื่อนไหว แต่ยังคงมีประชาชนอีกส่วนที่ดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวเช่นเดิม โดยกลุ่มแกนนำในพื้นที่เป็นตัวแทนในการรวมกลุ่ม เรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อขอรับการช่วยเหลือและเยียวยาความเดือดร้อนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงสามารถมองได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่ผ่านการรับรองทางด้านกฎหมาย เช่น การชุมนุม เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมโดยตรง ใช้อำนาจของตนตามสิทธิของความเป็นพลเมือง เจตจำนงของการรวมตัวเกิดขึ้นผ่านการใช้สิทธิพลเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวมีลักษณะของ New Social Movement โดยเคลื่อนไหวเพื่อดำเนินอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว

กระนั้นผลของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัวก่อให้เกิดการเรียนรู้ของประชาชนในการรวมกลุ่มเพื่อการเรียกร้อง ใช้สิทธิความเป็นพลเมืองของตนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเรียกร้องต่อหน่วยงานต่าง ๆ ใช้สิทธิในการรวมกลุ่มชุมนุมและสมาคมเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองและกลุ่มของตน รวมทั้งสร้างบ้านมั่นคงและรวมกลุ่มสหกรณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและจุดยืนในการรวมกลุ่ม แต่กระนั้นการดำเนินการเคลื่อนไหวการเมืองภาคไม่ประสบความสำเร็จดังผลที่ต้องการ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายในพื้นที่ชุมชนยังคงดำเนินต่อไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว

ทางเทศบาลจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์ด้านการปรึกษาปัญหาต่อเทศบาลให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้รับรู้และเข้าใจถึงการทำงาน อำนาจหน้าที่และการเข้าถึงหน่วยงานของรัฐให้แก่ประชาชน รวมถึงอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน เพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการรถไฟแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องเยียวยาและให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนในฐานะผู้เสียหายจากการได้รับประโยชน์ของตน รวมถึงอำนวยความสะดวกและดูแลประชาชนอย่างทั่วถึง ด้านนายทุนที่ต้องใช้การประนีประนอมในการไล่เกลี้ยและจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ชาวบ้านให้เกิดความลงตัวและเป็นที่พึงพอใจต่อทั้งสองฝ่าย

และตัวประชาชนในพื้นที่ที่ต้องยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงและยอมรับการช่วยเหลือจากภาครัฐรวมถึงเชื่อใจในระบบการทำงานของรัฐในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตน ทั้งนี้ต้องอาศัยหลักของการมีส่วนร่วมในการเมือง เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานของรัฐอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของภาครัฐโดยมุ่งเน้นบริบทมุมมองของภาครัฐ จากการศึกษาเรื่องการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้เห็นได้ว่ามุมมองของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนและมุมมองของภาครัฐมีความแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการรถไฟแห่งประเทศไทยมีข้อจำกัดในด้านระบอบราชการและขอบข่ายอำนาจหน้าที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ภาครัฐไม่สามารถช่วยเหลือ บรรเทาหรือแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคประชาชนตามที่กลุ่มการเมืองภาคประชาชนคาดหวังไว้ได้

2. จากการศึกษาเรื่องการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ความไม่สำเร็จของกลุ่มนั้นไม่ได้เป็นผลพวงมาจากภาครัฐเพียงปัจจัยเดียว รูปแบบ โครงสร้างและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการรวมกลุ่ม โดยในส่วนนี้หากมีการต่อยอดในการศึกษา เราสามารถใช้การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study Approach) ในการพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความล้มเหลว หรือเกิดความสำเร็จในการเคลื่อนไหวภาคประชาชนจากกลุ่มการเมืองภาคประชาชนอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ สินสวัสดิ์. (2527). *จิตวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2556). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นายเหลา (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2560

ประกาศ ปันตบแต่ง และ อนุสรณ์ อุณโณ. (2543). *ขบวนการเครือข่ายประมงพื้นบ้านภาคใต้ กรณีศึกษาสมาคมชาวประมงพื้นบ้านอันดามัน*. การสัมมนาของโครงการเมธีวิจัยอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร “ขบวนการทางสังคม : พลวัตเศรษฐกิจการเมืองไทย พ.ศ. 2543” วันที่ 9-10 ตุลาคม 2543.

ปาริชาติ สังขทรัพย์. (2546). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากโรงงาน อุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนแหลมฉบังจังหวัดชลบุรี*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

ภาคภูมิ บุรณบุญย์. (2544). *ผลกระทบของเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ที่มีต่ออุตสาหกรรมเครื่องรับโทรทัศน์ที่จำหน่ายในประเทศไทย*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

วันชัย วัฒนศิริ. (2546). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่มีต่อ ประชาชน 2 ช้างทาง*. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

วิเชียร บุราณรักษ์. (2548). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน ศึกษากรณี: กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

วิศิษฐ์ ไทยทอง. (2528). *ผู้นำและสภาวะการเป็นผู้นำ*. ใน พิสมัย พิบุลย์สวัสดิ์, จิตวิทยาสังคมร่วมสมัย. เชียงใหม่ : โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมสำนักพิมพ์สยามศึกษา จำกัด.

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2550). *แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สมพันธ์ เตชะอธิก. (2559). *พลเมืองพื้นชีวาประชาธิปไตย*. การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 18.

สีดา สอนศรี. (2527). *แนวความคิดและทฤษฎีการรวมกลุ่มและภูมิภาคนิยม*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุกักร์ สมอนา. (2557). *อุปสรรคต่อความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่อีสาน*. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(2).

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2547). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย*.

กรุงเทพฯ : อมรินทร์ ปริ้นติ้ง.

เสถียร เหลืองอร่าม. (2527). รายงานผลการวิจัยเรื่อง *บทบาทของโครงการสร้างงานในชนบทที่มีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคม 2524*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อัสนัน คูมาลี และ จันทนา สุทธิจารี. (2555). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลอ่าวปัตตานีกรณีศึกษากลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวปัตตานี*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : ศึกษากรณีเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว

Community Based Management of Flood Disaster :
A Case Study of Bang Bua Canal Environmental
Development Network

ธันฐกรณ์ รื่นกฤษรัักษ์ และ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม

Thanthakon Ruenkitrak and Phenprapha Pattaranukrom

การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : ศึกษากรณีเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว¹

Community Based Management of Flood Disaster :
A Case Study of Bang Bua Canal Environmental
Development Network

ธันฐกรณ์ รื่นกฤษร์รักษ์² และ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม³

Thanthakon Ruenkitrak and Phenprapha Pattaranukrom

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการก่อตั้งกระบวนการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว และศึกษาบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key – informant) ได้แก่ ประธานชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว แกนนำชุมชน และผู้อาวุโสในพื้นที่ จำนวน 12 คน พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ได้แก่ ทุนทางสังคม ความเป็นผู้นำ

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธกิจของผู้วิจัยเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ศึกษากรณีเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว” หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก ปีการศึกษา 2561

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก 78/271 แขวงสายไหม เขตสายไหม กรุงเทพฯ 10220 โทรฯ 081-949-2351 email : thanthakon_r@hotmail.com

³คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 โทรฯ 086-076-0231 e mail phenpraphap191@yahoo.com

ในด้านต่าง ๆ ทำให้สามารถแก้ปัญหาในด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน การให้ข้อมูลข่าวสารและอื่น ๆ ข้อเสนอแนะสำหรับภาคีที่เกี่ยวข้อง คือ ประธานชุมชนที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งจะต้องพยายามสร้างแรงจูงใจโน้มน้าวให้ประธานชุมชนที่ยังอ่อนแอพัฒนาตนเองและเสริมศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้ผู้นำที่เข้มแข็ง การบริหารจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมควรเป็นไปในลักษณะกระจายอำนาจ นอกจากนี้เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เน้นให้ชุมชนพึ่งพาตัวเอง ส่วนในเรื่องการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลสาธารณะ เครือข่ายฯ ควรทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลกลาง หน่วยงานภาครัฐควรกระจายอำนาจให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถเป็นผู้บริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ของตนเอง โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงิน วิชาการและสิ่งของจำเป็น เพื่อเป็นปัจจัยเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตัวเองได้อย่างรวดเร็วและสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการภัยพิบัติ; ชุมชนเป็นฐาน; เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว

Abstract

The aims of this research are to analyze the establishment of developing and strengthening process of Bang Bua Canal Environmental Development Network and to analyze the lesson learned from applying community-based flood disaster management of the Network. This research was a qualitative research using in-depth interviews with purposive sampling and key informants of twelve persons which were community leaders, committee members, and senior people in the community. The study found that the key factors affected the success of flood disaster management were social capital, and leadership which were able to solve problems such as communication among relevant agencies, providing information to members, etc. The recommendations for relevant parties were: community leaders with strong leadership should motivate weak leaders to develop and strengthen their leadership ability. The flood disaster management should be in a decentralized

manner. The network should serve as a mentor to advise community members so that they can rely on themselves. For public information participation, the network should serve as a central database. Finally, the government agencies should decentralize their authorities to the community to enable the community to manage disaster by themselves with the government's support for technical and financial aids. Therefore, the communities could rely on themselves, have a quick recovery, and be able to support each other in the future.

Keywords : Disaster Management; Community Based; Bang Bua Canal Environmental Development Network

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ประเทศไทย เกิดความแปรปรวนของฤดูกาลและปริมาณน้ำฝนอย่างเห็นได้ชัด ฝนจะทิ้งช่วงยาวนาน ทำให้เกิดความแห้งแล้ง แต่ในช่วงฤดูฝน ปริมาณน้ำฝนจะเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดภัยพิบัติเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และทวีความรุนแรงมากขึ้น จากข้อมูลการรายงานของเครือข่ายข้อมูลเพื่อการลดภัยพิบัติในชุมชน (Prevention Web) ปี 2556 จัดลำดับให้ประเทศไทยเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยเป็นลำดับที่ 7 ของโลก อีกทั้งวิกฤติ น้ำท่วมปี 2554 เป็นบทเรียนที่มีราคาแพง เนื่องจากเป็นภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายสูงสุดแก่ประเทศไทย มีราษฎรได้รับผลกระทบจำนวนมากถึง 12.8 ล้านคน ธนาคารโลกประเมินมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท และจัดให้เป็นภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายมากที่สุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก (ทีมกรุป, 2555)

จะเห็นได้ว่าภัยพิบัติน้ำท่วม ไม่ใช่ความรับผิดชอบของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนต้องสนใจใส่ใจ เป็นเรื่องใกล้ตัว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ นานาประเทศ โดยเฉพาะในแถบเอเชียและแปซิฟิก ต่างตระหนักให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท การป้องกัน การเตรียมความพร้อม ย่อมดีกว่าการรับมือกับภัยพิบัติแล้วฟื้นฟูเยียวยาในภายหลัง เป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

สำหรับชุมชนที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ “เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว” ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกทั้งสิ้น 15 ชุมชน โดยบางชุมชนมีความเข้มแข็งสูง แต่บางชุมชนยังขาดความเข้มแข็ง ความน่าสนใจ ก็คือ ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถร่วมมือกันเพื่อรับมือกับภัยพิบัติน้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ซึ่งควรที่จะได้มีการถอด/สกัดออกมาเป็นบทเรียนเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสนำไปศึกษา ถ่ายทอดและค้นคว้าเพื่อพัฒนาต่อไป เพื่อให้เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวสามารถบริหารจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการก่อตั้งกระบวนการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว
- 2) เพื่อศึกษาบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของชุมชนของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

หน่วยงานภาครัฐ	กรมชลประทาน กรมอุตุนิยมวิทยา กรมทรัพยากรน้ำ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศูนย์เตือนภัย กองทัพ อื่นๆ
ภาคีเครือข่าย	ภาคเหนือ ภาคกลาง จังหวัดเหนือกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
หน่วยงานสนับสนุน	ภาคเอกชน NGO อื่น ๆ

ชุมชนเข้มแข็ง

1. ทูทางสังคม

- ความไว้วางใจ
- บรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัย
- เครือข่ายความเป็นพลเมืองเพื่อส่วนรวม

2. ภาวะผู้นำ

- ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน
- ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- ภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย

การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว

- ก่อนเกิดภัย
- ขณะเกิดภัย
- หลังเกิดภัย

1) แนวคิดว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ การให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการจัดการภัยพิบัติ การมุ่งใช้กลยุทธ์การสร้างเสริมกำลัง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรและการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลต่อการดำรงชีพและได้รับประโยชน์จากการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ ชุมชนเป็นตัวจักรสำคัญในการเสี่ยงจากภัยพิบัติ และเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับประโยชน์ เป็นการดำเนินการโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ทั้งในระดับชุมชนถึงระดับชาติ (ศิรินันต์ สุวรรณโมลี และคณะ, 2550)

-แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เริ่มเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ.2523-2553) ปรากฏเด่นชัดมากที่สุดในการประชุม World Conference On Disaster Reduction ที่เมืองหลวงโกเบ จังหวัดเฮียวโกะ ประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลจาก 168 ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยได้มีฉันทามติให้นำกรอบงานเฮียวโกะ สำหรับปฏิบัติการลดภัยพิบัติในรอบทศวรรษ ปี 2548 – 2558 (Hyogo Frameworks for action 2005-2015) (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2556) ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติเป็นอันดับแรก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

2. ให้ประชาชนรู้ถึงความเสี่ยงจากภัยของตนเองและแนวทางปฏิบัติ เพื่อลดความเสี่ยง

3. สร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักให้แก่ประชาชน เช่น สอดแทรกความรู้ในการเรียนการสอนหรือผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

4. ลดปัจจัยของความเสี่ยง เช่น ให้ชุมชนย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนออกจากพื้นที่เสี่ยงภัย สร้างอาคารและถนนหนทางให้สามารถทนต่อผลกระทบจากภัยพิบัติได้ เป็นต้น

5. เสริมสร้างการเตรียมความพร้อมในการตอบโต้ภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับ ทั้งในด้านการพัฒนาและการฝึกซ้อมแผนในภาวะฉุกเฉินอย่างสม่ำเสมอ

ซึ่งประเทศไทยได้นำกรอบงานดังกล่าว มากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพโดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการช่วยเหลือตนเองเพื่อป้องกัน โดยลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ บรรเทาหรือลดความรุนแรงของภัย โดยให้เกิดพลังความคิดของคนในชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ กระบวนการทำงานเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่ขั้นวางแผน วิเคราะห์ ความเสี่ยง ปฏิบัติงาน ตรวจสอบ ประเมินผล โดยครอบคลุมระยะก่อน ระหว่างและหลังเกิดภัย แต่ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอน ควรได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการเป็นผู้ช่วยหรือพี่เลี้ยงสนับสนุนชุมชน

1) แนวคิดทุนทางสังคม

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกแนวคิดทุนทางสังคม ของ Putnam D. Robert ซึ่ง Putnam D. Robert (1993, อ้างถึงใน เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2552) ทำการวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคมของชุมชนในสังคมอุตสาหกรรมของประเทศอิตาลี ที่ผ่านมา กระบวนการของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและได้สร้างทุนทางสังคมขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ใช้เวลาวิจัย ตั้งแต่ปี 2513 – 2533 นำเสนอลักษณะของชุมชน เรียกว่า ชุมชนแบบประชาสังคม (Civic Community) คือ สมาชิกในชุมชนร่วมกันสร้างบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน (Norms of Reciprocity) มีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม (Networks of Civic Engagement) ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน (Social Trust) ซึ่งถือว่าเป็น “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ช่วยให้เกิดพลังใน

การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ Putnam เน้นไปที่กระบวนการสร้างประชาสังคมที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลายตัวแปรในชุมชนอิตาลี ทั้งด้านการเมือง การปกครองและลักษณะของผู้ผู้นำศาสนา

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม (2552) กล่าวว่าทุนทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จนำไปสู่เป้าหมายได้ ก็ต่อเมื่อสมาชิกในกลุ่มมีความไว้วางใจกัน ไว้นั่นเชื่อใจในตัวสมาชิกอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่าสมาชิกมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จะไปสู่ความสำเร็จได้อย่างแท้จริง ทุนทางสังคมยังทำให้ความร่วมมือกันเป็นไปได้ง่าย สะดวก และเป็นไปตามธรรมชาติ

วัลลภ สุขสวัสดิ์ (2557) เห็นว่าการศึกษาทุนทางสังคมของ Putnam D. Robert ทำให้นักวิชาการในหลายสาขาวิชาหันมาศึกษาถึงบทบาทและผลของทุนทางสังคมอย่างจริงจัง ทั้งนี้ Putman เสนอว่าทุนทางสังคมประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความไว้วางใจ 2) การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และ 3) เครือข่ายทางสังคม

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำองค์ประกอบสำคัญของทุนทางสังคม 3 ประการ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2552) มาใช้เป็นแนวทาง คือ 1) ความไว้วางใจ (Trust) เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญที่สุด 2) บรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัย (Norma of Reciprocity) เป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนที่แสดงต่อบุคคลอื่น อบรมสั่งสอน และสนับสนุนขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Education) 3) เครือข่ายความเป็นพลเมืองเพื่อส่วนรวม ทำให้สมาชิกในชุมชนในเครือข่ายสามารถแสดงออกและมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ส่วนรวมในชุมชน

2) แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

จากการศึกษาโมเดลภาวะผู้นำแบบเต็มรูปของ Bass and Avolio ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transformational Leadership) และภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-faire Leadership) หรือพฤติกรรมความไม่มีภาวะผู้นำ (Nonleadership Behavior) (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2556) เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว เป็นเครือข่ายใหญ่ มีทั้งสิ้น 15 ชุมชน บางชุมชนประสบความสำเร็จในทุกด้าน สำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง และไม่สำเร็จด้านใดเลย ปัจจัยที่สำคัญที่เป็นตัวบ่งชี้ คือ ผู้นำ หรือ ประธานชุมชน ปฏิบัติหน้าที่ไปตามศักยภาพ บุคลิก ลักษณะ สภาวะ อุปนิสัย การศึกษา หรืออื่น ๆ ที่รวมเรียกว่า ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการในการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรของผู้นำ ได้แก่ การใช้ทักษะ ความสามารถ รวมถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ประกอบกับการใช้อำนาจอิทธิพลด้วยความเป็นธรรมของผู้นำ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้น และจูงใจให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกซาบซึ้งและเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานตามคำสั่งของผู้นำในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (นิเวศ ธรรมชัยชูศักดิ์ และ ชิดา กมลรุ่งเรือง, 2560)

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key – informant) จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทและสิ่งสมประสงค์ในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งจะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ได้แก่ ประธานชุมชน 7 คน กรรมการเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว จำนวน 2 คน แกนนำชุมชน 2 คน ผู้อาวุโส 1 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) มิติการวิจัย

- ค้นพบองค์ประกอบสำคัญของชุมชนเข้มแข็งและปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในบริบทของสังคมเมืองใหม่
- ค้นพบแนวทางในการจัดการเครือข่ายชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
- ได้รับประสบการณ์จากการถอดบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว
- ได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในเครือข่ายชุมชนเมืองต่อไปในอนาคต

2) มิติการพัฒนา

- ผู้วิจัยสามารถพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับการเป็นนักวิจัยที่ดี ทั้งทักษะการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการเขียนรายงานผลการวิจัย

- ผู้วิจัยได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายชุมชนและการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต
- ชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว

เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ตั้งอยู่บริเวณริมคลองบางบัว แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนริมสายคลองบางบัว มีชาวบ้านเริ่มมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ ประมาณ 80 ปีมาแล้ว ทั้งที่เป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม และกลุ่มคนใหม่ ๆ เข้ามาจับจอง ปลูกสร้างที่พักอาศัย เป็นจำนวนมาก จนรูกำลังไปในคลองบางบัว โดยไม่รู้ว่าเป็นพื้นที่ของกรมธนารักษ์ สถานะของชุมชนจึงเป็นชุมชนบุกรุกพื้นที่ของหน่วยงานราชการ

ในช่วงปี พ.ศ.2535 คลองบางบัวเกิดวิกฤตน้ำเน่าเสียอย่างหนัก ชาวชุมชนจึงเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่ทำให้น้ำเน่าเสีย และในปี พ.ศ.2538 ได้เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร ภาครัฐสรุปสาเหตุว่าเกิดจากลำคลองที่มีความตื้นเขิน บ้านที่สร้างรุกล้ำริมคลองทำให้น้ำไม่สามารถที่จะระบายได้เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดภาวะน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร

ในช่วงปี พ.ศ.2540 ชาวชุมชนเริ่มต้นจัดการปัญหาของตัวเอง โดยมี ลุงแสวง พงษ์สุข ผู้อาวุโสของชุมชนบางบัว เป็นผู้นำที่ชักชวนคนในชุมชนตนเองและชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ริมคลองบางบัวมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสวนากัน และในปี พ.ศ. 2541 ได้มีการสำรวจชุมชนทั้งหมดของสายคลองบางบัวอย่างจริงจัง เพื่อให้ทราบสภาพความเป็นอยู่ สภาพปัญหา จากนั้นได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจากผู้แทนชุมชนละ 3 คน ในชุมชนสายคลอง 9 ชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการอนุรักษ์ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัย

ในปี พ.ศ.2542 เมื่อทุกชุมชนมองเห็นปัญหาร่วมกัน จึงได้มีแนวคิดที่จะรวมกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว มีการตั้งคณะกรรมการ แบ่งหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน แกไขปัญหาเรื่องน้ำเน่าเสีย ต่อมาได้ขยายจากเขตบางเขนไปชักชวนชุมชนในเขตหลักสี่ อีก 5 ชุมชน เกิดเครือข่ายของชุมชนริมคลองบางบัวตลอดสาย จำนวน 9 ชุมชนในระยะแรก ต่อมาเป็น 13 ชุมชน ในปัจจุบัน 15 ชุมชน

ประกอบด้วย ชุมชนบางบัว (หลังกองการภาพ) ชุมชนเชิงสะพานไม้ 1 ชุมชนชายคลองบางบัว ชุมชนร้อยกรอง ชุมชนร่วมใจพัฒนาเหนือ ชุมชนก้าวหน้า ชุมชนรุ่นใหม่พัฒนา ชุมชนร่วมใจพัฒนาใต้ ชุมชนอุทิศนุสรณ์ ชุมชนบ้านบางเขน ชุมชนสามัคคีร่วมใจ ชุมชนคลองหลุมไผ่ ชุมชนเศรษฐกิจจรรวีพัฒนา ชุมชนพัฒนาการ ชุมชนร่วมมิตรแรงศรัทธา

การสร้างเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ชุมชนมีการรวมตัวกันและสร้างพลังของคนในชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมในสายคลองเริ่มดีขึ้น เกิดความภาคภูมิใจ และนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายฯ ด้านต่าง ๆ ที่เห็นเป็นรูปธรรมเด่นชัด ก็คือ โครงการบ้านมั่นคง

2. ผลการวิเคราะห์การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2554 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ประกาศให้เขตดอนเมือง บางเขน หลักสี่ เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติฉุกเฉิน และในวันที่ 30 ตุลาคม 2554 ประกาศให้ผู้อาศัยอยู่ริมสองฝั่งคลองเปรมประชากร เขตหลักสี่ คลองลาดพร้าว เขตลาดพร้าวและจตุจักร คลองสอง คลองถนน และคลองบางบัว เขตบางเขน เป็นพื้นที่อพยพ เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวถูกน้ำท่วมหนักเป็นประวัติการณ์ เนื่องจากคลองบางบัวเป็นลำคลองสายเดียวกับคลองสอง ที่ไหลมาจากคลองรังสิต คลองหกวาสายล่าง ผ่านคลองสายไหม คลองบางบัว ออกไปยังสะพานใหม่ ส่วนน้ำจากคลองบางบัวเหนือขึ้นไป จะไหลไปออกพระโขนง คลองแสนแสบ และบริเวณนี้เป็นเขตรอยต่อ 3 เขต คือ สายไหม หลักสี่ ดอนเมือง ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลอง จึงถูกน้ำท่วมก่อนที่อื่น ๆ ในเขตบางเขน เพราะเป็นพื้นที่รับน้ำทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ น้ำที่มาจากคลองเปรมประชากร คลองสองและคลองประปา

ชุมชนริมคลองบางบัวจึงถูกน้ำท่วมทั้งหมด ตั้งแต่ถนนแจ้งวัฒนะถึงคลองบางบัว น้ำเข้าท่วม ตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม 2554 เวลา 03.00 น. ระดับน้ำสูง 1 เมตร 50 เซนติเมตร ชุมชนริมคลองทั้งหมด 15 ชุมชน 3,093 ครอบครัว 11,640 คน ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุดเป็นประวัติการณ์

อย่างไรก็ตาม ภัยพิบัติน้ำท่วม ปี 2554 ชุมชนริมคลองบางบัว ต้องดูแลตนเอง มีการบริหารจัดการโดยมีการช่วยเหลือร่วมมือกันของชุมชนในเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ซึ่งมีกระบวนการในการจัดการ ดังนี้

การเตรียมการก่อนเกิดภัยพิบัติ

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว มีการจัดตั้งคณะกรรมการฯ ขึ้น เพื่อจัดเตรียมแผนรับมือกับสถานการณ์อุทกภัย มีการร่วมประชุมหารือหรือเกือบทุกวันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านการจัดเตรียมสถานที่อาศัย มีการรวมพลังเคลื่อนย้ายคน สิ่งของขึ้นที่สูง ทำคันกันน้ำ รื้อย้ายปลั๊กไฟฟ้าให้สูงขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากช่างชุมชนและคนที่มีความรู้เรื่องไฟฟ้า

การเตรียมสถานที่พักพิงนั้น ในเบื้องต้นคณะกรรมการเครือข่าย ออกสำรวจความต้องการอพยพไปพักพิงที่อื่น มีประมาณร้อยละ 20 ศูนย์พักพิงที่เครือข่าย ฯ จัดเตรียมไว้ คือ ที่ทำการชุมชนบางบัว

2) ด้านการสาธารณสุขโรค บางครอบครัวใช้ไฟฟ้าและประปาได้ แต่ต้องใช้ความระมัดระวัง การเคลื่อนย้ายมิเตอร์ไฟฟ้าและน้ำประปา ขอความร่วมมือช่างชุมชน การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขตบางเขน การประปา เขตบางเขน และขอสนับสนุนเครื่องกรองน้ำให้แก่ชุมชนในเครือข่าย ฯ

3) ด้านการคมนาคมขนส่งและสื่อสาร คณะกรรมการฯ ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ประสานเครือข่ายทางภาคเหนือ ข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ แล้วจึงกลั่นกรองส่งไปยังทีมกระจายข่าว ก็คือหัวหน้าโซน เพื่อให้บริหารจัดการได้คล่องตัว กระชับและครอบคลุมทุกพื้นที่

4) ด้านการดำรงชีวิตประจำวัน จัดตั้งศูนย์รับบริจาคส่วนกลาง คือ ที่ทำการเครือข่ายฯ จัดสรรตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยคัดแยกสมาชิกที่ยังคงอยู่ในเครือข่ายฯ ตามกลุ่มคน กำหนดเป็นคูปองสีต่าง ๆ โดยหัวหน้าโซนและจิตอาสาจะเป็นผู้นำสิ่งของบริจาคไปส่งให้แก่สมาชิก

5) ด้านงบประมาณ เครือข่าย ฯ จัดสรรเงินทุนของเครือข่าย (กองทุนเมือง) จำนวน 300,000 บาท เพื่อใช้เป็นทุนสำรองฉุกเฉิน

การบริหารจัดการในระหว่างเกิดภัยพิบัติ

1) ด้านการบริหารจัดการสถานที่พักอาศัย

ได้สำรองสถานที่พักพิงไว้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โรงเรียนประชาภิบาล โรงเรียนไทยนิยม และศูนย์พักพิงในชุมชน สมาชิกที่มีบ้านสองชั้นพัก

อาศัยบนชั้นสองของบ้าน บ้านที่สามารถยกพื้นให้พ้นระดับน้ำได้ มีประมาณร้อยละ 80 ซึ่งสมาชิกเหล่านี้ สนับสนุนเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือเครือข่ายฯ ในด้านต่าง ๆ

- ด้านการสาธารณสุขโรค สมาชิกยังใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาได้และได้รับการสนับสนุนน้ำดื่มจากภาครัฐและเอกชน ส่วนการสื่อสาร กรณีจำเป็นเร่งด่วน/เฉพาะเจาะจง ใช้โทรศัพท์ในการติดต่อสื่อสารและใช้เสียงตามสายเป็นหลัก มีการก่อสร้างสะพานไม้เป็นทางเดิน จัดเตรียมเส้นทางเข้าออกไว้อย่างดี มีเรือเล็ก 4 ลำ แพไม้ไผ่กระจายตัวคอยช่วยเหลือประชาชนในยามฉุกเฉิน และมีหน่วยส่งต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เครือข่ายฯ แบ่งผู้ที่อยู่อาศัยเป็น 8 กลุ่ม ศูนย์บริหารจัดการของเครือข่าย จะแบ่งสิ่งของตามคูคลองเป็นสี่ต่าง ๆ และจัดตั้งครัวกลางเป็นศูนย์รวมสิ่งของบริจาค ประกอบอาหารหรือกระจายข้าวกล่องบริจาคส่งให้สมาชิกในเครือข่าย การดูแลสุขภาพที่เจ็บป่วย ได้จัดอาสาสมัครประจำบ้านให้ เจ็บป่วยเล็กน้อย จะมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมุนเวียนเข้าไปดูแล หญิงมีครรภ์ คนไข้หนัก ผู้ป่วยมะเร็ง หรือมีโรคประจำตัว จัดแยกให้ไปอยู่ในศูนย์พักพิง จัดเวรยาม เพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัย ระวังคนแปลกปลอม สัตว์มีพิษ ไม่มีพิษนานาชนิด และเพื่อให้การดำเนินชีวิตถูกสุขลักษณะ ได้จัดหาส้วมลอยน้ำ ส้วมกระดาช ส้วมเก้าอี้ ให้สมาชิกใช้ จัดหาน้ำสะอาดให้ดื่มอย่างเพียงพอ

2) ด้านงบประมาณ เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว มีการออมทรัพย์ของสมาชิก สามารถนำดอกผลมาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก ในครั้งนี้ใช้เป็นเงินสำรองให้แต่ละชุมชนเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ และยังสามารถระดมทุนจากภาครัฐและภาคเอกชนได้อีกด้วย

การจัดการภายหลังน้ำลด

เมื่อชุมชนในเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ได้ผ่านพ้นวิกฤตภัยพิบัติน้ำท่วม สมาชิกสำรวจผลกระทบที่เกิดกับครอบครัวของตนและมีการรวมพลังชุมชนทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ มีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้นำ จัดทำเอกสารให้แก่สมาชิกเพื่อขอรับเงินช่วยเหลือจากทางรัฐบาลและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน (in cash and in kind)

จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการภัยพิบัติปี 2554 ของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว เกิดจากปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1) ผู้นำที่เข้มแข็ง ประธานเครือข่ายฯ และคณะกรรมการฯ ทำหน้าที่ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง คลุกคลีอยู่กับสมาชิก มีการทำงานเป็นทีมและผลัดเปลี่ยนการนำตามความถนัดของแต่ละคน ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อระดมความช่วยเหลือหลาย ๆ ด้าน แจกแจงข้อมูลข่าวสารให้สมาชิก จัดทำแผนเตรียมรับสถานการณ์ 3 ระยะ ทั้ง ก่อนเกิด ระหว่างเกิด และหลังเกิดภัยพิบัติ ประธานเครือข่ายฯ และคณะกรรมการฯ ต่างเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกและหน่วยงานต่าง ๆ เพราะบุคคลเหล่านี้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนเครือข่ายอื่น ๆ นำสมาชิกในเครือข่ายไปทำกิจกรรมทางสังคมเสมอมา มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูง และอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน มีความรัก ความผูกพันต่อชุมชนและเครือข่าย ต้องการเห็นการพัฒนาของชุมชนและเครือข่ายในทางที่ดีที่เข้มแข็งมากกว่าปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2560) ที่ได้ศึกษาสวัสดิการชุมชนกับการสร้างสังคมเข้มแข็งในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสวัสดิการชุมชนและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

2) ทุนทางสังคม เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวเป็นชุมชนเมืองเข้มแข็งในระดับแนวหน้าของประเทศ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศให้ความสนใจเข้ามาศึกษาดูงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งกว่าจะเป็นรูปธรรม ใช้เวลาเป็น 10 ปี เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลภายนอก ทุกอย่างได้ถูกบ่มเพาะมาจากผู้นำและสมาชิกที่มีความรักสามัคคี เสียสละ ให้ความร่วมมือกับเครือข่าย ทำให้เครือข่ายฯ มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีทุนทางสังคมสูง

การถอดบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวที่ผ่านมา พบความคลาดเคลื่อนของแผนการบริหารจัดการภัยพิบัติ ในด้านการประสานการขนย้ายผู้ป่วยฉุกเฉิน ทำให้มีสมาชิกเสียชีวิต การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านเสียงตามสายขัดข้องจนไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องเสียค่าโทรศัพท์มือถือ เสียเวลาออกไปกระจายข่าว การตื่นตระหนกของสมาชิก เกิดการกักตุนอาหาร สิ่งของอุปโภคบริโภค เกิดความไม่สมดุล ส้วมลอยน้ำอยู่ห่างไกล เดินทางลำบาก ต้องรอคิวนาน จนต้องปรับเปลี่ยนใช้ส้วมกระดาซ ส้วมเก่าอีก แต่ไม่มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลเหล่านี้ การจัดการสิ่งของบริจาค ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ความไม่เพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ เช่น เรือ แพ ซึ่งเกิดจาก

การไร้ระเบียบ ขาดความรับผิดชอบ เครือข่ายฯ จึงได้ร่วมกันกำหนดแผนรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติใหม่ ดังนี้

การเตรียมการก่อนเกิดภัยพิบัติ

1. ด้านการจัดเตรียมสถานที่พักพิง จัดเตรียมศูนย์อพยพหรือศูนย์พักพิง ให้อยู่ใกล้ชุมชน รองรับสมาชิกได้ 200 คน ไม่แออัด และประสานหน่วยงานในการรองรับคนพิการและผู้สูงอายุ
2. ด้านสาธารณูปโภค มีการออกแบบไว้ล่วงหน้า เช่น ห้องน้ำ เรือ แพ เส้นทางเดินเท้า ทางเรือ รถยนต์ ท่าเรือ ท่ารถ ส้วมลอยน้ำ แพ เรือท้องแบน แท็งก์น้ำและสถานที่จัดวาง
3. ด้านการคมนาคมขนส่งและสื่อสาร เพิ่มจำนวนอาสาสมัคร/จิตอาสา เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ รวมถึงเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายทั่วทุกภาค หน่วยงานภาครัฐ ขอรับทราบข้อมูล เพื่อเพิ่มความชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำมากยิ่งขึ้น
4. ด้านการดำรงชีวิตประจำวัน จัดหาโรงครัวกลาง ในลักษณะอาคารเอนกประสงค์หรือแพลอยน้ำ ที่สามารถใช้เป็นโรงครัวกลาง ทำอาหารแจกจ่ายให้สมาชิกในชุมชน
5. ด้านงบประมาณ มีกระบวนการพัฒนากองทุนภัยพิบัติให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการในระหว่างเกิดภัยพิบัติ

1. ด้านการจัดเตรียมสถานที่พักพิง จัดระบบการบริหารจัดการให้มีมาตรฐานมากขึ้น ทั้งนี้ คณะกรรมการฯ มีหน้าที่ปลูกจิตสำนึกให้ผู้พักพิงมีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสา สามารถดูแลสมาชิกภายในศูนย์ฯ ได้อย่างทั่วถึงตามความสามารถของตนเอง
2. ด้านการสาธารณูปโภค จัดระบบบริหารจัดการสิ่งสาธารณูปโภคในรูปแบบการใช้ประโยชน์ของส่วนกลางมากขึ้น เช่น ศูนย์พักพิง ครัวกลาง หน่วยพยาบาลกลางสามารถใช้ไฟฟ้าจากเครื่องปั่นไฟได้ ในครัวเรือนขอให้ใช้เทียนหรือตะเกียงแทนการใช้ไฟฟ้า
3. ด้านการคมนาคมขนส่งและสื่อสาร ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้า เดินรถ เดินเรือเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารเพิ่มพันธมิตรจากหน่วยงานภายนอก

4. ด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ปรับปรุงการบริหารจัดการในทุกขั้นตอน เพื่อให้สามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ เพื่อให้การช่วยเหลือสมาชิกเป็นไปด้วยความถูกต้องแม่นยำด้วย

5. ด้านงบประมาณ ระดมทุนจากภาครัฐและภาคเอกชน และจัดสรรเงินทุนของเครือข่ายฯ (กองทุนเมือง) เพื่อเป็นทุนสำรอง และจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อบริหารเงินกองทุนภัยพิบัติ และเป็นสมาชิกคนละชุดกับคณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชน

การบริหารจัดการหลังน้ำลด

สมาชิกในเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ได้รับความช่วยเหลือที่เป็นตัวเงิน (in cash) จากหน่วยงานภาครัฐ ในส่วนความช่วยเหลือที่ไม่เป็นตัวเงิน (in kind) มีบุคลากรจากกระทรวงสาธารณสุข เข้ามาดูแลสุขภาพจิต ได้รับความคุ้มครองเครื่องใช้ไฟฟ้า จากกระทรวงพลังงาน ข้าวสาร อาหารแห้ง จาก สวพ.91 ถังยังชีพจากทหารและตำรวจ เครื่องอุปโภค/บริโภค จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ การช่วยเหลือ ซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้รับความช่วยเหลือจากภาคเอกชน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ

นอกจากนี้ จากสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วม ปี 2554 จึงทำให้สมาชิกในเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ได้ถอดบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมด้วยตัวเอง เพื่อวางแผนเตรียมความพร้อมในการรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมากขึ้น จากพื้นฐานการอยู่ร่วมกันมานานของสมาชิก สามารถร่วมกันฝ่าวิกฤตสถานการณ์ภัยพิบัติครั้งยิ่งใหญ่มาได้ ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจธรรมชาติของน้ำ ของมนุษย์ เกิดกระบวนการในการอยู่ร่วมกัน เป็นการสร้างประสบการณ์และองค์ความรู้ใหม่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น ๆ ภายใต้สถานการณ์เดียวกันแต่สิ่งแวดล้อมต่างกัน และบูรณาการความรู้มาพัฒนา วางระบบและจัดกระบวนการบริหารจัดการใหม่ เพื่อปรับใช้กับสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่น่าจะเชื่อมโยงไปยังฐานข้อมูลภัยพิบัติน้ำท่วมครั้งประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ ได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นค้นพบ สถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วม ปี 2554 ก่อให้เกิดการรวมตัวของชาวชุมชนริมคลองบางบัวที่มีความเข้มแข็ง ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และพลังกำลังของคนในชุมชนริมคลองบางบัว ได้ถูกรวบรวมไว้ที่เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว สิ่งของบริจาค เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ ได้ถูกเก็บรวบรวมไว้ที่ศูนย์รับสิ่งของบริจาคของเครือข่ายฯ ซึ่งมีแนวทางเดียวกับนโยบายของรัฐบาล ที่มีระดมทุนทางสังคมจากทุกภาคส่วนมารวมไว้ เป็นการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (ศ.ป.ภ.) ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จึงเต็มไปด้วยขั้นตอน ลำช้า เป็นการระดมทุนทางสังคมให้ไปกระจุกตัวอยู่ในที่ที่เดียว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิรินันต์ สุวรรณโมลี และคณะ (2550) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานจากภาคประชาสังคม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดพังงา พบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยมีชุมชนเป็นฐาน ต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองเป็นหลักตั้งแต่ต้น สนับสนุนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน ระดมความคิด วางแผนจัดการปัญหา ต่อยอดทางความรู้ สะท้อนประสบการณ์มาเป็นบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนอื่น มาปรับใช้ร่วมกับการเข้ารับการอบรมทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของสมาชิก คณะกรรมการชุมชน และชุมชนต่อไป และผลการศึกษาของ พันธุ์ศิริ ธนาริยะวงศ์ (2556) ที่ศึกษาเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยหมู่บ้านเก่ากอ ตำบลทอนหงส์ อำเภอยะรัง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติของหมู่บ้านเก่ากอ ภาครัฐควรให้อำนาจ ความรับผิดชอบแก่ผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่น จัดสรรทรัพยากรอย่างโปร่งใสและกระจายไปยังตัวแสดงหลักอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจในด้านการจัดการภัยพิบัติโดยตรง บทบาทของภาคประชาชนควรได้รับการส่งเสริมศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติบนพื้นฐานของทรัพยากรในชุมชนด้วยตนเอง

2. ประเด็นอภิปราย การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ปี 2554 ประธานเครือข่ายฯ ดำเนินการบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบ เพราะมีฐานชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ชุมชนบางบัว ดังนั้น ชุมชนบางบัว จึงเป็นแกนหลักในการดำเนินการจัดการภัยพิบัติในครั้งนี้ ประธานชุมชนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ผลงานการบริหารชุมชนเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ พยายามค้นหาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ทำให้ชุมชนบางบัว วางแผนจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วง ถือเป็นชุมชนเมืองตัวอย่างในการใช้ชีวิตอยู่กับน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ชาวชุมชนมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น ถ้อยทีถ้อยอาศัย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรทัย อาจอ่ำ (2555) ที่ได้ศึกษาและพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤต พบว่า ระบบการช่วยเหลือทางสังคม ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเองโดด ๆ จะต้องอาศัยพึ่งพิงและเชื่อมโยงกับระบบและโครงสร้างอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้ว ที่จะต้องมีการสร้างหรือพัฒนาขึ้นมาใหม่ เนื่องจาก “การบริหารจัดการภัยพิบัติ” ที่ดีนั้น จะต้องมีการวางระบบ/โครงสร้างต่าง ๆ ไว้รองรับล่วงหน้า ไม่สามารถรอให้เกิดเหตุการณ์แล้วจึงค่อยดำเนินการ เหตุผลที่สำคัญก็คือ ถ้าไม่ต้องการให้เป็นภาระต่อระบบงบประมาณของประเทศในระยะยาว ควรเน้นแนวทางการทำงานแบบใหม่ คือ แนวทางที่ไม่ทำให้ประชาชน ชุมชน หรือคนในสังคมต้องกลายสภาพเป็น “ผู้ประสบภัย” หรือ “เหยื่อ” (victim) แต่ต้องพลิกให้เป็น “ผู้พ้นจากภัย” หรือ “ประสบภัยแต่สามารถจัดการได้หรือเอาอยู่” ด้วยแนวคิดดังกล่าว จึงนำมาสู่วิธีคิดใหม่และอยู่บนฐานการคิดที่สำคัญ คือ การร่วมกันพลิก “วิกฤต” เป็น “โอกาส” ในการพัฒนาคนและสังคมขึ้นมาพร้อม ๆ กับวิกฤตที่เกิดขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคที่เกี่ยวข้อง คือ ประธานชุมชนที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง จะต้องพยายามสร้างแรงจูงใจโน้มน้าวให้ประธานชุมชนที่ยังอ่อนแอพัฒนาตนเอง เสริมศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง ต้องเป็นผู้นำองค์การสมัยใหม่ ที่มีคุณลักษณะ พฤติกรรมหรือกระบวนการ ซึ่งผู้นำใช้เป็นอิทธิพลในการกระตุ้น จูงใจ และเป็นแบบอย่างแก่สมาชิก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มพร้อมกับการพัฒนาผู้ตามให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิผลหรือเป็นผู้ตามที่มีภาวะผู้นำ (ปิยะพงษ์ ทองดี, 2560) การบริหารจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ควรเป็นไปในลักษณะกระจายอำนาจ

นอกจากนี้ เครือข่ายฯ ควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเน้นให้ชุมชนพึ่งพาตัวเอง ส่วนในเรื่องการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลสาธารณะ ควรทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลกลาง หน่วยงานภาครัฐควรกระจายอำนาจให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถเป็นผู้บริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ของตนเอง โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงิน วิชาการ และสิ่งของจำเป็น เพื่อเป็นปัจจัยเสริมให้ชุมชนฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว และสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นิเวศ ธรรมชัยชูศักดิ์ และ ธิดา กมลรุ่งเรือง. (2560). การพัฒนาขีดความสามารถด้านภาวะผู้นำกับการปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารร่มพญักษ์*, 35(3), 91.
- ทิมกรุป. (2555). “รับรู้...สู่ภัยน้ำ”. กรุงเทพฯ : เอส.เอ็น.มีเดีย แอนด์ แพ็ค.
- ปิยะพงษ์ ทองดี. (2560). ภาวะผู้นำขององค์การสมัยใหม่. *วารสารร่มพญักษ์*, 36(1), 84-85.
- พันธ์ศิริ ธนาริยะวงศ์. (2556). เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยหมู่บ้านเก่ากอ ตำบลทอนหงส์ อำเภอพหลิมบุรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2552). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสบภัยพิบัติสึนามิ : กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา. ศูนย์ส่งเสริมวิจัยและผลิิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม และคณะ. (2556). รายงานการวิจัยแนวทางการจัดการภัยพิบัติโดยเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว. ศูนย์ส่งเสริมวิจัยและผลิิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.
- วัลลภ สุขสวัสดิ์. (2561). แนวคิดทุนทางสังคมของโรเบิร์ต ดี พัตนัม และข้อท้าทาย (ROBERT D. PUTNAM'S CONCEPT OF SOCIAL CAPITAL AND ITS CHALLENGES). (10 สิงหาคม 2561). สืบค้นจาก <http://pubcenter.swu.ac.th/>.

ศิรินันต์ สุวรรณโมลี และคณะ. (2550). *แนวทางการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานจากภาคประชาสังคม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงตาล จังหวัดพิจิตร*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2560). *สวัสดิการชุมชนกับการสร้างสังคมเข้มแข็งในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารร่มพญา*, 35(1), 151.

อรทัย อาจอ่ำ. (2555). *การศึกษาและพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤต*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

Putman D. Robert. (1993). *Making Democracy work : Civic traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, U.S.A.

ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่าง การแบ่งปันความรู้
บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้และความ
คิดสร้างสรรค์ของครูสำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

The Relationships and the Influences Among Knowledge
Sharing, Organizational Climate, Learning Organization and
Creative Thinking of The Teachers of The Office of the
Basic Education Commission (OBEC), Ministry of Education

รุ่งรติศ คงยังยืน และ สมนึก เพชรช่วย

Rungradit Kongyoungyune and Somnuk Petchouy

ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศ องค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ของครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

The Relationships and the Influences Among Knowledge
Sharing, Organizational Climate, Learning Organization and
Creative Thinking of The Teachers of the Office of the Basic
Education Commission (OBEC), Ministry of Education

รุ่งรติศ คงยังยืน¹ และ สมนึก เพชรช่วย²

Rungradit Kongyoungyune and Somnuk Petchouy

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ ของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประชากรที่ใช้ศึกษาคือครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการที่สมัครใจเข้าโครงการพัฒนาครูรูปแบบครบวงจรจำนวน 1,000 คน แบบสอบถามที่ได้รับกลับมาทั้งสิ้น 832 คน โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการ

¹บริษัท การบินไทย จำกัด(มหาชน) ฝ่ายช่าง (ดอนเมือง) และสถาบันพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสังคม (HCC) 222 แขวงสนามบิน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210 โทรฯ 0836999991 e mail rungradit.k@thaiairways.com

²สถาบันพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสังคม 748/52 ซอย 36 ถนนรัตนธิเบศร์ ตำบลบางกระสอ อำเภอเมืองนนทบุรี 1100 โทรฯ 0865237742 e mail : somnuk0865237742@gmail.com

วิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ และยังพบว่า การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลโดยรวมเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความคิดสร้างสรรค์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสองได้แสดงว่าร้อยละ 57.10 ของความแปรปรวนในตัวแปรความคิดสร้างสรรค์ สามารถถูกอธิบายได้โดย การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้
คำสำคัญ : การแบ่งปันความรู้; บรรยากาศองค์การ; องค์การแห่งการเรียนรู้; ความคิดสร้างสรรค์

Abstract

The main purpose of this paper was to investigate the relationships and the influences among Knowledge Sharing, Organizational Climate, Learning Organization and Creative thinking of The teachers of the Office of the Basic Education Commission (OBEC), Ministry of Education. The population of this study consisted of the teachers of the Office of the Basic Education Commission (OBEC), the Ministry of Education, who voluntarily joined the 1,000-member comprehensive education program. The total number of questionnaires was 832. This is a quantitative research survey.

The survey research had been used in this study. The research results indicated that there were the statistical significant positive relationships for every pair of variables. In addition, Knowledge Sharing, Organizational Climate, Learning Organization had the statistical significant positive total effects on Creative thinking. The square multiple correlation coefficient (R^2) indicated that 57.10 % of the variance in Creative thinking can be explained by the combination of Learning Organization, Organizational Climate and Knowledge Sharing.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้พัฒนาประชากรวัยเรียนโดยมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศทั้งระดับประถมและระดับมัธยม มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมีครูทำหน้าที่และบทบาทสำคัญ ในการเพาะบ่มหล่อหลอมผ่านกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ประชากรวัยเรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะตามมาตรฐานสากล และมีการพัฒนาการเหมาะสมตามวัยในการนำไปใช้ประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนสามารถยกระดับการแข่งขันกับประเทศอื่นได้อย่างสมศักดิ์ศรีก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองเป้าหมายของประเทศและความคาดหวังของสังคม (Hoy & Misket, 2001) และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต่อกระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ เกิดการเรียนรู้อย่างสูงสุดตามกำลังและศักยภาพของแต่ละคน (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนทุกคน อาจทำได้ด้วยการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการคิด การใช้จินตนาการกระตุ้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและแสดงให้เห็นคุณค่าการนำไปใช้ประโยชน์ สนับสนุนให้คิดค้นผลงานแปลก ๆ และเปิดโอกาสการนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์หรือการคิดได้หลายทาง (Guiford, 1968; Torrance, 1976; Wallach & Kogan, 1965)

ดังนั้นสถาบันคุรุสภาพัฒนา หน่วยงานในสังกัดสำนักงานเลขาธิการคุรุร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสายการสอน จัดทำโครงการ “พัฒนาครูแบบครบวงจร” ขึ้นโดยมีหน่วยงานภายนอกเสนอตัวพัฒนาครูตามเงื่อนไขและข้อตกลงของสถาบัน เพื่อพัฒนาครูให้มีความพร้อมในการเป็นครูยุคใหม่ ก้าวทัน

ต่อการเปลี่ยนที่บูรณาการระหว่างเนื้อหา (Content Knowledge) กับหลักสูตรวิชาชีพร (Pedagogy Knowledge) ที่จะต้องพัฒนาสมรรถนะให้มีความสามารถจัดการเรียนการสอนตามสาระวิชาเฉพาะที่บูรณาการเนื้อหาสาระกับศาสตร์วิชาชีพร (Pedagogy Content Knowledge=PCK) หรือมีการหลอมรวมเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระเฉพาะทาง (Technological Content Knowledge=TCK or Technological Pedagogy Content Knowledge= TPCK) รวมทั้งนำกรณีศึกษาและ หรือแนวทางทำให้ครูเกิดความคิดแรงบันดาลใจนำไปพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน และนำไปเป็นแนวคิดไปปฏิบัติตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ในการนำความคิดใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลกระทบไปยังคุณภาพการเรียนรู้ในการพัฒนาประชากรวัยเรียนให้มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพนั้นย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของครูนั่นเอง และจากการศึกษา พบว่าในการพัฒนาครูที่ผ่านมาขาดปัจจัยและระบบส่งเสริมสนับสนุนจูงใจให้ครูมีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอและเป็นไปตามบริบทของการพัฒนาการศึกษาในทิศทางที่ควรจะเป็น แม้มีการปฏิรูประบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่ยังไม่ตอบโจทย์ของการพัฒนาเหมือนกับประเทศที่เจริญแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายไม่เป็นเอกภาพ แผนงานและมาตรฐานไม่ชัดเจนมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย รวมทั้งขาดการรวมพลังของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการนำความรู้ ประสบการณ์ของแต่ละคนมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันและสร้างเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปทำหรือปฏิบัติได้จริง การเข้าถึงการนำข้อมูลข่าวสาร ความรู้ใหม่ ๆ จากภายนอกมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการเรียนการสอนและการพัฒนาตนเองของครู และจากการประมวลปัญหาของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังพบว่า จำนวนครูที่มีปริมาณน้อยและปัญหาครูด้อยคุณภาพ ได้จากผลการศึกษาทั้งในระดับชาติ (O-NET) และระดับนานาชาติ (PISA) ในหมวดวิชาหลัก ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) จึงส่งผลทำให้ด้านคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นยิ่งตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และ กมลรัตน์, 2559) ครูจึงต้องเตรียมความพร้อมและพัฒนาตนเองด้านการจัดการ

เรียนการสอนให้ประชากรวัยเรียนมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งทักษะทางข้อมูลและเทคโนโลยี รวมถึงการสร้างห้องเรียนแห่งอนาคตให้เกิดขึ้น

สำหรับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป้าหมายหลักคือ การมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ จำเป็นต้องพัฒนาอย่างน้อย 3 ด้าน กล่าวคือ 1) ด้านความรู้ (Knowledge) การพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ 2) ด้านทักษะ (Skill) ให้มีทักษะความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลด้วยตัวเอง ผิดผวนจนเกิดความชำนาญ เพิ่มพูนสติปัญญา และมีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น สามารถทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็วและมีคุณภาพ และ 3) ด้านทัศนคติ (Attitude) เพื่อพัฒนาให้มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดเชิงบวก ซึ่งมุ่งสู่การแบ่งปันความรู้ การสร้างบรรยากาศองค์การจนพัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และมีความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นในที่สุด (ชวนคิด มะเสนะ, 2559)

จากสภาพดังกล่าวผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในบริบทของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้นำไปเป็นข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับค่าเฉลี่ยของการแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลโดยรวมของการแบ่งปันความรู้และบรรยากาศองค์การที่มีต่อองค์การแห่งการเรียนรู้
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลโดยรวมของการแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดการวัดการแบ่งปันความรู้แนวคิดของ Gee-Woo Bock et al. (2005) ซึ่งได้พัฒนามาจากแนวคิดของ Nonaka & Takeuchi, Kuo & Young (2008) และ Ryu, Ho, & Han (2003) มี 3 องค์ประกอบคือ 1) ทักษะคติที่มีต่อการแบ่งปันความรู้ (Attitude toward Knowledge Sharing) 2) ความตั้งใจในการแบ่งปันความรู้ (Intention to Share Knowledge) และ 3) ความเชื่อในกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm)

แนวคิดบรรยากาศองค์การ แนวคิดของ Stringer (2002) มี 6 องค์ประกอบคือ 1) โครงสร้างองค์การ (Structure) 2) การตั้งมาตรฐานในการทำงาน (Standards) 3) ความรับผิดชอบในการทำงาน (Responsibility) 4) การชื่นชม (Recognition) 5) การสนับสนุน (Support) และ 6) ความรู้สึกผูกพันรับผิดชอบต่อองค์การ (Commitment)

แนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของ Marsick & Watkins (2003) มี 7 องค์ประกอบคือ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Create Continuous Learning Opportunities) 2) การส่งเสริมให้มีการพูดคุยสนทนา การซักถาม (Promote Inquiry and Dialogue) 3) การกระตุ้นให้มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคคล และระหว่างทีม (Encourage Collaboration and Team Learning) 4) การกำหนดระบบที่จะทำให้คนมีความสนใจในการเรียนรู้ และแบ่งปันการเรียนรู้ร่วมกัน (Establish Systems to Share and Capture Learning) 5) การให้อำนาจหรือกระจายอำนาจในองค์การโดยผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์การร่วมกัน (Empower People Toward a Collective Vision) 6) การเชื่อมโยงองค์การเข้ากับสภาพแวดล้อม และปรับตัวให้เหมาะสม (Connect the Organization to Its Environment) และ 7) การเตรียมกลยุทธ์ภาวะผู้นำสำหรับการเรียนรู้ (Provide Strategic Leadership for Learning)

แนวคิดความคิดสร้างสรรค์ แนวคิดของ Guilford, J.P. (1968) มี 4 องค์ประกอบคือ 1) ความคิดริเริ่ม (Originality) 2) ความคิดคล่องตัว (Fluency) 3) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และ 4) ความคิดละเอียดละออ (Elaboration)

จากการศึกษา เรื่องการแบ่งปันความรู้กับการบรรยากาศองค์การ กับองค์การชั้นนำของ Gee-Woo Bock et al. (2005) กับองค์การชั้นนำในประเทศเกาหลีใต้

พบว่า ทักษะคิดและการเชื่อในกลุ่มอ้างอิงในเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งปันความรู้กับบรรยากาศการแบ่งปันความรู้ในองค์การส่งผลกระทบต่อ การแบ่งปันความรู้ของบุคคลและองค์การ และการศึกษาของ Mardan Pour Nasiri (2014) พบว่าทักษะคิดในการแบ่งปันความรู้และบรรยากาศองค์การเป็นตัวแปรหลักที่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจสำหรับการแบ่งปันความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Hooff & Ridder (2004) พบว่า บรรยากาศการสื่อสารขององค์การและความผูกพันต่อองค์การมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบด้านการเสียสละความรู้และการเก็บรวบรวมความรู้เป็นพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ต่างมีความสัมพันธ์กันในทางบวก จึงสามารถอนุมานได้ว่าการแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์กับบรรยากาศองค์การ

จากการศึกษา เรื่องการแบ่งปันความรู้กับความคิดสร้างสรรค์ของ Fereydoon azmaa, Mohammad ali mostafapoura (2011) พบว่าตัวชี้วัดของการจัดการความรู้และการเรียนรู้ขององค์การการศึกษา คือ 1) การสร้างความรู้ 2) การแบ่งปันความรู้ 3) การกลั่นกรองความรู้ 4) วิสัยทัศน์ 5) การคิดอย่างเป็นระบบ และ 6) กลุ่มการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Yu-chu Yeh, Yi-ling Yeh, Yu-Hua Chen (2012) ที่พบว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้จากการจัดการความรู้ ได้แก่ 1) การแบ่งปันความรู้ 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจ และ 3) การสร้างองค์ความรู้ จึงสามารถอนุมานได้ว่าการแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษา เรื่องการแบ่งปันความรู้กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของ Kristin I.T. Skinnarland, Itera ASA, Oslo & Dr. Peter Sharp (2013) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้มีความสำคัญต่อองค์การและองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ การแบ่งปันความรู้ การเรียนรู้ขององค์การ และการแข่งขัน ทั้งหมดเกี่ยวข้องกันและมีการร่วมกันเสริมซึ่งกันและกัน การวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าการแบ่งปันความรู้หรือประสบการณ์นั้นมีมูลค่ามากที่สุดและส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจน ซึ่งหมายถึงมูลค่าของการแบ่งปันความรู้และการแบ่งปันความรู้ยังเชื่อมโยงกับการแข่งขันขององค์การอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Talat Islam, Farooq Anwar, Saif Ur Rehman Khan, Amran Rasli, Ungku Norulkamar BT Ungku Ahmad & Ishfaq Ahmed (2012) และยังพบว่า การแบ่งปันความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญต่อองค์การ เพราะเมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในการแบ่งปันความรู้ ทำให้ความรู้ของพวกเขากลายเป็นความรู้ขององค์การ

วัฒนธรรมดังกล่าวทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง นับเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับองค์การเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของความรู้ และ Jen-te Yang (2007) พบว่าการแบ่งปันความรู้จะส่งผลให้เกิดการการเปลี่ยนแปลงของความรู้ของแต่ละบุคคล และความรู้เหล่านั้นสามารถรวบรวมให้เป็นความรู้ขององค์การได้โดยไม่ทำให้ความรู้นั้นหายไป นอกจากนี้จะส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าของการเรียนรู้ขององค์การ เป็นผลให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ในที่สุดและทำให้เกิดการเพิ่มคุณค่าของความรู้ ประสิทธิภาพขององค์การอีกด้วย จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นจึงสามารถอนุมานได้ว่าการแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้

ผลการศึกษา เรื่องบรรยากาศขององค์การกับองค์การแห่งการเรียนรู้ของ Leila Canaan Messarra& Abdul-Nasser El-Kassar (2013) พบว่าบรรยากาศขององค์การจะกำหนดระดับของอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อมิติขององค์การแห่งการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต เทพวรรณ (2548) พบว่ามีบรรยากาศขององค์การกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางบวก ในการพยากรณ์การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้พบว่ามิติบรรยากาศขององค์การมีประสิทธิภาพในการทำนายความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้ทุกด้าน จึงสามารถอนุมานได้ว่าบรรยากาศขององค์การมีความสัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาของ EURASIA J. Math (2017) ได้ศึกษาอิทธิพลขององค์การแห่งการเรียนรู้ต่อความคิดสร้างสรรค์ขององค์การและการสื่อสารองค์การในด้านเทคโนโลยีไอเทค ผลการศึกษาพบว่า 1) อิทธิพลขององค์การแห่งการเรียนรู้ในด้านการสื่อสารองค์การมีความสำคัญเชิงบวก 2) อิทธิพลของการสื่อสารองค์การต่อความคิดสร้างสรรค์ขององค์การมีความสำคัญเชิงบวก 3) อิทธิพลขององค์การแห่งการเรียนรู้ต่อความคิดสร้างสรรค์ขององค์การเป็นบวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรินทร์ลด ดากลม บุญเชิดชู (2016) ที่พบว่า คะแนนทดสอบหลังการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเองในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์สูงกว่าคะแนนก่อนการจัดกระบวนการการเรียนรู้ จึงสามารถอนุมานได้ว่าองค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์

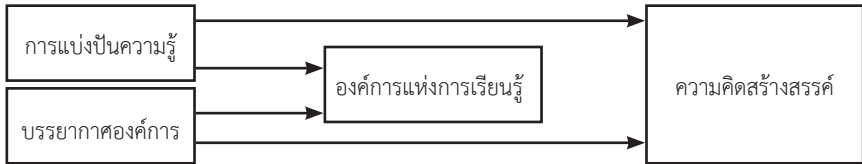
Hülya G.Çekmecelioğlu and Ayşe Günsel (2013) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของบรรยากาศขององค์การกับความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในบริษัท ใน Kocaeli - Turkey เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัยพบว่า แม้ความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์จะส่งผลดีต่อนวัตกรรมของบริษัท ผลกระทบจากความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลจะได้รับผลกระทบจากบรรยากาศองค์การ การค้นพบนี้เน้นถึงความสำคัญของสภาพบรรยากาศองค์การที่สร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์ขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Samuel T. Hunter, Katrina E. Bedell & Michael D. Mumford (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมิติบรรยากาศองค์การเช่นการสนับสนุนและดัชนีต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงาน มิติข้อมูลสภาพบรรยากาศองค์การเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพในเกณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ ยังพบว่ามิติเหล่านี้เป็นตัวพยากรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์ผลงานในสภาวะแวดล้อมที่มีความกดดันสูงแรงกดดันในการแข่งขัน ข้อสรุปของการค้นพบนี้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของบรรยากาศองค์การต่อความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการสร้างสรรค์ผลงาน จึงสามารถอนุมานได้ว่าบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์

Chao-Sen Wu, Cheng-Jong Lee, Li-Fen Tsai (2012) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์ทางเทคโนโลยี กับการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดสร้างสรรค์ในด้านเทคโนโลยีการกีฬา กับการแบ่งปันความรู้และประสิทธิภาพของบุคคลผ่านทางผลกระทบ mediating ของนักกีฬาเทนนิส พวกเขาพบว่าความคิดสร้างสรรค์ด้านเทคโนโลยีสำหรับกีฬา ความคิดสร้างสรรค์ของนักกีฬาและความสามารถในการวิเคราะห์จากการแบ่งปันความรู้มีผลต่อประสิทธิภาพของทีมและของนักกีฬาอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Swati Mittal, Rajib Lochan Dhar (2015) ที่ศึกษาในเรื่องผู้นำในการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ตัวแปรความคิดสร้างสรรค์และการแบ่งปันความรู้ซึ่งพวกเขาพบว่าผู้นำในการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์และการแบ่งปันความรู้ด้วยการสร้างสรรค์ตนเองของพนักงานซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงขอเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

สมมติฐานในการวิจัย

1. การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. การแบ่งปันความรู้และบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลโดยรวมต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีการวิจัย

การออกแบบการวิจัยและประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการที่สมัครใจเข้าโครงการครูรูปแบบครบวงจรจำนวน 1,000 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก จัดส่งแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 1,000 ชุด แบบสอบถามที่จัดเก็บได้ เท่ากับ 832 ราย โดยทำการเก็บข้อมูลในช่วงเวลา ระหว่าง เดือน กุมภาพันธ์ 2560 – เมษายน 2560

ตัวแปรและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

การแบ่งปันความรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ทักษะการที่มีต่อการแบ่งปัน (α = 0.912) ความตั้งใจในการแบ่งปันความรู้ (α = 0.940) และ ความเชื่อในกลุ่มอ้างอิง (α = 0.927)

บรรยากาศองค์การประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ คือ โครงสร้างองค์การ (α = 0.929) การตั้งมาตรฐานในการทำงาน (α = 0.931) ความรับผิดชอบในการ

ทำงาน ($\alpha = 0.883$) การชื่นชม ($\alpha = 0.919$) การสนับสนุน ($\alpha = 0.932$) ความรู้สึกผูกพันและรับผิดชอบต่อการ ($\alpha = 0.959$)

องค์การแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ($\alpha = 0.898$) การส่งเสริมให้มีการพูดคุยสนทนา ($\alpha = 0.920$) การกระตุ้นให้มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคคล และทีม ($\alpha = 0.931$) การกำหนดระบบที่จะทำให้คนมีความสนใจในการเรียนรู้และแบ่งปันการเรียนรู้ร่วมกัน ($\alpha = 0.906$) การให้อำนาจ กระจายอำนาจในองค์การผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ($\alpha = 0.950$) การเชื่อมโยงองค์การเข้ากับสภาพแวดล้อมและปรับตัวให้เหมาะสม ($\alpha = 0.945$) การเตรียมกลยุทธ์ภาวะผู้นำสำหรับการเรียนรู้ ($\alpha = 0.959$)

ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ($\alpha = 0.916$) ความคิดคล่องตัว ($\alpha = 0.888$) ความคิดยืดหยุ่น ($\alpha = 0.881$) ความคิดละเอียดลออ ($\alpha = 0.920$)

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร วิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์รายคู่ (Correlation) ระหว่าง การแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ ถัดมาจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลตามกรอบแนวคิดในภาพรวมที่ได้นำเสนอในภาพที่ 1 รวมถึงการคำนวณค่าอิทธิพลรวม (Total Effect) เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของการแบ่งปันความรู้ บรรยากาศองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้ไปยังความคิดสร้างสรรค์

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่าระดับความคิดสร้างสรรค์ (CT) ระดับการแบ่งปันความรู้(KS) และระดับองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับบรรยากาศองค์การ (OC) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (M) จากตารางที่ 1

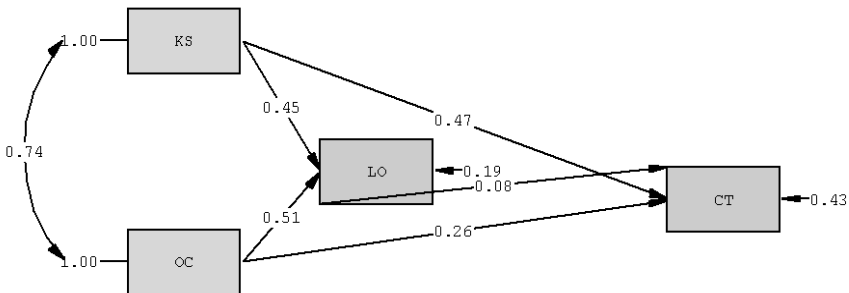
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับการแบ่งปันความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติ ($r = 0.727, p < 0.01$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.689, p < 0.01$) ในขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางกับบรรยากาศองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.676, p < 0.01$) เมื่อพิจารณาด้านการแบ่งปันความรู้ก็จะพบว่าการแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.832, p < 0.01$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับบรรยากาศองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.743, p < 0.01$) และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างองค์การแห่งการเรียนรู้กับบรรยากาศองค์การ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.848, p < 0.01$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานข้อ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าสหสัมพันธ์

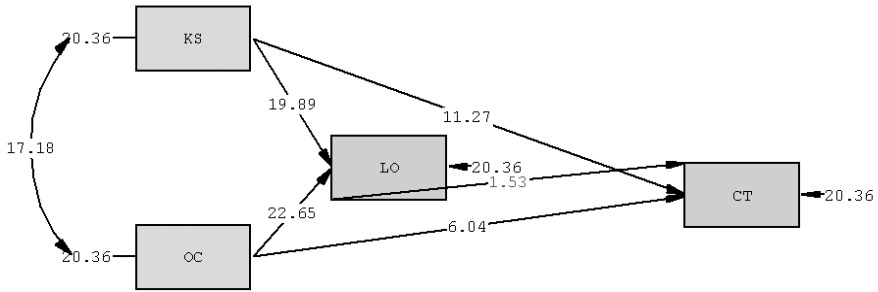
	M	S.D.	CT	KS	LO	OC
ความคิดสร้างสรรค์ : CT	4.300	0.780	1.000			
การแบ่งปันความรู้ : KS	4.273	0.737	0.727**	1.000		
องค์การแห่งการเรียนรู้ : LO	4.234	0.777	0.689**	0.832**	1.000	
บรรยากาศองค์การ : OC	4.406	0.782	0.676**	0.743**	0.848**	1.000

หมายเหตุ: N = 832; ** p = 0.01

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ 2 แสดงระดับความสัมพันธ์และอิทธิพล
ระหว่างตัวแปรตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ 3 แสดงค่าสถิติทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์ (t value)

TE = Total Effect; DE = Direct Effect

R^2 มาจาก Structural Equations

ค่า t พิจารณาจาก Reduced Form Equations และตาราง TE (Unstandardized)

*t value มากกว่าหรือเท่ากับ 1.960 แต่น้อยกว่า 2.576 จะมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ = 0.05

** t value มากกว่าหรือเท่ากับ 2.576 จะมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ = 0.01

ตารางที่ 2 แสดงค่าอิทธิพลทางตรง (DE) และอิทธิพลรวม (TE)

ตัวแปรทำนาย	KS			OC			LO			R^2
ตัวแปรถูกทำนาย	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	
LO	0.45**	0.45**		0.51**	0.51**					0.81
CT	0.50**	0.47**	0.04**	0.30**	0.26**	0.40**	0.08	0.08		0.57

หมายเหตุ: N = 832; ** p = 0.01

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 จากแผนภาพที่ 2 แผนภาพที่ 3 และตารางที่ 2 ในการทดสอบสมมติฐานข้อ 2 เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิด การแบ่งปันความรู้ (KS) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.45, p < 0.01$) บรรยากาศองค์การ (OC) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.51, p < 0.01$) และเมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิด พบว่าการแบ่งปันความรู้ (KS) และบรรยากาศองค์การ (OC) มีอิทธิพลโดยรวมเป็นอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีความสามารถในการอธิบายและทำนายองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ในบริบทของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการเท่ากับร้อยละ 81 ($R^2 = 0.81$) จึงยอมรับสมมติฐานข้อ 2

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 4 จากแผนภาพที่ 2 แผนภาพที่ 3 และตารางที่ 2 ในการทดสอบสมมติฐานข้อ 3 เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลทางตรง การแบ่งปันความรู้ (KS) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.47, p < 0.01$) องค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.08, p > 0.05$) และบรรยากาศองค์การ (OC) มีอิทธิพลทางตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.26, p < 0.01$)

เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของ การแบ่งปันความรู้ (KS) ที่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ไปยังความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($IE = 0.04, p < 0.01$) โดยการแบ่งปันความรู้ (KS) มีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($TE = 0.50, p < 0.01$)

และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของบรรยากาศองค์การ (OC) มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ไปยังความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($IE = 0.040, p < 0.01$) โดยบรรยากาศองค์การ (OC) มีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($TE = 0.530, p < 0.01$)

สรุปการทดสอบสมมติฐานโดยรวมของสมมติฐานข้อ 3 พบว่าการแบ่งปันความรู้ (KS) และองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีอิทธิพลโดยรวมเชิงบวกต่อความคิด

สร้างสรรค์ (CT) เป็นการยอมรับสมมติฐาน บรรยายาคสองค์การ (OC) และองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีอิทธิพลโดยรวมเชิงบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ (CT) เป็นการยอมรับสมมติฐาน ถึงแม้ว่าองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) จะมีอิทธิพลทางตรงกับความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งเป็นการไม่ยอมรับสมมติฐาน แต่เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลโดยรวมของการแบ่งปันความรู้ (KS) และบรรยายาคสองค์การ (OC) ที่อ้อมผ่านองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ไปยังความคิดสร้างสรรค์ (CT) พบว่ามีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ (CT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งคู่ และเมื่อพิจารณากรอบแนวคิด ปัจจัยด้านด้านการแบ่งปันความรู้ (KS) บรรยายาคสองค์การ (OC) และองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีความสามารถในการอธิบายและทำนายปัจจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ (CT) ของในบริบทของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ เท่ากับร้อยละ 57 ($R^2 = 0.57$) จึงสามารถสรุปได้ว่ายอมรับสมมติฐานในข้อ 3

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่ายอมรับสมมติฐานข้อ 1 ซึ่งจะอภิปรายรายข้อดังนี้

- 1) องค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับปัจจัยด้านการแบ่งปันความรู้ในภาพรวมทำให้ทราบว่าเมื่อพัฒนาให้ครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการมีการแบ่งปันความรู้ครูจะมีทัศนคติและความเต็มใจที่จะแบ่งปันความรู้ให้แกกันในองค์การเป็นผลทำให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ในองค์การของครูฯ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jen-te Yang (2007) , Talat Islam et al., (2012) และงานวิจัยของ Katz & Kahn (1978), Podsakoff et. al., (2000), Steer (1979), Cohen and Keren (2009)
- 2) องค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับบรรยายาคสองค์การในภาพรวมทำให้พบว่า การพัฒนาบรรยายาคสองค์การในครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ต้องปรับปรุงบรรยายาคสองค์การให้ครูฯ ในหน่วยงานเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ตามองค์ประกอบของ Stringer (2002) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leila Canaan Messarra, Abdul-Nasser El-Kassar (2013) และ พิเชิต เทพวรรณ (2548)

3) องค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความคิดสร้างสรรค์ในภาพรวมทำให้พบว่า องค์การแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่ดีทำให้ครู ฯ ในองค์การมีความคิดสร้างสรรค์ที่ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ EURASIA J. Math., (2017) และ สิรินทร์ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู (2016)

4) การแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับบรรยากาศองค์การในภาพรวม ดังนั้น แนวทางที่ทำให้ครู ฯ เกิดการแบ่งปันความรู้ในองค์การมากขึ้นต้องปรับปรุงบรรยากาศองค์การให้ครู ฯ มีทัศนคติและความเต็มใจที่จะแบ่งปันความรู้ให้แก่กันและกัน องค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hooff & Ridder (2004) และ Mardan Pour Nasiri (2014)

5) การแบ่งปันความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความคิดสร้างสรรค์ในภาพรวมทำให้พบว่าเมื่อครู ฯ เกิดการแบ่งปันความรู้ในองค์การย่อมทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของครู ฯ มีการพัฒนามากขึ้นเช่นกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chao-Sen Wu, Cheng-Jong Lee, Li-Fen Tsai (2012) และ Swati Rajib Lochan Dhar, (2015)

6) บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความคิดสร้างสรรค์ในภาพรวมดังนั้นแนวทางที่ทำให้ครู ฯ เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ในองค์การจำเป็นต้องสร้างสภาพบรรยากาศองค์การที่สร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มพูนความสร้างสรรค์ขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hülya G.Çekmecelioğlu and Ayşe Günsel (2013) และแนวคิดของ Samuel T. Hunter,Katrina E. Bedell & Michael D. Mumford (2007)

จากผลการศึกษาพบว่ายอมรับสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่าการแบ่งปันความรู้และบรรยากาศองค์การ มีอิทธิพลโดยรวมต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

การแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับองค์การแห่งการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kristin I.T. Skinnarland, Itera ASA, Oslo & Dr. Peter Sharp (2013) และ Talat Islam, Farooq Anwar, Saif Ur Rehman Khan, Amran Rasli, Ungku Norulkamar BT Ungku Ahmad & Ishfaq Ahmed (2012) ส่วนบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Leila Canaan Messarra & Abdul-

Nasser El-Kassar (2013) และพิชิต เทพวรรณ (2548) รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งรติศ คงยั่งยืน (2560) อีกด้วย

จากผลการศึกษาพบว่ายอมรับสมมติฐานข้อ 3 ที่ว่าการแบ่งปันความรู้บรรยากาศองค์การ และองค์การแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลโดยรวมต่อความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ด้านการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความคิดสร้างสรรค์นั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Chao-Sen Wu, Cheng-Jong Lee, Li-Fen Tsai.(2012) และ Swati Rajib Lochan Dhar, (2015) และด้านบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความคิดสร้างสรรค์นั้นผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการดีขึ้นต้องพัฒนาในหน่วยงานของครู ๆ มีบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chao-Sen Wu, Cheng-Jong Lee, Li-Fen Tsai.(2012)

ส่วนผลการศึกษาที่พบว่า องค์การแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับระดับความคิดสร้างสรรค์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้ จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านการแบ่งปันความรู้ ด้านบรรยากาศองค์การและด้านองค์การแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันสูงมาก (ตารางที่ 1) ดังนั้นจึงก่อให้เกิดภาวะ Multicollinearity ระหว่างตัวแปรอิสระคือเป็นไปได้ที่ตัวแปรอิสระที่มีอยู่อาจมีความสัมพันธ์กันเองซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือ ตัวแปรด้านการแบ่งปันความรู้ ด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ และด้านบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กันมากเกินไปจนทำให้ผลการวิเคราะห์หาค่าผิดพลาดขึ้น ซึ่งเมื่อตัวแปรอิสระทั้งสามตัวนี้มีความสัมพันธ์ต่อกันสูงมาก จนเกิดการทับซ้อนกันระหว่างตัวแปรอิสระส่งผลให้ตัวแปรอิสระที่เกิดการทับซ้อนกันถูกกำจัดและไม่ได้ถูกนำเข้ามาคำนวณ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ จึงถูกกดทับไว้จากการแบ่งปันความรู้และด้านบรรยากาศองค์การ จนไม่สามารถแสดงอิทธิพลต่อการความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (พงษ์เทพ จันทสุวรรณ, 2554) แต่เมื่อกลับไปพิจารณาเฉพาะที่ตารางที่ 1 จะพบว่าปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือเมื่อพิจารณา

เฉพาะปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้โดยไม่นำปัจจัยด้านการแบ่งปันความรู้ และด้านบรรยากาศองค์การเข้ามาพิจารณาร่วม ก็จะพบว่าระดับขององค์การแห่งการเรียนรู้จะมีความสัมพันธ์โดยรวมกับความคิดสร้างสรรค์ของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ EURASIA J. Math., (2017) และ สิริินทร์ ลัดดาภิบาล บุญเชิดชู (2016) จึงทำให้ทราบว่าสิ่งที่เราจะพัฒนาครู ๆ ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น จำเป็นต้องทำการพัฒนาในเรื่องของบรรยากาศองค์การและการแบ่งปันความรู้เพื่อให้หน่วยงานของครู ๆ พัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยจะเห็นได้ว่าบรรยากาศองค์การและการแบ่งปันความรู้มีความสามารถในการอธิบายและทำนายปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ เท่ากับร้อยละ 81 ($R^2 = 0.81$) และเมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในภาพรวมปัจจัยด้านการแบ่งปันความรู้บรรยากาศองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้ ของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการมีอิทธิพลโดยรวมต่อด้านความคิดสร้างสรรค์ อย่างมีนัยทางสถิติตามผลการทดสอบสมมติฐานข้อ 3 และมีความสามารถในการอธิบายและทำนายปัจจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ ของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ เท่ากับร้อยละ 57.1 ($R^2 = 0.571$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hülya G.Çekmecelioglu and Ayşe Günsel (2013), Samuel T. Hunter, Katrina E. Bedell & Michael D. Mumford (2007), Chao-Sen Wu, Cheng-Jong Lee, Li-Fen Tsai (2012) และ Swati Rajib Lochan Dhar, (2015), EURASIA J. Math., Sci Tech. Ed (2017), สิริินทร์ลัดดาภิบาล บุญเชิดชู (2016) และด้วยเหตุนี้จึงยอมรับสมมติฐาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้ข้อสรุปเชิงเสนอแนะว่า ถ้าต้องการให้ครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ มีการพัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์ สิ่งที่จะต้องปรับปรุงคือการแบ่งปันความรู้และบรรยากาศองค์การของหน่วยงานเพื่อให้หน่วยงานของครูนั้นเกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยต้องทำการพัฒนาไปด้วยกันทั้ง 3 ปัจจัย จึงจะส่งผลให้ความคิดสร้างสรรค์ของครู ๆ มีการเพิ่มระดับสูงยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป 1) ควรมีการศึกษาในกลุ่มประชากรใหม่ในแต่ละช่วงระยะเวลา ซึ่งเป็นการศึกษาแบบระยะยาวซึ่งจะมีตัวแปรด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการทดสอบความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของตัวแบบภายใต้บริบทผ่านกาลเวลา 2) ควรมีการนำตัวแบบภายใต้บริบทไปทำการทดสอบซ้ำในกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่ครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการเช่น พนักงานองค์การภาครัฐอื่น ๆ รัฐวิสาหกิจ องค์การภาคเอกชน หรือองค์การภาคสังคมอื่น ๆ เพื่อทำการทดสอบความเที่ยงตรงไขว้กลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- ชวนคิด มะเสนะ. (2559). การพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางการศึกษาในทศวรรษหน้า. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 16(1).
- พงษ์เทพ จันทรสุวรรณ. (2554). *ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร : ตัวแบบสมการโครงสร้าง*. คณะพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พิชิต เทพวรรณ. (2548). รายงานการวิจัย *มิติบรรยากาศองค์การที่มีต่อการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ : แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของมหาวิทยาลัยนอร์ท – เชียงใหม่*. มหาวิทยาลัยนอร์ท – เชียงใหม่.
- รุ่งรัตติ คงยั่งยืน. (2560). องค์การแห่งการเรียนรู้ บรรยากาศองค์การ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การและการแบ่งปันความรู้ของหน่วยงานใน ฝ่ายช่างบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(1), 150-162.
- วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์และ กมลรัตน์ ฉิมพาลี. (2559). *ห้องเรียนแห่งอนาคตเปลี่ยนครูเป็นโค้ช*. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ด ยูเคชั่น จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2558*.
- สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง. *Veridian E-Journal*, 9(2), 1245-1261.

- Ajzen.I., and Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitude and Predicting Social Behavior*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
- Ba, S., Stallaert, J., Whinston, A.B. (2001). Research commentary : Introducing a third dimension information systems design – The case for incentive alignment. *Information Systems Research*, 12(3), 225–239.
- Bock, G.-W., Zmud, R.W., Kim, Y.-G., Lee, J.-N. (2005). Behavioral intention formulation in knowledge sharing: Examining the roles of extrinsic motivators, social–psychological forces, and organizational climate. *MIS Quarterly*, 29(1), 87–111.
- Chao-Sen Wu, Cheng-Jong Lee, Li-Fen Tsai. (2012). Influence of creativity and knowledge Sharing on performance. *Journal of Technology Management in China*, 7 (1), 64-77,
- Davenport, T.H., Prusak, L. (1998). *Working Knowledge : How Organizations Manage What They Know*. Harvard Business School Press : Boston, MA.
- EURASIA J. (2017). A Study of the Influence of Learning Organization on Organizational Creativity and Organizational Communication in High Tech Technology. *Math., Sci Tech*. 13(6), 1817–1830.
- Fereydoon azmaa, Mohammad ali mostafapoura. (2011). Identify Knowledge management And Organizational learning Indicators and its relation With Creativity. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 30, 2249 – 2252.
- Gavin, D.A. (1993). Building a Learning Organization. *Harvard Business Review*, 78-91.
- Guilford, J.B. (1968). Intelligence Creativity and their Educational Implications. Robert. Knapp.

- Hooff, B.V., and Ridder, J.A. (2004). Knowledge Sharing in Context : The Influence of Organizational Commitment, Communication Climate and CMC Use on Knowledge Sharing. *Journal of Knowledge Management*, 8(6), 117-130.
- Hoy, W. K. & Miskel. C.G. (2001). Education Behavior, Administration. 6 th. New York : McGraw- Hills.
- Hülya G.Çekmecelioğlu and Ayşe Günsel. (2013). The effects of individual creativity and organizational climate on firm innovativeness. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 99, 257 – 264.
- Jacobs, E. & Roodt,G. (2007). The development of a knowledge sharing construct to predict turnover intentions. *Aslib Proceedings*, 59(3), 229-248.
- Jen-te Yang. (2007). The impact of knowledge sharing on organizational learning and effectiveness. *Journal of Knowledge Management*, 11(2), 83 – 90.
- Katz , D., & Kahn, R.L. (1978). *The Social Psychology of Organizations*. New York : Wiley.
- Kristin I.T. Skinnarland, Itera ASA, Oslo, and Peter Sharp, Knowledge Sharing (KS). (2013). *Organizational Learning and Competitive Advantage in a Scandinavian Hotel Company*. London : Regent's College.
- Kristin I.T. Skinnarland, Itera ASA, Oslo, and Peter Sharp, Knowledge Sharing (KS). (2013). *Organizational Learning and Competitive Advantage in a Scandinavian Hotel Company*. London : Regent's College.
- Leila Canaan Messarra, Abdul-Nasser El-Kassar. (2013). *Identflying Organization Climate Affecting Learning Organization*. Lebanon : Lebanese American UniversityBeirut.

- Liebowitz, J. (2001). Knowledge Management and its Link to Artificial Intelligence. *Expert System with Applications*, 20, 1-6.
- Marquardt, M.J. (1996). Building the Learning Organization : A Systems Approach to Quantum Improvement and Global Success. New York : McGraw-Hill.
- Marsick, V. J., and Watkins, K. E. (2003). Demonstrating the Value of an Organization's Learning Culture : the Dimensions of the Learning Organization Questionnaire. *Advances in Developing Human Resources*, 5,132-151.
- Nasiri, Mardan Pour. (2014). A Perspective on Behavioral Intention Formation Model in Knowledge-Sharing. *Asian Journal of Research in Business Economics & Management*, 4(6), 418.
- Polanyi, M. (1997). *The tacit dimension*, L. Prusak, Editor, *Knowledge in organisations*. Boston : Butterworth-Heinemann.
- Philip M. Podsakoff, Scott B. MacKenzie, Julie Beth Paine, and Daniel G. Bachrach. (2000). Organizational citizenship behaviors : A critical review of the the oretical and empirical literature and suggestions for future research. *Journal of Management*, 26(3), 513- 563.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth disciplines : the art and practice of learning organization*. London : Century Business.
- Stringer, R. (2002). *Leadership and Organization Climate*. New Jersey : Person Education. Inc.
- Steers, R.M., & Porter, L.W. (1979). *Motivation and work behavior*. New York : Mcgraw-Hill.
- Talat Islam, Farooq Anwar, Saif Ur Rehman Khan, Amran Rasli, Ungku Norulkamar BT Ungku Ahmad and Ishfaq Ahmed. (2012). Investigating the Mediating Role of Organizational Citizenship Behavior Between Organizational Learning Culture and Knowledge Sharing. *World Applied Sciences Journal*, 19(6), 795-799.

- Torrance, E. Paul. (1974). *The Torrance Test of Creative Thing. Georgia Studies of Creative Behavior*. Bensenville, IL : Scholastic Testing Service.
- Wallach, M. A. and Kogan,N. (1965). Modes of thinking in young children : *A Study of the creativity-intelligence distinction Holt*. New York : Rinehart & Winston.
- Zack, M.H. (1999). Managing codified knowledge. *Sloan Management Review*, 40(4), 45–58.

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษา ตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน

A Development of Vocational School Management
Strategies according to the Concept of Enhancing Work
Values

เกริกก้อง มังคละพฤกษ์ และ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์

Krirkkong Mangalabruks and Pruet Siribanpitak

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตาม แนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน

A Development of Vocational School Management Strategies
according to the Concept of Enhancing Work Values

เกริกก้อง มังคละพฤกษ์¹ และ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์²

Krirkkong Mangalabruks and Pruet Siribanpitak

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะ
คุกคาม ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการ
ทำงาน และเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริม
สร้างค่านิยมในการทำงาน ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีแบบเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจาก
โรงเรียนอาชีวศึกษาทั้งประเภทรัฐบาลและเอกชน จำนวน 200 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล คือ
ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบ
ประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี

PNI_{modified} และวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า 1) จุดแข็งของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการ
เสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน คือการบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา ส่วนจุดอ่อน
คือการบริหารวิชาการ โดยมีนโยบายของรัฐเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่เสริมสร้าง
โอกาส ในขณะที่สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ และสภาพเทคโนโลยีเป็นภาวะคุกคาม

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
email : kkrirkkong@hotmail.com

²คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
email : pruet.s@chula.ac.th

การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน และ 2) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ประกอบไปด้วย 6 กลยุทธ์หลัก คือ (1) พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน (2) ปรับปรุงการเรียนการสอนเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน (3) ปรับปรุงงานวัดผลและประเมินผลเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน (4) ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา เสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน (5) พัฒนางานส่งเสริมวินัยเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน และ (6) พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชน เสริมสร้างค่านิยมในการทำงานโดยมีกลยุทธ์รอง 18 กลยุทธ์ และวิธีดำเนินการ 36 วิธี

คำสำคัญ : กลยุทธ์; การบริหาร; อาชีวศึกษา; ค่านิยมในการทำงาน

Abstract

This research objectives were to 1) analyze the strengths, weakness, opportunities, and threats of vocational school management strategies according to the concept of enhancing work values, and 2) develop the strategies of vocational school management strategies according to the concept of enhancing work values. The research applied a mixed method research design. The samples were 200 vocational schools across Thailand, and data were collected from the school administrators, teachers, and students. The instruments used in this research were questionnaires and evaluation forms. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, $PNI_{modified}$, and content from focus group discussion.

The result showed that 1) the strength of vocational school management strategies according to the concept of enhancing work values was the student affairs, the weakness was the academic administration. The opportunity of vocational school management strategies according to the concept of enhancing work values was the student affairs while the government policy was an opportunity to the

academic administration. Meanwhile the social, technology, and economy were threats to vocational school management strategies according to the concept of enhancing work values. 2) The strategies of vocational school management strategies according to the concept of enhancing work values consisted of six main strategies which were (1) Development of enhancing work values curriculum. (2) Revision of enhancing work values learning management. (3) Development of enhancing work values evaluation and assessment. (4) Promotion of student affairs for enhancing work values. (5) Development of student discipline for enhancing work values. (6) Development of special program, and community service for enhancing work values. There were also consisted of 18 sub-strategies, and 36 procedures

Keywords : Strategies; Management; Vocational school; Work Values

บทนำ

ปัจจุบันตลาดแรงงานในประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเภทอาชีวศึกษาทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากค่านิยมในการศึกษาของผู้เรียนรวมถึงผู้ปกครอง และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทางเลือกเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้จบการศึกษา ในประเภทอาชีวศึกษา ซึ่งปัญหาการขาดแรงงานประเภทอาชีวดังกล่าวจะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศชาติโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากรายงานการวิเคราะห์สภาวะ ตลาดแรงงานของกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานตั้งแต่ปี 2556 ถึงปี 2561 พบว่าสถานประกอบการมีความต้องการแรงงานประเภทอาชีวศึกษาทั้งระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จนถึงประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เป็นอันดับแรกโดยในปี 2556 มีความต้องการแรงงานประเภทดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 52.18 ของความต้องการแรงงานในทุกประเภท โดยในปีดังกล่าวมีผู้จบการศึกษาประเภทอาชีวศึกษาทั้งระดับ ปวช-ปวส. เข้าสู่ตลาดแรงงานเพียงร้อยละ 37.67 ของความต้องการของสถานประกอบการ ในส่วนของปี 2557 ข้อมูลจากกองวิจัยตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานพบว่า ประมาณ

การผู้สำเร็จการศึกษาในปี 2557 ในระดับ ปวช. มีจำนวน 213,373 คน และประมาณการเข้าสู่ตลาดแรงงานจำนวน 48,884 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 22.91 ของผู้จบการศึกษา ในส่วนของประมาณการผู้จบการศึกษาระดับ ปวส. ในปีเดียวกัน มีจำนวน 146,148 คน โดยเข้าสู่ตลาดแรงงาน 74,550 คน คิดเป็นร้อยละ 51.01 (กองวิจัยตลาดแรงงาน, 2555) ในส่วนของข้อมูลความต้องการแรงงาน ซึ่งจัดทำโดยระบบสารสนเทศการจัดหางานในประเทศกรมการจัดหางาน เดือนมกราคม 2561 พบว่าสถานประกอบการมีความต้องการแรงงานประเภทที่ใช้ทักษะด้านอาชีวะทั้งในระดับ ปวช.-ปวส. ทั้งหมด 43,849 อัตรา แต่มีผู้สมัครเข้าทำงานเพียง 14,818 อัตรา (กรมการจัดหางาน, 2561)

ในส่วนของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาในปัจจุบันตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) ได้แบ่งการบริหารที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเรียน นักศึกษาไว้ ดังนี้ 1) การบริหารวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยงานพัฒนาหลักสูตร งานจัดการเรียนสอน และงานวัดผลและประเมินผล และ 2) การบริหารกิจการนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย งานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา งานส่งเสริมวินัย งานแนะแนวอาชีพ และการจัดหางาน และงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชน ซึ่งการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาทั้ง 2 ด้าน ยังไม่ได้มีการจัดทำวัตถุประสงค์ หรือจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมค่านิยมในการทำงานให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการประเภทอาชีวศึกษาในระดับชาติ ผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาควรมีกกลยุทธ์ในการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานให้แก่ผู้เรียนทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในประเภทอาชีวศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับสถานการณ์การพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน
- 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษา ตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) โดยมุ่งประเด็น 2 งานหลักที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรงเพื่อเกิดผลในการส่งเสริมค่านิยมในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ 1) งานบริหารวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย งานพัฒนาหลักสูตร งานจัดการเรียน การสอน และงานวัดผลและประเมินผล และ 2) งานบริหารกิจการนักเรียน ประกอบด้วย งานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา งานส่งเสริมวินัย งานแนะแนวอาชีพและการจัดงาน และงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชน

2. ค่านิยมในการทำงาน Work Values ตามแนวคิดของ Boer Pat (2016) ซึ่งได้แบ่งค่านิยมในการทำงานเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ค่านิยมในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายนอกลักษณะงานที่เป็นรูปธรรม (Extrinsic Values) ประกอบด้วย สภาพทางกายภาพของที่ทำงาน ตำแหน่งงาน ผลประโยชน์จากการทำงาน และความก้าวหน้าในการทำงาน 2) ค่านิยมในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายในลักษณะงานที่เป็นนามธรรม (Intrinsic Values) ประกอบด้วย แรงจูงใจในการทำงาน และความพึงพอใจในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาจำนวน 864 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง

ได้มาจากการเปิดตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) จำนวน 269 แห่ง และนำมาทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดสัดส่วนของโรงเรียนอาชีวศึกษาในทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็น 4 ภาค กับ 1 จังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาค่าความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence; IOC) ที่ค่า IOC 0.50 จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน จากนั้นทดลองใช้แบบสอบถาม (Try Out) แล้ววิเคราะห์หาความเที่ยง จากสูตรคำนวณสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient reliability) ซึ่งผลการตรวจสอบ พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเท่ากับ 0.993 และสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเท่ากับ 0.995 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความเที่ยงสูงมาก สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน โดยการนำข้อมูลของสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์มาหาความแตกต่างเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน จากสูตร PNI_{Modified} เพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามจากการวิเคราะห์ SWOT

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน โดยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ SWOT มาจัดทำตาราง TOWS Matrix และจับคู่เพื่อกำหนดกลยุทธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก โดยพิจารณาจากจุดอ่อนของสภาพแวดล้อมภายในมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รอง และนำมาจัดทำเป็นร่างกลยุทธ์ ฉบับที่ 1 และส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้เป็นรายบุคคล แล้วนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเป็นร่างกลยุทธ์ฉบับที่ 2 และเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) จำนวน 15 คน เพื่อร่วมกันพิจารณาจากการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยพิจารณาความเหมาะสมและและความเป็นไปได้ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาเป็นกลยุทธ์ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคาม ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน และ 2) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน จากการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน

1.1) จุดแข็งและจุดอ่อนของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน จุดแข็ง คือ การบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา และจุดอ่อนคือการบริหารวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณารายละเอียดรายด้านโดยพิจารณาองค์ประกอบย่อยของการบริหารวิชาการและบริหารกิจการนักเรียนรวมกันเพื่อมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่จะนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมีรายละเอียดของจุดแข็งและจุดอ่อน ดังนี้

1.1.1) จุดแข็งของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน คือ งานแนะแนวอาชีพและการจัดหางาน ($PNI_{modified} = 0.136$)

1.1.2) จุดอ่อนการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน คือ งานส่งเสริมวินัย ($PNI_{modified} = 0.196$) งานวัดผลและประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.187$) งานจัดการเรียนการสอน ($PNI_{modified} = 0.186$) งานพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{modified} = 0.185$) งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา ($PNI_{modified} = 0.177$) และโครงการพิเศษและบริการชุมชน ($PNI_{modified} = 0.174$) รายละเอียด ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน จำแนกตามองค์ประกอบหลักของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษา

การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษา ตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	D	I	PNI _{Modified}	แปลผล	S/W	ลำดับ
1. งานพัฒนาหลักสูตร	3.755	4.449	0.185	สูง	W	4
2. งานจัดการเรียนการสอน	3.709	4.400	0.186	สูง	W	3
3. งานวัดผลและประเมินผล	3.704	4.395	0.187	สูง	W	2
4. งานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา	3.733	4.395	0.177	สูง	W	5
5. งานส่งเสริมวินัย	3.670	4.390	0.196	สูง	W	1
6. งานแนะแนวอาชีพและการ จัดหางาน	3.900	4.430	0.136	ต่ำ	S	7
7. งานโครงการพิเศษและการ บริการชุมชน	3.785	4.443	0.174	สูง	W	6

1.2) โอกาสและภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมนอกโดยรวมพบว่านโยบายของรัฐเป็นสภาพแวดล้อมนอกที่เสริมโอกาส ($PNI_{modified} = 0.170$) ในขณะที่ สภาพสังคม ($PNI_{modified} = 0.180$) สภาพเศรษฐกิจ ($PNI_{modified} = 0.179$) และสภาพเทคโนโลยี ($PNI_{modified} = 0.178$) เป็นภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน ซึ่งในการวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคามนั้นผู้วิจัยก็ได้พิจารณารายละเอียดรายด้าน โดยพิจารณาองค์ประกอบย่อยของการบริหารวิชาการและบริหารกิจการนักเรียนรวมกัน เพื่อมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่จะนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดเช่นเดียวกันกับจุดแข็งและจุดอ่อน รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียน อาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน จากการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (PEST)

สภาพแวดล้อมภายนอก (PEST)						
ต่อการบริหารโรงเรียน อาชีวศึกษาตามแนวคิดการ เสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	D	I	PNI Modified	แปลผล	O/T	ลำดับ
1. นโยบายรัฐ (P)	3.655	4.277	0.170	ต่ำ	O	4
2. สภาพเศรษฐกิจ (E)	3.641	4.291	0.179	สูง	T	2
3. สภาพสังคม (S)	3.661	4.321	0.180	สูง	T	1
4. สภาพเทคโนโลยี (T)	3.667	4.318	0.178	สูง	T	3

2) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริม สร้างค่านิยมในการทำงาน

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากการประชุมกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มาปรับปรุงและพัฒนาร่างกลยุทธ์ฉบับที่ 2 ให้เป็นกลยุทธ์ฉบับสมบูรณ์ จากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ และปฏิบัติตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จนได้เป็นกลยุทธ์ฉบับสมบูรณ์ โดยได้ระบุรายละเอียดของวิธีดำเนินการที่ชัดเจนขึ้น ทั้งยังคำนึงถึงประเด็นของสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรค (T) ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานมาร่วมกำหนดในวิธีดำเนินการอีกด้วย โดยแสดงรายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการพัฒนาร่างกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ฉบับสมบูรณ์

ผลสรุป SWOT	กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	วิธีดำเนินการ
WT	1. พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	1.1 พัฒนาหลักสูตรมุ่งเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน	1.1.1 ปรับปรุงหลักสูตรโดยการเพิ่มวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน โดยให้ตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ 1.1.2 จัดเพิ่มเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงานเข้าไปในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา
		1.2 พัฒนาหลักสูตรมุ่งเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	1.2.1 ปรับปรุงหลักสูตรโดยการเพิ่มวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยให้ตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ 1.2.2 จัดเพิ่มเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเข้าไปในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา
		1.3 พัฒนาหลักสูตรมุ่งเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านแรงจูงใจในการทำงาน	1.3.1 ปรับปรุงหลักสูตรโดยการเพิ่มวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านแรงจูงใจในการทำงาน โดยให้ตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ 1.3.2 จัดรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านแรงจูงใจในการทำงานเข้าไปในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา

ตาราง 3 ผลการพัฒนาร่างกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ฉบับสมบูรณ์ (ต่อ)

ผลสรุป SWOT	กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	วิธีดำเนินการ
WT, WO	2. ปรับปรุงการเรียนการสอน เสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	2.1 ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านสภากายภาพของสถานทำงาน	2.1.1 ปรับปรุงแผนการสอนรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขาโดยเพิ่มวัตถุประสงค์การเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านสภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงาน 2.1.2 เปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านสภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงาน โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพจริงในปัจจุบัน
		2.2 ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	2.2.1 ปรับปรุงแผนการสอนรายวิชาที่เป็นวิชาชีพในแต่ละสาขาโดยเพิ่มวัตถุประสงค์การเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 2.2.2 เปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพจริงในปัจจุบัน
		2.3 ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน	2.3.1 ปรับปรุงแผนการสอนรายวิชาที่เป็นวิชาชีพในแต่ละสาขาโดยเพิ่มวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน 2.3.2 เปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพจริงในปัจจุบัน

ตาราง 3 ผลการพัฒนาร่างกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ฉบับสมบูรณ์ (ต่อ)

ผลสรุป SWOT	กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	วิธีดำเนินการ
WT	3. ปรับปรุงงานวัดผลและประเมินผลเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	3.1 ปรับปรุงงานวัดผลและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านสภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงาน	3.1.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการวัดผลและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านสภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงาน 3.1.2 จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านสภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงานในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา โดยใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผลที่ทันสมัยและให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม
		3.2 ปรับปรุงงานวัดผลและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านค่านิยมในตำแหน่งงาน	3.2.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการวัดผลและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านค่านิยมในตำแหน่งงาน 3.2.2 จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านค่านิยมในตำแหน่งงานในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา โดยใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผลที่ทันสมัยและให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม
		3.3 ปรับปรุงงานวัดผลและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน	3.3.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการวัดผลและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน 3.3.2 จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงานในรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา โดยใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผลที่ทันสมัยและให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม

ตาราง 3 ผลการพัฒนาร่างกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ฉบับสมบูรณ์ (ต่อ)

ผลสรุป SWOT	กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	วิธีดำเนินการ
WT, WO	4. ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา เสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	4.1 ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ	4.1.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน โดยให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม
		4.1 ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน	4.1.2 จัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา มุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน
		4.2 ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	4.2.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม
		4.2 ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	4.2.2 จัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา มุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
		4.3 ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน	4.3.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงานโดยให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม
		4.3 ส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน	4.3.2 จัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา มุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน

ตาราง 3 ผลการพัฒนาร่างกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ ของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ฉบับสมบูรณ์ (ต่อ)

ผลสรุป SWOT	กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	วิธีดำเนินการ
WT	5. พัฒนางานส่งเสริมวินัยเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	5.1 พัฒนางานส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	5.1.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและสถานประกอบการ 5.1.2 จัดให้มีการส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
		5.2 พัฒนางานส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน	5.2.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและสถานประกอบการ 5.2.2 จัดให้มีการส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน

ผลสรุป SWOT	กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	วิธีดำเนินการ
WT, WO	6. พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน	6.1 พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านตำแหน่งงาน	6.1.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านตำแหน่งงาน โดยคำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจของชุมชน 6.1.2 จัดให้มีงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านตำแหน่งงาน
		6.2 พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน	6.2.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน โดยคำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจของชุมชน 6.2.2 จัดให้มีงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน
		6.3 พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	6.3.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยคำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจของชุมชน 6.3.2 จัดให้มีงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
		6.4 พัฒนางานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน	6.4.1 เพิ่มวัตถุประสงค์ในงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงานโดยคำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจของชุมชน 6.4.2 จัดให้มีงานโครงการพิเศษและการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานด้านความพึงพอใจในการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน

จากสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน พบว่า การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน จุดแข็งนั้นคือการบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา ส่วนจุดอ่อน คือการบริหารวิชาการ และในส่วนของ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวความคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานนั้นยังพบว่า สภาพแวดล้อมภายในของค่านิยมในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายนอกลักษณะงานที่รูปรูปรวมนั้นมีค่าเป็นจุดแข็ง ส่วนในด้านนิยมนในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายในลักษณะงานที่เป็นนามธรรมนั้นเป็นจุดอ่อน และยังพบว่าจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานนั้น ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกทุกด้านมีผลเป็นโอกาสกับค่านิยมในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายนอกลักษณะงานที่เป็นรูปรูปรวม ซึ่งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกทุกด้านมีผลเป็นภาวะคุกคามของค่านิยมในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายในลักษณะงานที่เป็นนามธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะค่านิยมในการทำงานที่เกิดจากปัจจัยภายนอกลักษณะงานที่เป็นรูปรูปรวม นั้นเป็นลักษณะของค่านิยมที่มีความชัดเจน จับต้องและเข้าถึงได้ มีผลกระทบโดยตรงโดยอาจมีรูปแบบเป็นผลตอบแทน ตำแหน่งงานหรือสิ่งที่ได้รับทางกายภาพต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ (Hirschi, A., 2010) ที่กล่าวถึงค่านิยมที่เกิดจากปัจจัยภายในลักษณะงานที่เป็นนามธรรมเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากภายในบุคคล เช่น ความพึงพอใจ แรงจูงใจในการทำงาน ทำให้เข้าถึงได้ยากกว่าที่เป็นรูปรูปรวมซึ่งได้แก่ ค่าตอบแทน ผลประโยชน์ ความมั่นคงก้าวหน้า

2) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมค่านิยมในการทำงาน

การพัฒนากลยุทธ์ การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน จากผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนากลยุทธ์หลัก 6 กลยุทธ์หลัก 18 กลยุทธ์รอง

กลยุทธ์ที่ 1 เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ (ประนอม วิโรจน์วรรณ, 2544) ซึ่งกล่าวถึงปัญหาในการบริหารของสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยปัญหาของการบริหารหลักสูตร โดยเฉพาะด้านการวางแผนการใช้หลักสูตรเพื่อวัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรในกลยุทธ์นั้นน่าจะสามารถแก้ปัญหาการนำหลักสูตรไปให้และเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 2 มุ่งเน้นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงทั้งวัตถุประสงค์และรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ในด้านต่าง ๆ นั้น เป็นกลยุทธ์ที่จะสามารถสร้างค่านิยมในการทำงานด้านต่าง ๆ ผ่านการกำหนด และออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับค่านิยมในการทำงานด้านต่าง ๆ ของแต่ละสาขาวิชา โดยการปรับปรุงแผนการสอน และเปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา

กลยุทธ์ที่ 3 มุ่งเน้นการปรับปรุงงานวัดและประเมินผลเพื่อเสริมสร้างค่านิยมใน 3 ด้าน คือ ด้านสภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงาน ด้านค่านิยมในตำแหน่งงาน และด้านความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งมี 6 วิธีดำเนินการ มีเนื้อหาสาระในการเพิ่มวัตถุประสงค์และจัดให้มีการวัดและประเมินผล การเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ของกลยุทธ์รอง กลยุทธ์ที่ 3 นี้ซึ่งมุ่งเน้นในการเพิ่มวัตถุประสงค์และจัดให้มีการวัดผลและประเมินผล การเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ในด้านต่าง ๆ เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยในการวัดประสิทธิผลของการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ โดยผ่านงานวัดผลและประเมินผล โดยจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลตามรายวิชาที่เป็นวิชาชีพของแต่ละสาขา

กลยุทธ์ที่ 4 มุ่งเน้นในการเพิ่มวัตถุประสงค์และจัดกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา มุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน ในด้านต่างๆ นั้น ในกลยุทธ์นี้จะส่งผลในการเสริมสร้างค่านิยม โดยผ่านการออกแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยหรือมีโอกาสในการรับรู้ประสบการณ์ ในด้านต่างๆที่สามารถส่งเสริมค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลง และปลูกฝังค่านิยมของ (สถิต นิยมญาติ, 2520) ซึ่งกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงและปลูกฝังค่านิยมให้ได้ผลนั้น ต้องมีการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเห็นถึงประสบการณ์ในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง รวมถึงการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มชมรม

กลยุทธ์ที่ 5 เน้นการเพิ่มวัตถุประสงค์และจัดให้มีการส่งเสริมวินัยเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ โดยกลยุทธ์ที่จะสามารถสร้างเสริมค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ได้โดยการออกแบบการส่งเสริมวินัยให้มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับวินัยในการทำงาน ในสถานที่ทำงานจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และซึมซับประสบการณ์ เพื่อผลในการปลูกฝังเปลี่ยนแปลงค่านิยมเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักกับประเภทต่าง ๆ ของวินัยในการทำงาน หรือวินัยในที่ทำงาน ซึ่งควรต้องมีการออกแบบงานส่งเสริมวินัยให้มีความสอดคล้องกับสภาพการทำงานในปัจจุบัน และบริบทของสถานประกอบการ

กลยุทธ์ที่ 6 เน้นในการเพิ่มวัตถุประสงค์และการจัดให้มีงานโครงการพิเศษ และการบริการชุมชนเพื่อเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งโครงการพิเศษ และการบริการชุมชน สามารถเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เนื่องจากถ้ามีการสร้างหรือออกแบบงานโครงการพิเศษ และการบริการชุมชนให้สอดคล้อง และมีลักษณะต่าง ๆ ที่ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในตลาดแรงงานจริงก็จะสามารถเสริมสร้างค่านิยมในการทำงานในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะในการนำกลยุทธ์ไปใช้

ในการนำกลยุทธ์ไปใช้โรงเรียนควรมีการเชิญสถานประกอบการในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีดำเนินการ เนื่องจากในแต่ละสถานประกอบการและโรงเรียนมีบริบทที่ต่างกัน การนำสถานประกอบการในแต่ละพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีดำเนินการจะทำให้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการและมีความเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลการนำกลยุทธ์ในการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดการเสริมสร้างค่านิยมในการทำงาน เนื่องจากโรงเรียนอาชีวศึกษาที่ให้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์เป็นโรงเรียนจากทั่วประเทศซึ่งมีบริบทต่างกัน การนำกลยุทธ์ไปใช้อาจได้ผลต่างกันจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน จึงควรมีการวิจัยเพื่อการติดตามผลเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนากลยุทธ์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนต่างที่มีความต่างกัน

2) เนื่องจากงานวิจัยนี้พบว่างานส่งเสริมวินัยมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด จึงเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาในด้านงานส่งเสริมวินัย หรือในด้านวินัยในการทำงานที่สถานประกอบการในแต่ละสาขาอาชีพต้องการหรือต้องมี และศึกษาความหมายของคำว่าวินัยในการทำงานเพิ่มเติม เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนางานส่งเสริมวินัยในโรงเรียนอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ เพื่อพัฒนาผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน. (2561). *สถานการณ์ว่างงาน เลิกจ้าง และความต้องการแรงงาน เดือนมกราคม 2561*. กรุงเทพฯ.
- กองวิจัยตลาดแรงงาน. (2555). *ข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาและประมาณการผู้เข้าสู่ตลาดแรงงานปี 2557*. กรุงเทพฯ.
- ประนอม วิโรจน์วรรณ. (2544). *ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ .
- สถิตย นิยมญาติ. (2524). *สังคมวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา. (2552). *ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา*.
- Hirschi, A. (2010). Positive adolescent career development: The role of intrinsic and extrinsic work values. *The career development quarterly*, 58(3), 276-287.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Pat Boer. (2016). Work values checklist. สืบค้นจาก <https://www.monster.com/career-advice/article/work-values-check-list>.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

Local Administrative Organization and Legal Measures for Tourism Promotion

ณัชฎากัญจน์ รัตนวรกานต์

Nashayagal Rattana vorragant

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

Local Administrative Organization and
Legal Measures for Tourism Promotion

ณัชฎากัญจน์ รัตนวรกานต์¹

Nashayagal Rattanavorrangant

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี และเพื่อจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน

ผลการวิจัย พบว่ากฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขอบเขตที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว มากที่สุดโดยเฉพาะด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว การปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด การปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำแนกตามลักษณะพื้นที่ และการได้รับรางวัลแตกต่างกัน จังหวัดราชบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำนวนใกล้เคียงกัน การจัดทำ

¹สาขาสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 46 หมู่ 3 ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง ราชบุรี 70150 โทรฯ 081-7369179 email : nashayagal@gmail.com

มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแหล่งท่องเที่ยว ขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจการมีส่วนร่วมของชุมชน อัตลักษณ์ของท้องถิ่น และการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้ การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวมีประสิทธิภาพจะต้องมี มาตรการการบังคับทางปกครอง มาตรการบังคับทางอาญาและมาตรการบังคับทางแพ่ง

คำสำคัญ : องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, การท่องเที่ยว, มาตรการทางกฎหมาย

Abstract

The purpose of this research were to: 1) analyze the ordinances of the local administrative organizations related to tourism promotion; and 2) analyze the performance in tourism promotion of the local administrative organizations in Ratchaburi Province; and 3) make the legal standards for the local administrative organizations to promote tourism. This research applied a mixed method design.

The results showed that the local ordinances in Ratchaburi had focused on infrastructure development and tourist facilities for tourism. The overall tourism performance of the local administration organizations was at average level. The infrastructure development and facilities for tourism scored the highest. The tourism performance of the local administration organization was classified according to the characteristics of the area and the awards obtained. Ratchaburi Province has various cultural tourist attractions, natural tourist attractions, and historic tourist attractions. Legal measures to promote tourism should be set based on the difference of tourist attraction, scope of law, community participation, local identity, and sustainable tourism management. In order that the earlier mentioned legal measures to be effective, the enforcement of administrative, the criminal enforcement and the civil enforcement should be applicable.

Keywords : Local Administrative; Tourism/Legal Measures

บทนำ

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ และเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของท้องถิ่น การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยอันสำคัญที่อำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ นอกจากนั้นยังเป็นการกระตุ้นการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย (ภาวิณี ดันตระกูล, 2552) เมื่อการท่องเที่ยวขยายตัว และไม่มีการบริหารจัดการพื้นที่ที่ดีก็อาจจะเกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม พื้นที่ธรรมชาติบางส่วนถูกทำลายจากการสร้างที่พักในแหล่งธรรมชาติ ทำให้เกิดปัญหาน้ำเสีย การจัดการขยะ และสิ่งปฏิกูล (บังอรศรี ถาวรประดิษฐ์, 2554) การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการป้องกันผลกระทบเหล่านี้สามารถใช้มาตรการทางด้านกฎหมายภายในเข้ามาควบคุมได้ เพียงแต่การออกกฎหมายของประเทศไทยมีความล่าช้า และอาจจะไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของบริบทแต่ละพื้นที่

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทำให้แนวความคิดกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระบบมากขึ้น จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐ และหน่วยงานเอกชนอื่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานสำคัญในการจัดทำกิจกรรมสาธารณะและบริการสาธารณะภายในพื้นที่และเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดท้องถิ่นมากที่สุดที่มีอำนาจออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับในพื้นที่รับผิดชอบ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2548) ทั้งอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จัดตั้งกฎหมายการกระจายอำนาจและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอีกหลายฉบับที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจ ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้สามารถตรากฎหมายได้อย่างรวดเร็ว ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น (วิฑูรเทพย์ นวเดโช, 2547 ; เสรี วังสัจจิตร และคณะ, 2547) ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่จะศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จังหวัดราชบุรีตั้งอยู่ในภูมิภาคตะวันตก (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) ชุมชนเมืองราชบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 100 กิโลเมตร นักท่องเที่ยว

สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง โดยเดินทางท่องเที่ยวและพักผ่อนที่จังหวัดราชบุรี หรือจะกำหนดให้จังหวัดราชบุรีเป็นเมืองผ่านแวะท่องเที่ยวและเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่น และเป็นเส้นทางไปสู่ภาคใต้ของประเทศไทย (ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2558) ทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีความหลากหลายและน่าสนใจ จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่าดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองแห่งนี้เป็นถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัย และมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุจำนวนมาก ทำให้เชื่อได้ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินกลาง จึงทำให้จังหวัดราชบุรีนั้นมีร่องรอยอารยธรรมตั้งแต่สมัยทวารวดีจวบจนปัจจุบันทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ (สำนักงานจังหวัดราชบุรี, 2560) นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ จังหวัดราชบุรีประกอบด้วยประชาชน 8 ชาติพันธุ์แต่ละชาติพันธุ์มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ปัจจุบันจังหวัดราชบุรีโดดเด่นในเรื่องของ “เมืองแห่งศิลปะร่วมสมัย” การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เช่น โองมั่งกร ที่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์เซรามิคสมัยใหม่ที่มีความสวยงามแปลกตา และสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือและผ้าจกที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของบ้านคูบัว และบ้านดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี แหล่งผลิตและจำหน่ายตุ๊กตาผ้าที่มีชื่อเสียงของอำเภอโพธาราม (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดราชบุรี, 2560) จากที่กล่าวมาทำให้การเดินทางท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีในภาพรวมปี พ.ศ. 2559 มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2558 คิดเป็นร้อยละ 8.74 แบ่งเป็นผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.74 และเป็นผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.67 (สำนักงานจังหวัดราชบุรี, 2560) ประกอบกับสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ต่อเนื่องมาในปี พ.ศ. 2561 โดยเน้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเมืองรอง และสามารถนำค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไปลดหย่อนภาษีได้สูงสุดไม่เกิน 15,000 บาท ทำให้คาดการณ์ได้ว่าแนวโน้มนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนจังหวัดราชบุรีจะมีจำนวนมากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) จากที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัย

กำหนดให้จังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่ศึกษาโดยทำการศึกษารolesการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรีเฉพาะเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 111 แห่ง

การวิจัย เรื่ององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อโดยจะมุ่งเน้นที่จะศึกษาการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นเป็นไปตามแนวทางของเกณฑ์การส่งเสริมมาตรฐานการท่องเที่ยวขององค์การต่าง ๆ หรือไม่รวมถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายทั้งกฎหมายจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเอง กฎหมายการกระจายอำนาจและกฎหมายที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจ เพื่อจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้จังหวัดราชบุรีมีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งสามมิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีรายได้จากการท่องเที่ยวทำให้มีเงินหมุนเวียนในท้องถิ่น เศรษฐกิจขยายตัว ท้องถิ่นเกิดการพัฒนา และสามารถรักษาสภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตอันดีงาม โดยเกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดในระยะยาว เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการและส่งผลไปถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

สมมติฐาน

ปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีเกิดจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์กฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เกณฑ์พัฒนาการท่องเที่ยวจากมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากองค์การด้านการท่องเที่ยว ดังนี้ สภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Council: GSTC) ดัชนีความสามารถในการแข่งขันด้านการเดินทางและธุรกิจท่องเที่ยว (Travel & Tourism Competitiveness Index : TTCI) มาตรฐานส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างเกณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 5 ด้าน 71 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว 16 ตัวชี้วัด ด้านพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 16 ตัวชี้วัด ด้านการพัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว 15 ตัวชี้วัด ด้านการสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว 14 ตัวชี้วัด และด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 10 ตัวชี้วัด

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่ออธิบายถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวโดยใช้เกณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกกฎหมายเพื่อนำมาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้สำมะโน (Census) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรีเฉพาะเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 111 แห่ง คัดเลือกเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 61 แห่ง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดที่ 0.98 และค่าความสอดคล้อง ที่ 0.81 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสถิติไคสแควร์ (Chi- square) แบบ สัมภาษณ์ถึงมีโครงสร้างมีค่าความสอดคล้อง ที่ 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยนำผลการวิจัยขั้นตอนที่ 2 กฎหมายขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากำหนดขอบเขต การกิจตามกฎหมาย และเป็นอำนาจของกฎหมายฉบับใด และขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติงาน ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนำ มากำหนดประเด็นในการยกร่างมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากภารกิจตามกฎหมายขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ระดับการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริม การท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยว สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยครั้งนี้แบ่งกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกฎหมายจัด ตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีกฎหมายหลัก 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กฎหมายการกระจายอำนาจ 1 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ส่วนกฎหมายที่ได้ รับถ่ายโอนภารกิจ จำนวน 26 ฉบับ แต่ไม่รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร งานบุคคล การเงิน และการงบประมาณ สามารถจำแนกรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแบ่งประเภทของกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเภทของกฎหมาย	รายชื่อกฎหมาย
1. กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

ตารางที่ 1 การแบ่งประเภทของกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ต่อ)

ประเภทของกฎหมาย	รายชื่อกฎหมาย
2. กฎหมายการกระจายอำนาจ	พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542
3. กฎหมายที่ได้รับถ่ายโอนภารกิจ	พระราชบัญญัติรักษาคอลองรต์นโกสินทร ศก 121 (พ.ศ. 2445) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 พระราชบัญญัติจัดระเบียบการจอดยานยนตร์ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พระพุทธศักราช 2482 พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2478 พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติควบคุมการเรียไร พระพุทธศักราช 2487 พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ตารางที่ 1 การแบ่งประเภทของกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ต่อ)

ประเภทของกฎหมาย	รายชื่อกฎหมาย
3. กฎหมายที่ได้รับถ่ายโอนภารกิจ (ต่อ)	พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. 2553 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การบริหารการใช้น้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ. 2525 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการและการบำรุงรักษาระบบประปาชนบท พ.ศ. 2535

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงนั้นในส่วนกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดเทศบาลนครนั้นมีหน้าที่บังคับให้ปฏิบัติในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และเป็นอำนาจในการเลือกปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะใช้ดุลพินิจในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่วนกฎหมายการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ และหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว สำหรับกฎหมายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับถ่ายโอนภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงนั้น คือ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ กฎหมายทั้งสองฉบับได้กำหนดให้ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกรรมการในทุกระดับเท่านั้น ส่วนกฎหมายฉบับอื่น ๆ นั้นมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยอ้อมซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติอื่นของการท่องเที่ยว เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ขอบเขตของกฎหมายแต่ละฉบับจะเป็นเรื่องเฉพาะตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น

เมื่อนำขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาวิเคราะห์ร่วมกับเกณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สังเคราะห์ขึ้น พบว่าอำนาจหน้าที่

ตามกฎหมายส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นภารกิจหลักในการปฏิบัติงานตามปกติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว กฎหมายที่มีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว (2) ด้านพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (3) ด้านการพัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว (4) ด้านการสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว และ (5) ด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ส่วนกฎหมายที่ได้รับถ่ายโอนภารกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ครอบคลุมทุกด้าน

2. จากการประเมินตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดให้มีถังขยะอย่างเพียงพอ (2) ด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว (3) ด้านพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำป้ายชื่อสถานที่แหล่งท่องเที่ยว (4) ด้านการสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างจิตสำนึก ค่านิยมความเป็นไทย พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว (5) ด้านการพัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสนับสนุนให้สินค้าดังกล่าวมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีคุณภาพ และราคายุติธรรม

ประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในดัชนีการจัดทำป้ายบอกทาง

(Directional Sign) ตามมาตรฐานสากล ด้านพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวในดัชนี การดำเนินการจัดตกแต่งภูมิทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว ส่วนด้านการพัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านการสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่มีความสัมพันธ์ใน ดัชนีใด

ปัญหาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมี 4 ประเด็นคือ (1) หน่วยงานของรัฐขาดความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ของตนเอง (2) ไม่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว (3) ขาดเอกภาพในการใช้งบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (4) แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ของเอกชน หรืออยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น

3. การจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากผลการวิจัยการวิเคราะห์กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อค้นพบจากผลการวิเคราะห์กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยหากจะตราเป็นเทศบัญญัติของเทศบาลตำบลและเทศบาลเมืองต้องอาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หากเป็นเทศบาลนครต้องอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 (8) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 10 พ.ศ. 2542 หากเป็นกรณีการออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ.2542 นอกจากนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีอำนาจใช้มาตรการทางกฎหมายตามภารกิจที่ได้รับถ่ายโอนอำนาจตามกฎหมายที่ได้รับถ่ายโอนภารกิจเฉพาะเรื่องเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งทางตรง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนตามพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 และทางอ้อม เช่น การจัดการขยะ หรือส่งปฏิภูลมูลฝอยตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้

ข้อค้นพบจากการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี พบว่าจังหวัดราชบุรีนั้นมีประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำนวนใกล้เคียงกัน และกระจายตัวอยู่ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่วนระดับของการทำงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้วิจัยพิจารณาจากการปฏิบัติงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดใน แต่ละด้านเนื่องจากเกณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยสังเคราะห์เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเกณฑ์พัฒนาการท่องเที่ยวจากมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากองค์การด้านการท่องเที่ยวสากลจึงต้องพัฒนาการพัฒนาด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดให้มีการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นเมื่อพิจารณาจากการปฏิบัติงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้าน สามารถจัดกลุ่มเป็น (1) การปฏิบัติงานด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก (2) การปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยสาธารณะ (3) ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน

จากที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม มีทั้งส่วนจับต้องได้และจับต้องไม่ได้การจัดการท่องเที่ยวประเภทนี้จะต้องคำนึงถึงความคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นถิ่น การแสดงออกทางวัฒนธรรมจะต้องไม่ถูกบิดเบือน หรือสร้างเรื่องราวให้แตกต่างไปจากเดิม

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบำรุงศิลปจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นดังนั้นมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรมีลักษณะที่ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่มียู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนตามระบบนิเวศและปัจจัยต่าง ๆ กัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เมื่อได้รับผลกระทบแล้วอาจหมดสภาพ หรือไม่สามารถฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิมได้โดยง่ายหรือต้องใช้เวลานานในการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม

อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายการกระจายอำนาจไม่เพียงพอที่จะคุ้มครอง ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดกับทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้ เพราะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนทางธรรมชาติของทรัพยากรท่องเที่ยวต้องใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับถ่ายโอนภารกิจมา และต้องเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นสามารถกำหนดมาตรการทางกฎหมายได้

มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นอกจากจะต้องคำนึงถึงการดูแลรักษาโบราณสถานแล้ว จะต้องคำนึงถึงการจัดการด้านภูมิทัศน์ การผังเมือง การควบคุมอาคาร เพื่อป้องกันการบุกรุกในเขตโบราณสถาน และโดยรอบของโบราณสถาน การขุดค้นหาโบราณวัตถุหรือการทำให้โบราณสถานเสื่อมโทรมเสื่อมคุณค่าความสง่างาม

กฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำมาตรการทางกฎหมายได้ คือ พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจพิจารณาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ ส่วนการบริหารจัดการพื้นที่โดยรอบโบราณสถานเป็นไปตามพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความปลอดภัยสาธารณะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การ

บริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 โดยจะต้องกำหนดมาตรการหรือการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสมกับประเภทของภัยที่เกิดขึ้น และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานในการดูแลความปลอดภัย

มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องมีมาตรการทางปกครองในการออกกฎ หรือคำสั่งทางปกครองมาตรการทางอาญา เป็นการกำหนดบทลงโทษตามอำนาจของกฎหมายที่ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมาตรการทางแพ่งในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่แหล่งท่องเที่ยว

บทสรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานรัฐที่มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากที่สุดมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำได้ และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ดีที่สุด การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะมีประสิทธิภาพได้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวนั้นมีหลายมิติ เช่น การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแหล่งท่องเที่ยว ความร่วมมือร่วมใจจากชุมชนท้องถิ่น เจ้าของพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยว และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว สำหรับพื้นที่ที่มีความเสี่ยงที่จะรับผลกระทบที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวสูง หรือพื้นที่ที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษมีความจำเป็นจะต้องอาศัยขอบเขตของกฎหมายที่สามารถประสานความร่วมมือ หรือสั่งการระหว่างหน่วยงานรัฐหลายหน่วยงานได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะกฎหมายที่ให้อำนาจทั้งหมดก็จะเกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะที่จะต้องมิจิจกรรมที่กระทำโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องจัดทำเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่องและเสมอภาคโดยมีหลักการทำงานที่จะต้องยึดถือไว้ว่า “การจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนนั้น จะต้องดีขึ้นหรือไม่ต่ำกว่าเดิม มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการที่มากขึ้น” ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยถ่ายโอนภารกิจด้านการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 3 ภารกิจ ได้แก่ การวางแผนการท่องเที่ยว การปรับปรุง ดูแล บำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

อุปสรรคสำคัญในการออกมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเกิดจากความซับซ้อนทางกลไกกฎหมายที่กำหนดมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้แก่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายนั้น และในภารกิจเดียวกันก็มีหลายหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เดียวกันสอดคล้องกับเกียรติสกุล ชลคงคา และคณะ (2550) พบว่าอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการและองค์กรมหาชนมีหลายหน่วยงานภายใต้กฎหมายหลายฉบับที่ต่างลำดับศักดิ์กันทำให้การสร้างงานในเชิงบูรณาการยังไม่เป็นสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร สุชาติพย โพรธีศรี (2549) พบว่า มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมาตรการทางกฎหมายอยู่กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลักที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยว หลายฉบับขาดความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้ยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนและเกียรติสกุล ชลคงคา และคณะ (2550) พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมาจากตัวกฎหมายเองที่เป็นอุปสรรค การบังคับใช้กฎหมายภายใต้นโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนและต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายมีสูง ปัญหาอีกประการที่มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้ คือ แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ของเอกชน หรืออยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่นทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถเข้าไปดำเนินการอย่างใดได้ รวมถึงการนำงบประมาณไปอุดหนุนสอดคล้องกับ ชาติรีโตะมินา (2551) พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องขออนุญาตในการจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบันต่อกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชทุกครั้ง ทำให้การพัฒนาล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาบึงทะเลบัน และสอดคล้องกับ ญัฐกร วิทิตานนท์ (2556) พบว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดในเชิงบริหาร เช่น ตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่หรือความต้องการของประชาชนล่าช้า ความซ้ำซ้อนและซ้อนทับทั้งในเชิงพื้นที่และอำนาจหน้าที่ ทำให้ขาดเอกภาพ ไม่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

ปัจจุบันแม้จะมีการถ่ายโอนภารกิจตามกฎหมายไปแล้ว แต่ในทางปฏิบัติหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายก็ยังไม่ได้ถ่ายโอนภารกิจไปทั้งหมด ทำให้การทำงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความลักลั่น ทำให้การทำงานชะงักงัน มีปัญหาในการใช้งบประมาณตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ประกอบด้วย พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 นั้นสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แต่ไม่ครอบคลุมตัวชี้วัดเกณฑ์การส่งเสริมการท่องเที่ยว อาจจะกล่าวได้ว่ามาตรการทางกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางอ้อม เนื่องจากบริการสาธารณะหลักขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นส่วนใหญ่เป็นด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐอื่น หรือหน่วยงานเอกชนทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถเข้าไปดูแล หรือออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้บังคับได้ หรืออาจมีความล่าช้าเนื่องจากต้องมีการขออนุญาตเจ้าของพื้นที่ผู้มีอำนาจสอดคล้องกับชาติรีโตะมินา (2551) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องขออนุญาตในการจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ต่อกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชทุกครั้ง ทำให้การพัฒนาล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาบึงทะเลบัน

2. การปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว รองลงมา ได้แก่ด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวด้านการสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวทั้งนี้เป็นเพราะด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวนั้นเป็นบริการสาธารณะอันเป็นภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ของพระราชบัญญัติหลักในการจัดตั้งทั้งสามฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

การปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการบูรณาการบุคลากรงบประมาณ และแหล่งข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสำรวจจัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวพิจารณาแนวทาง วางแผนงานร่วมกันในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสอดคล้องกับชาคริต ช่วยบำรุง (2554) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเด็นด้านการตลาด ด้านการสร้างและแสวงหาหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในท้องถิ่นเพิ่มเติม ด้านการให้บริการท่องเที่ยว ด้านการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีการกำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นพันธกิจในการพัฒนาท้องถิ่น และสอดคล้องกับกาญจนา คงภิรมย์ (2559) ผลการวิจัยพบว่าควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ในการบูรณาการบุคลากร งบประมาณและแหล่งข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสำรวจจัดทำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะและทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ตลอดจนภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการ ควรให้หน่วยงานภาคเอกชนหรือสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นที่ปรึกษาด้านการส่งเสริมการตลาดแหล่งท่องเที่ยว และให้มีความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ส่งเสริมให้

เกิดภาคีเครือข่ายของภาคประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในทุก
ระดับและทุกมิติ นอกจากนี้ต้องจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยกำหนดระยะเวลา
การใช้แผนงาน

3. การจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้นจากประเภท และจำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่กระจาย
ตัวอยู่ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่ง
ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มาตรการทางกฎหมาย
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความแตก
ต่างของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับ Techera, J. E. & Klein, N. (2013) พบว่า การ
ท่องเที่ยวทางทะเลเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและสิ่งแวดล้อม แต่มีความ
เสี่ยงต่อ คน สัตว์และสิ่งแวดล้อม การลดความเสี่ยงเหล่านี้ต้องมุ่งเน้นไปที่นโยบาย
และกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลเพื่อให้มาตรการทาง
กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามประเภท
ของแหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการกำหนดนิยามประเภทของการ
ท่องเที่ยวนั้นให้มีความชัดเจน และต้องครอบคลุมการจัดการการท่องเที่ยวประเภท
นั้นด้วยสอดคล้องกับ Ioan, S. (2013) พบว่าประเทศโรมาเนีย มีกฎหมายภายในที่
กำหนดนิยามของ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” มีการรับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อม และ
การปกป้องสิ่งแวดล้อมสร้างความตระหนักให้กับคนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวใน
การอนุรักษ์ธรรมชาติและลดผลกระทบต่อธรรมชาติ นอกจากนั้นกฎหมายภายใน
ของประเทศโรมาเนียกำหนดให้มีการจัดลำดับความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศต่อเศรษฐกิจของชาติการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวต้องเป็น
องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวจะต้องเป็นสิ่งที่
ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เสมอมา มีการกำหนดพื้นที่ที่ต้องปกป้องสิ่งแวดล้อมโดย
ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่นั้นจะต้องเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในประเทศออสเตรเลีย

ส่วนมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย จำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการทาง
กฎหมายทั้งมาตรการทางปกครองเพื่อควบคุมและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย และ
จำเป็นต้องมีอำนาจในทางอาญาเพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด

และหากมีการเรียกค่าสินไหมทดแทนต้องอาศัยอำนาจบังคับทางแพ่งสอดคล้องกับเกียรติสกุล ชลคงคา และคณะ (2550) พบว่า การบังคับใช้กฎหมายภายใต้นโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนและต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายมีสูง มาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาใช้ คือ มาตรการกฎหมายอาญา มาตรการกฎหมายแพ่ง มาตรการกฎหมายปกครองและมาตรการส่งเสริมในกฎหมาย เพื่อเอื้อต่อการใช้กฎหมายในการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนพื้นที่เกาะช้างอย่างยั่งยืนทำให้การสร้างงานในเชิงบูรณาการยังไม่เป็นสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ภาคประชาชนและภาคธุรกิจให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายเป็นอย่างดี แต่ก็มีบางกรณีที่ยังฝ่าฝืนกฎหมายอยู่บ้างเพราะไม่มีการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้ประชาชนทราบ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีจากส่วนตัวกฎหมายเองที่เป็นอุปสรรค การบังคับใช้กฎหมายภายใต้นโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนและต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายมีสูง มาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาใช้ คือ มาตรการกฎหมายอาญา มาตรการกฎหมายแพ่ง มาตรการกฎหมายปกครอง และมาตรการส่งเสริมในกฎหมาย เพื่อเอื้อต่อการใช้กฎหมายในการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนพื้นที่เกาะช้างอย่างยั่งยืน

การจัดทำมาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรการทางกฎหมายด้วยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และมาตรการทางกฎหมายนั้นชุมชนสามารถปฏิบัติได้โดยปราศจากอุปสรรคและในการจัดทำมาตรการทางกฎหมายนั้นจะต้องมีข้อมูลเชิงวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น ผู้เชี่ยวชาญการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับนฤตม ทิมประเสริฐ (2554) ชุมชนได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลาและองค์กรอื่น ๆ จัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเลได้สำเร็จและแก้ปัญหาในพื้นที่ได้มากที่สุดในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเลและสอดคล้องกับกาญจนา คงภิรมย์ (2559) ในประเด็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ตลอดจนภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรให้หน่วยงานภาคเอกชนหรือสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นที่ปรึกษาด้านการส่งเสริมการตลาดแหล่งท่องเที่ยว และให้มีตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาส่งเสริมให้เกิดภาคีเครือข่ายของภาคประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในทุกระดับและทุกมิติ

นอกจากนั้นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาจจะต้องใช้กฎหมายที่มีอำนาจที่ครอบคลุมหน่วยงานรัฐหลาย ๆ หน่วยงานในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และลดผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยว เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 สอดคล้องกับ ช. กษิมา เพ็ชฌุไพศิษฐ์ (2555) พบว่ากฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจะต้องมีการประกาศเขตเมืองอนุรักษ์เมืองเก่าครอบคลุมบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์เพื่อส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับพื้นที่ ควรจะมีการขึ้นทะเบียนโบราณสถานกับอสังหาริมทรัพย์ที่หน่วยงานราชการและภาคเอกชนเป็นเจ้าของโดยพิจารณาจากคุณค่า ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของโบราณสถานนั้น เพื่อให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพ และจะต้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมภายในกรุงรัตนโกสินทร์ ออกกฎหมายควบคุมการพัฒนาเมืองใหม่โดยควบคุมทั้งรูปแบบและการใช้ประโยชน์ของสิ่งปลูกสร้างไม่ให้ขัดแย้งภูมิทัศน์ของเมืองเก่า และการจัดการท่องเที่ยวบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ และต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าโดยต้องตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ หรือการตั้งองค์กรกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายแผนยุทธศาสตร์ และประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวให้มีการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืนตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2546

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องออกประกาศกำหนดเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เป็นไปตามจำนวนและประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องกำหนดบทบาทของประชาชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น การควบคุมรูปแบบอาคาร

1.3 มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ต้องประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรในการดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ และต้องควบคุมการบริหารจัดการพื้นที่โดยรอบโบราณสถานด้วย

1.4 มาตรการทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติต้องกำหนดบทบาทกำหนดบทบาทของผู้นำชุมชนในการดูแลธรรมชาติ วางระบบในการดูแล สอดส่องภัยคุกคามทางธรรมชาติเพื่อความยั่งยืน

1.5 สร้างความเข้าใจในบริบทของการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับหน่วยงานสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินให้เข้าใจถึงผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวไม่ใช่วัตถุเสมอไป เป็นความอึดอึ้งใจ เป็นการชื่นชม สืบสานวัฒนธรรมประเพณี การกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดหาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการยกร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำความร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อผลิต บุคลากรที่เชี่ยวชาญในเรื่องท้องถิ่นในประเด็นกฎหมาย การท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชน

2.3 เพิ่มศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่แล้วโดยการจัดฝึกอบรมในหัวข้อการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา คงภิรมย์. (2559). แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 35 (6), 13-25.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). ปี 61 ททท. เน้นโปรโมทการท่องเที่ยวเมืองรอง. (17กุมภาพันธ์ 2561) สืบค้นจาก <https://voicetv.co.th/read/SkJ8CUhQG>.

- เกียรติสกุล ชลคงคา และคณะ. (2550). มาตรการทางกฎหมายเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดราชบุรี. (2560). แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2561– 2564. คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดราชบุรี.
- ช. กษิมา เพ็ชฌุไพศิษฐ์. (2555). กฎหมายการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ชาคริต ช่วยบำรุง. (2554). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลเขากรอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ชาตรี โต๊ะมีนา. (2551). แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวบึงทะเลบันขององค์การบริหารส่วนตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล. วิทยาลัยการปกครองมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทพิชเนศพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2556). ความพร้อมของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน กรณีศึกษาอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- นฤตม ทิมประเสริฐ. (2554). กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- บังอรศรี ถาวรประดิษฐ์. (2554). มาตรการทางกฎหมายในการจัดการแพท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- ภาวิณี ตันตระกูล. (2552). จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อองค์ประกอบแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรี : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- วิฑูรเทพย์ นวเดโช. (2547). กฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบล. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- สุรชาติพย์โพธิ์ศรี. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการจัดการท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เสรี วังสไพจิตร และคณะ. (2547). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องโครงสร้างของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย. มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2560). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี. (20 กุมภาพันธ์ 2560) สืบค้นจาก www.ratchaburi.go.th/datass/ratchaburi.pdf.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์. (18 พฤษภาคม 2560) สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/?knowledges>.
- ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2558). “12 เมืองต้องห้าม...พลาด”-พลาดไม่ได้กับ 12 เมืองน่าเที่ยว. (24 พฤษภาคม 2558). สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/travel/viewnews.aspx?NewsID=9570000125455>.
- Ioan, S. (2013). Ecological Tourism and Public Administration in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 81 , 235-240.
- Techera, J. E. & Klein, N. (2013). The Role of Law in Shark – Based Eco-Tourism : Lessons from Australia. *Marine Policy*, 39, 21–28.

ผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดี ของลูกค้าโรงแรม 4 และ 5 ดาว

The Effects of Customer Perceived Quality on Customer
Loyalty Four and five Star Hotel

นัทธีรา พุมมาพันธุ์

Natteera Pummapanth

ผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดี ของลูกค้าโรงแรม 4 และ 5 ดาว

The Effects of Customer Perceived Quality on Customer
Loyalty Four and five Star Hotel

นัทธีรา พุมมาพันธุ์¹

Natteera Pummaphanth

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจลูกค้า ภาพลักษณ์ ชื่อเสียงองค์การ และความภักดีของลูกค้าจากผลกระทบด้านการรับรู้คุณภาพของลูกค้า 2) ความพึงพอใจลูกค้า ภาพลักษณ์ ชื่อเสียงองค์การและความภักดีของลูกค้าจากผลกระทบด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า 3) ภาพลักษณ์ ชื่อเสียงองค์การและความภักดีของลูกค้าจากผลกระทบด้านความพึงพอใจลูกค้าและ 4) ความภักดีของลูกค้าจากผลกระทบด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกค้าชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรมจำนวน 600 คน และการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อผลกระทบในภาพรวมของตัวแปร 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้การทดสอบสมมติฐาน พบว่า โมเดลอิทธิพลผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดี มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีความกลมกลืน คือ $\chi^2 = 163.20$, $df = 153$, $\chi^2/df = 1.066$, $p\text{-value} = 0.27144$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.976$, $AGFI = 0.960$, $RMSEA = 0.011$, $SRMR = 0.0197$

¹สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยรามคำแหง 298 วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก คณะบัญชีและวิทยาการจัดการ ถนนสรรพาวุธ แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260 โทรฯ 080-427-0088 e-mail : natteera@southeast.ac.th

คำสำคัญ : การรับรู้คุณภาพของลูกค้า; ความภักดีของลูกค้า

Abstract

The objectives of this research were to analyze 1) perceived value, customer satisfaction, image, organization reputation and customer loyalty from the effects of customer perceived quality; 2) customer satisfaction, image, organization reputation and customer loyalty from the effects of customer perceived value; 3) image, organization reputation and customer loyalty from the effects of customer satisfaction; and 4) customer loyalty from the effects of image and organization reputation. This research applied a mixed method research design of survey and interview. The data were collected from 600 Thai customers who used the hotel service and from professional interview. The results found that the opinion on the overall effect of six variables was at high level. In addition, the results of the test hypothesis found that the model of influence on the effects of the customer perceived quality on customer loyalty was harmonious with the empirical data, considering from harmony index, $\chi^2 = 163.20$, $df = 153$, $\chi^2/df = 1.066$, $p\text{-value} = 0.27144$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.976$, $AGFI = 0.960$, $RMSEA = 0.011$, $SRMR = 0.019$.

Keywords : Perceived Quality; Customer Loyalty

ความสำคัญของปัญหา

การดำเนินงานของทุกธุรกิจการรักษาลูกค้าเก่าไว้ได้ในระยะยาวกับองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ ทุกองค์กรควรเข้าใจและตอบสนองความต้องการลูกค้าให้ได้ (Alok & Medha, 2012) จากการตลาดที่เน้นการตอบสนองความต้องการของลูกค้าควบคู่การบรรลุเป้าหมายองค์กร ระบบการตลาดจึงถือว่าลูกค้าเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานแต่ละองค์กรต้องพยายามตอบสนองความต้องการนั้นให้ได้ (วิวัฒน์ รุ่งเรืองผล, 2558)

ความพอใจของลูกค้าเป็นเป้าหมายสำคัญที่ทุกองค์การต้องการ และมีความพยายามในการที่จะดำเนินการให้ดีที่สุด หากสินค้าและบริการขององค์การตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ ย่อมสร้างความพอใจและส่งผลต่อความภักดี (Baloglu, 2001) แต่การสร้าง ความพอใจและความภักดีให้เกิดขึ้นกับลูกค้าโดยเฉพาะองค์การที่เกี่ยวข้องกับการบริการมีความซับซ้อน จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่แต่ละองค์การจะประสบความสำเร็จโดยไม่มีอุปสรรคและปัญหา เพราะการบริการที่ลูกค้าได้รับไม่สามารถจับต้องได้จึงไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับการยอมรับ (Aydin & Ozer, 2005) โรงแรมเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการและเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของการทำงาน การดำรงชีวิต การหาความสุขให้กับตนเองและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการซึ่งมีความต่างไปจากอดีตอย่างมาก ทำให้ผู้ประกอบการพัฒนาการตอบสนองความต้องการ นำไปสู่การแข่งขันที่รุนแรงสำหรับอุตสาหกรรมโรงแรมในปัจจุบัน การสร้างความภักดีลูกค้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเติบโตและคงอยู่ของแต่ละโรงแรม การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าหรือผู้ที่เข้ามาใช้บริการเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เพราะไม่สามารถบอกได้ว่าลูกค้าที่พอใจจะกลับมาใช้บริการซ้ำอีกหรือไม่ ดังนั้นความภักดีจึงเสมือนเป็นสัญญาณของลูกค้าว่าจะกลับมาใช้บริการซ้ำในอนาคต (Jay Kandampully & Dwi, 2000)

โรงแรมเป็นธุรกิจที่ให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้ที่เข้ามาใช้บริการ ตรงตามความคาดหวัง ความต้องการ ในเวลาที่รวดเร็วทันใจ (Gronroos, 1984) การบริการที่ดีจะถูกกำหนดด้วยมาตรฐานเรื่องคุณภาพซึ่งจากเดิมผู้ให้บริการเป็นผู้กำหนดแต่ปัจจุบันถูกกำหนดโดยผู้รับบริการหากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามความต้องการ เหมาะสมกับต้นทุนที่จ่ายการรับรู้คุณค่าของลูกค้าก็จะเกิดส่งผลต่อความพอใจ (รุ่งโรจน์ สงสระบุญ, 2557) โรงแรมเป็นธุรกิจการบริการที่เสนอขายความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการไม่มีบรรทัดฐานแน่นอน การปรับเปลี่ยนวิธีในการสร้างกลยุทธ์เอาใจลูกค้าจะไม่หยุดนิ่ง ควรมีการพัฒนาวิธีการอย่างต่อเนื่องทั้งด้านการลงทุนลักษณะทางกายภาพที่รับรู้ได้ด้วย ความสวยงาม สมบูรณ์ ความเป็นนวัตกรรม ทันสมัยด้วยเทคโนโลยี ความเป็นมืออาชีพของบุคลากร ตลอดจนภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การในทางที่ดี เพื่อให้ลูกค้ารู้สึก รับรู้ได้ถึงคุณภาพโดยรวมจากการมาใช้บริการ ทำให้ลูกค้ามีประสบการณ์ที่ดีและรับรู้ได้ถึงคุณภาพจะส่งผลเป็นคุณค่าและนำมาซึ่งความพอใจ การรักษาคุณภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่องจะได้รับการยอมรับ ความน่าเชื่อถือ ส่งผลต่อ

ภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่ดีขององค์กร (วันทนีย์ สิทธิอ่วม และ ปาริชาติ ราชประดิษฐ์, 2556) จากที่กล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึง ผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดีของลูกค้าโรงแรม 4 และ 5 ดาวโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางด้านการรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจลูกค้า ภาพลักษณ์ และชื่อเสียงขององค์กร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดีของลูกค้าโรงแรม 4 และ 5 ดาวผ่านการรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจ ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมตามตัวแปรในการศึกษาได้แก่ การรับรู้คุณภาพ การรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจลูกค้า ภาพลักษณ์ ชื่อเสียงองค์กร และความภักดีลูกค้า ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว และ 4 ดาว ที่เป็นสมาชิกสมาคมโรงแรมไทยระหว่างปี 2017-2019 เขตกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 47 โรงแรม (<http://www.thaihotels.org>) โดยเลือกโรงแรมที่สามารถเข้าถึงข้อมูลในการแจกแบบสอบถามได้มากที่สุดในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งมีทั้งหมด 7 โรงแรม ระดับ 5 ดาว 3 โรงแรม ระดับ 4 ดาว 4 โรงแรม แจกแบบสอบถามโรงแรมละ 100 ชุด รวม 700 ชุด นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา 638 ชุด คัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ที่สุดได้จำนวน 600 ชุด คิดเป็น 95 % จากจำนวนที่กำหนด 630 ชุดถือว่าเป็นจำนวนที่รับได้ ทั้งนี้การวิเคราะห์โมเดล Lisrel จะใช้การประมาณค่าจากขนาดค่า 10 เท่า ต่อค่าของพารามิเตอร์ที่ต้องการวัด 1 ตัว ในงานวิจัยนี้มีค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการวัด 63 ตัว (Hair; et al, 2009) โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน 2561

การทบทวนวรรณกรรม

การรับรู้คุณภาพ (Perceived Quality) คือการประเมินผลโดยรวมจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของลูกค้าเกี่ยวกับสินค้าและบริการหรือภาพรวมขององค์กร โดยเปรียบเทียบกับความคาดหวัง ความต้องการกับสิ่งที่ได้รับหากเป็นไปตามความ

ต้องการหรือมากกว่าการรับรู้คุณภาพของลูกค้าก็จะเกิด และเมื่อการรับรู้คุณภาพเกิดความพึงพอใจก็จะตามมา ซึ่งผู้ให้บริการต้องมีการบริการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอที่เป็นมาตรฐาน แต่หากไม่เป็นไปตามที่ต้องการคุณภาพในสายตาของลูกค้าก็ไม่เกิด และความพึงพอใจก็ไม่มา (Fornell et al, 1996) คุณภาพเป็นสิ่งบอกระดับสินค้าและบริการที่สามารถสนองตอบความต้องการที่ลูกค้ามีอยู่ในความคาดหวัง (Bettencourt, 1997) การศึกษาของ Nurul & Putra (2013) พบว่าคุณภาพเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะคุณภาพการบริการที่อยู่ในรูปแบบการรับรู้ ความรู้สึกของลูกค้า ซึ่งจะถูกพิจารณาจากความเหมาะสมของการใช้งาน ความคงทน ความปลอดภัย ความสะดวกสบาย ความไว้วางใจอย่างสม่ำเสมอ มีความเป็นมาตรฐาน ทั้งนี้ (Parasuraman et al., 1988) กำหนดปัจจัยการรับรู้คุณภาพ ประกอบด้วย 1) สิ่งสัมผัสได้ คือ คุณลักษณะทางกายภาพของการบริการที่ปรากฏให้เห็น ทั้งลักษณะของอุปกรณ์เครื่องมือในการให้บริการ สถานที่หรือพนักงาน 2) ความน่าเชื่อถือ จากภาพรวมทั้งหมดที่ทำให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจจากการได้รับบริการ 3) การตอบสนองของบุคลากรภายในองค์การต่อลูกค้า ด้วยท่าทางที่เป็นมิตรและทันต่อความต้องการ 4) ความเชื่อมั่นและมั่นใจจากลักษณะทักษะความรู้ ความสามารถในการให้บริการ และ 5) ความเอาใจใส่ ความเข้าใจของบุคลากรที่มีต่อลูกค้า งานวิจัยของ Tedeja (2008) และ Deng et al., (2013) สนับสนุนการรับรู้คุณภาพของลูกค้ามีผลกระทบต่อ การรับรู้คุณค่าของลูกค้า การประเมินโดยรวมของลูกค้าต่อสินค้าและบริการขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของสิ่งที่ได้รับ หากเป็นไปตามความต้องการ การรับรู้คุณภาพก็จะเกิดขึ้นและ เป็นความรู้สึกต่อเนื่องของความคุ้มค่าที่เกิดจากการลงทุนของลูกค้าส่งผลไปยังการรับรู้คุณค่าในความรู้สึก

การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) คือระดับการรับรู้คุณภาพของสินค้าและบริการเมื่อเทียบกับต้นทุนที่ลูกค้าจ่าย โดยเปรียบเทียบอัตราประโยชน์ทั้งหมดที่ลูกค้าได้รับจากการใช้สินค้าและบริการของผู้ให้บริการ (ณัฐชสรณ์ กาญจนศิลาพันธ์, 2559) ประสพการณ์ในอดีตของลูกค้าส่งผลต่อการรับรู้ นำมาซึ่งความพึงพอใจและยินดีต่อการซื้อซ้ำ (Tadeja, 2008) เกิดจากคุณค่าการทำงานอันมาจากประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับ คุณค่าในความคุ้มค่าและอาจรวมถึงคุณค่าทางอารมณ์ นำมาซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขันและความยั่งยืนให้กับองค์กร เพราะความพอใจจะเกิดขึ้นหากลูกค้ารู้สึกถึงการมีคุณค่าสนับสนุนลูกค้าเกิดพฤติกรรมต่อเนื่องได้หลายรูปแบบ เช่น

ความตั้งใจซื้อซ้ำ การแนะนำบอกต่อ (Wang et al., 2004; Selim et al., 2010) การศึกษาของ Li & Kambele (2012) พบว่าการรับรู้คุณค่าเกิดจาก 1) ประสิทธิภาพของลูกค้านำมาซึ่งการได้รับการบริการส่งผลต่อการรับรู้กลายเป็นความรู้สึกอยู่ในจิตใจ 2) คุณค่าทางวัฒนธรรมขององค์กรที่มีความสอดคล้องกับแนวทางนโยบายการดำเนินงาน 3) ความคุ้มค่าต่อชุมชน และสังคมโดยรวมจากการดำเนินงานขององค์กร 4) ความคุ้มค่าเงินที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและนำมาซึ่งการซื้อซ้ำ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Deng et al., (2013) พบว่าการรับรู้คุณค่าของลูกค้านำมาซึ่งผลกระทบต่อความพึงพอใจลูกค้าเพราะเป็นความรู้สึกด้านบวกของลูกค้าหลังมีประสบการณ์ร่วม และรับรู้ได้ถึงควมมีคุณค่าจากการใช้สินค้าและบริการนั้น ขณะที่ Samaan (2015) พบว่าการรับรู้คุณค่ามีผลกระทบต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร แตกต่างระหว่างผลประโยชน์โดยรวมที่ลูกค้าได้รับ กับต้นทุนที่ลูกค้าจ่าย นำมาซึ่งการรับรู้คุณค่าในความรู้สึกของลูกค้าหรือผู้รับบริการหลังการเปรียบเทียบ เกิดการยอมรับในสินค้าและบริการจนกลายเป็นภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กรที่เป็นเจ้าของสินค้าและบริการนั้น

ความพึงพอใจลูกค้า (Customer Satisfaction) ประสบการณ์ที่ดีในอดีตที่ลูกค้าได้รับจากองค์กร สนับสนุนการรักษาและเพิ่มสัดส่วนของลูกค้าให้กับองค์กร (Rust & Oliver, 2000) ลูกค้าที่พอใจจะยินดีซื้อซ้ำและบอกต่อสนับสนุนผู้อื่นให้ซื้อตาม (Leon & Joseph, 2015) เป็นความรู้สึกหลังจากที่ลูกค้าประเมินสินค้าหรือบริการและผู้ให้บริการที่ตนเองเข้ารับบริการ ความพึงพอใจส่งผลให้เกิดเป็นลูกค้าที่ดีทั้งด้านพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยความเต็มใจในการซื้อสินค้าและบริการซ้ำและการบอกต่อ (มนตรี พิริยะกุล และ บุญทวรรณ วิงวอน, 2553) จากแนวคิดของ Aday, & Anderson (1975) ความพึงพอใจของลูกค้ามาจาก 1) ความสะดวกที่ได้รับจากการใช้บริการในทุกครั้ง เช่น เวลา สถานที่ อุปกรณ์ ที่ทำให้ลูกค้ามีความสุข มีความเต็มใจในการรอคอย 2) การประสานงาน ที่ช่วยให้การบริการมีความสะดวกต่อการเข้ารับบริการ 3) ความสุภาพของผู้ให้บริการในการแสดงท่าทางที่เป็นมิตร 4) ข้อมูลที่ได้รับที่คำนึงถึงประโยชน์ลูกค้าเป็นหลัก 5) คุณภาพที่ได้รับจากสินค้าและบริการตลอดจนภาพรวมทั้งหมดของการให้บริการ และ 6) ต้นทุน เมื่อประเมินโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้รับ ทั้งนี้ Muhammad et al. (2012) พบว่าความพึงพอใจ

สัมพันธ์กับการรับรู้คุณภาพ กล่าวคือเมื่อลูกค้าได้รับการตอบสนองที่ตรงความต้องการหรือมากกว่าก็จะรู้สึกพอใจในสิ่งที่ได้รับนำไปสู่ความภักดี คุณภาพที่ลูกค้ารับรู้ได้จากสินค้าและบริการที่เป็นไปตามความคาดหวังส่งผลต่อการรับรู้คุณค่านำมาซึ่งความพอใจและกลายเป็นพฤติกรรมต่อเนื่อง ซึ่งรับรู้ถึงความคุ้มค่านำมาซึ่งพฤติกรรมการซื้อซ้ำ สอดคล้องผลงานวิจัยของ Samaan (2015) พบว่าสินค้าและบริการมีคุณภาพตลอดจนภาพรวมทั้งหมดภายใต้ตราสินค้าขององค์กร ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพอใจประทับใจ และกลายเป็นการรับรู้ถึงตราสินค้าในด้านดี ส่งผลให้ตราสินค้านั้นเกิดภาพลักษณ์และชื่อเสียง ขณะที่ผลการศึกษาของโซคินิตี แสงลออ และสุชาดา กรเพชรปानी (2558) พบว่าความพึงพอใจโดยรวมของลูกค้าไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์ (Image) เป็นผลรวมของความเชื่อ ความคิด ความประทับใจที่บุคคลหนึ่งมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นจินตภาพ ทศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม (Kotler, 2000) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในใจลูกค้าต่อองค์การใดองค์การหนึ่ง รวมถึงการบริหารจัดการทั้งด้านสินค้าและบริการตลอดจนภาพรวมองค์การ ผ่านประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมและเปลี่ยนแปลงได้หากมีประสบการณ์ใหม่ที่ต่างไปจากเดิม (นันทมน ไชยโคตร, 2557) ภาพลักษณ์เป็นหนึ่งในเหตุผลที่มีความสำคัญต่อองค์การในการนำไปสู่ความสำเร็จ มีความเชื่อมโยงกับความพอใจ ผลการศึกษาของ Apisit et al. (2007) พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ดี ตราสินค้าที่ดี และองค์การมีชื่อเสียงที่ดี ตลอดจนการทำการตลาดเพื่อสังคม ส่งผลต่อความพอใจ นำมาซึ่งการรับรู้ด้านภาพลักษณ์ที่ดี ช่วยกระตุ้นลูกค้าในการกลับมาซื้อหรือใช้บริการซ้ำ สอดคล้องผลงานวิจัยของ Huei & Easvaralingam (2011) พบว่าการรับรู้คุณภาพมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและภาพลักษณ์องค์การ ส่งผลให้ลูกค้ามีความสุขและกลับมาใช้บริการซ้ำ แต่ไม่สอดคล้องกับ วันทนีย์ สิทธิอ่วม และ ปาริชาติ ราชประดิษฐ์ (2556) พบว่าการรับรู้คุณภาพด้านความเชื่อถือได้ ความมั่นใจ การดูแลเอาใจใส่ และการตอบสนองไม่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การ ขณะที่ Ryu Han & Kim (2008) พบว่า ภาพลักษณ์คุณค่า และความพึงพอใจลูกค้ามีอิทธิพลทางบวกต่อการซื้อสินค้าและบริการซ้ำ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของร้านอาหารจานด่วนต่อคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจของลูกค้า และพฤติกรรมการซื้อซ้ำของลูกค้า

ชื่อเสียงองค์กร (Corporate Reputation) ผลงานดีที่ผ่านมาขององค์กรทั้งด้านสินค้าและบริการ ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม จริยธรรมที่พึงปฏิบัติ โดยสังคมยอมรับ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถคัดลอกหรือทำซ้ำกันได้ (Maktoba & Robert, 2011) เป็นทรัพยากรที่มีค่า มีผลต่อการเติบโตและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรในระยะยาว มีความสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย อาจเป็นเรื่องของบุคคล สถานที่ องค์กร สินค้าและบริการ ภาพรวมทั้งหมดที่เป็นการกระทำขององค์กรเป็นเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องในเวลาเดียวกันก็ได้ (รุ่งรัตน์ ชัยสำเริง, 2556) ชื่อเสียงเป็นแนวคิดที่ไม่มีตัวตน ไม่สามารถจับต้องได้แต่สามารถเพิ่มมูลค่าทางธุรกิจได้และให้ประโยชน์ในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ชื่อเสียงองค์กรมีประโยชน์ในด้านการกำหนดราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นกว่าคู่แข่ง (Ronald, 2011) ทั้งนี้การเกิดชื่อเสียงองค์กรมีอาจแตกต่างกันตามความเห็นของนักวิชาการ เช่น เขียวทศ ประพฤติชอบ (2559) พบว่าชื่อเสียงองค์กรมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ 1) คุณภาพการบริหาร 2) นวัตกรรม 3) คุณภาพสินค้าและบริการ 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม 5) สถานะทางการเงินที่ดี 6) คุณค่าต่อการเลือกลงทุนในระยะยาว 7) การใช้สินทรัพย์ของบริษัท 8) การบริหารบุคลากร และ 9) ความสามารถในการแข่งขันในโลก ขณะที่ Ronald (2011) กำหนดปัจจัยการเกิดชื่อเสียงองค์กร ได้แก่ 1) คุณภาพการบริหารจัดการ 2) ความแข็งแกร่งทางการเงิน 3) คุณภาพสินค้าและบริการ 4) นวัตกรรม 5) การใช้สินทรัพย์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ความสามารถในการพัฒนาและรักษาบุคลากร 7) ความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน และ 8) มูลค่าของเงินลงทุนระยะยาว ขณะที่ผลการวิจัยของ Kambiz & Majidm (2011) พบว่าการรับรู้คุณภาพของลูกค้ามีผลกระทบต่อชื่อเสียงองค์กรเพราะการรับรู้ของลูกค้าจากสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ โดยการนำเสนอขององค์กรส่งผลต่อความพึงพอใจก่อตัวเป็นการยอมรับในองค์กรนั้นจากความรู้สึกของลูกค้ากลายเป็นชื่อเสียงขององค์กรในความรู้สึกของลูกค้าและชื่อเสียงองค์กรมีผลกระทบต่อความภักดีของลูกค้า สอดคล้องงานวิจัยของ โกมล ดุมลักษณ์ และคณะ (2558) พบว่าภาพลักษณ์และชื่อเสียงแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อความภักดีนักท่องเที่ยว

ความภักดีลูกค้า (Customer Loyalty) พฤติกรรมที่ลูกค้าแสดงออกต่อตราสินค้า ส่งผลต่อการดำเนินงานและสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน (Bloenmer et al.1998) ความภักดีลูกค้าสำคัญต่อองค์กรเพราะการรักษาลูกค้า

เกาส่งผลต่อการทำกำไรให้กับองค์กร ลูกค้ำจะเกิดพฤติกรรมการซื้อซ้ำเมื่อได้รับความพอใจจากอดีตที่ผ่านมาหรือสื่อสารสิ่งดีไปยังผู้อื่น (Shoemaker & Lewis, 1999) ตราสินค้ำที่ได้รับความรักดีที่สูงจากลูกค้ำจะมีความมั่นคงและเติบโตเพราะองค์กรจะมีกำไรจากการจำหน่ายสินค้าและบริการ (วรพล วังฆานนท์ และ สุดาพร สาวม่วง, 2555) เมื่อลูกค้ำมีความพึงพอใจจากการใช้สินค้าและบริการนั้นจนเกิดเป็นความรู้สึกที่ดีและกลับมาใช้ซ้ำ (Steven & Goodwin, 2004) การศึกษาของ Nural & Putra (2013) พบว่าความพึงพอใจของลูกค้ำที่รับรู้ได้จากคุณภาพการให้บริการของโรงแรมเป็นเหตุผลที่ช่วยรักษาลูกค้ำเก่าและลูกค้ำที่มีความคาดหวังก่อนมาใช้บริการหากสิ่งที่ได้รับเทียบเท่าหรือมากกว่าลูกค้ำจะพึงพอใจและกลับมาใช้ซ้ำ ทั้งนี้ ผลการศึกษาของ Rahim et al. (2010) พบว่าความภักดีลูกค้ำจะพิจารณาจาก 1) พฤติกรรมการสื่อสาร คือ การสื่อสารในทางบวกเกี่ยวกับสินค้าและบริการให้กับบุคคลอื่นได้รับรู้ 2) ความตั้งใจที่จะซื้อ คือ การนึกถึงเป็นลำดับแรกเมื่อเกิดความต้องการและตัดสินใจซื้อโดยไม่คิดจะไปซื้อสินค้าและบริการของตราสินค้ำอื่น 3) ความอ่อนไหวต่อราคา คือ ไม่สนใจเรื่องราคาหากมีการเปลี่ยนแปลงราคาจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นและสุดท้าย 4) พฤติกรรมกรรองเรียน คือ การไม่รกรเรียนต่อผู้มีอำนาจในองค์กรนั้นเมื่อไม่เป็นไปตามที่คาดหวังหรือมีปัญหาบางอย่างเกิดขึ้น (Ziethaml et al.1996) จากการทบทวนวรรณกรรม นำมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อเป็นแนวทางการวิจัยตั้งสมมติฐานทั้ง 8 ข้อดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

H 1. PQ มีผลกระทบตอ PV	H 2. PQ มีผลกระทบตอ CS
H 3. PQ มีผลกระทบตอ IM & RE	H 4. PV มีผลกระทบตอ CS
H 5. PV มีผลกระทบตอ IM & RE	H 6. CS มีผลกระทบตอ IM & RE
H 7. CS มีผลกระทบตอ CL	H 8. IM & RE มีผลกระทบตอ CL

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research) ประยุกต์ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantity Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality Data) การวิจัยเชิงปริมาณกระทำโดยการทบทวนเนื้อหาจากเอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับ

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการเกิดการรับรู้คุณภาพ การรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจ ภาพลักษณ์ ชื่อเสียงองค์กรและความภักดีและนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถาม โดยผ่านการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยประมวลผลผ่านค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เมื่อผ่านเกณฑ์การหาค่าทั้ง 2 ด้าน จึงดำเนินการแจกแบบสอบถาม หลังพบผลการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ครอบคลุมและ เป็นไปตามวัตถุประสงค์จึงนำไปสู่การวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และเป็นผู้ที่ ปฏิบัติงานจริงในอุตสาหกรรมโรงแรมมายาวนาน และลูกค้าที่มีประสบการณ์จริงจาก การใช้บริการโรงแรม การวิจัยใช้สถิติพรรณนา เพื่อบรรยายลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ นำมาเป็นหน่วยวิเคราะห์การวิจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นที่มีต่อตัวแปรที่ใช้ ในการศึกษา การทดสอบสมมติฐานการวิจัย วิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) เพื่อศึกษาผลกระทบของตัวแปรภายนอก ต่อตัวแปรภายใน ผ่านตัวแปรคั่นกลาง ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

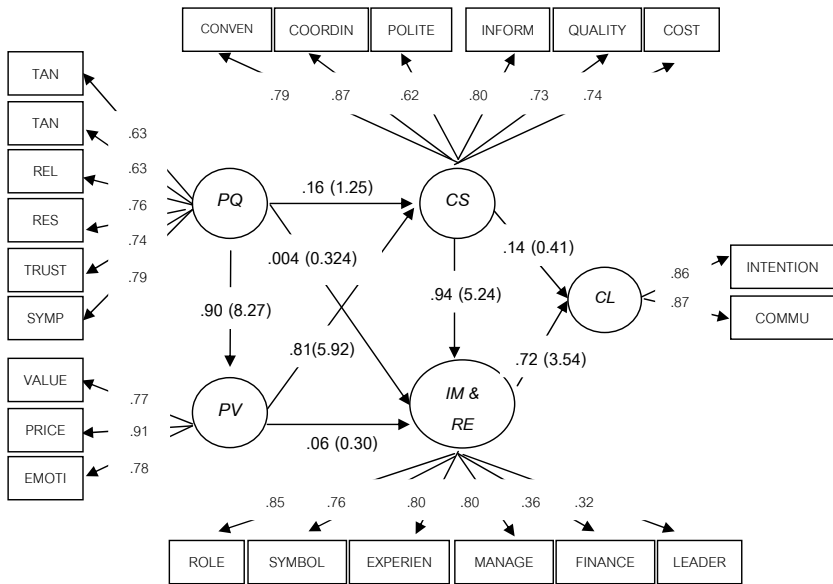
ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. การรับรู้คุณภาพ (PQ)	4.16	0.623	อยู่ในระดับมาก
2. การรับรู้คุณค่า (PV)	4.13	0.598	อยู่ในระดับมาก
3. ความพึงพอใจลูกค้า (CS)	4.12	0.609	อยู่ในระดับมาก
4. ภาพลักษณ์ (IM)	4.13	0.593	อยู่ในระดับมาก
5. ชื่อเสียงองค์กร (RE)	4.01	0.654	อยู่ในระดับมาก
6. ความภักดีลูกค้า (CL)	4.22	0.602	อยู่ในระดับมาก
รวม	4.12	0.613	อยู่ในระดับมาก

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในภาพรวมของทุกตัวแปรในระดับมาก (4.12) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปรพบว่าตัวแปรด้านความภักดีกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านการรับรู้คุณภาพและน้อยสุดด้านชื่อเสียงองค์กร

$\chi^2 = 163.20$, $df = 153$, $\chi^2/df = 1.066$, $p\text{-value} = 0.27144$, $CFI = 1.00$, $GFI = .976$, $AGFI = .960$, $RMSEA = 0.011$, $SRMR = 0.197$

แผนภาพที่ 1 ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างผลกระทบการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดีลูกค้า

จากแผนภาพที่ 1 องค์ประกอบแต่ละตัวแปรส่วนมากจะมีค่าน้ำหนักค่อนข้างสูง ยกเว้นองค์ประกอบด้านการเงินและด้านความเป็นผู้นำของตัวแปรชื่อเสียงองค์กร จะมีน้ำหนักองค์ประกอบค่อนข้างน้อย (0.36, 0.32) ด้านผลการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อด้านความภักดี พบว่าการรับรู้คุณค่าได้รับอิทธิพลทางตรงจากการรับรู้คุณภาพ ($DE=0.90$, $t\text{-value}=8.27$) สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ความพึงพอใจได้รับอิทธิพลทางตรงจากการรับรู้คุณค่า ($DE=0.81$, $t\text{-value}=5.92$) สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยแต่ไม่ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการ

รับรู้คุณภาพ (DE=0.16, t-value=1.25) ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย
ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การได้รับอิทธิพลทางตรงจากการความพึงพอใจ
(DE=0.94, t-value=5.24) สอดคล้องกับสมมติฐานแต่ไม่ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก
การรับรู้คุณภาพ (DE=0.004, t-value=0.324) ความภักดีลูกค้าได้รับอิทธิพลทาง
ตรงจากภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การ (DE=0.72, t-value=3.54) สอดคล้องกับ
สมมติฐานแต่ไม่ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการความพึงพอใจ (DE=0.14, t-value=0.41)
ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน และผลการวิจัยสนับสนุนโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูล
เชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า $X^2 = 163.20$, $df = 153$, $X^2 / df = 1.066$, p value
= 0.27144, CFI = 1.00, GFI = .976, AGFI = .960, RMSEA = 0.011, SRMR =
0.197 ทั้งนี้ตัวแปรการรับรู้คุณภาพอธิบายความแปรปรวนตัวแปรการรับรู้คุณค่าได้
ร้อยละ 83 ตัวแปรการรับรู้คุณภาพ การรับรู้คุณค่าอธิบายความแปรปรวนตัวแปร
ความพึงพอใจได้ร้อยละ 91 ตัวแปรการรับรู้คุณภาพ การรับรู้คุณค่าและความ
พึงพอใจอธิบายความแปรปรวนตัวแปรภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การได้ร้อยละ 90
และตัวแปรการรับรู้คุณภาพ การรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจ ภาพลักษณ์และชื่อเสียง
องค์การอธิบายความแปรปรวนตัวแปรความภักดีลูกค้าได้ร้อยละ 66 และสรุปผลการ
ทดสอบสมมติฐานได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน				t-value	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H 1.	PQ	→	PV	8.27	ยอมรับสมมติฐาน
H 2.	PQ	→	CS	1.25	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
H 3.	PQ	→	IM & RE	0.324	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
H 4.	PV	→	CS	5.92	ยอมรับสมมติฐาน
H 5.	PV	→	IM & RE	0.30	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
H 6.	CS	→	IM & RE	5.24	ยอมรับสมมติฐาน
H 7.	CS	→	CL	0.41	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
H 8.	IM & RE	→	CL	3.54	ยอมรับสมมติฐาน

อภิปรายผลและบทสรุป

ผลจากงานวิจัยสนับสนุนโมเดลเชิงสาเหตุผลกระทบของการรับรู้คุณภาพของลูกค้าต่อความภักดีของลูกค้า ผ่านตัวแปรการรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจลูกค้า ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กร อธิบายได้ว่า

การรับรู้คุณภาพมีผลกระทบต่อการรับรู้คุณค่า เพราะคุณค่าในการรับรู้ของลูกค้าจะเกิดต่อเมื่อลูกค้ารู้สึกว่าคุณค่าที่ได้รับจากการมาใช้บริการได้มากกว่าต้นทุนที่จ่ายหรือมากกว่าความคาดหวังที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านลักษณะทางกายภาพ ที่สามารถรับรู้มองเห็นได้ด้วยตาเปล่า หรือจากการบริการที่ได้รับจากพนักงานตั้งแต่ด้านหน้าจนด้านในสอดคล้องกับงานวิจัย Tedeja (2008) และแนวคิดของ Parasuraman et al. (1988) ที่ว่าการรับรู้คุณค่าของลูกค้าจะเกิดต่อเมื่อได้รับอิทธิพลจากการดำเนินงานที่มีคุณภาพแต่การรับรู้คุณภาพไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจ ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กร เพราะถึงแม้สิ่งที่ได้รับจากการมาใช้บริการจะดีก็จะมีรู้สึกพอใจหรือทำให้เกิดภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่ดีเพราะโรงแรมอื่นในระดับเดียวกันก็ปฏิบัติเช่นกันตามมาตรฐานกำหนดซึ่งไม่มีความแตกต่างและถึงแม้โรงแรมจะมี ตึก อาคาร ความสวยงาม จากการที่ลูกค้ามองเห็นหรือจากการสื่อสารของผู้อื่นจนลูกค้ารับรู้และส่งผลไปยังภาพลักษณ์และชื่อเสียงของโรงแรมนั้น แต่หากลูกค้ามาใช้บริการหรือมีประสบการณ์ร่วมแล้ว ไม่เกิดความพอใจจากการให้บริการที่ไม่ดีของโรงแรมนั้น ต่อให้มติดึกใหญ่ สวยงาม ทันสมัย ภาพลักษณ์และชื่อเสียงนั้นก็หายไปในที่สุดคล่องงานวิจัยของวันทนีย สิทธิอ่วม และ ปาริชาติ ราชประดิษฐ์ (2556) ที่พบว่าการรับรู้คุณภาพด้านความเชื่อถือได้ ความมั่นใจ การดูแลเอาใจใส่ และการตอบสนองไม่มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กร

การรับรู้คุณค่ามีผลกระทบต่อความพึงพอใจ เพราะลูกค้าจะเปรียบเทียบต้นทุนที่ลูกค้าจ่ายกับสิ่งที่ได้รับหากมีความเหมาะสม ค่ำค่า การรับรู้คุณค่าก็จะเกิด โดยเฉพาะหากลูกค้าจ่ายต้นทุนมากสิ่งที่ลูกค้าต้องการได้จากการบริการก็ต้องมากตามต้นทุนด้วย และหากเป็นไปตามความคาดหวัง ต้องการ ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และรู้สึกถึงความคุ้มค่า การรับรู้คุณค่าจากการใช้บริการในภาพรวมทั้งหมดก็จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Deng et al. (2013) และแนวคิดของ Tedeja (2008) ที่ว่าหากลูกค้าได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการใช้สินค้าและบริการและรับรู้ได้ถึง

ประโยชน์ที่ได้มากกว่าสิ่งที่จ่าย ลูกค้าก็จะเกิดความพอใจและไม่รู้สึกเสียต่าย แต่การรับรู้คุณค่าไม่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การเพราะลูกค้าจะเปรียบเทียบเงินที่จ่ายกับสิ่งที่ได้รับหากมีความเหมาะสม คมค่า การรับรู้คุณค่าก็จะเกิด การดำเนินงานของโรงแรมมีมาตรฐานกำหนดภายใต้ระดับของแต่ละโรงแรม ความแตกต่างระดับของโรงแรมอาจทำให้การได้รับบริการของลูกค้าต่างกัน โดยเฉพาะลูกค้าที่คำนึงถึงเรื่องราคาเป็นหลักก็จะไม่สนใจเรื่องของภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การของโรงแรมทำให้คุณค่าที่ลูกค้าได้รับอาจไม่เท่ากัน สอดคล้องงานวิจัยของ Huan & Ying (2009) ที่ว่าการรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีผลกระทบระดับน้อยต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การ

ความพึงพอใจมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การ เพราะภาพลักษณ์มาจากการรับรู้องค์ประกอบลักษณะทางกายภาพภายนอกที่ลูกค้ารับรู้ได้ด้วยตัวเองหรือจากคำบอกเล่าจากบุคคลอื่นที่ให้ข้อมูลมา ทำให้เกิดเป็นภาพลักษณ์และชื่อเสียงจนกลายเป็นความคาดหวังด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงตามการรับรู้ เมื่อลูกค้ามีประสบการณ์ และเป็นประสบการณ์ที่ดีทำให้เกิดความพึงพอใจ จะยอมรับในภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่คาดหวังมาก่อน แต่ถ้าประสบการณ์ที่ได้รับมาเกิดเป็นความไม่พอใจ ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การก็จะไม่เกิดขึ้นหรือเป็นไปในทางที่ไม่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Samaan (2015) และแนวคิดของ Aday & Anderson (1975) ที่ว่าความพอใจจะเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์องค์การในทิศทางเดียวกันแต่ความพอใจไม่มีผลกระทบบกับความภักดี เพราะการที่ลูกค้ามาใช้บริการของโรงแรมจะมีเหตุผลและความจำเป็น เช่น มาสัมมนา เป็นเส้นทางผ่าน มาทำธุระส่วนตัวแถวที่โรงแรมตั้งอยู่ ดังนั้นถึงแม้โรงแรมให้บริการดีมากเพียงใดหากลูกค้าไม่มีความจำเป็นก็จะไม่กลับมาใช้บริการ หรือลูกค้ามีความต้องการอยากทดลองโรงแรมอื่น ๆ เช่น โรงแรมเปิดใหม่ โรงแรมที่มีข้อเสนอพิเศษ เป็นต้น สอดคล้องงานวิจัยของโชคนิติ แสงลออ และ สุชาติ กรเพชรปานิ (2558) ที่ว่าความพึงพอใจในกิจกรรมและความพึงพอใจโดยรวมไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีในแหล่งท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การมีผลกระทบต่อความภักดี เพราะถ้าโรงแรมมีภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่ดีก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำ แต่ไม่ใช่เหตุผลหลักในการเกิดความภักดี เพราะก่อนการมาใช้บริการหรือยังไม่เคยมี

ประสบการณ์ ลูกค้าอาจพิจารณาภาพลักษณ์และชื่อเสียงจากภาพที่เห็นภายนอกที่ได้เห็นหรือได้ยิน ได้แก่ลักษณะทางกายภาพหรือมาจากการพูดของบุคคลอื่น ซึ่งแต่ละโรงแรมจะมีมาตรฐานการดำเนินงานตามระดับของโรงแรมอยู่แล้ว หรือโรงแรมที่ก่อตั้งมานานจะเอาไปเปรียบกับโรงแรมเกิดใหม่ทั้งหมดคงไม่ได้ แต่ถ้าลูกค้าเข้ามาใช้บริการและมีประสบการณ์แล้วหากได้รับการบริการที่ไม่ดี ไม่ประทับใจ เกิดเป็นความไม่พอใจ ถึงแม้มีอาคารที่สวยงาม ตกพันสมัย ห้องพักกว้างขวาง ราคาไม่แพง ก็ไม่ทำให้ลูกค้าอยากกลับมาใช้บริการ สอดคล้องงานวิจัย Joanna et al. (2001) และแนวคิดของ Ronald (2011) ที่ว่าภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์การเกิดจากภาพรวมทั้งหมดที่ลูกค้าสามารถรับรู้ได้จากประสบการณ์ผ่านหากได้รับประสบการณ์ที่ดีจะเกิดการใช้ซ้ำในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การรับรู้คุณภาพมีผลกระทบต่อการรับรู้คุณค่า ดังนั้นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโรงแรมควรดำเนินการทุกอย่างในการรับรู้คุณภาพของลูกค้าให้อยู่ในระดับดีหรือดีมากในทุกเรื่องทั้งด้านทางกายภาพและการบริการเพื่อให้ลูกค้ารู้สึกถึงความคุ้มค่ากับต้นทุนที่จ่าย ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามที่ลูกค้าคาดหวังและมีความเหมาะสมกับสิ่งที่ลูกค้าคาดการณ์มาก่อนตามมาตรฐานและระดับของโรงแรมซึ่งจะนำไปสู่ความพึงพอใจความประทับใจให้ได้มากที่สุดเพราะเมื่อลูกค้าประทับใจความพึงพอใจก็จะตามมา และเมื่อลูกค้าพึงพอใจลูกค้าจะรู้สึกว่าโรงแรมมีอะไรก็ดีหมดส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ในความรู้สึกของลูกค้าและนำมาซึ่งชื่อเสียงที่ดี เพราะลูกค้าได้รับแต่สิ่งที่ดี ๆ นำมาซึ่งความภักดีในอนาคต ดังนั้นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโรงแรมควรทำให้โรงแรมมีภาพลักษณ์และมีชื่อเสียงที่ดี เพราะการมีภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่ดีจะสนับสนุนความรู้สึกที่ดีของลูกค้าในลำดับแรกกับโรงแรม

2. การรับรู้คุณภาพไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจและภาพลักษณ์ ชื่อเสียงองค์การ เพราะลูกค้ารับรู้การได้รับบริการในภาพรวมที่โรงแรมนำเสนอจะแตกต่างกันเนื่องจากโรงแรมแต่ละระดับจะมีมาตรฐานกำหนดจึงไม่รู้สึกถึงความแตกต่าง ดังนั้นผู้ประกอบการควรนำเสนอในสิ่งที่มากกว่าความเป็นมาตรฐานในทุกด้านเพื่อสร้างความแตกต่างโดยเฉพาะเรื่องของบุคคลที่เกี่ยวข้องการบริการเพราะถึงแม้องค์ประกอบทางกายภาพดีแต่การบริการก็ส่งผลต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงด้านลบ เช่น

กันและความพึงพอใจไม่มีผลกระทบต่อความภักดีเพราะโรงแรมมีให้เลือกมากมาย แต่ละโรงแรมที่อยู่ระดับเดียวกันก็ไม่มี ความแตกต่างกันในเรื่องมาตรฐาน เหตุผล การมาใช้บริการแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน แม้ว่าโรงแรมบริการดีเพียงใด หากลูกค้าไม่มีความจำเป็นหรือมีความจำเป็นต้องไปใช้โรงแรมอื่นก็จะไม่เกิดการใช้บริการซ้ำ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่มีบางข้อที่ผลของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางค่อนข้างน้อย ควรศึกษาผลกระทบตัวแปรที่มีผลของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางที่น้อยกับความภักดีลูกค้า
2. ควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนต่างชาติ เพราะมีความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ที่แตกต่างกับคนไทย
3. ควรศึกษาโรงแรมในลักษณะอื่น เช่น โรงแรมท้องถิ่น โรงแรมปริณทล เป็นต้น
4. ควรศึกษากับอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการผลิต เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- โกมล ดุลลักษณ์ กฤษณา ปลั่งเจริญศรี วิเชียร ศรีพระจันทร์ และ บัณฑิต ผังนิรันดร์. (2558). บุพปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต. *Journal of The Association of Researchers*, 20(2), 81-93.
- โชคินิตี แสงลออ และ สุชาดา กรเพชรปानी. (2558). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา*, 12(2), 23-34.
- ณัฐชสรณ์ กาญจนศิลาณนท์. (2559). การสร้างคุณค่าและความพึงพอใจแก่ลูกค้าในธุรกิจโรงแรม. *Veridian E-Journal Silpakorn University*. 9(2), 154-168.
- เธียรทศ ประพฤติชอบ. (2559). ภาพลักษณ์ ชื่อเสียง งานเบื้องหลัง ทรงพลังเกินคาดคิด. *TPA News. Modern Innovation*, 236, 9-10.

- นันทมน ไชยโคตร. (2557). ภาพลักษณ์องค์กรและคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าธนาคารออมสินในเขตบางแค. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วิทวัส รุ่งเรืองผล. (2558). หลักการตลาด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันทนี สิทธีอ่วม และ ปาริชาติ ราชประดิษฐ์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพการบริการกับภาพลักษณ์ของโรงแรม ในจังหวัดพิษณุโลกตามมุมมองของผู้ใช้บริการ. คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- วรพล วัฒนานนท์ และ สุตาพร สวม่วง. (2554). กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องสำอางในประเทศไทย. คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ปทุมธานี.
- มนตรี พิริยะกุล และ บุญทวรรณ. (2553). ตัวกำหนดการรับรู้ผลการดำเนินงาน การรับรู้ถึงความรับผิดชอบทางสังคม การรับรู้คุณภาพสินค้า/บริการ และพฤติกรรมการเป็นลูกค้าที่ดีของห้างค้าปลีกสมัยใหม่ในเขตภาคเหนือตอนบน. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 9(1), 050-62.
- รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ. (2556). ชื่อเสียงขององค์กร : การสำรวจวรรณกรรมและข้อเสนอกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาปัจจัยขับเคลื่อน-ชื่อเสียง-ผลสืบเนื่องต่อธุรกิจ. *Veridian E-Journal*, 6(2), 440-456.
- รุ่งโรจน์ สงสระบุญ. (2557). การรับรู้คุณภาพการให้บริการและปัจจัยที่มีอิทธิพลการสื่อสารแบบปากต่อปากของโรงพยาบาลเอกชน. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 5(2), 16-29.
- Alok Kumar Rai & Medha Srivastava. (2012). Customer Loyalty Attributes : A Perspective. *Management Review*, 49-76.
- Aday, L., & Anderson, R. (1975). *Development of Indices of Access to Mmedical Care*. Ann Arbor, MI : Health Administration.
- Apisit Chattananon, Meredith Lawley, Numchai Supparerkchaisakul & Jirsek Trimetsoontorn & Lackkana Leelayouthayothin. (2007). Building Corporate Image Through Societal Marketing Programs. *Society and Business Review*, 2(3), 230-253.

- Aydin, S. & Ozer, G. (2005). The Analysis of Antecedents of Customer Loyalty in the Turkish Mobile Telecommunication Market. *European Journal of Marketing*, 39(7/8). 910-925.
- Baloglu, S. (2001). An Investigation of Loyalty Typology and the Multi Destination Loyalty of International Tourists. *Tourism Analysis Review*, 6, 41-52.
- Bettencourt, L. A. (1997). Customer Voluntary Performance : Customer as Partners in Service Delivery. *Journal of Retailing*, 73(3), 383-406.
- Bloenmer, J., Ruyter, K, & Peeters, P. (1998). Investigating Drivers of Bank Loyalty : The Complex Relationship Between Image Service Quality And Satisfaction. *International Journal of Bank Marketing*, 16(7), 276-286.
- Deng, W, J., Yeh, M, L. & Sung, M, L. (2013). A Customer Satisfaction Index Model for International Tourist Hotels : Integrating Consumption Emotions Into The American Customer Satisfaction Index. *International Journal of Hospitality Management*, 33, 133-140.
- Fornell, C, & Bryant, B. E. (1996). The American Customer Satisfaction Index : Nature, Purpose and Findings. *Journal of Marketing*, 60(4), 7-18.
- Gronroos. (1984). *Service Management and Marketing. The Nature of Service and Service Quality*. Sweden : Stockholm University.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2009). *Multivariate Data Analysis*. Upper Saddle River, NJ : Prentice Hall.
- Huei, C. T., & Easvaralingam, Y. (2011). *Perceptions of Service Quality, Corporate Image, and Customer Loyalty in the Hotel Industry of Malaysia*. Paper Presented at The 2nd International Research Symposium in Service Management. Yogyakarta, INDONESIA.

- Huei, C. T., & Easvaralingam, Y. (2011). *Perceptions of Service Quality, Corporate Image, and Customer Loyalty in The Hotel Industry of Malaysia*. Paper Presented at The 2nd International Research Symposium in Service Management. Yogyakarta, INDONESIA.
- Jay Kandampully & Dwi Suhartanto. (2000). Customer Loyalty in the Hotel Industry : The Role of Customer Satisfaction and Image. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12(6), 346 – 351.
- Kambiz, H & Majid, M. (2011). Implementing Gronroos Service Quality Model : The Role of Image and Service Quality Perception on Customer Satisfaction in the Iran Hotel Industry. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 1(11), 2482-2487.
- Kotler, P. (2000). *Marketing : An Introduction*. 3rd Edition. Englewood cliffs, NJ ; Prentice Hall Inc.
- Leon G.Schiffman & Joseph L.Wisenblit, (2015). *Consumer Behavior*. 11th edition. United Kingdom : Pearson Education Limited.
- Li,G., & Kambele,Z. (2012). Luxury Fashion Brand Consumers in China : Perceived Value, Fashion Lifestyle and Willingness to Pay. *Journal of Business Research*, 65(10), 1516-1522.
- Maktoba Omar & Robert L. Williams,Jr. (2011). *Managing and Maintaining Corporate Reputation and Brand Loyalty*. University of Napier School of Marketing and Tourism Craiglockhart, Scotland.
- Muhammed, A.A. & Rashid, B. (2012). Customer Relationship Management (CRM) in Hotel Industry : A Framework Proposal on the Relationship Among CRM Dimensions. Marketing Capabilities and Hotel Performance. *International Review of Management and Marketing*, 2(4), 220-230.
- Nurul Syaquirah, Z & Putra Faizurrahman, Z. (2013). Managing Customer Retention of Hotel Industry in Malaysia. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 130, 379-389.

- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. & Berry, L.L., (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale of Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Marketing*, 64 (Spring), 12-40.
- Rasha Alieliwa. (2006). *A Study of Customer Loyalty and The Image of The Fine Dining Restaurant*. Master of Science Oklahoma State University, USA.
- Rahim Mosahab, Osman Mahamad & T. Ramayah. (2010). Service Quality, Customer Satisfaction and Loyalty : A Test of Mediation. *International Business Research*, 3(4), 72-80.
- Ronald Chibuike Iwu-Egwuonwu. (2011). Corporate Reputation & Firm Performance : Empirical Literature Evidence. *International Journal of Business and Management*, 6(4), 197-206.
- Rust, R.T., & Oliver, R.L., (2000). Should we delight the customer. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 28(1), 86-94.
- Ryu, K., Han & Kim, T.H. (2008). The Relationships Among Overall Quick-Casual Restaurant Image, Perceived Value, Customer Satisfaction and Behavioral Intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 27(3), 459-469.
- Samaan Al-Msallam. (2015). Customer Satisfaction and Brand Loyalty in The Hotel Industry. *European and Scientific Journal*, 1, 32-51.
- Selim Zaim et al., (2010). Measuring Customer Satisfaction in Turk Telekom Company Using Structural Equation Modeling Technique. *Journal of Global Strategic Management*, 4(1), 89-99.
- Shoemaker, S. & Lewis, R.C. (1999). Customer Loyalty : the Future of Hospitality Marketing. *International Journal of Hospitality Management*, 8(4), 345-370.
- Steven, A. Taylor, Kevin Celuch & Stephen Goodwin. (2004). The Importance of Brand Equity to Customer Loyalty. *Journal of Product & Brand Management*, 1, 217-227.

- Tadeja Krasna, (2008). The Influence of Perceived Value on Customer Loyalty in Slovenian Hotel Industry. *TURIZAM Review*, 12, 12-15.
- Tse,D., & Witon,C, (1988). Models of Consumer Satisfaction ; An Extension. *Journal of Marketing Research*, 25(2), 204-212.
- Wang , Y., Lo,h.p., Chi, R. & Yang, Y. (2004). An Integrated Framework for Customer Value and Customer Relationship Management Performance : A Customer Based Perspective from China. *Management Service Quality*,14(2-3).
- Zeithaml, A., Berry,L.L & Parasurman, A., (1996). The Behavior Consequences of Service Quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 30-46.

บทที่

10

การศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

The Study of Sport Tourism Management Status

ปรางทิพย์ ยุวานนท์

Prangtip Yuvanont

การศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

The Study of Sport Tourism Management Status

ปรางทิพย์ ยูวานนท์¹

Prangtip Yuvanont

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา วัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทความนี้ คือเพื่อศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ จังหวัดละ 400 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 800 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์มีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 2 ด้านคือ ด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจ และด้านความต้องการการสนับสนุน การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

คำสำคัญ : การจัดการ; การท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงกีฬา

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 โทรฯ 086-060-0600 e mail : pepright@gmail.com

Abstract

This research paper entitled “The Study of Sport Tourism Management Status” is part of the research entitled “The Study of Sport Tourism Management Guidelines”. The objective of this research was to investigate the status of sport tourism management. The sample of this study was 800 people who are stakeholders with Sport Tourism Management in Chon Buri and Buriram provinces, which were divided into 400 individuals per Province. The questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed through percentage, mean, and standard deviation. The results indicated that the respondents had high level of their opinions towards status of sport tourism management in all aspects. When individual aspects were considered, two aspects with the highest mean score were economic impact and need for supporting development of sport tourism management. An aspect with the lowest mean score was tourists’ purpose in sport tourism.

Keywords : Management; Tourism; Sport Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (Schwark, 2007) และเป็นแนวโน้มการท่องเที่ยวประเทศไทยกำลังให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561) เนื่องจากเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีการเจริญเติบโตที่ใหญ่ที่สุดและเร็วที่สุด (Standeven & Knop, 1998) โดยในระยะ 1-2 ปีที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬามากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้มีการจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติขึ้นหลายรายการ สนับสนุนให้มีการจัดการแข่งขันรายการใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยจัด ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าว อาจมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากถึง 37.64-37.99 ล้านคน โดยคาดว่าจะสร้างรายได้สู่ภาคการท่องเที่ยว เป็นมูลค่าประมาณ 1.97-2.01 ล้านล้านบาท (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561)

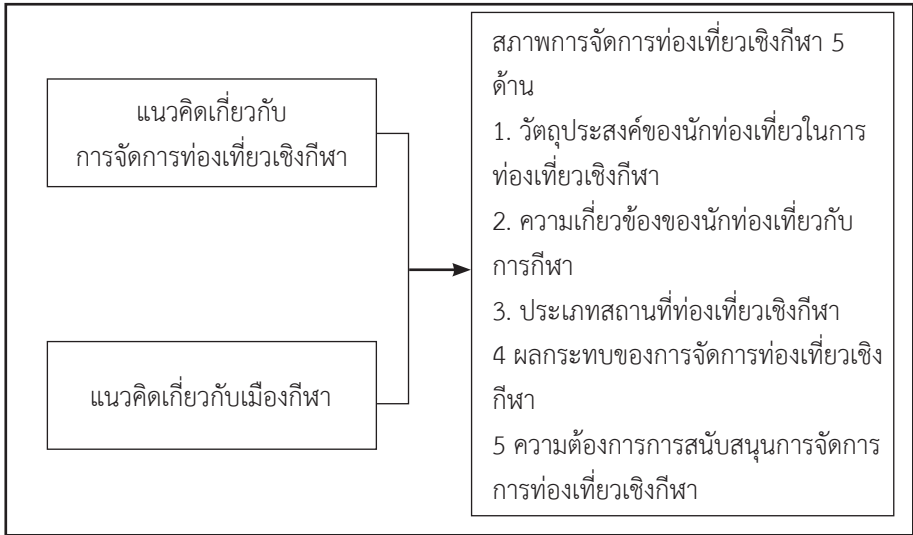
นอกจากนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ยังได้มีการประกาศให้จังหวัดชลบุรี สุพรรณบุรี บุรีรัมย์ อุตรธานี ศรีสะเกษ และกระบี่ เป็นต้นแบบเมืองกีฬา โดยเป็นการดำเนินงานตามแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาเพื่อเป็นส่วนสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงได้จัดตั้งต้นแบบเมืองกีฬา (sport city) ขึ้น โดยในระยะแรกมีจังหวัดที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นต้นแบบเมืองกีฬาแล้ว รวม 6 จังหวัด อันได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุตรธานี จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดกระบี่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาแบบครบวงจร สร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ ในด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมการกีฬา และการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว (“6 จังหวัดได้เป็นต้นแบบเมืองกีฬา ภาครัฐร่วมผลักดันเต็มที่”, 2561)

ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญของการศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในครั้งนี้ โดยเป็นการศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดที่เป็นต้นแบบเมืองกีฬา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ต่าง ๆ สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปเป็นข้อมูลสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา รวมถึงการนำไปกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา มีผลต่อสภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา 5 ด้านของ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์
2. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเมืองกีฬา มีผลต่อสภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา 5 ด้านของ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยในครั้งนี้ กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากพื้นที่การศึกษาดังกล่าวได้รับการจัดให้เป็นจังหวัดต้นแบบเมืองกีฬา (Sport City) ของประเทศไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2018) โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่หลากหลายที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงทั้งในด้านรายได้ และอัตราการเติบโตเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งชายฝั่งทะเล หมู่เกาะ ป่าเขา แม่น้ำ ซึ่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเป็นอย่างดี

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport tourism management) และเมืองกีฬา (Sport city) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบและประเด็นการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาออกเป็น 5 ด้านประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา 2) ความเกี่ยวข้องของนักท่องเที่ยวกับการกีฬา 3) ประเภทสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬา 4) ผลกระทบ

ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา และ 5) ความต้องการการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาศาถาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดที่เป็นต้นแบบเมืองกีฬา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran, W.G. (1953) โดยกำหนดช่วงความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อน เท่ากับ $\pm 5\%$ ทำให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 385 คน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 400 คน ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ตามเงื่อนไขที่กำหนด คือ ไม่น้อยกว่า 385 คน จากนั้นทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจังหวัดที่จะใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2 จังหวัด โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นจังหวัดที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นจังหวัดต้นแบบเมืองกีฬา
- 2) มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับต้น ๆ
- 3) มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับต้น ๆ
- 4) มีทีมกีฬาหรือสโมสรกีฬาที่มีชื่อเสียงและมีแฟนกีฬาเป็นจำนวนมาก
- 5) มีทีมกีฬาหรือสโมสรกีฬาที่เคยชนะเลิศการแข่งขันกีฬาระดับชาติ
- 6) สะดวกในการเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยผลการคัดเลือกจังหวัดที่เป็นต้นแบบเมืองกีฬา 6 จังหวัด ทำให้ได้จังหวัดที่จะเป็นพื้นที่สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล 2 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยกำหนดให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จังหวัดละ 400 คน เมื่อรวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากทั้งสองจังหวัด ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 800 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (question naire) เกี่ยวกับสภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา 2) ความเกี่ยวข้องของนักท่องเที่ยวกับการกีฬา 3) ประเภทสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬา 4) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา 5) ความต้องการการสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและครบทุกกลุ่มของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ยังกำหนดสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬา เช่น สนามกีฬา พิพิธภัณฑ์กีฬา เป็นต้น รวมถึงแหล่งชุมชนที่พักอาศัยที่อยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬา เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างแท้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในบทความวิจัยนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแปลผลประกอบตารางตามเกณฑ์การพิจารณาของเบสท์ (Best W., 1997) ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ระดับน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00	ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ระดับมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาทั้งในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา พบว่า นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีวัตถุประสงค์เพื่อมาเล่นกิจกรรมนันทนาการ และมาเพื่อฝึกซ้อมหรือเก็บตัวเพื่อเตรียมการแข่งขันกีฬา ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมาทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกีฬา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 1 วัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

วัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 มาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา	4.12	0.78	มาก
2 มาฝึกซ้อมกีฬาหรือเก็บตัวเพื่อเตรียมการแข่งขันกีฬา	3.86	0.72	มาก
3 มาเล่นกิจกรรมนันทนาการ	3.97	0.72	มาก
4 มาชมพิพิธภัณฑกีฬาหอเกียรติยศนักกีฬาหรือสนามกีฬา	3.42	0.89	ปานกลาง
5 มาทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกีฬา	3.41	1.02	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.76	0.46	มาก

2) ด้านความเกี่ยวข้องของนักท่องเที่ยวกับการกีฬา พบว่า นักท่องเที่ยวเชิงกีฬา มีความเกี่ยวข้องกับกีฬาโดยเป็นผู้ชมกีฬาหรือแฟนกีฬา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ เป็นนักกีฬาที่มาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา และผู้สนับสนุนกีฬาและผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับธุรกิจกีฬา ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มีความเกี่ยวข้องกับกีฬาที่เป็นผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกีฬา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ความเกี่ยวข้องกับกีฬา

ความเกี่ยวข้องของนักท่องเที่ยวกับการกีฬา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 นักกีฬาที่มาร่วมการแข่งขันกีฬา	3.91	0.81	มาก
2 ผู้ชมกีฬา หรือแฟนกีฬา	4.10	0.77	มาก
3 ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกีฬากลางแจ้งและกีฬาผจญภัย	3.80	0.77	มาก
4 ผู้ที่อยู่ในครอบครัวหรือเพื่อนของนักกีฬา	3.66	0.71	มาก
5 ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกีฬา	3.56	0.83	มาก
6 ผู้สนับสนุนกีฬาและบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับธุรกิจกีฬา	3.90	0.76	มาก
7 ผู้ให้บริการทางการกีฬา	3.76	0.75	มาก
8 ผู้ที่ทำงานสื่อสารมวลชนทั้งทางหนังสือพิมพ์นิตยสารวิทยุโทรทัศน์	3.87	0.67	มาก
เฉลี่ยรวม	3.82	0.33	มาก

3) ด้านประเภทสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬา พบว่า นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการกีฬา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ สถานที่ที่เป็นแหล่งธรรมชาติเพื่อการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา และสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เพื่อการกีฬา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ประเภทสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬา

ประเภทสถานที่ของการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 สถานที่ที่เป็นแหล่งธรรมชาติเพื่อการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา	3.80	0.89	มาก
2 สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการกีฬา	4.09	0.88	มาก
3 สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เพื่อการกีฬา	3.63	0.90	มาก
เฉลี่ยรวม	3.84	0.62	มาก

4) ด้านผลกระทบจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ประกอบด้วยประเด็นย่อย 3 ประเด็น ดังนี้

4.1) ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการมีรายได้จากนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีการสร้างอาชีพและเพิ่มโอกาสในการจ้างงาน และเกิดแรงจูงใจในการลงทุนมากขึ้น ตามลำดับ ส่วนราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพเศรษฐกิจ

ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพเศรษฐกิจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 มีการสร้างอาชีพ และเพิ่มโอกาสการจ้างงาน	4.09	0.86	มาก
2 มีรายได้จากนักท่องเที่ยว	4.13	0.74	มาก
3 เกิดแรงจูงใจในการลงทุนมากขึ้น	3.94	0.78	มาก
4 ราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น	3.55	0.86	มาก
5 ค่าครองชีพสูงขึ้น	3.64	0.87	มาก
เฉลี่ยรวม	3.87	0.40	มาก

4.2) ผลกระทบต่อสภาพสังคม พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการเกิดการฟื้นฟูบ้านเมืองและปรับปรุงภาพลักษณ์ของประเทศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ เกิดการสร้างชื่อเสียงสู่นานาชาติจนทำให้เกิดความภาคภูมิใจในจังหวัดของตน และได้พบปะผู้คนใหม่ๆ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตามลำดับ ส่วนปัญหาอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 5 ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพสังคม

ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพสังคม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 เกิดการฟื้นฟูบ้านเมือง และปรับปรุงภาพลักษณ์ของประเทศ	3.96	0.72	มาก
2 เกิดการสร้างชื่อเสียงสูงนานาประเทศจนทำให้เกิดความภาคภูมิใจในจังหวัดของตน	3.92	0.78	มาก
3 คุณภาพชีวิตดีขึ้น	3.78	0.86	มาก
4 ได้พบปะผู้คนใหม่ ๆ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	3.79	0.86	มาก
5 ผู้อยู่อาศัยได้รับความเสียหายจากบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา	3.61	0.80	มาก
6 ปัญหาอาชญากรรมสูงขึ้น	3.55	0.87	มาก
เฉลี่ยรวม	3.77	0.45	มาก

4.3) ผลกระทบต่อสภาพทางวัฒนธรรม พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้อยู่อาศัย และเกิดผลกระทบทางบวกในด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมของเมืองและช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ตามลำดับ ส่วนการส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 6 ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพทางวัฒนธรรม

ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพทางวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 เกิดการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย	3.99	0.81	มาก
2 มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้อยู่อาศัย	3.85	0.80	มาก
3 เกิดผลกระทบทางบวกในด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมของเมืองและช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.83	0.90	มาก
4 ผู้คนและแฟนกีฬา (fans) ให้ความสนใจกับการแข่งขันกีฬาหรือกิจกรรมกีฬาจนเป็นวัฒนธรรม	3.81	0.85	มาก
5 ส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.56	0.87	มาก
6 เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณี	3.69	0.91	มาก
เฉลี่ยรวม	3.79	0.43	มาก

4.4) ผลกระทบต่อสภาพทางสิ่งแวดล้อม พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการปรับปรุงสาธารณูปโภค การสื่อสาร และสถานที่สาธารณะของชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา และสถานที่กลางแจ้งซึ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมเวลารว่างเกิดความแออัด ตามลำดับ ส่วนการสร้างสิ่งก่อสร้างได้ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทิวทัศน์ และระบบนิเวศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 7 ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพทางสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อสภาพทางสิ่งแวดล้อม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา	3.89	0.87	มาก
2 เกิดการปรับปรุงสาธารณูปโภค การสื่อสารและสถานที่สาธารณะของชุมชน	3.93	0.74	มาก
3 มีการจัดการบำรุงรักษาสสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์	3.82	0.82	มาก
4 สถานที่กลางแจ้งซึ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมเวลว่างเกิดความแออัด	3.89	0.84	มาก
5 การสร้างสิ่งก่อสร้างได้ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทิวทัศน์และระบบนิเวศ	3.52	0.92	มาก
6 เกิดปัญหาจราจรติดขัด ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น และมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางน้ำ อากาศ เสียง	3.87	0.76	มาก
เฉลี่ยรวม	3.82	0.50	มาก

4.5) ด้านความต้องการการสนับสนุนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา พบว่ามีความต้องการการสนับสนุนเกี่ยวกับการพัฒนาและตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือความต้องการการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยผู้อยู่อาศัย และการสนับสนุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ตามลำดับ ส่วนความต้องการการสนับสนุนเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรกีฬา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 8 ความต้องการการสนับสนุนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

ความต้องการการสนับสนุนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 การวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	3.88	0.91	มาก
2 การพัฒนาและตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติ	3.97	0.81	มาก
3 การพัฒนาและตระหนักถึงการรักษาสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เพื่อการกีฬา	3.80	0.79	มาก
4 การบริการทางการกีฬา	3.86	0.46	มาก
5 โครงสร้างทางพื้นฐานและสถานที่ดึงดูดใจเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	3.86	0.48	มาก
6 มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	3.91	0.82	มาก
7 มีการพัฒนาองค์การกีฬา	3.71	0.74	มาก
8 มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	3.91	0.78	มาก
9 การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยผู้เกี่ยวข้อง	3.92	0.77	มาก
เฉลี่ยรวม	3.87	0.40	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อสรุปผลการวิจัยที่ผ่านมา สามารถนำมาสู่ข้ออภิปรายสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ มีความเห็นว่าวัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ คือการเดินทางเพื่อมาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา ซึ่งมีทั้งที่เดินทางมาเพื่อแข่งขันกีฬาและเพื่อมารับชมการแข่งขันกีฬา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทั้งจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ต่างก็เคยจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เอเชียนเกมส์ ซีเกมส์ หรือแม้แต่การแข่งขันฟุตบอล หรือวอลเลย์บอล สอดคล้องกับ พิตต์ส (Pitts, 1999) แสตนด์อีเวนและนอป (Standeven & Knop, 1998) ที่กล่าวถึง

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงกีฬาว่าเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ โดยเป็นการมีส่วนร่วมทั้งแบบที่เป็นผู้เล่นกีฬา และแบบที่เป็นผู้รับชมกีฬา

2. ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ มีความเห็นว่านักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ส่วนใหญ่ มีความเกี่ยวข้องกับกีฬาโดยเป็นผู้ชมกีฬาหรือแฟนกีฬา รองลงมาคือนักกีฬาที่มาร่วมการแข่งขันกีฬา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากทั้งจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ต่างก็มีสโมสรกีฬาที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สโมสรฟุตบอล มีสถานที่แข่งขันกีฬา หรือสนามกีฬาที่สามารถรองรับผู้ชมกีฬาหรือแฟนกีฬาได้เป็นจำนวนมาก เช่น ชายหาดบางแสน สนามฟุตบอล สนามแข่งรถ เป็นต้น รวมถึงการมีนักกีฬาที่มีชื่อเสียง ทำให้เป็นแรงจูงใจให้แฟนกีฬาเดินทางมาเพื่อชมการแข่งขันกีฬาเพื่อให้กำลังใจแก่นักกีฬาที่ตนชื่นชอบ สอดคล้องกับ โอแรมส์ (Orams, 2007) ที่ได้กล่าวว่า นักกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬามือถืออิทธิพลต่อผู้เข้าร่วมรับชมการแข่งขันกีฬาหรือการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

3. ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีและบุรีรัมย์ มีความเห็นว่าสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะเดินทางมาท่องเที่ยวคือ สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการกีฬา ได้แก่ สนามกีฬา สนามกอล์ฟ หน้าผาจำลอง สนามแข่งรถ เป็นต้น อาจเนื่องมาจากสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาเหล่านี้ ได้รับการประชาสัมพันธ์ว่าเป็นสถานที่แข่งขันกีฬาที่มีมาตรฐาน ได้รับการยอมรับจากสมาคมกีฬาในระดับนานาชาติ และยังคงเป็นสถานที่จัดการแข่งขันกีฬาในระดับนานาชาติมาแล้ว จึงทำให้นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาต้องการมาสัมผัสบรรยากาศในสถานที่จริง สอดคล้องกับ โอแรมส์ (Orams, 2007) และสิรินกานต์ (2558) ที่ระบุว่าสถานที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬามีผลกระทบกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ประชาชนรับรู้ว่ามีนักท่องเที่ยวเลือกมาท่องเที่ยวมากที่สุดคือสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการกีฬา

4. ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการมีรายได้จากนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาจทำให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารการกิน ค่าที่พัก ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในจังหวัด สอดคล้องกับผลการสำรวจของสิรินกานต์ (2558) ที่ผลการสำรวจพบว่า ประชาชนมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิง

กีฬาจะมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจภายในจังหวัดเกี่ยวกับการมีรายได้จากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากที่สุด

5. ผลกระทบต่อสภาพสังคม พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการเกิดการฟื้นฟูบ้านเมืองและปรับปรุงภาพลักษณ์ของประเทศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อาจเนื่องมาจาก การปรับปรุงฟื้นฟูบ้านเมืองให้มีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่จะเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมากรวมถึงการปรับปรุงภาพลักษณ์ของประเทศเพื่อให้เพื่อให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้ปรากฏแก่สายตานักท่องเที่ยว จะช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงกีฬามากขึ้น เมื่อนักท่องเที่ยวมากขึ้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รวมถึงผู้ที่ประกอบกิจการต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่าง ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เกอร์ซอย และ เคนดอลล์ (Gursoy & Kendall, 2006) ที่ระบุว่าผู้ที่อยู่อาศัยที่ได้รับผลประโยชน์จะมีอิทธิพลทางตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึง ฮริทซ์ และ รอสส์ (Hritz & Ross, 2010) ที่ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเกิดจากการที่ผู้ที่อยู่อาศัยยินดีสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเมื่อผู้อยู่อาศัยได้รับผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

6. ผลกระทบต่อสภาพทางวัฒนธรรม พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก การที่นักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับผลการสำรวจของสิรินกานต์ (2558) ที่ผลการสำรวจพบว่าประชาชนมีความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะมีผลกระทบต่อสภาพทางวัฒนธรรมภายในจังหวัดเกี่ยวกับการส่งผลให้เกิดการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายได้มากที่สุด

7. ผลกระทบต่อสภาพทางสิ่งแวดล้อม พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจะส่งผลทำให้เกิดการปรับปรุงสาธารณูปโภค การสื่อสาร และสถานที่สาธารณะของชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับ สิริกายา และคณะ (Sirakaya, Teye, &

Sönmez, 2002) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งได้ระบุว่า ส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวคือ การสนับสนุนเพื่อโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว อาจเนื่องมาจาก การมีระบบสาธารณูปโภค การสื่อสาร และสถานที่สาธารณะของชุมชนที่ดี ย่อมทำให้เกิดความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว ทำให้เป็นที่นิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

8. ด้านความต้องการการสนับสนุนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา พบว่า มีความต้องการการสนับสนุนเกี่ยวกับการพัฒนาและตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับฮินซ์และไฮแอม (Hinch & Higham, 2004) ที่พบว่าสิ่งที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาประการหนึ่งคือการตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาจเป็นเพราะ ทั้งจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงอยู่เป็นจำนวนมาก การส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในการรักษาสีงแวดล้อมย่อมจะเกิดผลดีกับสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเหล่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นจังหวัดต้นแบบเมืองกีฬาของประเทศไทย โดยผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความต้องการการสนับสนุนเกี่ยวกับการพัฒนาและตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติ มากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ ต่างก็มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก การมีนักท่องเที่ยวดูเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาจส่งผลให้เกิดปัญหาสีงแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติเหล่านั้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ช่วยกันตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติ รวมถึงการจัดวางถังขยะให้เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามา รวมถึงการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการร้านค้าที่อยู่ตามสถานที่ท่องเที่ยวเชิงกีฬาทางธรรมชาติ ใช้ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษาสีงแวดล้อมแล้ว ยังเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดต้นแบบเมืองกีฬาอื่น ๆ ได้แก่ สุพรรณบุรี อุตรดิตถ์ ศรีสะเกษ และกระบี่ และควรทำการศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เพื่อเปรียบเทียบกับสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ นอกจากนี้ ยังควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดต้นแบบเมืองกีฬาแต่ละจังหวัด ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2561). 6 จังหวัดได้เป็นต้นแบบเมืองกีฬา ภาครัฐร่วมผลักดันเต็มที่. (9 ตุลาคม 2018) สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/13378611>.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). ต่างชาติเที่ยวไทยปี 2561 เป้าหมายรายได้สูง 2 ล้านล้านบาท. (19 ตุลาคม 2018) สืบค้นจาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/36759.aspx>.
- ศูนย์สิรินกานต์ ผ่องประเสริฐ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทย: รูปแบบสมการโครงสร้าง. คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Best W., J. (1997). *Research in Education*. Boston M.A. : Allyn and Bacon.
- Cochran, Lee J. (1953). *Sampling Techniques*. New York : John Wiley & Sons. Inc.
- Gursoy, D., & Kendall, K. W. (2006). *Hosting mega events*. Retried form <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.01.005>.
- Hinch, T., & Higham, J. E. S. (2004). *Sport tourism development*. Clevedon, Buffalo : Channel View Publications.

- Hritz, N., & Ross, C. (2010). *The Perceived Impacts of Sport Tourism : An Urban Host Community Perspective*. Retired from <https://doi.org/10.1123/jsm.24.2.119>.
- Orams, M. (2007). *Sport tourism and natural resource impacts*. Sport Tourism Destinations, 248.
- Pitts, B. G. (1999). Sports tourism and niche markets: Identification and analysis of the growing lesbian and gay sports tourism industry. *Journal of Vacation Marketing*, 5(1), 31–50.
- Schwark, J. (2007). Sport tourism: introduction and overview. *European Journal for Sport and Society*, 4(2), 117–132.
- Sirakaya, E., Teye, V., & Sönmez, S. (2002). Understanding residents' support for tourism development in the central region of Ghana. *Journal of travel research*, 41(1), 57–67.
- Standeven, J., & Knop, P. de. (1998). *Sport tourism*. United States : Human Kinetics Publishers.

ข้อมูลการเตรียมต้นฉบับบทความสำหรับผู้เขียนบทความ

1. เป็นบทความทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
2. บทความที่ส่งเพื่อขอตีพิมพ์ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยเสนอขอตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในวารสารฉบับอื่นๆ มาก่อน
3. ผู้เขียนจะต้องส่งต้นฉบับเป็นไฟล์ข้อมูลคอมพิวเตอร์ (Microsoft Word) โดย
 - พิมพ์ลงในกระดาษ A4 ความยาวไม่เกิน 15 (หน้า A4)
 - อักษร Cordia New / ขนาดอักษร 16 point (ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ)
 - ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษโดยให้เว้นที่ว่างขอบกระดาษไว้ทั้ง 4 ด้าน 2.5 เซนติเมตร หรือ 1 นิ้ว (ขอบด้านบน ขอบด้านซ้าย ขอบด้านขวา ขอบด้านล่าง)
 - ส่งไฟล์ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Microsoft Word) ล่วงหน้า 2 เดือน ก่อนกำหนดออกวารสาร
4. รูปแบบการเขียนบทความ ควรเขียนเชิงพรรณนาความ หากเป็นบทความที่มาจากงานวิจัยต้องเป็นการเขียนใหม่ โดยนำประเด็นสำคัญมานำเสนอ และใช้รูปแบบการเขียนที่ไม่ใช่เป็นการย่อจากงานวิจัย

บทความวิจัย ควรประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ (ไม่ต้องใส่ตัวเลขหน้าหัวข้อในบทความ)

1. ชื่อบทความ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
3. บทคัดย่อ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (ทั้ง 2 ภาษา ควรมีความยาวไม่เกิน 1 หน้า A4)
4. คำสำคัญ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (3-5 คำ ใช้ เครื่องหมาย semicolon (;) คั่นระหว่างคำ)
5. บทนำ (ที่มาและขอบเขตของปัญหา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สมมติฐาน วัตถุประสงค์ แนวคิด ทฤษฎี)
6. วิธีการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล)
7. ผลการวิจัย (ผลที่ได้จากการวิจัย อาจแสดงภาพหรือตารางที่สำคัญประกอบการอธิบายผลวิจัย)
8. บทสรุป (อภิปรายผล สรุปและข้อเสนอแนะ)
9. เอกสารอ้างอิง (วารสารร่มพญาใช้รูปแบบ APA 6th)

บทความวิชาการ ควรประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ (ไม่ต้องใส่ตัวเลขหน้าหัวข้อในบทความ)

1. ชื่อบทความ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
 2. ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
 3. บทคัดย่อ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (ทั้ง 2 ภาษา ควรมีความยาวไม่เกิน 1 หน้า A4)
 4. คำสำคัญ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (3-5 คำ ใช้ เครื่องหมาย semicolon (;) คั่นระหว่างคำ)
 5. บทนำ (ที่มา หรือ ความสำคัญของบทความที่ต้องการนำเสนอ)
 6. บทสรุป (อภิปรายผล สรุปและข้อเสนอแนะ)
 7. เอกสารอ้างอิง (วารสารร่วมพิกษ์ใช้รูปแบบ APA 6th)
5. สำหรับบทความปริทัศน์-บทวิจารณ์หนังสือผู้เขียนจะต้องแจ้งแหล่งที่มาโดยละเอียด
 6. วารสารร่วมพิกษ์ขอสงวนสิทธิ์การรับตีพิมพ์บทความซึ่งมีเนื้อหาและชื่อเรื่องด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เท่านั้น
 7. วารสารร่วมพิกษ์ขอสงวนสิทธิ์ในการรับพิจารณาบทความ กรณี
 - 7.1 การใช้อีเมลและหมายเลขโทรศัพท์ของผู้อื่นในการส่งบทความ
 - 7.2 ไม่รับพิจารณาบทความวิจัยในชั้นเรียนและบทความจากงานวิจัยสถาบัน
 - 7.3 รับพิจารณาบทความที่เขียนตามรูปแบบของวารสารร่วมพิกษ์เท่านั้น
 - 7.4 รับพิจารณาบทความผ่านระบบ ThaiJO [<https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/index>] เท่านั้น

สอบถามรายละเอียดการจัดส่งบทความเพิ่มเติมที่ กองบรรณาธิการ หรือ ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก โทรศัพท์ : 0-2552-3500-9 ต่อ 402 สามารถอ่านและดาวน์โหลดบทความวารสารร่วมพิกษ์ฉบับย้อนหลังได้ที่ <http://romphruekj.krirk.ac.th/> และ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/issue/archive>

การเขียนเชิงอรร

เป็นการเขียนข้อความที่บอกแหล่งที่มาของอฏประภาษหรืออฏพจน อาจเป็นรายละเอียดเพิ่มเติมข้อความบางแห่งในรายงาน ตำแหน่งของเชิงอรรให้เขียนไว้ท้ายหน้ากระดาษแต่ละหน้าโดยเว้นห่างจากข้อความในส่วนเนื้อเรื่องพอสมควร และมีเส้นขีดคั่นเพื่อมิให้ปะปนกับเนื้อเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- **เชิงอรรโยง (Gross - Reference) คือการเขียนเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาให้ผู้อ่านสามารถดูหรืออ่านเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น**
มีลักษณะการเขียนดังนี้

.....ในการปฏิบัติหน้าที่ และการทำงานในหน่วยงานต่างๆ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลงานที่ดีแล้ว จะต้องมีการบริหารองค์กรที่ดี นั้นหมายความว่า การดำเนินการจะต้องยึดหลักการบริหารงาน¹

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติม เรื่อง หลักการบริหารงาน บทที่ 4 หน้า 75.

- **เชิงอรรอธิบาย (Content Footnote) เชิงอรรเสริมความที่เป็นข้อความอธิบาย ขยายความเพิ่มเติมจากเนื้อหาของรายงานบางตอนที่คิดว่าจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น** มีลักษณะการเขียน ดังนี้

เลขเรียกหนังสือ (Book Number) หรือเลขผู้แต่ง¹ (Author Number) การจัดหนังสือ

¹เลขเรียกหนังสือหรือเลขผู้แต่ง คือ ตัวเลขที่กำหนดขึ้นแทนตัวอักษรของชื่อ หรือนามสกุล ผู้แต่ง จะใส่กำกับตามหลังพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งในเลขเรียกหนังสือ

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

เอกสารอ้างอิง เป็นการรวบรวมเฉพาะรายการเอกสารที่ถูกอ้างไว้ในส่วนเนื้อเรื่องเท่านั้น ดังนั้นจำนวนรายการเอกสารที่อ้างอิงในส่วนท้ายเรื่องจึงต้องมีจำนวนเท่ากันกับที่ถูกอ้างอิงไว้ในส่วนเนื้อเรื่อง

การอ้างอิงแบบนาม-ปี เป็นการอ้างอิงโดยระบุ **ชื่อผู้แต่ง** และ **ปีที่พิมพ์ของเอกสาร** ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความในเนื้อหานั้น และอาจระบุ **เลขหน้าของเอกสารที่อ้าง** ได้ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถตรวจสอบ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารที่ใช้อ้างอิงได้จากรายการ เอกสารอ้างอิง (references) หรือ บรรณานุกรม (bibliography)

ตัวอย่าง (ผู้แต่ง 1 คน)
(พรรณี บัวเล็ก, 2559)
พรรณี บัวเล็ก (2559)

ตัวอย่าง (ผู้แต่ง 2 คน) หากมีผู้แต่งมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อผู้แต่งทุกคน
Dunning and Friedman (2014 : 79-120)
(Dunning and Friedman, 2014 : 79-120)

หรือการสรุปเนื้อหาทั้งหมดเล่ม ไม่ใช่เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหน้าใดหน้าหนึ่ง ก็ไม่ต้องระบุหมายเลขหน้า ดังนี้

ตัวอย่าง (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2558)

กรณีการอ้างอิงผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศให้ระบุแต่นามสกุล ไม่ต้องใส่ชื่อแรก

ตัวอย่าง (Hobbs, 2015 : 58 – 81)

กรณีที่ผู้แต่งมีฐานันดรศักดิ์ ให้คงไว้เหมือนบรรดาศักดิ์/สมณศักดิ์ เดิม ดังนี้

ตัวอย่าง (หม่อมราชวงศ์ปรีดิยาธร เทวกุล, 2558 : 59)

หรือกรณีผู้แต่งมีศทางทหาร ตำรวจ ตำแหน่งทางวิชาการ คำเรียกทางวิชาชีพ ไม่ต้องใส่ไว้ เช่น ศาสตราจารย์นายแพทย์

ตัวอย่าง (สมชาย ผลเยี่ยมเอก, 2558 : 68)

กรณีอ้างอิงจากเว็บไซต์ ให้ใส่ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ. ซึ่งปรากฏที่เรื่องที่สืบค้น ดังนี้

ตัวอย่าง (อาทิตย์ ทองอินทร์, 2559)
สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2559)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม) ให้เขียนโดยเรียงลำดับตามหลักการเกี่ยวกับการเรียงคำตามลำดับอักษรในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ภาษาไทย) หรือ Dictionary (ภาษาอังกฤษ) โดยคำที่มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ ก-จ และ A-Z ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกันเรียงลำดับตามรูปสระที่เรียงในภาษาไทย โดยเรียงภาษาไทยก่อนตามด้วยภาษาอังกฤษ

วารสารร่วมพฤษภาใช้รูปแบบที่นิยมใช้กันทั่วไปทางสังคมศาสตร์ คือ APA 6th (American Psychological Association) เพื่อในการบันทึกการอ้างอิงตามมาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยเขียนประเภทการอ้างอิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

Ex.

วิจารณ์ พานิช. (2556). *สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21*. นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

บทความในหนังสือ วารสาร และนิตยสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้า.

Ex.

อมรรัตน์ กุลสุจริต. (2559). ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของรัฐมนตรีย. *ร่วมพฤษภา*, 34(1), 209-234.

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อวิทยานิพนธ์. คณะ/ชื่อสถาบัน-มหาวิทยาลัย, สถานที่พิมพ์.

Ex.

วิธิตรา ศิริมงคละ. (2552). *บทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.

การนำเสนอผลงานวิชาการในการประชุมทางวิชาการ

ชื่อผู้เขียน. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อรายงานการประชุม, หน้า.

Ex.

สุจิตรา เนตรสกุล. (2559). การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล : ศึกษากรณีการส่งต่อข้อมูลบนเฟสบุ๊ก. การนำเสนอผลงานวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ประจำปี พ.ศ. 2559 วันที่ 5 พฤศจิกายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ, 588-600.

เว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน. เรื่องที่สืบค้น. (วัน เดือน ปีที่สืบค้น) สืบค้นจาก ชื่อเว็บไซต์ (URL).

Ex.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. ทรัมป์กำลังเผชิญหน้ากับ “ตุลาการภิวัตน์” ฉบับอเมริกัน? (14 กุมภาพันธ์ 2560) สืบค้นจาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-38915635>.

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์. ตำแหน่ง. สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี.

Ex.

ประภาส แสงประดับ, ประธานชุมชนวัดบางบัว. สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558.

หนังสือออนไลน์ (e Book)

ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อเรื่อง. สืบค้นเมื่อ (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น). สืบค้นจาก ชื่อเว็บไซต์ (URL).

Ex.

สมนึก อุ่นแก้ว. (2556). ทฤษฎีดนตรีแนวปฏิบัติ. (23 กุมภาพันธ์ 2560). สืบค้นจาก <http://www.ebooks.in.th/mybookshelf.html>

บทความในวารสารออนไลน์ (e Journal)

ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อบทความ. (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น). สืบค้นจาก ชื่อเว็บไซต์ (URL).

Ex.

สุจิตรา สามัคคีธรรม. (2559). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยเครือข่ายป่าชุมชนในเขตรอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก. (22 กุมภาพันธ์ 2560). สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/article/view/72599/58412>.

การลงรายการผู้แต่งในบรรณานุกรม

1. ชื่อผู้แต่งชาวไทย ลงรายการทั้งชื่อและนามสกุล โดยไม่มีคำนำหน้า และลงรายการชื่อทุกคนหากมีผู้แต่งตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. ผู้แต่งมีคำนำหน้า ฐานันดรศักดิ์ หรือบรรดาศักดิ์ ลงรายการท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างชื่อและฐานันดรศักดิ์หรือบรรดาศักดิ์

Ex.

ถนัดศรี สวัสดิวัตน์, ม.ร.ว.

สุพัตรา มาศดิตถ์, คุณหญิง.

3. ผู้แต่งที่เป็นพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ให้ลงรายการตามเดิม และใส่ชื่อเดิมไว้ในวงเล็บ

Ex.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี).

4. ผู้แต่ง 2 คน ลงรายการโดยใช้ คำว่า “และ” หรือ “&” เชื่อมทั้ง 2 ผู้แต่งที่ 1 และ ผู้แต่งที่ 2
5. ผู้แต่งตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ใช้คำเชื่อม และ หรือ “&” เชื่อมคนรองสุดท้ายและคนสุดท้าย
6. ผู้แต่งชาวต่างชาติ ลงรายการด้วยชื่อสกุล โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยอักษรย่อของชื่อต้น และอักษรย่อชื่อกลาง (หากมี)
การลงรายการชื่อชาวต่างชาติสามารถปรับเปลี่ยนไปตามความนิยมของแต่ละชาติได้ตามความเหมาะสม
7. ผู้แต่งที่เป็นหน่วยงานราชการ องค์กร สถาบันต่างๆ ลงรายการโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหน่วยงานย่อย โดยเว้นวรรคระหว่างชื่อทั้ง 2 (โดยใช้ชื่อเต็มไม่ใช้อักษรย่อ)
8. หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้ลงรายการโดยใช้ชื่อหนังสือ และเรียงลำดับตามรายการชื่อผู้แต่ง

---ตัวอย่าง---

ชื่อบทความ ภาษาไทย (Cordia New 16 pt ตัวหนา)
ชื่อบทความ ภาษาอังกฤษ (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

ชื่อและนามสกุล (ภาษาไทย Cordia New 16 pt ตัวหนา)
ชื่อและนามสกุล (ภาษาอังกฤษ Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

บทคัดย่อ

ไม่เกินครึ่งหน้ากระดาษ 1 ย่อหน้า ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

คำสำคัญ : ภาษาไทย ไม่เกิน 3-5 คำ (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

Abstract

The abstract should be described in 1 paragraph with content including Objectives, Methods, and Results. (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

Keywords : Please type in English not more than 3-5 words. (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

บทนำ

เขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

วัตถุประสงค์การวิจัย

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

วิธีดำเนินการวิจัย

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

ผลการวิจัย (สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ)

เขียนผลที่ได้จากการวิจัย อาจแสดงภาพหรือตารางที่สำคัญประกอบการอธิบายผล
วิจัย (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

เอกสารอ้างอิง

รูปแบบ APA 6th (Cordia New 16 pt)

วารสารร่มพญักษ์

ใบสมัครสมาชิกวารสารร่มพญักษ์ : ROMPHRUEK JOURNAL

ข้าพเจ้า ชื่อ – สกุล (หรือ ชื่อหน่วยงาน)

ออกใบเสร็จในนาม.....

ที่อยู่ (ที่จัดส่งสมาชิก).....

.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail :

ขอสมัครสมาชิก “วารสารร่มพญักษ์” ปีที่.....ฉบับที่.....(ระบุปีที่และฉบับที่ของวารสารที่ต้องการ)

1. ฉบับแรกถึงฉบับปีที่ 34 (กรุณาสอบถามเพื่อตรวจสอบก่อนสั่งซื้อเพราะบางฉบับอาจหมดสต็อก)

☐ สมาชิกรายปี 3 ฉบับ

ราคา 200 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

☐ ขายปลีก 1 ฉบับ

ราคา 70 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

2. ฉบับปีที่ 35 เป็นต้นไป (เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2560)

☐ สมาชิกรายปี 3 ฉบับ

ราคา 300 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

☐ ขายปลีก 1 ฉบับ

ราคา 120 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

พร้อมกันนี้ได้ชำระเงินจำนวนบาท (ตัวอักษร.....)

ชำระเงินโดย

☐ เงินสด ที่งานการเงินชั้น 2 อาคารมิ่งคณะพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก

☐ ธนาคารตั้งจ่ายในนามวารสารร่มพญักษ์ (ป.ณ.รามอินทรา) พร้อมส่งธนาคัตและใบสมัครมาที่ ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา แขวง อนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

☐ โอนเงินเข้าธนาคารกรุงไทย (สาขารามอินทรา กม.2)

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่บัญชี 060-1-06501-8 แล้วส่งใบโอนเงินและใบสมัครมาที่

ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา แขวง อนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 หรือ อีเมล : romphruek.kru@gmail.com

ลงชื่อ.....

ว/ด/ป.....

หมายเหตุ : กรณีโอนเงินค่าสมัครสมาชิกวารสารร่มพญักษ์แล้ว มหาวิทยาลัยขอสงวนสิทธิ์การขอคืน
เงินค่าสมัครสมาชิกในทุกกรณี

